

ИВАН ЮХНОВСКИ

ХОМЕОПАТИЯТА
ДНЕС



ИВАН ЮХНОВСКИ

ХОМЕОПАТИЯТА ДНЕС

София • 2022



Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“

© Иван Николов Юхновски, съставител, автор, 2022

© София Любомирова Попйорданова, художник на корицата, 2022

© Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2022

ISBN 978-619-245-236-0

Предговор

Днес хомеопатията е вероятно най-разпространеният в света вид алтернативна или допълваща медицина. За широкото ѝ разпространение в обществената практика говорят не само продажбите на хомеопатичните препарати, достигащи в редица държави стойности от милиарди в долари или евро. Огромно е и количеството на печатните справочници, монографии и статии, както и на изключително многото материали в интернет, особено рекламните такива, определящи хомеопатията като ефективен клон на съвременната медицина. На българския книжен пазар отдавна намираме значително количество както преводни, така и от български автори, книги и справочници, в които подробно се излагат лечебните принципи на хомеопатията и се дават упътвания за лечение и самолечение на болни с помощта на хомеопатични средства. Последните се продават във всички български аптеки без рецепта. У нас обаче няма книга – сборник, в която читателите да могат да се запознаят с актуалните становища на държавните институции, на научните и обществени организации, както и със статии на изследователи от Европа, Америка и Австралия, основаващи се на подходите на съвременната доказателствена медицина относно теориите и практиките на хомеопатията.

Настоящата книга си поставя скромната задача да запълни тази празнина, както и да представи чрез публикациите и писмата искания на български учени и обществени организации многостранната им оценка на използването на хомеопатичните лечения в България.

акад. Иван Юхновски

**Становища и
разпоредби относно
хомеопатията на научни
и професионални
организации и
правителствени органи
от Европа, САЩ и
Австралия**

СТАНОВИЩЕ

на Научния консултативен съвет на Европейските академии (EASAC)

Homeopathic Products and Practices: Assessing the Evidence and Ensuring Consistency in Regulating Medical Claims in the EU

EASAC, Научният консултативен съвет на Европейските академии, се състои от представители на следните европейски национални академии и академични органи, издали този доклад: Австрийската академия на науките, Кралските академии за наука и изкуства на Белгия, Българската академия на науките, Хърватската академия на науките и изкуствата, Чешката академия на науките, Датската кралска академия на науките и литературата, Естонската академия на науките, Съвета на финландските академии, Френската академия, Германската национална академия на науките Леополдина, Атинската академия, Унгарската академия на науките, Кралската ирландска академия Националната академия на науките на Италия, Латвийската академия на науките, Литовската академия на науките, Кралската холандска академия на науките и изкуствата, Норвежката академия на науката и литературата, Полската академия на науките, Академията на науките на Лисабон, Румънската академия на науките, Словашката академия на науките, Словенската академия на науките и изкуствата, Испанската кралска академия на науките, Швейцарските академии на изкуствата и науките, Кралската шведска академия на науките, Кралското общество на Великобритания.

statement

European
Academies'
Science
Advisory
Council

EASAC

Хомеопатични продукти и практики: оценка на доказателствата и осигуряване на съгласуваност в регулирането на медицинските изисквания в ЕС

Публикувано на
26.11.2017 г.

Резюме

EASAC, Научният консултативен съвет на Европейските академии, публикува това Становище, за да надгради скорошната работа на академичните членки, за да засили критиките на здравните и научните твърдения за хомеопатичните продукти. Анализът и заключенията се основават на най-точни научни оценки, които вече са публикувани от авторитетни и безпристрастни издания. Основното значение на разрешаването и подпомагането на избора на потребителите изисква потребителите и пациентите да получат точна и ясна информация на базата на доказателства. Поради това е от съществено значение да се приложи стандартизирана, основана на знанията регулаторна рамка, която да обхваща ефикасността, безопасността и качеството на продуктите и точните рекламни практики в целия Европейски съюз (ЕС).

Нашето Становище разглежда следните въпроси:

Научните механизми на действие – при което заключаваме, че твърденията на хомеопатията са неправдоподобни и несъвместими с установените научни концепции.

Клиничната ефикасност – ние признаваме, че плацебо ефектът може да се прояви при отделни пациенти, но сме съгласни с предишни обширни оценки, които заключават, че няма известни заболявания, за които да съществуват силни, възпроизводими доказателства, че хомеопатията има ефект, надхвърлящ плацебо ефекта. Съществуват опасения, свързани с информираното съгласие от страна на пациента и с безопасността, като последната се свързва с лошият контрол на качеството при подготовката на хомеопатичните лекарства.

Насърчаване на хомеопатията – ние отбелязваме, че това може да доведе до значителни вреди на пациента, ако се стигне до забавяне в търсенето на медицинска помощ, основана на доказателства, и че съществува по-общ риск от подкопаване на общественото доверие в естеството и стойността на научните доказателства.

Ветеринарна практика – заключаваме по подобен начин, че няма строги доказателства, които да обосноват използването на хомеопатията във ветеринарната медицина, и е особено обезпокоително, когато такива продукти се използват с предимство пред основани на доказателства лекарствени продукти за лечение на инфекции при добитъка.

Изготвяме следните препоръки:

1. Трябва да има последователни регулаторни изисквания, за да се демонстрират ефикасността, безопасността и качеството на всички продукти на хуманната и ветеринарната медицина, те да се основават на проверяеми и обективни доказателства, съизмерими с естеството на твърдени-
ята. При липсата на тези доказателства даден продукт не може да бъде нито одобрен, нито регистриран от националните регулаторни агенции като определен лекарствен продукт.
2. Системите за обществено здравеопазване, базирани на доказателства, не трябва да покриват разходите за хомеопатични продукти и практики, освен ако не се докаже, че са ефикасни и безопасни чрез строго тестване.
3. Съставът на хомеопатичните лекарства трябва да бъде етикетирани по подобен начин на другите налични здравни продукти: тоест, трябва да има точно, ясно и просто описание на съставките и техните количества, присъстващи във формулата.
4. Рекламата и маркетингът на хомеопатичните продукти и услуги трябва да отговарят на установените стандарти за точност и яснота. Твърдени-
ята с рекламна цел за ефикасност, безопасност и качество не трябва да се правят без доказани и възпроизводими доказателства.

Съдържание		Страница
1.	Въведение	4
2.	Текущо състояние на хомеопатията: пазар, регула- ция и перспективи	6
2.1.	Пазарна статистика	6
2.2.	Регулаторни позиции	7
2.3.	Предишни разработки на академии и други	8
3.	Ключови въпроси за оценката и предаването на доказателства	9
3.1.	Научна неприемливост на твърденията	9
3.2.	Клинична ефикасност и плацебо ефекти	10
3.3.	Контрол на качеството и безопасност	11
3.4.	Ветеринарни приложения	11
3.5.	Твърдения при етикетирание и маркетинг	13
3.6.	Публично ангажиране	14
4.	Заклучения и препоръки	15
Литература		18

EASAC

EASAC – Научният консултативен съвет на Европейските академии се формира от националните научни академии на държавите членки на ЕС, за да им даде възможност да си сътрудничат помежду си, като дават съвети на европейските политици. По този начин се осигурява средство за изслушване на колективния глас на европейската наука. EASAC е основан през 2001 г. в Кралската шведска академия на науките.

Неговата мисия отразява гледната точка на академиите, че науката е от централно значение в много аспекти на съвременния живот и че оценката на научното измерение е предпоставка за разумно изготвяне на политики. Това становище вече е в основата на работата на много академии на национално равнище. С нарастващото значение на Европейския съюз като арена за политика, академиите признават, че обхватът на техните консултантски функции трябва да се простира отвъд националното ниво, за да обхване и европейското ниво. Тук често се случва трансевропейската група да бъде по-ефективна, отколкото орган от една-единствена държава. Затова академиите в Европа са формирали EASAC, така че да могат да говорят с общ глас с цел науката да е градивен елемент на политиката на равнище ЕС.

Чрез EASAC академиите работят заедно, за да предоставят независими, експертни, базирани на доказателства, съвети относно научните аспекти на обществената политика на онези, които правят или влияят върху политиката в рамките на европейските институции. Въз основа на мрежите за членство на академиите, EASAC има достъп до най-доброто от европейската наука в рамките на своята работа. Неговите възгледи са категорично независими от търговски или политически пристрастия и процесите му са отворени и прозрачни. EASAC има за цел да предоставя съвети, които са разбираеми, уместни и навременни.

EASAC обхваща всички научни и технически дисциплини, а експертите в него са привлечени от всички страни от Европейския съюз. Той се финансира от академиите членки и от договори със заинтересовани органи. Експертните членове на работните групи на EASAC отделят своето време безплатно. EASAC няма търговски или бизнес спонсори.

Дейностите на EASAC включват съществени проучвания на научните аспекти на политическите въпроси, прегледи и съвети за конкретни политически документи, семинари, насочени към намиране на текущо научно мислене по важни политически въпроси или информиране на политиците и кратки, навременни становища по актуални теми.

Съветът EASAC има 29 отделни членове висококвалифицирани учени, номинирани по един от националните научни академии на държавите членки на ЕС, от Academia Europaea и от ALLEA. Националните научни академии на Норвегия и Швейцария също са представени. Съветът се подпомага от професионален секретариат, базиран в Леополдина, Германската национална академия на науките, в Хале (Саале), и от офис в Брюксел в Кралските академии за наука и изкуства в Белгия.

За да научите повече за EASAC, посетете интернет сайта www.easac.eu или се свържете със секретариата на EASAC на адрес secretariat@easac.eu.

1. Въведение

Хомеопатията е концепция за получаването и употребата на различни високо разредени продукти за лечение на заболявания, създадена през 1796 г. от Самуел Ханеман. Неговата доктрина се основава на „дейност, подобна на лечителската“, при която вещество, което предизвиква даден симптом, се използва за лечение на същия симптом при болест. Втори централен принцип е „законът на безкрайните разреждания“, който включва процес на серийно разреждане и динамизиране (succussion), за който се твърди, че повишава ефикасността. Някои практикуващи твърдят, че хомеопатията действа чрез стимулиране на тялото да се лекува само.

Много учени и лекари са силно критични към твърденията за здравословност на хомеопатичните продукти и практики и считат, че обясненията, давани за тяхната ефикасност, са научно неправдоподобни.

EASAC публикува това становище, за да подсили и потвърди тази широка и добре обоснована критика и да насърчи и подкрепи (1) лицата, отговорни за разработването на политики в ЕС, да възприемат подход, основан по-изрично на факти за оценка на твърденията за хомеопатия, и (2) всички, които се интересуват от стимулирането на по-добро участие на обществеността в тези спорни въпроси и от подобряването на правата на потребителите за коректна информация. При изготвянето на нашето становище EASAC се основава на работата, която вече е свършена от неговите академии членки¹, и по-специално от Кралската шведска академия на науките (KVA, 2015).

1. Стратегически въпроси с по-широк обхват, свързани с допълващата и алтернативната медицина (ДАМ) (включително хомеопатията)

В изявление, публикувано през 2015 г., Постоянният комитет на европейските лекари (CPME)² изразява сериозна загриженост относно широко разпространената липса на правни гаранции за пациентите, които избират Допълваща и алтернативна медицина (ДАМ) [CAM]; тези продукти са предимно нерегулирани в много държави членки на ЕС, могат да създадат значителни рискове за здравето и безопасността на пациентите. CPME препоръчва да се предприемат законови мерки, за да се попречи на доставчиците на алтернативни практики и терапии да правят неоснователни обещания и да използват подвеждаща реклама.

¹ Темата е интересна и за академите по целия свят. Например Руската академия на науките наскоро публикува изявление, в което заключава, че хомеопатията няма научни основания и не е безопасна: <http://klnran.ru/2017/02/memorandum02-homeo>.

² Документ за позицията на CPME за допълващи и алтернативни лечения, приет от Съвета на CPME на 23 май 2015 г. CPME 2013/130 окончателен, на www.cpme.eu/cpme-position-paper-on-complementary-and-alternative-treatments/.

Проектът CAMbrella, финансиран по Рамкова програма 7 на Европейската комисия, има за цел да разработи пътна карта за бъдещи европейски изследвания на ДАМ³. Проектът изведе заключението, че „Като цяло ДАМ трябва да се разглежда съгласно същите научни линии, които се прилагат за медицинските изследвания...“. Един от потоците на работа в CAMbrella бе да оцени нуждите на гражданите по отношение на достъпа до ДАМ, достъпа до информация за ДАМ и качеството на грижите. Този анализ показва, че при ДАМ съществуват множество дилеми и напрежения по отношение на етиката на общественото здравеопазване, но препоръчва етиката на общественото здравеопазване да се отнася към ДАМ, както към останалите форми на здравеопазване (Nissen et al., 2013 г.). Етичните въпроси при ДАМ се обсъждат подробно в скорошен специален брой на списанието *Биоетика* (Smith et al., 2016 г.).

В своята стратегия за традиционните лекарства за периода 2014–2023 г. Световната здравна организация (СЗО)⁴ има за цел да развие повече съгласуваност и консистентност между държавите. Приоритетите на СЗО включват насърчаване на ефикасността, безопасността и качеството на традиционните лекарства чрез разширяване на базата от знания, предоставяне на насоки за нормативните стандарти и стандартите за осигуряване на качеството и чрез подкрепа за терапевтично използване на подходящи традиционни лекарства от практикуващите и потребителите. Въпреки че стратегията на СЗО споменава хомеопатията и антропософската медицина, тя им отделя малко внимание (в сравнение с билковите лекарства, например) и не обяснява как нейните приоритети ще бъдат изпълнени в тези категории. Може да се направи извод, че СЗО следва да развие по-скептична и диференцирана гледна точка относно твърденията и наличните доказателства за обосноваване на тези твърдения от различни категории традиционна медицина.

Нашето Становище се изготвя с помощта на експертна работна група (Приложение 1), чиито членове са посочени от учредителните академии на EASAC.

Решихме, че нашата задача не е да преразгледаме всички налични доказателства „за“ или „против“ претенциите за хомеопатични продукти, а да се възползваме от отличните научни оценки, извършвани от други авторитетни и безпристрастни органи. Целта ни не е да търсим забрана на хомеопатичните продукти и ние признаваме основното значение на това да позволим и да подкрепим избора на потребителите. Напротив, ние се стремим да проучим политическите измерения за осигуряване на информиран избор на пациентите с акцент върху „подходяща информираност“ и за постигане на стандартизирана, основана на знанията, стабилна регулаторна рамка и стабилни

³ Окончателен доклад за Cambrella, Паневропейска изследователска мрежа за допълваща и алтернативна медицина, 1 юли 2013 г. и индивидуални документи от Работен пакет на www.cambrella.eu.

⁴ www.who.int/medicines/publications/traditional/trm_strategy14_23/en

рекламни практики в ЕС, които могат да се прилагат равностойно за всички лекарства продукти, независимо от техния произход и независимо от техните механизми. Регулаторни процедури по въпросите на здравето са от решаващо значение и трябва да се основават на отлична наука.

Нашите препоръки са насочени към създателите на политики в институциите на ЕС и в държавите членки, членовете на нашата академия и други в научните и медицинските общности, както и до всички, които носят отговорност за общуване и информизиране за обществена ангажираност. Сегашният ни фокус е върху хомеопатията, но в предварителните разисквания на EASAC ние разгледахме дали трябва да поемем по-широка мисия, за да обхванем и други продукти за допълваща и алтернативна медицина (ДАМ), например да разширим обхвата, за да включим билкови лекарства и хранителни добавки. Други продукти на ДАМ могат да бъдат включени в опасенията, изразени от мнозина в научните и медицинските общности, относно липсата на доказателства и несъответствия в работата на системата за оценка на продуктите на ЕС, което може да подчертае безопасността на продуктите (безвредност), но не и ефикасността (вж. каре 1 за по-нататъшно обсъждане). Работната група съобщава, че твърденията за хомеопатията са достатъчно отличителни, за да оправдаят отделен и фокусиран преглед, въпреки че това становище ще се отнася и до въпроси, които могат да бъдат по-широко приложими при разглеждането на практиките на ДАМ.

2. Текущо състояние на хомеопатията: пазар, регулация и перспективи

2.1. Пазарна статистика

Според данни от групата на хомеопатичните производители ЕСНАМР (Европейската коалиция на хомеопатичните и антропософските медицински продукти, www.echampr.eu) през 2015 г. пазарът на хомеопатични и антропософски лекарствени продукти в ЕС е надхвърлял 1 млрд. евро. Този пазар нараства с 6% годишно и представлява 7% от общия пазар на ЕС за медицински продукти без лекарско предписание. Американският пазар на хомеопатични продукти е по-голям (над 3 млрд. долара през 2015 г.) и според един анализ пазарът на хомеопатията в световен мащаб ще покаже значителен годишен ръст до 2024 г. (Проучване на пазара на прозрачност, TMR, 2016).

В ЕС, отново според данните на ЕСНАМР, в сектора на хомеопатията, от производството до продажбите, работят около 10 000 души, главно в Германия, Франция, Италия и Испания, където се намират големите компании. Петте най-големи компании представляват около 70% от сектора. Аптеките са основният канал за продажба на хомеопатични продукти. Обхватът на хомеопатичните практики варира в различните европейски страни, както и степента, в която хомеопатията е включена в системите за обществено здравеопазване и националното здравно осигуряване. Хомеопатията поне частично се покрива от социалното осигуряване или застраховането във Франция и Белгия

например. Използваните данни, получени от социални изследвания, могат да зависят от използваната методология, както и от това респондентът да знае какво е хомеопатичен продукт. Последните сравнителни европейски данни от социално изследване⁵ показват, че делът на населението, използващо хомеопатията (през предходните 12 месеца) варира от 1% (например Великобритания, Дания, Ирландия, Норвегия, Полша и Швеция) до 2–4% (например Чехия, Естония, Испания, Финландия, Унгария, Португалия, Словения и Холандия) до 7–10% (например Белгия, Литва и Швейцария) и до 11–13% (Австрия, Франция и Германия). Прегледът на ЕСНАМР от 2015 г. също така показва, че търсенето на хомеопатични продукти (по отношение на продажбите на глава от населението, коригирани с БВП) е най-голямо във Франция, Германия, България, Италия, Литва, Австрия и Белгия. Актуалният растеж в индустрията е най-висок (но в някои случаи от ниска отправна точка) в България, Чехия, Ирландия, Румъния и Словакия. Според данните на ЕСНАМР относителният брой хомеопатични лекари (в сравнение с населението) е най-висок в Словакия, Румъния, България и Чехия..

2.2. Регулаторни позиции

Разширено описание на правния и регулаторен статут, държавния надзор и статута на възстановяване на разходите в ЕС и други европейски страни за хомеопатията се предоставя от Норвежкия национален изследователски център по допълваща и алтернативна медицина⁶.

Законодателството в областта на хомеопатията за прилагане при хора произтича от Директива 2001/83/ЕО, изменена с Директива 2004/27. Настоящата директива дава определение за хомеопатичен медицински продукт⁷ и изисква от държавите членки да гарантират, че тези продукти могат да бъдат регистрирани без доказателство за терапевтична ефикасност, при условие че има значителна степен на разреждане, от първоначалния запас, за да се гарантира безопасността на продукта (най-малко 1 на 10 000). Процедури-те за взаимно признаване и децентрализация управляват одобрението на хомеопатичните продукти, като тези процедури са насочени от националните компетентни органи (с Европейската агенция по лекарствата, която осигурява секретариата на координационната група). Европейската агенция по лекарствата организира семинар през 2006 г., за да обедини различните практикуващи хомеопатия, за да чуе техните възгледи за реформиране на системата⁸.

⁵ Въз основа на данни от 2014 г. от европейското социално изследване (<http://www.europeansodalsurvey.org>), както бе обсъдено (февруари 2016 г.) на <http://www.natcen.ac.uk/blog/when-i-get-that-feeling-i-want-spiritual-healing-alternative-medicine-use-in-europe>.

⁶ <http://nafkam-camregulation.uit.no/therapies/homeopathy/>

⁷ Член 1 от 2004/27: Хомеопатичният медицински продукт се определя като медицински продукт, приготвен от хомеопатични запаси в съответствие с хомеопатична производствена процедура.

⁸ Доклад от семинара на ЕМЕА относно хомеопатичните лекарствени продукти вж. на http://www.erraeuropa.eu/docs/en_GB/document_library/Report/2009/11/WC500012237.pdf.

Националните компетентни органи участват в мрежа от ръководители на агенциите по лекарствата и тази мрежа има Работна група по хомеопатичните лекарствени продукти (HMPWG)⁹ с компетентност, която включва обмен на регулаторни и научни експертни знания и изготвяне на насоки за оценка.

В отговор на директивата на ЕС държавите членки въведоха различни регулаторни схеми. В общи линии съществуват две възможни процедури за регистриране на хомеопатични продукти:

- опростена регистрационна схема, ако са разредени достатъчно, за да се гарантира безопасността, но не позволява специфициране на определено клинично показание;

- схемата по националните правила – представяне на данни за качеството и безопасността, дава възможност за твърдението, ако се използва в рамките на хомеопатичната традиция, за специфични състояния (незначителни симптоми и състояния, които не изискват надзор от лекар).

Въпреки това, в много държави членки, след като продуктът е на пазара, може да има сравнително малък контрол върху начина, по който се популяризира и използва.

2.3. Предишни разработки на академии и други

Кралската шведска академия

През 2015 г. Кралската шведска академия на науките (KVA) направи критично изявление в отговор на доклад от шведската Агенция за медицински продукти за това как може да се конструира включването на антропософски хомеопатични продукти в шведската директива за лекарствените продукти. KVA изказа позиция, че този ход би бил в противоречие с няколко от основните принципи за медицината и лекарствените продукти, базирани на доказателства. По-специално, KVA се противопостави на използването на термина „лекарствен продукт“ за вещества, за които липсват научно документирани ефекти, като отбелязва, че няма научни доказателства за клиничните ефекти на хомеопатичните препарати и че високото разреждане изключва ефекти от всички известни механизми. Ако може да се счита, че даден продукт има ефекти, оправдаващи неговото използване за лечение на заболяване, той трябва да бъде оценен по същите стандарти като другите кандидатстващи лекарства.

Наскоро шведското министерство на здравеопазването съобщи, че традиционното освобождаване за антропософски хомеопатични продукти (позволяващо спецификация на клинично показание без значителни доказателства за ефикасност) ще бъде подновено само за още 2 години. След още 3-годишна преходна фаза такива антропософски продукти ще трябва да следват същия път на регистрация като други хомеопатични продукти.

Унгария

В едно кратко изявление през 2015 г. Унгарската академия на науките изрази подкрепата си за работата на KVA и заключи, че хомеопатичните про-

⁹ www.hma.eu/380.html

дукти трябва да следват същите строги научни стандарти като „нормалните“ лекарства¹⁰.

Великобритания

През 1999 г. Кралското дружество представи пред Камарата на лордовете в Парламента на Великобритания коментари с критики към ДАМ, включително хомеопатията¹¹, отбелязвайки значението на внимателната оценка на ефективността и безопасността и подкрепата за ценностите и методите на проверяемата наука: това означава да се изисква база доказателства от клинични изследвания.

Когато регулаторната агенция за лекарства на Великобритания въведе схемата на националните правила през 2006 г., Кралското общество заедно с Академията по медицински науки изрази критики на основание, че твърденията за ефикасност винаги трябва да се основават на строги и обективни доказателства.

Изчерпателната оценка от парламентарното разследване в Обединеното кралство (Камарата на общините, 2010 г.) също стигна до извода, че доказателствата за ефикасност на хомеопатичните продукти са слаби и научно неприемливи, и че „според нас системните прегледи и метаанализ категорично показват, че хомеопатичните продукти не се представят по-добре от плацебо“. Тази парламентарна комисия също така отбеляза, че стриктният контрол върху безопасността, качеството и ефикасността, прилаган от регулаторната агенция на Великобритания, преди лекарствата да могат да се използват от пациентите, не се прилагаше към хомеопатичните продукти, а трябва. Правителството на Обединеното кралство беше призовано да оттегли публичното финансиране и лицензирането на лекарствата от хомеопатията.

Австралийският национален съвет по здравеопазване и медицински изследвания направи изчерпателна оценка на доказателствата (NHMRC, 2015)¹² от Националното здравно и медицинско изследване на австралийското правителство, като анализира 57 систематични прегледа на 68 здравни състояния.

Тези състояния включват ревматоиден артрит, радиодерматит, стоматит, дължащ се на химиотерапия, ХИВ, астма, безпокойство, депресия, синдром на дефицит на вниманието и хиперактивност (ADHD) при деца, малария и инсулт. Австралийският преглед заключи, че няма известни заболявания, за които съществуват надеждни доказателства, че хомеопатията е ефективна, и изказа становището, че „хомеопатията не трябва да се използва за лечение на здравни състояния, които са хронични, сериозни или които могат да станат сериозни“.

¹⁰ <http://goo.gl/WMnxjC>

¹¹ https://royalsociety.org/~media/Royal_Society_content/policy/publications/1999/10080.pdf

¹² Също обсъдено от П. Глашиу, който председателстваше работната група на 15 февруари 2016 г., на адрес www.blogs.bmj.com/bmj/2016/02/16/paul-giasziou-still-no-evidence-for-homeopathy.

3. Ключови въпроси за оценката и предаването на доказателства

При прегледа на резултатите от инициативите, описани в предходната глава, и предвид наличните доказателства от други източници, разгледани от експертната група, Работната група определи редица ключови въпроси, по които да информира за препоръките на EASAC.

3.1. Научна неприемливост на твърденията

Много хомеопатични лекарства се приготвят от вещества, които са разредени толкова много пъти, че не остава нищо от оригиналната субстанция. Някои практикуващи хомеопатия вярват, че в резултат на процеса на динамизация, оригиналната субстанция остава „отпечатък“ върху водата.

Обяснението на механизма на действие трябва да бъде както научно приемливо, така и доказано, но обосновката на хомеопатията не изпълнява тези критерии (Камара на общините, 2010; Grimes, 2012).

По принцип, твърденията на хомеопатията противоречат на много голям брой доказателства за връзката доза—отговор в медицината и нейното дългогодишно обяснение на взаимодействието лекарство—рецептор (вж. например Tallarida and Jacob, 1979), основен принцип във фармакологията, който продължава да бъде подкрепян в по-скорошни изследвания (вж. например Aronson, 2007). Липсва научна подкрепа за всички различни механизми, предлагани при хомеопатията, например жизненост, електромагнитни сигнали и водна памет (Grimes, 2012).

По-специално, както беше обсъдено от Работната група, подробният научен анализ на влиянието на разтворените вещества върху структурата и динамиката на водата опровергава хомеопатичното твърдение, че водата запазва памет още дълго, след като последната молекула на хомеопатичната единица е била отстранена чрез серийно разреждане. Въздействието на разтворените вещества върху водата е с малък обхват (от порядъка на нанометри, 10–9 метра), не се простира отвъд непосредствения им хидратационен слой и не показва дългосрочен (наносекунди, 10–9 секунди или дори по-кратко) кооперативен ефект: предвижданията в теоретични научни изследвания са в съгласие с резултатите от спектроскопските измервания и подчертават несъстоятелността на идеите за ефекти с широк обхват на молекулярна подредба на далечни разстояния в пространството и времето (Anick, 2004; Cowan, 2005; Texeira, 2007; Jungwirth, 2011; Stirnemann et al., 2013). По този начин предположението на хомеопатията, че ефикасността може да се обясни с дългосрочна памет на водата, е доказано научно неоснователно и неправдоподобно (Texeira, 2007; Jungwirth, 2011).

3.2. Клинична ефикасност и плацебо ефекти

Резултатите на авторитетните органи, разгледани в раздел 2, са подкрепени със заключенията от други важни анализи. Те включват следното:

1. Изчерпателен литературен анализ на 110 хомеопатични проучвания и 110 съвпадащи конвенционални медицински проучвания, изследване на про-

блемите със случайната вариация, предубедеността на публикацията и плацебо ефекта (Shang et al., 2005). Резултатът от тази оценка е съвместим с идеята, че клиничните ефекти от хомеопатията са плацебо ефекти.

2. Оценката на пет големи метаанализа на хомеопатичните изследвания, включително Shang et al. (2005), стигат до заключението, че всички те дават същия извод (Goldacre, 2007). След изключването на методологически неприемливи опити и отчитане на предубедеността на публикацията и вероятните случайни статистически вариации, тази оценка потвърди, че хомеопатията не е имала статистически значим ефект в сравнение с плацебо.

3. Продължаващата работа на анализите на Cochrane също е особено важна, тъй като техните системни оценки се характеризират със строги протоколи, стандартизирани процедури за оценка и прозрачен анализ на данните. Прегледите за хомеопатични лечения на Cochrane включват такива за астма, деменция, предизвикване на раждане, ADHD, синдром на раздразнените черва и грип. За всяка от тези индикации анализът стига до заключението, че липсват или не съществуват достатъчно доказателства за надеждно оценяване на евентуален ефект от хомеопатията¹³.

Дискусията на Работната група подчерта, че терапевтичният ефект на хомеопатичния препарат, възприеман от пациента, се дължи на плацебо ефекта му. В допълнение към плацебо ефекта, влияние могат да имат и други явления като естественият ход на заболяването и регресията до средната стойност, което може да допринесе за цялостното схващане, че хомеопатията е от полза. Във всеки случай, това повдига въпроси, свързани с информираното съгласие от страна на пациента, когато лекарят препоръчва продукти, за които знае, че са биологично неефективни. Освен това, Работната група подчерта, че ползата от всеки плацебо ефект може да бъде компенсирана от значителни вреди в хомеопатичната практика. Използването на хомеопатичен продукт от пациент може да забави търсенето на по-подходяща, основана на доказателства медицинска помощ: примерите за нанесена вреда се обсъждат в цитираните източници (Камара на общините, 2010 г., CPME (вж. бележка под линия 2)). Тази вреда може да бъде изострена от рутинната характеристика на хомеопатичния маркетинг, изразяваща се в омаловажаване на традиционната медицина (Goldacre, 2007). По-общо щети се натрупват и в резултат на публичното объркване относно естеството и стойността на научните доказателства при вземането на решения.

Както е отбелязано в раздел 2, някои държави членки разрешават възстановяване на разходите при използването на хомеопатични продукти в системите за обществено здравеопазване. Работната група съобщи, че при липсата на солидни доказателства за ефикасност, списъкът с възстановяване на разходите трябва да бъде преразгледан – стандартен инструмент за политиката в областта на лекарствата в условията на строги ограничения (Vogel et al., 2016), което със сигурност трябва да се разшири и до хомеопатичните продукти.

Обемът на настоящото изследване не позволява пълен преглед на литературата, обсъждащ ефикасността на хомеопатията, но оспорваните твърде-

¹³ <http://www.cochrane.org/search/site/homeopathy>

ния бяха обсъдени по-нататък в разисквания, публикувани в *British Medical Journal* (Fisher and Ernst, 2015). В каре 2 предоставяме списък с разнородни източници от сектора за някои от подкрепящите или насърчаващи твърдения на хомеопатията, които могат да осигурят и връзки за собствените им изследвания.

3.3. Контрол на качеството и безопасност

Въпреки че обикновено се приема, че хомеопатичният препарат е разреден до степен, в която не трябва да има опасения за безопасността, това може да не се случи на практика. Например, в едно скорошно проучване на Американската агенция по храните и лекарствата (FDA) са били докладвани тежки нежелани реакции, включително смъртни случаи при новородени по отношение хомеопатични продукти за зъби (Abbasi, 2017). Токсичността се свързва с различни нива на изходния материал беладона в продукта. Това и други доказателства от САЩ (Abbasi, 2017) повдигат важни въпроси за регулаторния надзор, за да се гарантира контрол на качеството на продуктите, да се оцени безопасността и на пациентите да се предостави информация за хомеопатичните продукти.

3.4. Ветеринарни приложения

Използването на хомеопатични продукти във ветеринарната медицина също е противоречиво, а неотдавнашното прилагане на правилата на ЕС рискува да подкопае научно базираните земеделски практики.

Секторни източници на информация относно хомеопатичните твърдения

Сред групите по интереси на тези, които използват, оценяват, произвеждат, поддържат или популяризират хомеопатични продукти и услуги, са следните:

AESGP: Асоциация на европейската индустрия за самолечение, www.aesgp.eu

ECHAMP: Европейска коалиция на хомеопатични и антропософски медицински продукти, www.echamp.eu

CAMDOC: Алианс на ECH, ECPM и други, www.camdoc.eu

ECCH: Европейски централен съвет на хомеопатите, www.homeopathy-ecch.eu

ECH: Европейски комитет по хомеопатия, www.homeopathyeurope.org

ECPM: Европейски съвет на лекарите за плурализъм в медицината, www.ecpm-europe.ch

EFCAM: Европейски форум за допълваща и алтернативна медицина, www.efcam.eu

EFHRA: Европейска федерация на хомеопатичните пациентски асоциации, www.efhpa.com/cms

EFPAM: Европейска федерация на пациентските асоциации за антропософска медицина, www.efpam.eu

EUROCAM: Мрежа от европейски организации, представляващи пациентите, професионалисти и други, използващи ДАМ, www.cam-europe.eu
HRI: Изследователски институт по хомеопатия, www.hri-research.org
IAAP: Международна асоциация на антропософските фармацевти, www.iaap.org.uk
ISCMR: Международно общество за изследвания в областта на допълващата медицина, www.iscmr.org
IVAA: Международна федерация на антропософските медицински асоциации, www.ivaa.info
WHAO: Световна организация за опознаване на хомеопатията, www.worldhomeopathy.org

Регламент № 889/2008 на Европейската комисия¹⁴ определя подробни правила за производството и етикетирането на биологични продукти. В член 24 от този Регламент се уточнява, че биологичните земеделски производители трябва да използват хомеопатични продукти вместо антибиотици и други ветеринарни лечения, основани на доказателства. Въпреки че изкуственият антибиотик може да бъде използван впоследствие, ако хомеопатичното лекарство е неефективно, това може да доведе до забавяне и потенциално увреждане на добитъка и до разпространение на инфекцията по други животни.

Неотдавнашен цялостен систематичен преглед на научната литература за хомеопатията в земеделието (Doehring and Sundrum, 2016) оцени дали тези средства могат да заменят употребата на антибиотици за инфекциозни заболявания или насърчаване на растежа (антибиотиците за насърчаване на растежа на добитъка вече са забранени в ЕС). Този преглед отбелязва, че някои проучвания са в подкрепа на хомеопатията, но има голяма разнородност в условията, изследването и научното качество на опитите.

Резултатите от проучванията, подкрепящи хомеопатията, не са възпроизводими и систематичният преглед стига до заключението, че „в рамките на разглежданите проучвания употребата на едно и също лекарство, приложено към същия вид със сходно медицинско състояние, не дава възпроизводими резултати“ и „заместването или редуцирането на антибиотици с хомеопатия понастоящем не може да бъде препоръчано, освен ако доказателствата за ефикасност не бъдат възпроизведени чрез рандомизирани клинични изпитвания и бъдат доказани при различни условия на селскостопанска практика“¹⁵. Поради това, макар EASAC да признава стратегическото значение на опитите за намаляване на употребата на антибиотици при животни като част от по-широките

¹⁴ http://eceuropa.eu/agriculture/organic/eu-policy/eu-legislation_eu

¹⁵ Придружаващото съобщение за пресата обобщава заключението: „Няма достатъчно доказателства в подкрепа на използването на хомеопатията като начин за предотвратяване или лечение на инфекциозни заболявания при животни, отглеждани за производство на храни“. Вж. www.bmj.com/company/wp-content/uploads/2016/12/vet-record-homeopathy-livestock.pdf. Систематичният анализ също е обсъден подробно от група експерти (декември 2016 г.) на www.sciencemediacentre.org/expert-reaction-to-literature-review-on-efficacy-of-homeopathy-in-livestock.

усилия за контролиране на проблема с резистентността към антибиотици при пациентите (EASAC и FEAM, 2016), използването на не-научни алтернативи не е препоръчително. Разпространението на неоснователни хомеопатични практики не следва да се насърчава нито във ветеринарната, нито в хуманната медицина.

3.5. Твърдения при етикетиране и маркетинг

Както се подчертава от анкетата на Камарата на общините на Великобритания (2010 г.), недостатъчното етикетиране дава фалшива медицинска легитимност на хомеопатичните продукти. Проблемът се изостря, тъй като, въпреки че регламентите на ЕС за етикетиране обикновено изискват всички предварително опаковани продукти да съдържат списък на съставките и количествата, се прави изключение за хомеопатичните продукти, които са етикетирани с научното наименование на материала, последван от степен на разреждане. Малко вероятно е потребителят да разбере, че в крайния препарат няма активна съставка или има само минимално количество от нея (Hansson, 2013).

Законодателството на ЕС предвижда защита на потребителските права, като уточнява стандартите за рекламиране на твърдения, основани на доказателства.

Директивата на ЕС относно нелоялните търговски практики забранява заблуждаващия търговски характер, но по отношение на твърденията в областта на здравеопазването директивата отбелязва, че на равнище Европейска комисия може подобни твърдения вече да са обхванати от друго специфично законодателство, например относно лекарствените продукти.

Държавите членки на ЕС приемат намерението на ЕС да контролира заблуждаващите твърдения повече или по-малко стриктно. Например, през 2016 г. британският орган по рекламни стандарти обяви, че не е виждал сериозни доказателства, че хомеопатията работи. Органът по рекламни стандарти съобщи, че „поради това практикуващите трябва да избягват директни или мълчаливи твърдения, че хомеопатията може да лекува медицински състояния“¹⁶.

Също така в края на 2016 г. Федералната комисия по търговията на САЩ (FTC) публикува ново изявление относно политиката за прилагане на маркетинговите твърдения за хомеопатични лекарства, отпускани без рецепта (OTC)¹⁷.

Това политическо становище показва, че Федералната комисия по търговията ще оценява твърденията за ефикасност и безопасност на хомеопатичните лекарства съгласно същите стандарти, които важат за другите продукти,

¹⁶ Съобщение за пресата от Федералната комисия по търговия от 15 ноември 2016 г. „Федералната комисия по търговия издава декларация за налагане на политики относно рекламните твърдения за хомеопатични лекарства без рецепта“, на www.ftc.gov/news-events/press-releases/2016/11/ftc-issues-enforcement-policy-statement-regarding-marketing. Текстът на известието за Федералния регистър е на адрес www.ftc.gov/policy/federal-register-notices/federal-trade-commission-enforcement-policy-statement-marketing

¹⁷ За допълнителна информация относно начина, по който FDA регулира хомеопатичните лекарства, вижте Националния център за допълващо и интегриращо здравеопазване, <https://nccih.nih.gov/health/homeopathy>

за които се правят подобни твърдения. С други думи, компаниите трябва да разполагат с компетентни и надеждни научни доказателства за твърденията в областта на здравеопазването. Въпреки това, за огромното мнозинство от хомеопатичните лекарства политическото становище отбелязва, че „тезата за ефикасност се основава единствено на традиционните хомеопатични теории и няма валидни проучвания, използващи настоящи научни методи, показващи ефикасността на продукта. Като такива, рекламните претенции за тези продукти вероятно са подвеждащи в нарушение на Закона за Федералната комисия по търговия“.

Това е важно развитие в международен план, въпреки че все още има възможност федералните агенции на САЩ, включително FDA да подобрят хармонизирането на своите подходи за регулиране на хомеопатичните продукти и по-специално да преразгледат статута на отпускане без рецепта на продукти, които не отговарят на същите стандарти за доказателства като конвенционалните лекарства (Podolsky and Kesselheim, 2016)¹⁸.

3.6. Ангажиране на обществото

Продължаващата популярност на хомеопатичните продукти в световен мащаб може да се приеме като демонстрация на неприятния проблем, че научните доказателства невинаги са релевантни за създателите на политики, нито разбирани от по-голямата част от обществото. В този случай може да има само малко място за оптимизъм, че EASAC и други, повтаряйки, че хомеопатичните продукти и практики нямат доказателство за ефикасност, биха могли да повлияят на настоящата ситуация.

Неотдавнашният спад в използването на хомеопатията в обществените здравни услуги в някои държави членки (например Националната здравна служба на Обединеното кралство) (Samarasekera, 2007) може да се тълкува като постепенна професионална и обществена реакция на натрупващите се съвети за липсата на доказателства за ефикасност.

Неотдавнашно проучване на случая (Crawford, 2016) в британската хомеопатична болница в Глазгоу заключи, че защитниците на хомеопатията не са постигнали успех в подкрепата и възстановяването на моралната легитимност на хомеопатията, и предлага насърчаване на отворената и прозрачна отчетност за използване на ограничените публични ресурси за максимизиране здравето и благополучието на обществото.

Работната група подчерта, че трябва да се направи още много, за да се информира ангажирането на обществото. Например, установено е, че обществената подкрепа за хомеопатията може да се дължи отчасти на факта, че тя често се бърка с природни продукти като билкови лекарства; въпреки че много билкови лекарства не са доказани, някои могат да имат научна правдоподобност, за разлика от хомеопатията (Samarasekera, 2007).

Сред ключовите групи, които оформят обществените нагласи, са журналистите и се установи, че отношението на журналистите към хомеопатията

¹⁸ <https://nccih.nih.gov/health/homeopathy>

влият върху това как те предават информация (Arendt, 2016). Затова ангажирането на журналистите в ролята им на „пазители на портите“ на научното знание е задача от критично значение за улесняване на по-доброто разпространение на научно познание, базирано на доказателства (Arendt, 2016). Академиите на науките имат отговорността да помагат за воденето на дискусията.

4. Заключение и препоръки

Трябва да има равенство в медицинските оценки.

EASAC е съгласен, че

„Не могат да съществуват два вида медицина – конвенционална и алтернативна. Има само медицина, която е била адекватно тествана и медицина, която не е“ (Angell and Kassirer, 1998). Както е отбелязано в раздел 1, целта на настоящото становище е да проучи въпросите, свързани с целта хомеопатията да отговаря на същите научни доказателствени стандарти като всяка друга форма на медицина. Представеното ниво на доказателства винаги трябва да е съизмеримо с направените твърдения. Академиите в целия свят имат значителен интерес да разглеждат въпросите на широк кръг от подходи в медицината и да подчертават общата необходимост от генериране на солидни научни доказателства¹⁹.

Въз основа на обсъждането на работните групи относно точките, представени в предишните раздели на това становище, EASAC прави следните заключения:

- Всяко твърдение за ефикасност на хомеопатичните продукти в клиничната употреба може да се обясни с плацебо ефекта или да се дължи на лошо проектиране на изследването, случайната вариация, регресията към средната стойност или предубедеността на публикацията. Сред тях, плацебо ефектът може да бъде от полза за пациента, но няма известни заболявания, за които има силни, възпроизводими доказателства, че хомеопатията има ефект, надхвърлящ плацебо ефекта.

- Хомеопатията повдига притеснения, засягащи информираното съгласие на пациента, ако здравните специалисти препоръчват продукти, за които знаят, че са биологично неефективни.

- Съществуват и потенциални опасения за безопасността на хомеопатичните препарати поради слабо наблюдавани производствени методи, за които се изисква по-голямо внимание на качествения контрол и оценката на неблагоприятните ефекти.

- Научните твърдения, обосноваващи хомеопатията, са неправдоподобни и несъвместими с установените понятия в областта на химията и физиката. По-специално, ефектите, свързвани с паметта на водата, са с прекалено малък обхват и продължителност (възникващи в границите на нанометри и наносекунди), за да обосноват каквото и да е твърдение за ефикасност.

¹⁹ Например симпозиум „Медицински панел“ на InterAcademy през 2015 г. „Проучване на традиционната медицина“, <http://www.iamp-online.org/content/exploring-traditional-medicine>.

Промотирането и употребата на хомеопатични продукти водят до значителни вреди. Първо, като се причинява закъснение при пациента, който търси подходящо, базирано на доказателства медицинско внимание или, още по-лошо, като се създава пречка за пациента да получи такова. На второ място, като по принцип подкопава доверието на пациентите и обществеността в естеството и стойността на научните доказателства за вземането на решения в здравеопазването и други обществени приоритети.

- При отсъствието на сходни доказателства за хомеопатичните продукти във ветеринарната медицина е грешка да се изисква от биологичните земеделски производители да използват тези продукти вместо превенция или лечение, които имат доказана ефикасност и установен начин на действие

EASAC препоръчва следното:

- Трябва да има последователно регулаторно изискване за твърдения за ефикасност, безопасност и качество на всички лекарствени продукти, което да се основава на проверяеми и обективни доказателства, съизмерими с направените твърдения. Необходимостта от надеждни данни се отнася за продуктите както за хуманната, така и за ветеринарната медицина. При отсъствието на такива солидни и проверяеми доказателства продуктът не трябва да бъде одобряван от националните регулаторни агенции и обозначаван като лекарствен продукт.

- Бюджетите на обществената здравна система са подложени на нарастващ натиск. Системите на обществената здравна система, базирани на доказателства, не трябва да обезщетяват хомеопатични продукти и услуги, освен ако не се докаже, че са ефикасни и безопасни чрез строго тестване.

- Съставът на хомеопатичните продукти трябва да бъде етикетирани, подобно на другите здравни продукти, налични в аптеките (ОТС) или другаде. Това означава, че изключителното етикетирание, позволено в момента за хомеопатичните продукти, трябва да бъде заменено с просто описание на съставките и техните количества, присъстващи във формулата.

- Рекламата и маркетингът на хомеопатичните продукти и услуги трябва да бъдат регулирани, за да бъдат точни и ясни: изказаните рекламни твърдения за ефикасност и безопасност не бива да се допускат без демонстрируеми и възпроизводими доказателства.

Нашите препоръки относно изпитването, регулирането, етикетирането и пускането на пазара имат съществени последици за Европейската комисия: по-специално за Генерална дирекция по здравеопазване (хуманна и ветеринарна медицина), Европейската агенция по лекарствата и Генерална дирекция „Правосъдие и потребители“. Съществуват и сериозни последици за здравните служби на държавите членки и регулаторните агенции в областта на медицината. Освен това, съществуват значителни предизвикателства пред обучението и диалога с пациентите, както и за обществения ангажимент. Нашата крайна препоръка е към академичните членки на EASAC: те трябва да обмислят как могат да улеснят по-нататъшните дискусии и действия по въпросите, представени в това становище.

Септември 2017 г.

Литература

- Abbasi J (2017). Amid reports of infant deaths, FTC cracks down on homeopathy while FDA investigates. *Journal of the American Medical Association* 317, 793–795.
- Angell M and Kassirer KJ (1998). Alternative medicine – the risks of untested and unregulated remedies. *New England Journal of Medicine* 339, 839–841.
- Anick DJ (2004). High sensitivity 1H-NMR spectroscopy of homeopathic remedies made in water. *BMC Complementary and Alternative Medicine* 4, 15.
- Arendt F (2016). Journalists' attitudes towards homeopathy: survey data from Germany. *Focus on Alternative and Complementary Therapies* 21, 17–21.
- Aronson JK (2007). Concentration-effect and dose-response in clinical pharmacology. *British Journal of Clinical Pharmacology* 63, 255–257.
- Cowan ML et al. (2005). Ultrafast memory loss and energy redistribution in the hydrogen bond network of liquid H₂O. *Nature* 434, 199–202.
- Crawford L (2016). Moral legitimacy: the struggle of homeopathy in the NHS. *Bioethics* 30, 85–95.
- Doehring C and Sundrum A (2016). Efficacy of homeopathy in livestock according to peer-reviewed publications. *Veterinary Record* 179, 628.
- EASAC and FEAM (2016). Joint statement from the presidents on antimicrobial resistance. On www.easac.eu/home/EASAC-news/detail-view/article/easac-and-fe.html.
- Fisher P and Ernst E (2015). Should doctors recommend homeopathy? *British Medical Journal* 351, 14–15.
- Goldacre B (2007). Benefits and risks of homeopathy. *Lancet* 370, 1672–1673.
- Grimes DR (2012). Proposed mechanisms for homeopathy are physically impossible. *Focus on Alternative and Complementary Therapies* 17, 149–155.
- Hansson SO (2013). Homeopathy and consumers' right to know. *Journal of Internal Medicine* 274, 493.
- House of Commons (2010). Evidence check 2. Homeopathy. UK Parliamentary Science and Technology Committee. On <https://www.publications.parliament.uk/pa/cm200910/cmselect/cmsctech/45/45.pdf>.
- Jungwirth P (2011). Physical chemistry: water's wafer-thin surface. *Nature* 474, 168–169.
- KVA (2015). Comments on report from Swedish Medical Products Agency (MPA) on homeopathic products. On <http://www.kva.se/en/News/2015/remissvar-om-homeopatiska-lakemedel>.
- NHMRC (2015). Statement on homeopathy. On https://www.nhmrc.gov.au/_files_nhmrc/publications/attachments/cam02_nhmrc_statement_homeopathy.pdf.
- Nissen N et al. (2013). Public health ethics for complementary and alternative medicine. *European Journal of Integrative Medicine* 5, 62–67.
- Podolsky SH and Kesselheim AS (2016). Regulating homeopathic products – a century of dilute interest. *New England Journal of Medicine* 374, 201–203.
- Samarasekera U (2007). Pressure grows against homeopathy in the UK. *Lancet* 370, 1677–1678.

- Shang A, et al. (2005). Are the clinical effects of homoeopathy placebo effects? Comparative study of placebo-controlled trials of homoeopathy and allopathy. *Lancet* 366, 726–732.
- Smith K, Colquhoun D, Ernst E and Sampson W (editors) (2016). Special issue ‘Complementary and alternative medicine (CAM): ethical and policy issues.’ *Bioethics* 30, 59–138.
- Stirnemann G, Wernersson E, Jungwirth P and Laage D (2013). Mechanisms of acceleration and retardation of water dynamics by ions. *Journal of the American Chemical Society* 135, 11824–11831.
- Tallarida RJ and Jacob LS (1979). *The Dose–Response Relation in Pharmacology*. Springer-Verlag.
- Texeira J (2007). Can water possibly have a memory? A sceptical view. *Homeopathy* 96, 158–162.
- TMR (2016). Homeopathic products market – global industry analysis, size, share, growth, trends and forecast 2016-2024. On <http://www.transparencymarketresearch.com>.
- Vogel S, Zimmermann N and de Joncheere K (2016). Policy interventions related to medicines: survey of measures taken in European countries during 2010-2015. *Health Policy* 120, 1363–1377.



Российская Академия Наук

Комисия за борба с псевдонауката и фалшифицирането на научните изследвания при Президиума на Руската академия на науките

МЕМОРАНДУМ 2. ХОМЕОПАТИЯ

7 февруари 2017 г.

ЗА ПСЕВДОНАУЧНОСТТА НА ХОМЕОПАТИЯТА

Този меморандум на Комисията за борба с псевдонауката и фалшифицирането на научните изследвания към Президиума на Руската академия на науките (за краткост „Комисията“) е посветен на хомеопатията. Комисията заявява, че лечението със свръхмалки дози от различни вещества, използвани в хомеопатията, няма научна основа. Това заключение се основава на внимателен анализ на публикациите в научните издания, докладите за клиничните изпитвания, техните обобщения и систематичните прегледи. Комисията потвърждава, че принципите на хомеопатията и теоретичните обяснения на механизмите на планираните действия противоречат на известните химически, физически и биологични закони и няма убедителни експериментални потвърждения за нейната ефективност. Хомеопатичните методи за диагностициране и лечение трябва да се класифицират като псевдонаучни.

Хомеопатията като вид алтернативна медицина съществува повече от 200 години. През това време многократно са правени опити на хомеопатията да се сложи някаква научна основа. Всички те, в крайна сметка, са били неуспешни:

- многобройни клинични изпитвания, проведени в различни страни по различно време, не могат експериментално да демонстрират ефективността на хомеопатичните лекарства и методите на лечение;
- множество предложени теоретични обяснения за възможните механизми на хомеопатията са в противоречие с утвърдените научни познания за структурата на материята, организацията на живите организми и функционирането на лекарствените средства;
- априори постулираните „принципи на хомеопатията“ са по своята същност умозрителни догматични изявления, които произлизат от преднаучния етап на развитието на физиологията и медицината.

Хомеопатията не е безвредна: пациентите харчат значителни средства за недействащи препарати и пренебрегват продуктите за лечение с доказана ефикасност. Това може да доведе до нежелани резултати, включително смърт на пациентите.

Този меморандум гласи, че в научната общност хомеопатията днес се смята за псевдонаука. Използването ѝ в медицината противоречи на основните цели на националното здравеопазване и трябва да има организирано държавно противодействие. С оглед на това Комисията формулира препоръки за различни лица и организации, насочени към коригиране на ситуацията, когато неефективното хомеопатично лечение заема важно място в националната система за здравеопазване.

Меморандумът се основава на експертното становище, изготвено от интердисциплинарна работна група по поръчение на Комисията. В нея са включени експерти в доказателствена, експериментална и клинична медицина, психотерапия, психология, физика, химия, биохимия, имунология, молекулярна биология, фармакология, биотехнология, фармация и биостатистика.

Експертно заключение относно псевдонаучността на хомеопатията

1. Хомеопатията – алтернативна медицинска практика, която се състои в използването на свръхмалки дози от вещества, които в големи дози предизвикват у здрав човек симптоми на заболяването.

Принципите на хомеопатията и основаните върху тях средства и методи за диагностика и лечение противоречат на принципите на доказателствената (научно обоснована) медицина, които се основават на постиженията на природните и медицински науки: химия, физика, биология и физиология и техните раздели, като биохимия, биофизика, имунология, молекулярна биология, патологична физиология и фармакология. Хомеопатичните методи за диагностика и лечение са псевдонаучни и не работят. Убеждението на отделни лекари и пациенти в ефикасността на хомеопатията „върху личен опит“ имат други обяснения, не противоречащи на казаното (вж. Приложение № 1 „Отговори на често задавани въпроси и доводите в полза на хомеопатията“, раздел I).

2. Хомеопатията се основава на следните основни принципи:

а) „Принципа на подобие“. Според основателя на хомеопатията Самюъл Ханеман (1755–1843) лечителят трябва да избере „за всеки случай на болестта лекарство, което може да причини страдание като това, което трябва да бъде излекувано“. „Принципът на подобие“ произлиза от практиката на симпатичната магия, форма на магьосничество, която е изградена върху идеята, че подобни обекти са в свръхестествена магическа връзка.

б) „Принципа на изпитването на препарати (прувинг) върху здрави хора“. Тестването на хомеопатичните лекарства се извършва върху здрави

хора. Симптомите, които се появяват при приемането на лекарството, се анализират и се счита, че то ще бъде подходящо за пациенти с подобни симптоми.

в) „Принципа на малката доза“. Смята се, че ефектът на хомеопатичното лекарство не намалява, а се увеличава с увеличаване на разреждането му.

г) „Принципа на потенцирането“. Смята се, че действието на хомеопатичното лекарство се увеличава, когато се подлага на „потенциране“ (или „динамизация“) чрез продължително и енергично разклащане (или смилане за неразтворимите вещества).

д) „Принципа на индивидуалното лечение“. Някои хомеопати настояват, че хомеопатичното лекарство трябва да бъде избрано за пациента „индивидуално“, като се взимат предвид съвкупности от заявените от него „симптоми“ и лични особености. Не всички хомеопати споделят този възглед: много популярни хомеопатични лекарства се предлагат без рецепта и се продават масово в аптеките. Коментари по този принцип са дадени в Приложение № 1, раздел II.

 *Хомеопатията възниква в епоха, когато най-важните представи на химията и биологията за свойствата на молекулите и съществуването на микроби все още не са били общоприети.* Някои учени вярвали, че материята е безкрайно делима, и затова за тях е имало смисъл да говорят за разреждане на разтвори в различна, много висока степен.

Разрежданията в хомеопатията представляват постепенно намаляване на концентрацията на активното вещество, често до пълното му отсъствие в получения „разтвор“. За задължително условие се счита потенцирането (разклащане) във всички етапи на последващо разреждане. Изследванията в областта на физиката и химията през XVII–XIX век, когато е открита атомната молекулярна структура на веществото, показват, че възможностите за разреждането са ограничени.

Един мол от всяко вещество съдържа $\sim 6,02 \cdot 10^{23}$ молекули (число на Авогадро). Ако на последователни многократни разреждания бъде подложен едномолярият разтвор (1 mol/L) на хомеопатичното средство, тогава в 1 литър разтвор с индекс на разреждане $12C = 100^{-12} = 10^{-24}$ една молекула от това вещество ще се съдържа с вероятност 60%. В типичните дози на хомеопатичното средство се използват милионни части от литъра на разтвора, затова единична молекула от средството с индекс на разреждане $12C$ ще се среща само в няколко от милионите дози. Препоръчаната още от самия Ханеман и до днес популярна сред хомеопатите степен на разреждането $30C$ (10^{-60}) изцяло е лишена от физически смисъл, тъй като цялата Земя съдържа не повече от 10^{50} молекули.

Опитвайки се да заобикалят тази граница и да дадат смисъл на високите разреждания, хомеопатите предлагат многобройни спекулативни концепции, които не издържат на научната критика, като например представата за „паметта на водата“, която според твърденията предава свойствата на хомеопатичното вещество при отсъствието на неговите молекули (вж. Приложение № 4 „За паметта на водата“ и Приложение № 1).

4. Въпреки че някои хомеопатични препарати се приготвят от билки, не трябва да се бърка хомеопатичното лечение с фитотерапия, в която се използват рецепти с високо (измеримо) съдържание на активни вещества, получени от растителна суровина. Всичко, което се казва в Меморандума, се отнася до препарати, при които се смята, че активните вещества се съдържат в хомеопатични (свръхмалки) концентрации, независимо дали производителят нарича продуктите си хомеопатични (вж. Приложение № 1, раздел XVI).

5. 5. С изключение на плацебо ефекта (вж. Приложение № 2 „Плацебо ефект“ и Приложение № 1, раздел IV), проява на лечебния ефект на лекарството не е възможна без химическото или физикохимичното му взаимодействие с биологични субстрати, които са негови мишени в органите, тъканите и клетките на организма на пациента или причинителя на заболяването.

Междумолекулните взаимодействия определят по-нататъшното действие на лекарствата на всички нива (от клетъчния отговор до реакциите на целия организъм). Правдоподобни и още повече, потвърдени механизми на въздействието на хомеопатичните средства върху отделни молекулни мишени или организма на човека като цяло не съществуват.

6. В интерес на пациентите модерната медицина използва основан на доказателства подход, при който се вземат решения относно използването на превантивни, диагностични и терапевтични намеси въз основа на наличните обективни и надеждни научни доказателства за тяхната ефективност и безопасност. Този подход изключва използването на намеси, не основани на доказателства. Някакво съответствие на умозрителните принципи, като „принципа на подобие“, не доказва с нищо терапевтичната стойност на препарата.

В научната медицина ефективността и безопасността на лекарството се установяват чрез сравняване на експерименталните и контролните групи пациенти. В най-простия случай пациентите от първата група получават изследваното лекарство (лечение), а от второто – плацебо (имитация, очевидно неразличима от изследваното лекарство). За да се създадат максимално сходни групи и еднакво водене на тези групи, пациентите се разпределят между експерименталните и контролните групи въз основа на изготвяне на жребий (рандомизация). Въпреки това нито пациентите, нито самите лекари изследователи не трябва да знаят кой получава лечението и кой плацебо (двойно-сляпо проучване).

По принцип в много медицински центрове на различни държави се провеждат паралелни клинични изпитвания на широко социално-демографско избиране на пациенти, а сравнението се провежда не само с плацебо, но и с най-добрите налични методи за лечение. Освен това стриктното придържане към експерименталния протокол дава възможност за получаване на научно обосновани заключения относно ефективността на конкретен метод на лечение.

Обобщените резултати (метаанализи) на клиничните проучвания показват липса на клинична ефикасност на хомеопатичните лекарства.

До такива заключения изследователите са стигали многократно. Едно от най-убедителните и широкомащабни обобщения на клиничните проучвания

е проведено от Съвета за медицински изследвания на Австралия през 2015 г. Съветът анализира 1800 публикации и стигна до следното заключение:

„В изследванията върху хора не бяха намерени достоверни доказателства, че хомеопатията е ефективна при лечението на разгледаните заболявания [61 заболявания]: нито едно качествено изследване с достатъчен обем на избора не е потвърдило, че хомеопатията предизвиква големи промени в здравето в сравнение с плацебо...“.

В сайта на този Съвет са представени също така 13 допълнителни документа.

По-рано, през 2010 г., до аналогичния извод е стигнал Комитетът по наука и технологии на британския парламент, който постановил: „Няма никакви правдоподобни свидетелства за това, че хомеопатията е ефективна...“. Същите заключения са били получени в редица прегледи, публикувани в рецензираните научни списания. Така например, в статия от 2005 г. в *Lancet* бе показано, че в изследванията с най-високо качество ефективността на хомеопатичните средства, за разлика от обикновените лекарства, не се отличава от ефективността на плацебо. Съвременните проучвания, които изследват най-популярните хомеопатични лекарства, също сочат липса на доказана ефикасност. Единични проучвания, които уж потвърждават ефективността на някои хомеопатични средства, или са проведени в нарушение на научната методология, или са свързани с препарати, които погрешно са наречени хомеопатични (не съответстващи на принципите ѝ), или резултатът им не се е възпроизвеждал от независими изследователи (вж. Приложение № 5 „Някои изследвания на хомеопатията, съдържащи грешки“).

Експериментални изследвания на ефективността на хомеопатията са извършвани в СССР през 1937 г., както и през 1974–1975 г. Доказателство за нейната ефективност не са били установени.

През 2016 г. Федералната търговска комисия на САЩ (FTC) стигна до извода, че:

„Твърденията относно ефективността на традиционните безрецептурни хомеопатични лекарства се поддържат изключително от хомеопатичните теории и изпитвания, които не са признати от съвременните медицински експерти и не са надеждни научни доказателства за ефективността им“.

Въз основа на това FTC предложи следните мерки за ограничаване на рекламата на хомеопатични лекарства: при липса на подходящи клинични изследвания в подкрепа на ефективността на хомеопатичните лекарства, потребителят трябва да бъде информиран, че доказана терапевтична стойност на препаратите липсва.

Подобни изисквания за етикетиране на хомеопатични препарати са формулирани в скорошно решение на Съвета от Евроазиатската икономическа комисия на 03.11.2016 № 76 „За утвърждаване на изискванията за етикетиране на лекарства за медицинска употреба и ветеринарни лекарствени продукти“:

„При етикетирането на хомеопатичен лекарствен продукт, регистриран по опростена процедура за регистрация, следва да се посочи само следната (и никаква друга) информация:

<...>

л) запис: „Хомеопатичен лекарствен продукт без одобрено показание за прилагане“;

м) предупреждение за необходимостта от консултация с лекар при запазването на симптомите на заболяването“.

7.  Опасността от хомеопатията е в това, че нейните поддръжници често пренебрегват лекарствата с доказана ефикасност. Това може да доведе до нежелани резултати, включително смърт на пациентите. През 2016 г. FDA (Управление за санитарен надзор върху качеството на хранителните продукти и медикаменти на САЩ) предупреди потребителите да не използват хомеопатични зъбни таблетки и гелове, които могат да бъдат вредни за здравето на децата.

Друга опасност е в това, че процедурите за производство на хомеопатични средства обикновено не се контролират толкова стриктно, колкото производството на лекарства. Противно на твърденията на производителите, такива препарати могат да съдържат токсични вещества в рискови концентрации (вж. Приложение № 1, раздел VII).

8.  По този начин хомеопатията се основава на теоретични позиции, които не отговарят или противоречат пряко на фундаменталните научни принципи и закони на физиката, химията, биологията и медицината. Емпиричните данни, получени в независими клинични проучвания с висока степен на доказателства, не потвърждават клиничната ефективност на хомеопатичните лекарства.

Науката е насочена към изграждането на най-правдоподобна и непротиворечива картина на света, която най-добре отговаря на фактите. Съвкупността от фактите, отнасящи се до различни области на знанието – от резултатите на клиничните проучвания, до съвременните научни представи за структурата на веществото, химическите основи на молекулни взаимодействия и физиология на човека, позволява да се стигне до извода, че теоретичните принципи на хомеопатията нямат никакъв научен смисъл, а хомеопатичните методи на диагностика и лечения не работят.

В опит да спечели доверието на пациентите, хомеопатията като правило представя принципите и методите си с претенция за някакъв алтернативен научен характер. Липсата в течение на повече от два века на надеждни научни доказателства за ефективността ѝ, традиционно се обяснява с факта, че за изучаване на тази област са, видите ли, неприложими класическите научни подходи.

Съчетанието на външно наукоподобие на хомеопатията с противопоставянето ѝ на общата система на научното познание позволява да се говори за нея като за лъже-научна дисциплина.

7 февруари 2017 г.

Със съкращения от „Меморандум № 2, О лженаучности гомеопатии“.

<http://klran.ru/en/2017/02/memorandum02-homeopathy/>.



Комисия за борба с псевдонауката и фалшифицирането на научните изследвания към Президиума на Руската академия на науките

Меморандум 2. За псевдонаучността на хомеопатията

Приложение № 1. ОТГОВОРИ НА ЧЕСТО ЗАДАВАНИ ВЪПРОСИ ЗА ХОМЕОПАТИЯТА И ДОВОДИТЕ В НЕЙНА ПОЛЗА

I. Някой казва: *На мен, на роднината ми или на мой познат хомеопатията помогна.*

Отговор: Много болести с времето преминават без лечение. При някои заболявания се наблюдават колебания в здравословното състояние: пациентът се чувства ту по-добре, ту по-лошо. Обикновено пациентът търси помощ при обостряне на заболяването, което често е последвано от естествено връщане към нормалното здравословно състояние. Тези естествени процеси лесно се бъркат с действието на всяко лекарство или техника на лечение. Спонтанните ремисии са документирани дори при трудноизлечими заболявания, като злокачествени новообразувания, въпреки че такива случаи са изключително редки. Има известни ситуации, при които „излекуването на онкологично заболяване“ се дължи на погрешно поставена диагноза.

Ако пациентът се чувства по-зле преди да приеме лекарството, отколкото след това, не следва, че има причинно-следствена връзка между приемането на лекарството и подобряването на неговото здраве. „След“ не означава непременно „вследствие“. Ще подчертаем: работата не е в това, че отделните пациенти не са достатъчно съобразителни за откриване на причинно-следствените връзки, а в това, че за тази цел често информацията е недостатъчна. По сходни причини много хора искрено се заблуждават, вярвайки, че са им помогнали „екстрасенси“, целители, магически ритуали или „заредена вода“.

Ето защо, за да се разбере дали лекарството е ефективно, или не, е необходимо да се проведат внимателно планирани, качествени клинични проучвания, при които пациентите са случайно разделени на две групи. Поради правилното прилагане на метода за случайно разпределение – рандомизация – групите са почти идентични, ако обемът им е достатъчно голям. Една група получава изследвания препарат, а другата – неразличим биберон. Нито па-

циентите, нито лекарите, оценяващи ефективността на лекарствата, знаят до края на експеримента кой в каква група е.

Качествени клинични изпитвания се извършват върху големи групи. Това гарантира надеждността на резултатите. Протоколът от такива проучвания първоначално определя хипотезата и ключовите показатели, по които ще бъде оценена ефективността на лекарството.

Заклученията от такива проучвания са много по-надеждни от заключенията, направени от отделните хора въз основа на отделни случаи от техния живот. Трябва да се изясни, че дори висококачествените проучвания невинаги ви позволяват да прецените точно ефективността на даден препарат, но това е най-добрият метод, с който разполагаме.

Качествените клинични проучвания не потвърждават ефективността на хомеопатията. Някои проучвания показват, че, въпреки че назначеният от хомеопата препарат е неефективен, другите съвети, получени от него (например, за здравословния начин на живот), може да имат положителен ефект върху здравето на пациента. Това може да обясни донякъде и привидната ефективност на хомеопатията.

Трябва много внимателно да се отнасяме към положителните отзиви от клиенти на интернет страниците на хомеопатични клиники. Не всички отзиви са реални. Негативните отзиви могат да се премахват. Тази информация често не е репрезентативна.

И накрая, има лекарства, наричани хомеопатични, които, обаче, не са такива. Понякога производителите наричат препаратите хомеопатични, за да ги оформят чрез опростена процедура за регистрация. Такива лекарства и тяхната ефективност трябва да се разглеждат по индивидуален ред.

II. Някой казва: *Хомеопатите прилагат индивидуален избор на препарата, поради което към хомеопатията не са приложими класическите клинични изпитвания.*

Отговор: Дори и да е така, проблемът с недоказаната ефективност на хомеопатията никъде нямаше да изчезне. Това обаче не е така. Всъщност извършвани са изследвания на индивидуална хомеопатия по специална схема. Всички пациенти са преминавали прегледи при хомеопат. На всички са предписвани и са приготвяли индивидуални хомеопатични средства и едва в последния момент половината е получава това средство, което е за тях, а втората половина – празни хапчета  въз основа на резултатите от такива висококачествени проучвания, празното хапче се оказва също толкова ефективно, колкото и хомеопатичното средство [3]. Може да посочим такъв пример за качествено изследване [4].

Ще отбележим, че хомеопатичните средства с високо разреждане, които не съдържат активното вещество, имат еднакъв химичен състав, така че на практика хомеопатите лекуват всички пациенти с еднакви по състав празни хапчета.

В същото време хомеопатите не използват съвременните научни постижения в областта на истинската персонализирана медицина [5, 6]. Персонали-

зираната медицина е използването на познания за индивидуалните генетични характеристики на дадено лице за прогнозиране и диагностициране на заболяванията му, както и за оптимален избор на необходимите му лекарства и техните дози. В допълнение, в рамките на доказателната медицина има протоколи за клинични изследвания, при които на пациентите се прилагат различни (персонализирани) терапии, например в онкологията, съобразени с различните молекулярни характеристики на злокачествените тумори.

III. Някой казва: *Водата има „памет“, така че принципът на потенциране не противоречи на съвременните научни понятия за структурата на материята.*

Отговор: По-подробно „паметта на водата“ е разгледана в Приложение № 4.

Накратко: Предположението за възможността за съществуване на „памет на водата“ бе предложено от имунолога Жак Бенвенист, за да обясни резултатите от изследванията му [7]. То се е разглеждало от научната общност преди повече от 25 години, но при подробно преразглеждане на тези изследвания то не се е потвърдило [8]. Въпросът е, че тъй като първоначалният експеримент не е бил слаяп, авторите на изследването биха могли да повлияят на неговите резултати. Последващи опити за възпроизвеждане на такива ефекти са били успешни само в експерименти с нарушаване на тази важна процедура. В условията на рандомизирани слепи експерименти ефектът не се наблюдава [9].

В течната вода съществуват водородни връзки между водородните и кислородните атоми на съседните молекули. Така че понякога физиците говорят за „кълъстери на водата“. Все пак е установено, че водородните връзки във водата изцяло се премесват на всеки няколко десетки квадрилонни части от секундата [10]. Това означава, че от всяка гледна точка, която е от значение за пациента, течната водата няма дългосрочна „памет“.

Също така не е ясно защо, ако водата има памет, тя помни само „добрите“ вещества, които хомеопатите добавят към нея, но не всички „лоши“ вещества, които са я посетили преди това. Някои привърженици на хомеопатията ще твърдят, че хомеопатичното средство трябва да се разклати, но водата, преминаваща през тръбите, по реката или пренасяна от камиона, неизбежно преминава през серия от разклащания.

Някои автори са се опитали да преценят наличието на водни кълъстери в хомеопатични разтвори, имащи степен на разреждане не по-малка от 12С, използвайки ядрено-магнитен резонанс. Изследователите са показали, че дори и при чиста вода могат да се наблюдават следи от други вещества (етанол, метанол, ацетон), но няма сигнали, специфични за хомеопатичните средства в сравнение с контролните разтвори [11].

Разсъжденията за „паметта на водата“ всъщност нямат връзка с най-популярните форми на производство на хомеопатични препарати като гранули и таблетки. Нанасянето на хомеопатични препарати върху захарни гранули (предварително навлажнени със 70% алкохол) се извършва чрез смесване в

механични миксери без движещи се части или ръчно в плътно затворени стъклени контейнери. Влажните гранули се сушат на въздух при стайна температура до постоянно тегло. По този начин хомеопатичните захарни гранули не съдържат нито активното вещество, нито „хомеопатичната вода“.

IV. Някой казва: *Хомеопатията лекува за сметка на „плацебо ефекта“.*

Отговор: Подробно ефектът плацебо е разгледан в Приложение № 2.

Накратко: Очакванията на пациента наистина могат да повлияят върху възприемането на ефективността на лекарството. Плацебо ефектът може до известна степен да облекчи страданието, да намали болката или гаденето, но употребата му не може да промени хода на заболяването, т.е. терапевтичната стойност на плацебо ефекта в медицината, според съвременните научни понятия, е изключително малка [12].

Причината, поради която ролята на плацебо е толкова значима в клиничните проучвания, е, че другите – неразличими празни хапчета помагат да се постави чист научен експеримент и честно да се оцени ефективността на препарата. Ако „действието“ на хомеопатията се опосредства от плацебо ефекта, не е ясно защо на пациентите често се предлага да плащат за хомеопатичните средства повече, отколкото за празни хапчета, чиято себестойност е близо до нула.

Освен това, ако един здравен работник представя чисто плацебо за чудотворно лечение, особено когато има друго лечение с доказана ефикасност, той грубо нарушава принципите на медицинската етика. Употребата на плацебо е придружена от измама на пациента – той е принуден да мисли, че получава активно лечение. В развитите страни, включително в Русия, това се възпрепятства от закон, който изисква пациентът да бъде лекуван в съответствие с неговото доброволно информирано съгласие.

V. Някой казва: *Хомеопатията помага дори на животни.*

Отговор: Изявленията за ефективността на хомеопатията във ветеринарната медицина не са оправдани. Единичните свидетелства в нейна полза не трябва да се разглеждат сериозно поради причините, споменати в отговор на възражение (I). Струва си да се отбележи, че много животни реагират на поведението на стопанина и формират условни рефлексии, подобни на наблюдаваните от физиолога Иван Павлов в известни експерименти с кучета. Понякога такива ефекти погрешно се възприемат от хора, които лекуват животни с хомеопатия, за да докажат нейните терапевтични свойства. Съвременните системни прегледи, оценяващи резултатите от прилагането на хомеопатията в клиничната ветеринарна наука, не намират доказателства за нейната ефективност [13].

VI. Някой казва: *В страни, където хомеопатията се използва активно, е висока продължителността на живота.*

Отговор: Това не е така. Висока продължителност на живота се среща и в страни, където хомеопатията е изключително непопулярна. Например, в Австралия средната продължителност на живота надхвърля 80 години, в Япония – 83 години. Самият опит да се свърже хомеопатията с продължителнос-

тта на живота не е правилен аргумент: продължителността на живота зависи от много фактори. Няма причина да се смята, че употребата на хомеопатични лекарства увеличава продължителността на живота.

VII. Някой казва: *Хомеопатията е безвредна, защото лекува с празни хапчета.*

Отговор: Броят на нежеланите реакции, свързани с приемането на хомеопатични лекарства (разреждания от 12C), не се различава от техния брой при вземане на празни хапчета според последните научни прегледи [14]. Това е в съответствие с горното мнение, че хомеопатичните средства нямат ефект върху човешкото тяло. Това обаче не означава, че хомеопатията е безвредна. За някои препарати, наречени хомеопатични, но неотговарящи на принципа „малки дози“ (почти неразредени), са известни странични ефекти [15].

В допълнение, някои хора използват хомеопатични лекарства вместо истински лекарства. Многократно това поведение води до смъртта на хора, включително деца, на които родителите не са осигурили подходящо лечение поради вярата в хомеопатията. Голям брой такива примери са на разположение на уебсайта „What’s the Harm“ (<http://whatstheharm.net>).

Също така трябва да се има предвид възможността от негативна реакция към лактозата при хомеопатичните дражета. Подобни реакции са наблюдавани при отделни пациенти, въпреки че достоверността на такива инциденти е трудна за оценка [16].

Друга потенциална опасност от хомеопатични препарати се състои в това, че тяхното производство, съхранение, стабилност, структура и свойства, сигурност не са толкова строго контролирани, както в случая с лекарствените препарати. Например, през 2016 г. FDA предупреди потребителите относно използването на хомеопатични зъбни таблетки и гелове, които могат да бъдат опасни за здравето на децата поради нарушения в производствената технология [17]. Невъзможно е да се изключи и повишената възможност за замърсяване на хомеопатичните препарати с микроорганизми или токсични вещества. Течните хомеопатични препарати могат да съдържат етанол във високи концентрации.

Оценката на безопасността на лекарствения препарат е основен приоритет за клиничните изпитвания. Медицинските решения се вземат въз основа на оценка на съотношението между ползите и рисковете за здравето на пациента. В клиничните проучвания се наблюдават всички нежелани реакции, независимо дали са свързани или несвързани с проучвания препарат. Това помага за оценка на вторичните ефекти, включително повторение и прогресиране на заболяването. Липсата на такива данни за безопасността на хомеопатичните лекарства води до значителен риск за пациентите.

VIII. Някой казва: *Ваксините също са лечение на подобното с подобно.*

Отговор: Ваксините нямат нищо общо с хомеопатията. Те обикновено представляват малко, но доста измеримо количество антиген – неутрализиран материал на вируса, бактериите, техните компоненти или синтетични анало-

зи. Механизмите на действие на ваксините са добре проучени и се основават на факта, че клетките на имунната система разпознават въведените антигени, започват активно да се размножават и осигуряват ефективна защита срещу съответните вируси или микроорганизми.

Оптималните концентрации на неутрализиращи вирусни частици или бактерии във ваксините не са хомеопатични – прекомерното разреждане ще доведе до спад в ефективността на ваксината.

IX. Някой казва: *Хининът лекува малария, а действието му се основава на принципа на подобие.*

Отговор: Не е така. Хининът при предозиране или отравяне предизвиква симптоми, които са напълно различни от тези, които настъпват при малария. Идеята, че хининът действа при малария на принципа на подобие, е погрешна и е основана върху медицинските представи от времената на зараждането на хомеопатията. Смята се, че механизмът на действие на хинина е свързан с дисфункция на лизозома и блокиране на синтеза на нуклеинови киселини в клетките на причинителите на малария – малариен плазмодий, което води до неговото разрушаване и смърт. Производните на хинина се използват за лечение на малария, но не в хомеопатични количества, а в много високи дози. От разреждането и намаляването на дозата ефективността на хинина намалява.

На последно място, дори и да се намерят примери, когато ефективното лекарство отговаря на принципа на подобие по характер на въздействие-то си, това по никакъв начин не обосновава този умозрителен принцип като цяло, още повече, че той има много контрапримери.

X. Някой казва: *Някои отрови, например кураре, действат в много ниски концентрации.* Такива отрови понякога се използват за медицински цели.

Отговор: Да, някои отрови действат в много ниски концентрации, но не хомеопатични. Силата на действие на отрови с поредица от разреждания намалява. Разреждането на отровите се прави не с цел усилване на ефекта им, а напротив, за да се намали.

XI. Някой казва: *Много хора вярват в хомеопатията.*

Отговор: Според проучванията, проведени от ВЦИОМ [18] и ВШИ [19], много хора погрешно вярват, че цялата радиоактивност е човешко творение, че антибиотиците убиват вируси, че обикновените растения, за разлика от генетично модифицираните, не съдържат гени. Много хора могат да грешат и общественото мнение не може да служи за надежден аргумент в научен въпрос.

XII. Някой казва: *Има конспирация на фармакологични компании срещу хомеопатията.*

Отговор: Годишните продажби на хомеопатични лекарства на руския пазар надхвърлят 8 милиарда рубли (според IMS Health за 2009 г.), като повече от половината от пазара са собственост на две компании: „Материя Медика“ и Voiron. В САЩ хомеопатичният пазар надвишава един милиард долара

[20]. Има големи компании във всеки бизнес. Наличието или отсъствието на конспирации на корпорациите по никакъв начин не засяга достоверността на този аргумент.

Всички експерти, които са участвали по покана на комисията на РАН за борба с псевдонауката при подготовката на този меморандум, са декларирали липсата на конфликт на интереси при тях, в това число материална заинтересованост от успеха или провала на хомеопатията.

XIII. Някой казва: „Алопатичната“ медицина е още по-зле.

Отговор: На първо място, трябва да се отбележи, че терминът „алопатия“ е изобретен от хомеопатите. Всъщност алопатичната медицина не съществува. Има доказателствена медицина, единственият принцип на която е да лекува внимателно с проверени средства, чието използване надвишава вредата. Дали принципът на подобие ще бъде изпълнен, няма значение, а концентрацията на активното вещество се избира въз основа на клинични изследвания. За съжаление, не всички одобрени за употреба лекарствени препарати са преминали качествени клинични проучвания. Не само хомеопатичните лекарства могат да бъдат неефективни. Не всички лекарства, използвани в медицината на практика, са доказали своята ефективност.

Във всички развити страни неефективните или опасни лекарствени препарати системно се изтеглят от употреба и се води борба за намаляване на броя на медицинските грешки. В допълнение, страничните ефекти на дори правилно предписаните медикаменти могат понякога да доведат до заболяване и смърт. Въпреки това, доказателствената медицина винаги взема предвид съотношението между полза и риск, когато прави препоръки за лечение. И фактът, че като цяло тежестта на заболяванията на планетата намалява и продължителността на живота нараства в много отношения, е заслуга на научно обоснованата доказателствена медицина.

Особеността на хомеопатията е, че тя се основава на антинаучни принципи. Хомеопатичните лекарства нямат доказана ефективност при нито едно показание.

XIV. Някой казва: *Хомеопатията има държавен статут в Швейцария.*

Отговор: Това твърдение, изразено от редица големи местни медии, е невярно. Хомеопатията наистина е включена в основната медицинска застраховка в тази страна, но тя няма статут на държавна. Включването на хомеопатията в застраховката беше гласувано от народа на Швейцария на референдум. Държавните структури и професионалните медицински организации обаче настояват, че това е само временна мярка. Те подкрепят извършването на задължителни независими изследвания за ефикасността и безопасността на хомеопатията [21].

Понякога привържениците на хомеопатията също споменават „Швейцарския доклад“ [22] — предполагаем официален документ, потвърждаващ ефективността на хомеопатията. Представителят на Федералното бюро за обществено здравеопазване Феликс Гуртнер коментира, че тази книга е пуб-

ликувана от автори без одобрението на правителството или швейцарската администрация и не влияе върху държавните решения [23]. Трябва да се отбележи, че самата книга дава положителна присъда за хомеопатията въз основа на единични „свидетелства“ за нейната ефективност, които авторите считат за по-важни от резултатите от клиничните изследвания. Използването на такъв подход в книгата противоречи на основите на съвременната доказателствена медицина.

Ще отбележим, че авторите на по-новия „Австралийски доклад“ [24] са взели предвид публикациите, използвани при писането на „Швейцарския доклад“, и са стигнали до негативни заключения за ефективността на хомеопатията.

XV. Някой казва: *Британското кралско семейство се лекува с хомеопатия в продължение на 200 години.*

Отговор: Всъщност някои членове на кралското семейство открито подкрепят хомеопатията. Описаните от нас в отговор на възражение (I) грешки в мисленето са присъщи на всички хора, независимо от техния произход. Освен това членовете на кралското семейство не са експерти в областта на науката или здравето. Вече отбелязахме, че през февруари 2010 г. Комисията по наука и технологии на Британския парламент [25] е решила, че „**няма правдоподобни доказателства, че хомеопатията е ефективна...**“.

XVI. Някой казва: *Някои лекарства се основават на свръхсилни разреждания, но те не се наричат хомеопатия. Те също ли не работят?*

Отговор: Такива препарати също не могат да имат физико-химичен ефект върху тялото на пациента и следователно не могат да работят. Всъщност освен обичайните хомеопатични лекарства има „скрита хомеопатия“, например в препаратите анаферон, ергоферон, импаза, субета и други, които се произвеждат от компания „Материя Медика“ (Materia Medica). Веществата, включени в тези препарати, са в хомеопатични дози, но производителят не информира открито купувача за това.

Нека цитираме състава на едно от посочените средства. „Активни компоненти: антитела на к-гама срещу гама-интерферона на човека афинно пречистени – 0,003 g“. След това се уточнява: „нанасят се върху лактоза монохидрат под формата на водно-алкохолна смес със съдържание не повече от 10–15 ng/g от активната форма на активното вещество“. Общата концентрация на активното вещество е по-ниска от 10–26 g/g. Изхождайки от изводите на този меморандум, подобни препарати нито по състав, нито по ефективност не се различават от хомеопатичните средства.

Някои от публикациите си създателите на тези препарати класифицират като клинични изследвания. Въпреки това, при по-внимателна проверка, никоя от тези публикации не отговаря на изискванията за клинични изследвания.

Теоретичните аргументи на авторите, с които те обосновават механизма на действие на такива препарати, са лишени от научен смисъл. Те не са

в съответствие с модерните идеи за структурата и свойствата на материята и могат да бъдат поставени в една редица с погрешните схващания за „паметта на водата“, на които се опира хомеопатията на големите разреждания.

XVII. Някой казва: *Хората, които използват хомеопатията, боледуват по-малко.*

Отговор: Няма научно потвърждение на тази теза. Има някои индиректни доказателства за обратното. Анализът на историята на заболяването на повече от 40 хиляди застраховани жители на Германия показва, че заради боледуването пациентите, използващи хомеопатията, средно пропускат с 15% повече работни дни в сравнение с хората от контролната група (18,77 срещу 15,97 дни за 18 месеца наблюдение). В същото време финансовите разходи на системата на здравеопазването за средния потребител на хомеопатията са значително по-високи [26].

XVIII. Някой казва: *Хомеопатията не лекува заболяването, а човека.*

Отговор: В съвременната медицина могат да се разграничат три терапевтични подхода:

- етиотропното лечение е насочено към елиминиране на причината за заболяването (например, антимикробно лечение за инфекциозни заболявания или отстраняване на чуждо тяло от раната);

- патогенетичното лечение е насочено към блокиране на механизмите на развитие на заболяването (например, използването на нестероидни противовъзпалителни средства);

- симптоматичното лечение е насочено към елиминиране на отделните симптоми на заболяването (например, предписване на лекарства против болка).

В този случай един вид лечение не изключва другия. Хомеопатията не елиминира причината за заболяването и не блокира механизмите на неговото развитие. Изборът на хомеопатични средства се извършва въз основа на анализа на симптоми, и то по думите на пациента. Няма причина да вярваме, че хомеопатията лекува човека.

XIX. Някой казва: *Хомеопатията съществува много отдавна.*

Отговор: Фактът, че методът на лечение се използва отдавна, не казва нищо за неговата ефективност, независимо дали този метод е традиционен, народен, общоприет, включен в системата на общественото здраве или друг. Ефективността на всички лекарствени средства трябва да се определя чрез внимателни, добре планирани клинични проучвания. Дълго време хората вярвали, че Земята е плоска, пушенето на натурални средства — тютюн, е полезно, практикували са кръвопускане и жертвоприношения. Обосноваване на твърдението с препратка към традицията (*Argumentum ad antiquitatem*) е логическа грешка.

XX. Някой казва: *На хомеопатията се доверяват много хора, има много хомеопатични специалисти, дори в развитите страни.*

Отговор: Има много суеверия и предразсъдъци с голям брой последователи и адепти, включително и в развитите страни. Някои от тях имат древен произход, като например астрологията или алхимията. Други се появиха съвсем наскоро, като спиритизъм или вяра в извънземни с летящи чинии. Нито широкото разпространение на такива погрешни схващания, нито съществуването на практикуващи „специалисти“, нито дори подкрепата на някои учени не променят факта, че това са погрешни схващания. Обосноваване на твърдение с препратка към широкото признание (Argumentum ad populum) е логическа грешка. Важно е да се подчертае, че активното въвеждане на хомеопатията, започнало в постсъветското пространство през 1989–1995 г., беше обосновано в заповедите на Министерството на здравеопазването, всъщност само с този аргумент.

XXI. Някой пита: *Какви са най-популярните хомеопатични препарати в Русия?*

Отговор: Таблицата показва данни за дела на общия хомеопатичен пазар за 2009 г. (източник — IMS Health [27]).

Търговско наименование на хомеопатичното средство	Дял в общите продажби на хомеопатия през 2009 г.
Оцилококцинум	27, 99%
Анаферон детски*	14, 08%
Анаферон*	12, 43%
Афлубин**	5, 70%
Мастодинон**	4, 08%
Импаза*	3, 90%
Траумел С**	3, 23%
Пропротен-100*	2, 37%
Ременс**	2, 11%
Гентос**	1, 69%

* Отнася се към „скрита хомеопатия“, не съдържа активно вещество.

** Съставът съдържа значително количество активно вещество, така че тези лекарства не принадлежат към класическата хомеопатия и не подлежат на разглеждане в този меморандум.

XXII. Някой казва: *Принципът на подобие в хомеопатията е хормезис.*

Отговор: Хормезис е термин, който означава явлението, когато една клетка или организъм реагират позитивно (с признаци на полза) на малко количество на някакво вещество, което в големи количества предизвиква отрицателен (неблагоприятен) ефект. Наистина, има няколко вещества, за които се предполага, че могат да имат такъв двоен ефект. Във всички случаи обаче става дума за малки, но измерими количества вещества.

Тук можем да споменем „закона“ на Арндт–Шулц, на който понякога се позовават хомеопатите. Според този „закон“ слабите разреждания предизвикват активността на живите елементи, средните – засилват, силните – спират и много силни – парализират. Трябва да се отбележи, че този „закон“ е формулиран много свободно, няма сериозни обосновки и, по същество, не е закон. Но дори и да беше верен, то това би се отнасяло за малките, а не за несъществуващите влияния, като в случая с хомеопатията.

XXIII. Някой казва: *Науката не знае всичко.*

Отговор: Това е така. Но въз основа на наличните научни познания се произвеждат ефективни лекарства. Хомеопатията се основава на представи, разположени извън рамките на съвременната наука, и е безплодна (не предоставя доказуеми чрез изследвания резултати за лечение). Като се има предвид, че хомеопатията съществува около 200 години, едва ли може да се надяваме, че тя ще даде резултат в бъдеще.

Задачата на науката е да установи най-правдоподобната картина на света, изхождайки от всички натрупващи се обективни данни. Задачата на образованието е да донесе тези данни до широката общественост, за да предпази хората от заблуди и измами.

Ако хомеопатите твърдят, че никакви инструменти на доказателствената медицина и никакви съвременни научни методи не успяват експериментално да потвърдят ефективността на хомеопатията, която все пак по някакъв неразбираем начин „работи“ при някои пациенти, то тези теории автоматично ще попадат в категорията на ненаучни такива.

Към днешна дата всички индикации са, че хомеопатичното лечение няма стойност в медицината, и именно тази мисъл, потвърдена от съвкупността на фактите от различни области на знанието, ние смятаме, че е важно да се разпространява.

Със съкращения от:

Меморандум №2, Приложение № 1, Отвeты на часто задаваемые вопросы о гомеопатии и доводы в её пользу.

http://klnran.ru/wp-content/uploads/2017/02/m02_p1_faq.pdf.

Литература

1. Pluchart C et al. Transient remission of childhood acute lymphoblastic and myeloid leukemia without any cytostatic treatment: 2 case reports and a review of literature. *J Pediatr Hematol Oncol* 2015, 37(1):68–71.
2. Brien S et al. Homeopathy has clinical benefits in rheumatoid arthritis patients that are attributable to the consultation process but not the homeopathic remedy: a randomized controlled clinical trial. *Rheumatology (Oxford)* 2011, 50(6):1070–82.
3. Linde K, Melchart D: Randomized controlled trials of individualized homeopathy: a state-of-the-art review. *J Altern Complement Med* 1998, 4(4):371–88.

4. Walach H et al. Classical homeopathic treatment of chronic headaches. *Cephalalgia* 1997, 17(2):119–26.
5. Nair SR: Personalized medicine: Striding from genes to medicines. *Perspect Clin Res* 2010, 1(4):146–50.
6. Chan IS, Ginsburg GS: Personalized medicine: progress and promise. *Annu Rev Genomics Hum Genet* 2011, 12:217–44.
7. Davenas E *et al.* Human basophil degranulation triggered by very dilute antiserum against IgE. *Nature* 1988, 333(6176):816–8.
8. Maddox J et al. „High-dilution“ experiments a delusion. *Nature* 1988, 334(6180):287–91.
9. Guggisberg AG et al. Replication study concerning the effects of homeopathic dilutions of histamine on human basophil degranulation in vitro. *Complement Ther Med* 2005, 13(2):91–100.
10. Cowan ML et al. Ultrafast memory loss and energy redistribution in the hydrogen bond network of liquid H₂O. *Nature* 2005, 434(7030):199–202.
11. Anick DJ: High sensitivity 1H-NMR spectroscopy of homeopathic remedies made in water. *BMC Complement Altern Med* 2004, 4:15.
12. Hróbjartsson A, Gøtzsche PC. Placebo interventions for all clinical conditions. *Cochrane Database Syst Rev* 2010, (1):CD003974.
13. Mathie RT, Clausen J: Veterinary homeopathy: systematic review of medical conditions studied by randomised trials controlled by other than placebo. *BMC Vet Res* 2015, 11:236.
14. Stub T et al. Adverse effects of homeopathy, what do we know? A systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. *Complement Ther Med* 2016, 26:14663.
15. Posadzki P et al. Adverse effects of homeopathy: a systematic review of published case reports and case series. *Int J Clin Pract* 2012, 66(12):1178–88.
16. Hansson SO: Homoeopathy and consumers' right to know. *J Intern Med* 2013, 274(5):493.
17. FDA warns against the use of homeopathic teething tablets and gels. FDA news release, September 30, 2016.
URL: <http://www.fda.gov/NewsEvents/Newsroom/PressAnnouncements/ucm523468.htm>.
18. Рейтинг научных заблуждений россиян. ВЦИОМ. Пресс-выпуск № 1684. 08.02.2011.
URL: <http://wciom.ru/index.php?id=236&uid=111345>.
19. Полякова В., Фурсов К. Научная грамотность россиян растет, но о наличии у растений генов помнит только треть опрошенных. ВШЭ. 11.09.2015.
URL: <http://www.hse.ru/news/158948937.html>.
20. Homeopathic Medicine & Advertising Workshop Report. FTC. November 2016.
URL: http://www.ftc.gov/system/files/documents/reports/federal-trade-commission-staffreport-homeopathic-medicine-advertisingworkshop/p114505_otc_homeopathic_medicine_and_advertising_workshop_report.pdf.

21. Steven Novella. The Swiss Report on Homeopathy. Science-Based Medicine. June 27, 2012.
URL: <http://www.sciencebasedmedicine.org/the-swiss-report-on-homeopathy>.
22. Homeopathy in Healthcare – Effectiveness, Appropriateness, Safety, Costs (Eds.: G. Bornhöft, P.F. Matthiessen). Springer, 2011.
URL: <http://rd.springer.com/book/10.1007/978-3-642-20638-2/page/1>.
23. Gurtner F. The report „Homeopathy in healthcare: effectiveness, appropriateness, safety, costs“ is not a „Swiss report“. Swiss Medical Weekly. 17.12.2012, doi:10.4414/smw.2012.13723.
URL: [https://smw.ch/index.php?id=75&tx_ezmjournal_articledetail\[identifier\]=smw.2012.13723](https://smw.ch/index.php?id=75&tx_ezmjournal_articledetail[identifier]=smw.2012.13723).
24. NHMRC Statement: Statement on Homeopathy. NHMRC. 2015.
URL: http://www.nhmrc.gov.au/_files_nhmrc/publications/attachments/cam02_nhmrc_statement_homeopathy.pdf.
25. Evidence Check 2: Homeopathy. Fourth Report of Session 2009–10. House of Commons. Science and Technology Committee. London: TSO, 2010. 275 pp.
URL: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200910/cmselect/cmsctech/45/45.pdf>.
26. Ostermann JK et al: Can Additional Homeopathic Treatment Save Costs? A Retrospective Cost-Analysis Based on 44 500 Insured Persons. PLoS One 2015, 10(7):e0134657. 27. Паутова Е., Рынок гомеопатических ЛС в России // Ремедиум, № 10, 2010, 13–15.
URL: <http://elibrary.ru/item.asp?id=13074438&>.



Российская Академия Наук

Комисия за борба с псевдонауката и фалшифицирането на научните изследвания към Президиума на Руската академия на науките

Меморандум 2. За псевдонаучността на хомеопатията

Приложение № 2. ЗА ЕФЕКТА ПЛАЦЕБО

Плацебо (от лат. *placebo* – букв. „да се харесам“) е действие, което изглежда и се възприема като медицинска намеса, въпреки че всъщност не е. Често у получаващи такива „празни хапчета“ пациенти се появява подобрене на самочувствието. Този психосоматичен ефект, причинен от очакваното клинично подобрене, се нарича плацебо ефект.

Основното приложение на плацебо е в клиничните проучвания на лекарствените средства и процедури. В този случай плацебото е контролно лечение, което е външно неразлично от изследваното лекарствено средство, но няма реален терапевтичен ефект. Например, типично плацебо във фармакологичните проучвания са таблетките от лактоза; типично психотерапевтично плацебо е неутралният разговор между пациент и психотерапевт.

Основата на ефекта плацебо са няколко неврофизиологични механизма, в реализацията на които са включени няколко системи. Един от основните механизми е очакването за подобрене, което може да повлияе както на намаляването на безпокойството, така и на активирането на системата за възнаграждения. Клинични проучвания са показали отрицателна корелация между нивото на тревожност и толерантността към болка по време на приемане на плацебо, а визуализирането на работата на нервната система показва, че по време на приемане на плацебо се намалява активността на свързаните с тревожността мозъчни области. Също така, при приемане на плацебо се наблюдава допаминова активация на прилежащото ядро, което е част от системата за възнаграждения.

Асоциативното обучение и възникването на условни рефлексии е друг важен механизъм, демонстриран от много изследователи върху животни и хора. По-специално, е показано, че плацебо ефектът е по-силен, ако се прилага, след като пациентът вече е получил няколко пъти ефективно лекарство. И при експерименти с плъхове се демонстрира, че инжектирането на неутрален физиологичен разтвор предизвиква същите моторни промени в плъховете, като скополамина, ако това става известно време след инжектирането на скополамин. Формиран от очакванията на пациента и предишния опит на взаимодействието с лекари и лекарства, плацебо ефектът е част от всяка медицинска намеса. Често плацебо ефектът се обсъжда в по-широкия контекст на т.нар.

контекстно обусловено въздействие. Под това се разбира влиянието върху изхода на лечението на всякакви фактори, които не са свързани с реалната ефективност на лекарствените средства, процедурите, хирургическите и психотерапевтичните интервенции. Например, показано е, че резултатът от лечението е повлиян от цвета на таблетките, тяхната цена, факта на използването на добре известна марка, информация за лекарството и нежеланите му ефекти, достъпни за пациента. Има малък, но статистически значим ефект върху резултата от лечението от продължителността на контакта с лекаря, степента на неговата грижа и способността му да комуникира. Това изисква отделянето при провеждането на клинични изпитания на истинските ефекти на лекарственото средство от контекстно обусловените (ефектът плацебо).

Стандартен подход към клиничните изпитвания на лекарствените средства понастоящем са рандомизираните контролирани изпитвания. По време на тези изпитания участниците на случаен принцип се делят на две групи, едната от които получава изследваното лекарство, а другата – плацебо. В този случай рандомизирането трябва да се извършва „сляпо“, така че нито лекарят, нито пациентът да са наясно дали пациентът получава „бонбон залъгалка“, или изследваното лекарственото средство. Такъв дизайн на експеримента позволява отделянето на реалните ефекти на лекарственото средство от контекстно обусловени, минимизирането на съзнателно или несъзнателно манипулиране на резултатите от изследването. Ако по време на рандомизирани плацебо-контролирани проучвания ефектите на лекарственото средство не се различават от ефекта на плацебо, то не може да бъде признато за ефективно и препоръчително за употреба.

За още по-точен отговор на тези въпроси, отстраняването на противоречия между различните проучвания и по-нататъшно намаляване на риска от изкривяване на резултатите поради методологични грешки и умишлено манипулиране на данни, се използват метаанализи и систематични прегледи — статистически изследвания, за да се направи цялостен по-точен извод въз основа на няколко вече проведени изследвания. Метаанализите и систематичните прегледи имат най-голяма доказателствена сила. Именно въз основа на тях на медицинските специалисти се препоръчва взимането на решения. Най-голяма методологична стриктност имат систематичните прегледи на Кокрейновото сътрудничество, една международна нетърговска организация, изучаваща ефективността на медицинските технологии.

Понастоящем няма данни, които да ни позволят да говорим за целесъобразността на използването на плацебо в качеството на лекарствено средство при каквито и да е заболявания. Още през 1983 г. McDonald и Mazzuca демонстрирали, че изводите за клиничната ефикасност на плацебо в някои по-ранни работи се дължат на статистическа регресия към средното. Статистическата регресия към средното прогнозира, че пациентите, избрани за крайните стойности на измерваните показатели, средно ще демонстрират подобряването на показателите, т.е. ще регресират към средната стойност, независимо от наличието на лечение.

Авторите на системния преглед на клиничните изпитвания на плацебо при различни заболявания от 2001 г. Hróbjartsson и Gøtzsche са демонстрирали, че ефектът се наблюдава само при болка и фобии, а аналгетичният плацебо ефект съответства на една трета от конвенционалните нестероидни противовъзпалителни лекарства. Други изследователи, след като са изучили същия масив от данни, са стигнали до извода, че въпреки че плацебо ефектите съществуват и не могат да се игнорират, степента на изразеността им не е голяма. През 2010 г. Hróbjartsson и Gøtzsche са публикували още един системен преглед на над 200 проучвания и са стигнали до заключения, подобни на тези, направени в първото проучване от 2001 г.

Сред другите причини, поради които не се препоръчва плацебо за употреба в клиничната практика, са: ненадеждност и непредсказуемост на ефектите, както и нововъзникващи етични въпроси – приемането на плацебо неизбежно включва преднамерена измама на пациента от лекаря. Трябва да се отбележи и заблудата в широко разпространеното твърдение, че плацебо няма странични ефекти. **Добре изследваният обратен ефект на плацебо ефекта – ноцебо ефектът, се проявява когато отрицателните очаквания на пациента причиняват влошаване на доброто му състояние, въпреки липсата на реални негативни въздействия.**

Също така, тъй като появата на условни рефлексии играе важна роля в плацебо ефекта, възникват странични ефекти, които съответстват на тези на реалното лекарствено средство, за което пациентът приема плацебо.

Със съкращения от:

Меморандум № 2. О лженаучности гомеопатии. Приложение № 2. Об ефекте плацебо

http://klnran.ru/wp-content/uploads/2017/02/m02_p2_placebo.pdf.



Комисия за борба с псевдонауката и фалшифицирането на научните изследвания при Президиума на Руската академия на науките

Меморандум 2. За псевдонаучността на хомеопатията

Приложение № 4. ЗА ПАМЕТТА НА ВОДАТА

Едно от често използваните обяснения на механизма на действието на свръхразредените хомеопатични лекарства е апелиране към представата за „паметта на водата“. На тази тема, например, бе посветен цял брой на списание *Номеопатху* през 2007 г. Има се предвид предположението, че водата има способността да запазва структурата, присъща на разтвора на едно или друго съединение, дори след пълното отстраняване на разтвореното вещество. **Съвременните научни данни за физико-химичната природа на водата и разтворите изключват възможността за съществуването на такова явление като „паметта на водата“.**

I.

Топлинното движение на водните молекули в течната фаза може да се подраздели на бързи осцилации в близост до равновесното положение и преместването на молекулите като цяло. На всяко от тези видове движения е присъщо характерно време, което показва, съответно, средния период на вибриране на молекулата около средното ѝ положение (τ_k) и средното време между две премествания на молекулата на водата в пространството (τ_p). По този начин, в зависимост от това в какъв времеви мащаб τ ще разглеждаме движението на водата, ще става дума за мигновена (при $\tau < \tau_k$), вибрационно-осреднена (при $\tau_k < \tau < \tau_p$) или дифузионно-осреднена структура на водата (при $\tau > \tau_p$). За изучаване на различни видове движение на водата се използват различни физикохимични методи (например, инфрачервена спектроскопия за осцилациите и релаксациите чрез ЯМР за дифузионното движение). Движението на водата в различни времеви интервали е удобно да се изучава с помощта на молекулярно-динамичното моделиране.

Какви са характеристичните времена за водата? Те варират от части до няколко единици пикосекунди (10^{-12} s). Средното време на съществуването на водородните връзки между водните молекули в течността е в същия диапазон. По този начин, в течната вода се извършват непрекъснати процеси на разпад и образуване на локални асоциати от молекули. Това означава, че всяко въз-

действие, направено в структурата на водата по един или друг начин, ще започне да се изглажда незабавно след отстраняването на източника на въздействие. След известно време след отстраняването на въздействието няма да има и следа от него. Това време ще зависи от вида и продължителността на въздействието.

II.

Концепцията „паметта на водата“ не издържа на критика от гледна точка на термодинамиката. За да се създаде истински разтвор, е необходимо протичането на процеса на *солватация*. Под солватация, съгласно класическото определение на Г. А. Крестов и Б. Д. Березин, се подразбира „*цялото количество енергия и структурни промени, настъпващи в системата по време на прехода на газообразните йони (други атомни и молекулни частици) в течна фаза на разтворител до получаване на хомогенен разтвор, имащ специфичен химичен състав и структура*“. Промяната на термодинамичния потенциал на солватацията на йона или молекулата включва разходите на енергия, за да се създаде в разтворителя кухня за внедряването там на молекулата или йона. Вторият основен компонент на процеса на солватацията е образуването на специфични или неспецифични връзки между молекулите на разтворителя и йона или молекулата на разтвореното вещество, придружено с освобождаване на енергия. В случай, когато приносът на втория компонент надхвърля по абсолютна стойност енергийния разход за внедряването на разтвореното вещество, самопроизволно се образува истински разтвор. Когато разтвореното вещество се отстранява от разтвора вследствие на многократно последователно разреждане, кухините в разтвора трябва „да се свиват“, защото няма принос, свързан с образуването на връзки разтворител – разтворено вещество, и разтворителят самопроизволно се връща към стандартното си състояние. Ако привържениците на концепцията за „паметта на водата“ настояват, че кухините, повтарящи формата на молекулите на разтвореното вещество, се запазват след отстраняване на молекули или йони, те трябва да обяснят, какви именно сили пречат на „свиването“ на кухините, връщащо системата в по-изгодно енергийно състояние.

III.

Едно от определенията за паметта гласи, че това е процес, в който информацията се записва върху носителя в кодиран вид, съхранява се върху носителя и впоследствие се възстановява. Невъзможността за изпълнение на процеса на всеки етап води до загуба на информация. За да се използва вода като течен носител на информация, е необходимо да се намери начин да се придадат определени стойности на неговите молекули/асоциати на молекули (по аналогия с ЕИМ – нула/единица) и да се предотврати смесването на молекули/разрушаване на асоциати вследствие на описаните горе динамични процеси. Това е теоретически невъзможно и не се потвърждава експериментално, както е резюмирано в статията „Може ли да съществува дълговременна структурно-динамична памет на водата“ (Успехи физ. наук, 184, 43–74, 2014):



„Първо, водата винаги е в състояние на топлинно самопреместване, поради което надеждата в нея да има някакъв информационен скелет е лишена от основания.

Второ, хипотезата за наличието във водата на дългоживущи структури, които биха могли да бъдат някакви информационни матрици и елементи на паметта, се опровергава с експерименти, които илюстрират процеса на смесване.

Трето, поведението на водата на молекулярно ниво също не дава основание за допускане за съществуването на дълготрайна памет. Водородните връзки, които обединяват водните молекули, са слаби и животът на тези връзки е няколко пикосекунди.

И накрая, хипотезата, че чистата вода, обработена чрез електромагнитни (или други) въздействия, помни факта на въздействието, променяйки своите свойства, се опровергава от експеримента“.

IV.

Липсата на основания в хомеопатията, която апелира към паметта на водата, се признава дори от нейни поддръжници. Например Мартин Чаплин (в горепосочения брой на списанието *Homeopathy*, посветен на концепцията за паметта на водата) пише: „Една от основните причини за липсата на вяра в ефективността на хомеопатията е трудността да се разбере как тя може да работи. Ако има приемлива теория, мнозина биха погледнали на хомеопатията по-сериозно. **В момента обаче е трудно да се предложи теория, обясняваща защо един наистина безкрайно разреден воден разтвор, състоящ се само от молекули на H_2O , трябва да запазва някакви различия в сравнение с друг подобен разтвор.** Още по-трудно е да се посочи работеща хипотеза за това как малки количества от такива „разтвори“ могат да предизвикат специфичен отговор, като се сблъскват с големите количества сложни разтвори в човешкото тяло“.

Мартин Чаплин описва няколко фактора, които поотделно или колективно могат да дадат, според него, физическа обосновка на хипотетичния ефект на водната памет. Това са:

1) влиянието на стъкления съд (водата може да обменя йони със стъклото);

2) влиянието на разтворените газове, които могат да бъдат изразени не само при формирането на истински разтвори, но и при образуването на микромехурчета и дори при химическите реакции във вода;

3) невъзможността за извършване на безкрайно разреждане, както е планирано (например, за някои разтвори на наночастици значителни количества от веществото се оказват адсорбирани на границата на разделянето на етапи вода–въздух или в микромехурчета и разреждането практически не намалява концентрацията на частиците);

4) влиянието на изотопния състав на съставните елементи на водата, както и наличието на спинова изомерия на водата (ортои пара–вода);

5) влиянието на излъчването или други фактори, които водят до появата на свободни радикали във водата.

Не е трудно да забележите, обаче, че в горния списък нищо не е свързано с хомеопатията (или ефектите от водната памет) в традиционното им разбиране. В допълнение, списъкът с възможни фактори, които влияят на водата, ако е необходимо, може да се разшири и да включва намеса от стари кабели в стената, дневните колебания на магнитното поле на Земята, вибрации от преминаващия зад прозореца трамвай, денонощните колебания в атмосферното налягане, промени в космическото излъчване и т.н. до безкрайност. Често срещан проблем, свързан с тези фактори, е фактът, че те доста трудно се изолират в лабораторната практика, а въздействията, причинени от тях, са много слаби и балансирани на ръба на чувствителността на уредите. В такива условия лесно е изкушението да се види това, което не съществува (вж. „ефект на Дейвис–Барнс“ или „N-лъчи“).

V.

Обобщавайки, може да кажем, че изследователят на „паметта за водата“ не може да гарантира, че полученият от него разтвор наистина има концентрация от 10^{-50} mol/L (каквото и да означава това). На второ място, дори ако има някакви ефекти, наблюдавани с помощта на някакви физически и химически методи за анализ, те може да не са свързани с водните спомени за разтвореното в нея вещество, а с редица други причини, всяка от които може да има по-съществен принос за промяна на свойствата, отколкото 10^{-50} mol/L вещество.

По принцип е трудно да се очаква от водата способността за запомняне за дни и седмици на информация за разтворените в нея вещества, когато тя нито за секунда не „запомня“ формата на съда, в който е налята, ако съдът бъде счупен.

В заключение ще отбележим, че понякога се използват и други хипотези за обосновка на хомеопатията, например кохерентна, матрична, биорезонансна, хипотезата за формирането на йерархична структура и други. Общото в тези предположения е постулатът за образуването и съхраняването на информация във водата чрез последователно повторно разреждане на първоначалния разтвор на някакво съединение. Като носители на тази информация се предлагат различни хипотетични структурни форми във водата. Тези хипотези са несъстоятелни по две причини. Първо, тезата за прехода от веществото към информацията, която е представена като нещо очевидно, трябва да бъде експериментално доказана. Второ, поради причините, посочени в раздели I–III от настоящото Приложение, е невъзможно дългосрочното съществуване на каквито и да било специфични структури в разтвори с изчезващо ниска концентрация на дадено вещество.

Със съкращения от:

Меморандум № 2, Приложение № 4, О памяти воды

http://klrnran.ru/wp-content/uploads/2017/02/m02_p4_water.pdf.



Комисия за борба с псевдонауката и фалшифицирането на научните изследвания при Президиума на Руската академия на науките

Меморандум 2. За псевдонаучността на хомеопатията

Приложение № 5. ХОМЕОПАТИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ, В КОИТО ИМА ГРЕШКИ

Има редица проучвания и рецензии, които привържениците на хомеопатията цитират, твърдейки, че предоставят доказателства за клиничната ефикасност на хомеопатичните лекарства или подкрепят хипотетичния механизъм на тяхното действие. Тук предлагаме анализ на някои от тези произведения, показвайки, че нито едно от тях не може да се използва за посочените цели.

Систематични прегледи

Klaus Linde et al. Are the clinical effects of homeopathy placebo effects? A meta-analysis of placebo-controlled trials. *Lancet* 1997, 350(9081):834–843.



След преглед на 186 проучвания и използване на 119 от тях, авторите на прегледа от 1997 г. заключават, че ползата от хомеопатията е малка. Според тях: „Резултатите от метаанализа не предполагат, че клиничният ефект на хомеопатията е изцяло свързан с плацебо ефекта. Не намерихме обаче достатъчно преки доказателства за ефективността на хомеопатията при което и да е заболяване. По-нататъшното изследване на хомеопатията е оправдано само ако е строго и систематично“. Въпреки съдържаните заключения, изследването предизвика критики за пристрастия в полза на хомеопатията. Клаус Линде отговори положително на критиката и призна недостатъците на коригирането на пристрастията на публикациите (publication bias), други възможни проблеми с проучването и призова да се разгледат резултатите от проучването с повишено внимание. През 1999 г. Линде и неговият екип публикуват допълнение, в което признават, че „признаците на пристрастия [в анализираните проучвания] отслабват заключенията от нашия първоначален анализ. След приключването на подбора на статии за нашия преглед през 1995 г. са публикувани значителен брой нови клинични проучвания по хомеопатия. Фактът, че много от тези нови качествени изследва-

ния са дали отрицателните резултати, както и актуализираната версия на нашия преглед по отношение на класическата или индивидуализирана хомеопатия, изглежда подкрепят заключението, че по-висококачествените изследвания дават по-скептични резултати. Изглежда, че нашият [оригинален] метаанализ поне е преувеличил въздействието на хомеопатичното лечение“.

McCarney RW et al. Homeopathy for chronic asthma. *Cochrane Database Syst Rev* 2004, CD000353.

Този преглед на изследванията за лечение на хронична астма с хомеопатични лекарства е публикуван за първи път през 1998 г. и последно актуализиран през 2007 г. Въпреки високия риск от пристрастия сред авторите на анализирания проучвания и възможността за фалшиво положителни резултати, авторите на прегледа стигнаха до заключението, че няма доказателства за ефективността на хомеопатията при астма и препоръчаха провеждането на клинични проучвания, насочени към отделяне на ефекта от „грижата за пациента“ (като например по-дълги и внимателни консултации и др.) и по-конкретно на хомеопатичните лекарства. Въпреки факта, че подобни призови за допълнителни и по-добри изследвания са формално научно правилни, те предизвикаха критики от редица лекари и изследователи във връзка с умишленото безсмислие и безполезност, както и факта, че извънредно изявление, каквото, разбира се, е твърдението за възможната ефективност на хомеопатията, изисква извънредни доказателства.

Shang A et al. Are the clinical effects of homoeopathy placebo effects? Comparative study of placebo-controlled trials of homoeopathy and allopathy. *Lancet* 2005, 366:726–732.

В този преглед от 2005 г. са били разгледани 110 контролирани проучвания на хомеопатични лекарства и 110 съответни проучвания на нехомеопатични лечения. Проучването открива „слаби признаци на въздействие на хомеопатичните лекарства“ и „силни признаци на конвенционалното лечение“. Това трябва да се разбира в смисъл, обясняват авторите на изследването, че клиничният ефект на хомеопатията е плацебо ефектът.

Клинични изследвания

Jacobs et al. Homeopathy for childhood diarrhea: combined results and meta analysis from three randomized, controlled clinical trials. *Pediatr Infect Dis J* 2003, 22(3):229–234.

За съжаление хомеопатията не е сравнявана с орална рехидратационна терапия, която е стандартно лечение. Сравнението

е извършено само с плацебо. Повторно проучване, проведено по-късно от същите автори в Хондурас, дава отрицателен резултат. Систематичният преглед на този тип изследвания показва, че няма причина да се препоръчва хомеопатия за деца или възрастни за каквото и да е състояние.

Vickers A and Smith C. Homoeopathic Oscillococcinum for preventing and treating influenza and influenza-like syndromes. *Cochrane Database Syst Rev* 2000, CD001957.

Прегледът съдържа следните заключения. „Доказателствата, макар и обнадеждаващи, не са достатъчно убедителни, за да препоръчат Oscillococcinum като основно лечение за грип или грипоподобни синдроми. По-нататъшните изследвания са оправдани, но изискват увеличаване на размера на извадката. Понастоящем няма данни за превантивен ефект на Oscillococcinum при грип или грипоподобни синдроми“. Дори тези доста съдържащи заключения се оказаха прекалено оптимистични. Обзорът на Кокрейн от 2015 г. констатира отсъствие на доказателства за ефективността на Oscillococcinum за предотвратяване на грип и грипоподобни заболявания.

Taylor MA et al. Randomised controlled trials of homoeopathy versus placebo in perennial allergic rhinitis with overview of four trial series. *BMJ*, 321:471–476.

Критиците на това проучване посочват, наред с други неща, несъответствието между статистическата мощ на изследването и броя на участниците. В проучването са взели участие само 51 души в двете групи (хомеопатия и плацебо), с изчислителен брой от 60 души във всяка група. По-късно и едно по-голямо проучване не успя да възпроизведе тези резултати.

Frass M et al. Adjunctive homeopathic treatment in patients with severe sepsis: a randomized, double-blind, placebo-controlled trial in an intensive care unit. *Homeopathy*, 94:75–80.

Само 35 пациента са участвали във всяка от групите. След 30 дни не се проявява  значителна разлика. След 180 дни разликата се определя на нивото на граничните стойности. Поради малкия брой участници, дори 1–2 смъртни случая оказаха значително влияние върху резултатите. Д-р Марк Крислип, специалист по инфекциозни болести, направи подробен анализ на това проучване, в което посочи грубите методологични грешки на неговите автори.

Frei H et al. Homeopathic treatment of children with attention deficit hyperactivity disorder: a randomised, double blind, placebo controlled crossover trial. *European Journal of Pediatrics* 2005, 164:758–767.

Предубеждението е очевидно още на етапа на предварителните заключения, където авторите заявяват, че „целта на изследването е да се получат научни доказателства за ефективността на хомеопатията при СДВХ (синдром на дефицит на внимание и хиперактивност)“. Обективният изследовател би трябвало да се стреми да разбере дали хомеопатията по принцип е ефективна за СДВХ. Не е изненадващо, че авторите на изследването демонстрират значими резултати. Въпреки това, прегледът от 2007 г. на Сътрудничеството Кохрейн относно използването на хомеопатия за СДВХ прави следното заключение: „Понастоящем няма достатъчно доказателства за ефективността на хомеопатията при лечението на СДВХ“.

Brinkhaus et al. Homeopathic arnica therapy in patients receiving knee surgery: Results of three randomised double-blind trials. *Complement Ther Med*, 2006, 14:237–246.

От трите клинични изпитвания в това проучване, само едно показва значителни резултати, а само 57 пациенти са участвали в това проучване. В този случай статистическата мощност е недостатъчна за уверени заключения. Предишни прегледи на проучвания с по-добра организация и структура са дали отрицателни резултати.

Adler UC et al. Homeopathic Individualized Q-potencies versus Fluoxetine for moderate to severe depression: double-blind, randomized non-inferiority trial. *Evidence-based Complementary and Alternative Medicine* 2009. doi:10.1093/ecam/nep114.

Изследването е отрицателно, но съдържа изявление, че има възможност такива изследвания да са целесъобразни. Но и това твърдение също трябва да бъде поставено под въпрос, като се има предвид, че през 2005 и 2007 г. са били направени изследвания, показващи липсата на признаци за ефективността на хомеопатията при лечението на депресия.

Дългосрочна прогноза

Witt CM et al. Homeopathic medical practice: long-term results of a cohort study with 3, 981 patients. *BMC Public Health* 2005, 5:115.

Изследването се основава на данни, предоставени от самите пациенти и хомеопати за качеството на живот при пациенти с хронични заболявания. Авторите заключават, че хомеопатията може да има положителен ефект върху дългосрочните резултати. В проучването обаче липсва контролна група, така че е невъзможно да се направят изводи дали промените са причинени

от хомеопатия, плацебо ефект, естествения ход на заболяването или други фактори.

Spence DS et al. Homeopathic treatment for chronic disease: a 6-year university- hospital based outpatient observational study. *J Altern Complement Med* 2005, 5:793–798.

Авторите на изследването измерват състоянието на пациентите въз основа на собствените си доклади, като при това измервания на обективни критерии за състоянието на пациентите не са извършвани. Авторите заключават, че „хомеопатичното лечение е осигурило положителни промени в здравето на значителна група пациенти“. В проучването обаче липсва контролна група и е невъзможно да се заключи какво е причинило субективното подобрене в състоянието на пациентите: хомеопатия, плацебо ефект или други фактори.

Биологически модели

Belon et al. Histamine dilutions modulate basophil activation. *Inflamm Res* 2004, 53(5):181–188.

Тази работа е опит на авторите да се повтори предишното проучване, резултатите от което не бяха потвърдени при внимателна повторна проверка. Независимите опити за повторение на изследването са отрицателни.

Witt CM et al. The in vitro evidence for an effect of high homeopathic potencies – A systematic review of the literature. *Complement Ther Med* 2007 15(2):128–138.

Авторите на прегледа заявяват, че 75% от *in vitro* проучванията с високи хомеопатични разреждания показват положителни резултати, но нито един положителен резултат не е достатъчно устойчив, за да бъде възпроизведен при всички изследователи. Също така авторите отбелязват липсата на адекватен контрол, рандомизиране и „заслепяване“ в много от работите.

Рандомизацията и заслепяването са от съществено значение при всяко изследване на ефектите от хомеопатичните разреждания. Например изследването на Жак Бенвенист (вж. Приложение № 1) не може да бъде възпроизведено при по-внимателни експерименти. Това означава, че експериментаторите могат (дори без да искат) да изкривят получените резултати.

Физика

Rey L. Can low-temperature thermoluminescence cast light on the nature of ultra-high dilutions? *Homeopathy* 2007, 96(3):170–174.

Целта на изследването била „да се демонстрира, че свръхвисоките разреждания са физически различни от разтворителя и имат „индивидуалност“. Не е имало контрол, методологията не описва колко проби са анализирани. Графиките не са придружени от статистически анализ. Няма обосновка на използвания метод, различен от традиционния процес на приготвяне на хомеопатични препарати. Анализът на изследванията е публикуван в *New Scientist*.

Elia V et al. The „memory of water“: an almost deciphered enigma. Dissipative structures in extremely dilute aqueous solutions. *Homeopathy* 2007, 96(3):163–169.

Авторите не описват нито методите за изследване, нито използваните материали. Резултатите не съдържат статистика. Известно е, че се е провело само едно изследване. Авторите признават, че „не са могли да получат възпроизводими данни за ефекта на различните степени на хомеопатично разреждане върху измерените физикохимични параметри“, което не е изненадващо предвид толкова ниското качество на изследването.

Chaplin MF. The memory of water: an overview. *Homeopathy* 2007, 96(3):143–150.

Тази статия съдържа дискусия за това как включванията могат да повлияят на структурата на водата и не е пряко свързана с паметта на водата или с увеличаването на ефективността при разреждане, което се предполага в случая на хомеопатичните лекарства. Не е дадено обяснение защо всеки воден разтвор няма памет и ефективност, предизвикана от паметта за минали разтворения.

Скрита хомеопатия

Don ES et al. Dose-dependent antiviral activity of released-active form of antibodies to interferon-gamma against influenza A/California/07/09(H1N1) in murine model. *J Med Virol* 2016, Epub 2016 Dec 30.

Това изследване твърди, че анаферонът предпазва мишките от грипния вирус. В изследването липсва адекватна процедура за „заслепяване“ на експериментаторите, а също така има значителни недостатъци в извършваните статистически процедури и недеklarиран конфликт на интереси. На списанието беше препоръчано да оттегли статията.

Gavrilova ES et al. Novel approach to activity evaluation for release-active forms of anti-interferon-gamma antibodies based on enzyme-linked immunoassay. *PLoS One* 2014, 9:e97017.

Това изследване твърди, че хомеопатично разредените антитела към интерферона (използвани в препарата анаферон) влияят върху взаимодействието на други антитела към интерферон с интерферон. Заключениеето се основава на няколко експеримента върху ензимен имуноанализ. Авторите пренебрегват по-простото обяснение на наблюдаваните ефекти: зависимостта на измерените стойности на оптичната плътност от местоположението на пробите върху плаката. Това означава, че експериментът е проведен неправилно. Авторите прикриват от редакцията на списанието и наличието на конфликт на интереси.

Със съкращения от:

Меморандум № 2, Приложение № 5, Некоторые исследования гомеопатии, содержащие ошибки.

http://klrnran.ru/wp-content/uploads/2017/02/m02_p5_errors.pdf.

**Федерална агенция по храните и лекарствата на САЩ (FDA)
публикува на 11 януари 2021 г. Становище
за хомеопатичните продукти**

Хомеопатични продукти

Какво е хомеопатията?

Хомеопатията е алтернативна медицинска практика, разработена в края на XVIII в. Хомеопатията обикновено се основава на два основни принципа:

- че вещество, което причинява симптоми при здрав човек, може да се използва в разрежена форма за лечение на симптоми и заболявания, принцип, известен като „подобно-лекува-подобно“; и
- колкото по-разредено е веществото, толкова по-мощно е лечебното му действие, което е известно като „закон за безкрайно малките концентрации“.

Исторически погледнато, хомеопатичните продукти са били идентифицирани чрез „доказвания“, при които веществата се дават на здрави доброволци в концентрации, които причиняват определени симптоми. Симптомите, изпитвани от доброволците, се записват, за да се посочат възможните терапевтични употреби на веществата. С други думи, ако дадено вещество причинява конкретен симптом, лицата, които изпитват този симптом, ще бъдат лекувани с разреден разтвор, направен от това вещество

Какво представляват хомеопатичните продукти и как можете да разберете, че приемате такъв?

Няма одобрени от FDA продукти, етикетирани като хомеопатични; това означава, че всеки продукт, етикетирани като хомеопатичен, се предлага на пазара в САЩ без оценка на FDA за безопасност или ефективност. Тези продукти често се продават като естествени, безопасни и ефективни алтернативи на одобрените продукти с рецепта и без рецепта и се продават онлайн и в големите магазини на дребно.

Продуктите, обозначени като хомеопатични, могат да съдържат широк спектър от вещества, включително съставки, получени от растения, здрави или болни животински или човешки източници, минерали и химикали.

Надписът на продуктите, обозначени като хомеопатични, обикновено включва:

- Думата „хомеопатичен“ и
- Съставките, заедно с тяхното разреждане, напр. 1X, 6X, 2C

Загрижена ли е FDA за безопасността на хомеопатичните продукти?

Въпреки че продуктите, обозначени като хомеопатични, обикновено са етикетирани като силно разредени, е установено, че някои от тях съдържат измерими количества активни съставки и следователно могат да причинят значителна вреда на пациента. Освен това FDA е тествала продукти, които са били неправилно произведени, което може да доведе до неправилни разреждания и да увеличи потенциала за замърсяване. Освен това някои продукти, обозначени като хомеопатични, се продават за лечение на сериозни заболявания или състояния. Примери за изразените опасения на FDA включват:

- FDA предупреждава потребителите за доброволното изтегляне на капки за очи на Puriton в цялата страна от Kadesh Incorporation, поради нестерилни производствени условия²⁰.

- FDA предупреждава потребителите за доброволното изтегляне на хомеопатични лекарства на водна основа от Sprayology в цялата страна, поради микробно замърсяване²¹.

- FDA предупреждава потребителите и собствениците на домашни любимци за доброволното изтегляне на хомеопатични лекарствени продукти от Silver Star Brand²².

- FDA предупреждава потребителите за доброволното изтегляне от HelloLife на Neuroveen, Respitrol, Thyroveev и Compulsin²³.

- FDA предупреждава потребителите за доброволното изтегляне от Beaumont Bio Med на всички продукти на водна и алкохолна основа²⁴.

- FDA предупреждава потребителите на BioLyte Laboratories за доброволно изтегляне на NeoRelief²⁵.

- FDA предупреждава потребителите, собствениците на домашни любимци, да не използват продукти, произведени от King Bio, включително с етикета на д-р Кинг, на хомеопатично лекарство и продукти за домашни любимци²⁶.

²⁰ <https://www.fda.gov/drugs/drug-safety-and-availability/fda-alerts-consumers-kadesh-incorporations-voluntary-nationwide-recall-puriton-eye-relief-drops-due>

²¹ <https://www.fda.gov/drugs/drug-safety-and-availability/fda-alerts-consumers-sprayologys-voluntary-nationwide-recall-homeopathic-water-based-medicines-due>

²² <https://www.fda.gov/drugs/drug-safety-and-availability/fda-alerts-consumers-and-pet-owners-silver-star-brands-voluntary-recall-homeopathic-drug-products>

²³ <https://www.fda.gov/drugs/drug-safety-and-availability/fda-alerts-consumers-hellolifes-voluntary-recall-neuroveen-respitrol-thyroveev-and-compulsin>

²⁴ <https://www.fda.gov/drugs/drug-safety-and-availability/fda-alerts-consumers-beaumont-bio-meds-voluntary-recall-all-water-and-alcohol-based-products>

²⁵ <https://www.fda.gov/drugs/drug-safety-and-availability/fda-alerts-consumers-biolite-laboratories-voluntary-recall-neorelie>

²⁶ <https://www.fda.gov/news-events/press-announcements/fda-alerts-consumers-pet-owners-not-use-products-manufactured-king-bio-including-dr-kings-label>

- FDA предупреждава потребителите относно хомеопатични продукти за никнене на зъби²⁷.

- FDA предупреждава потребителите за потенциалните рискове за здравето от продуктите за астма без рецепта, етикетирани като хомеопатични²⁸.

- Информация за Zicam Cold Remedy назален гел, Zicam Cold Remedy назални тампони и Zicam Cold Remedy тампони, детски размер. Отказ от отговорност²⁹.

- Хомеопатични лекарствени продукти Pleo от Terra-Medica: Изземване

- Индикации за недеклариран пеницилин. Отказ от отговорност³⁰.

Какво трябва да знаят потребителите за хомеопатичните продукти?

Продуктите, етикетирани като хомеопатични и понастоящем продавани в САЩ, не са били проверени от FDA за безопасност и ефективност за диагностициране, лечение, предотвратяване или облекчаване на каквито и да е заболявания или състояния. Прегледите на лекарствата, базирани на доказателства, на FDA играят съществена роля за гарантиране, че лекарствата се произвеждат с качествени производствени процеси и са безопасни и ефективни за предназначението им. Продукти, които не са оценени за безопасност и ефективност, могат да навредят на потребителите, които решават да лекуват сериозни заболявания или състояния с такива продукти, и потребителите може да се откажат от лечение с медицински продукти, за които е научно доказано, че са безопасни и ефективни.

FDA препоръчва на потребителите да говорят със своя лекар или медицински специалист за прилагане на безопасни и ефективни лечения за тяхното заболяване или състояние.

Homeopathic Products | FDA 1.11.2021

²⁷ <https://www.fda.gov/drugs/information-drug-class/fda-warns-consumers-about-homeopathic-teething-products>

²⁸ <https://www.fda.gov/drugs/drug-safety-and-availability/fda-warns-consumers-about-potential-health-risks-over-counter-asthma-products-labeled-homeopathic>

²⁹ <https://wayback.archive-it.org/7993/20170111235859/http://www.fda.gov/Drugs/DrugSafety/PostmarketDrugSafetyInformationforPatientsandProviders/ucm166834.htm>

³⁰ <https://wayback.archive-it.org/7993/20170406123829/https://www.fda.gov/Safety/MedWatch/SafetyInformation/SafetyAlertsforHumanMedicalProducts/ucm390002.htm>

Федералната агенция по храните и лекарствата на САЩ (FDA) в съобщение от 17 декември 2017 г. предлага да се прилагат нови, основани на оценка на риска, приоритети за защита на потребителите от потенциално вредни, недоказани хомеопатични лекарства.

„Федералната агенция по храните и лекарствата предлага нов подход, основан на риска, за прилагане към лекарствените продукти, обозначени като хомеопатични. За да защити потребителите, които избират да използват хомеопатични продукти, този предложен нов подход ще актуализира съществуващата политика на FDA за по-добро справяне със ситуации, при които хомеопатичните лечения се предлагат на пазара при сериозни заболявания и/или състояния, но когато не е доказано, че продуктите предлагат клинични ползи. Той обхваща и ситуации, при които продуктите, етикетирани като хомеопатични, съдържат потенциално вредни съставки или не отговарят на сегашните добри производствени практики.

Съгласно закона, хомеопатичните лекарствени продукти са обект на същите изисквания за одобряването, фалшифицирането и невярното представяне, както всеки друг лекарствен продукт. Въпреки това, лекарствените продукти с рецепта и лекарства без рецепта, етикетирани като хомеопатични, се произвеждат и разпространяват без одобрение от FDA съгласно политиките на агенцията, прилагани от 1988 г. насам“.

„През последните години наблюдаваме голямо увеличение на продуктите, обозначени като хомеопатични, които се предлагат на пазара за широк спектър от заболявания и състояния, от обикновена настинка до рак. В много случаи хората може да влагат доверие и пари в терапии, които могат да донесат малко или никаква полза в борбата със сериозни заболявания или още по-лошо – които могат да причинят значителна и дори непоправима вреда, тъй като продуктите са лошо произведени или съдържат активни съставки, които не са адекватно тествани или представени на пациентите“, каза д-р Скот Готлиб, комисар на FDA. „Нашият подход за регулиране на хомеопатичните лекарства трябва да се развива, за да отразява настоящата сложност на пазара, като възприеме за прилагане повече основан на риска подход. Уважаваме факта, че някои хора искат да използват алтернативни лечения, но FDA носи отговорност да защитава обществото от продукти, които може да не донесат никаква полза и да имат потенциала да причинят вреда“.

Предложеният от FDA подход дава приоритет на прилагането и регулаторните действия, включващи неодобрените лекарствени продукти, обозначени като хомеопатични, които имат най-голям потенциал да причинят риск на пациентите. При този подход много хомеопатични продукти вероятно ще попаднат извън категориите, основани на оценката на риска, описани в новата правна рамка, и ще останат достъпни за потребителите. FDA възнамерява да насочи своите правоприлагащи органи към следните видове продукти:

- продукти с докладвани проблеми по отношение на безопасността;

- продукти, които съдържат или е обявено, че съдържат съставки, свързани с потенциално значими рискове за безопасността;
- продукти с начини на приложение, различни от орално и локално;
- продукти, предназначени да бъдат използвани за профилактика или лечение на сериозни и/или животозастрашаващи заболявания и състояния;
- продукти за уязвими групи от населението и
- продукти, които не отговарят на стандартите за качество, стабилност или чистота, както се изисква от закона.

Примери за продукти, които могат да бъдат предмет на приоритетите при прилагането на указанията за лекарствата, са продукти за кърмачета и деца, обозначени като съдържащи съставки, свързани с потенциално значими рискове за безопасността, като беладона и *nux vomica*; и продукти, предлагани на пазара за сериозни заболявания като рак и сърдечни заболявания.

Като разглежда коментари към указанията за лекарствата, FDA възнамерява да проучи как агенцията прилага настоящата си политика. Предвид опасенията за разпространение на потенциално неефективни и вредни продукти, етикетирани като хомеопатични, FDA ще обмисли предприемането на допълнителни мерки за прилагане и/или регулиране, в съответствие с прилагането на сегашните политики, които също се привеждат в съответствие с рисковите категории, описани в лекарствените указания, в интерес на защитата на обществеността.

Хомеопатията е алтернативна медицинска практика, разработена в края на XVIII в., основана на два основни принципа: че вещество, което причинява симптоми при здрав човек, може да се използва в разрежена форма за лечение на заболяване (известно като „подобното лекува подобно“) и че колкото е по-разредено веществото, толкова то е по-силно лечебно (известно като „закон на безкрайно малката доза“). Хомеопатичните лекарствени продукти се приготвят от различни източници, като: растения, минерали, химикали и екскреции или секрети от хора и животни. Тези продукти обикновено се продават в аптеки, магазини и онлайн.

До сравнително неотдавна хомеопатията беше един малък пазар за специализирани продукти. През последното десетилетие пазарът на хомеопатични лекарства бележи огромен ръст, което доведе до индустрия от близо 3 милиарда долара, която излага повече пациенти на потенциални рискове, свързани с разпространението на недоказани, непроверени продукти и необосновани здравни претенции. През това време FDA забеляза съответно нарастване на рисковете за безопасността, включително сериозни нежелани случаи, свързани с лекарствени продукти, етикетирани като хомеопатични. Освен това, агенцията откри и все по-голям брой зле произведени продукти, които съдържат потенциално опасни количества активни съставки, които могат да създадат допълнителни рискове.

През септември 2016 г. FDA предупреди да не се използват хомеопатични таблетки за зъби и гелове, съдържащи беладона, токсично вещество, което има непредсказуема реакция при деца на възраст под две години, като продуктите са свързани със сериозни нежелани случаи, включително припадъци и

смъртни случаи, при кърмачета и деца. Лабораторен анализ на FDA по-късно потвърди, че някои хомеопатични таблетки за зъби съдържат повишени и несъвместими нива на беладона. Подобен проблем се появи през 2010 г., когато беше установено, че таблетките за зъби на Hyland съдържат различни количества беладона. Инспекция от FDA на производственото съоръжение на този продукт показва нестандартен контрол върху производството на продукта. FDA издаде предупреждения за редица други хомеопатични лекарствени продукти през последните няколко години. Те включват някои хомеопатични интраназални продукти, съдържащи цинк, които могат да причинят загуба на обоняние; хомеопатични продукти за астма, които не са доказали своята ефективност при лечение на астма, и различни хомеопатични лекарствени продукти, обозначени като съдържащи потенциално токсични съставки като *nux vomica* (продукт от стрихниново дърво), която съдържа стрихнин (силно токсична, добре проучена отрова, често използвана за убиване на гризачи).

„Хомеопатичните продукти не са одобрени от FDA за каквато и да е употреба и може да не отговарят на съвременните стандарти за безопасност, ефективност и качество“, каза Джанет Уудкок, д-р, директор на Центъра за оценка и изследване на лекарствата на FDA. „Указанията за лекарствата са важна стъпка напред в работата на агенцията за защита на пациентите от недоказани и потенциално опасни продукти“.

През април 2015 г. FDA проведе публично изслушване, за да получи становища от заинтересованите страни за сегашната употреба на лекарствени продукти, обозначени като хомеопатични, както и за регулаторната рамка на агенцията за тези продукти. FDA потърси широка обществена обратна връзка за прилагането на своите политики, свързани с наркотични продукти, етикетирани като хомеопатични. В резултат на оценката на агенцията, която включваше разглеждане на информацията, получена от публичното изслушване, и повече от 9000 коментара, получени до публичния документ на агенцията, FDA определи, че е от най-добър интерес за общественото здраве да се издадат нови указания за лекарствата, които предлагат цялостен, базиран на риска подход за прилагане на лекарствени продукти, етикетирани като хомеопатични и предлагани на пазара без одобрение от FDA.

FDA не е сама при преразглеждането на подхода си към хомеопатията. През ноември 2016 г. Федералната търговска комисия (FTC) обяви нова правна рамка, обяснявайки, че комисията ще поддържа изисквания за ефикасност и безопасност на хомеопатичните лекарства, които се продават без рецепта, по същия стандарт като другите продукти, които имат подобни здравни претенции. По-специално, FTC заяви, че компаниите трябва да разполагат с компетентни и надеждни научни доказателства за твърдения, свързани със здравето, включително за твърдения, че даден продукт може да лекува специфични състояния.

FDA насърчава публичните коментари по новите указания по време на 90-дневния период на обсъждане.

Агенцията също така насърчава здравните специалисти и пациентите да съобщават за нежелани случаи или проблеми с качеството на хомеопатични или други лекарствени продукти на програмата MedWatch на FDA.

FDA е агенция към Министерството на здравеопазването и хуманитарните услуги на САЩ, защитава общественото здраве, като гарантира безопасността, ефективността и сигурността на хуманните и ветеринарните лекарства, ваксините и други биологични продукти за хуманна употреба и медицинските цели. Агенцията е отговорна и за безопасността и сигурността на хранителните продукти, козметиката, хранителните добавки, продуктите, които излъчват радиация, и за регулирането на тютюневите изделия“.

Със съкращения

FDA proposes new risk-based enforcement priorities to protect consumers from potentially harmful,  proven homeopathic drugs. December 17, 2017

<https://www.fda.gov/news-events/press-announcements/fda-proposes-new-risk-based-enforcement-priorities-protect-consumers-potentially-harmful-unproven>

Федерална агенция по храните и лекарствата на САЩ (FDA) в съобщението си от 30 септември 2016 г. предупреждава срещу употребата на хомеопатични таблетки и гелове

„Агенцията за контрол на храните и лекарствата на САЩ излезе с предупреждение към потребителите, че хомеопатичните таблетки и гелове, прилагани при никнене на зъби, може да доведат до възникване на рискове за бебетата и децата. Агенцията за контрол на храните и лекарствата препоръчва потребителите да преустановят употребата на тези продукти и да изхвърлят всички количества, с които разполагат.

Хомеопатичните таблетки и гелове, прилагани при никнене на зъби, се дистрибутират от CVS, Hyland's и вероятно други разпространители и се продават в магазините на дребно и онлайн.

Потребителите следва да потърсят лекарска помощ незабавно, ако детето им започне да получава гърчове, затруднения с дишането, летаргия, прекомерна сънливост, мускулна слабост, зачервяване на кожата, констипация, затруднено уриниране или възбуда след употребата на хомеопатични таблетки и гелове при никнене на зъби.

„Никненето на зъби може да се контролира без лекарства, продавани със или без рецепта“, казва Джанет Уудкок, доктор по медицина, директор на Центъра за оценка и изследване на лекарствата към Агенцията за контрол на храните и лекарствата. „Ние препоръчваме на родителите и на полагащите грижи за децата да не дават хомеопатични таблетки и гелове при никнене на зъби на децата си и да потърсят съвет от своя здравен работник, който да им предостави безопасни алтернативни“.

Агенцията за контрол на храните и лекарствата анализира неблагоприятните случаи, докладвани на агенцията, при хомеопатични таблетки и гелове при никнене на зъби, включително пристъпи при бебета и малки деца, на които са били давани тези продукти. Анализът е след алармен сигнал за безопасност, подаден през 2010 г. (ssLINK/UCM230761) за хомеопатичните таблетки при никнене на зъби. Агенцията за контрол на храните и лекарствата понастоящем разследва този въпрос, включително тества продуктови мостри. Агенцията ще продължи да комуникира с обществеността, след като разполага с повече информация.

Хомеопатичните таблетки и гелове при никнене на зъби не са били оценени или одобрени от Агенцията за контрол на храните и лекарствата за тяхната безопасност или ефикасност. Агенцията също така не е запозната с доказани здравни ползи от продуктите, които са етикетирани като облекчаващи симптомите при никнене на зъби на децата.

Агенцията за контрол на храните и лекарствата насърчава здравните работници и потребителите да съобщават за неблагоприятни случаи или проблеми с качеството при употребата на хомеопатични таблетки и гелове при никнене на зъби при децата до Програмата за медицинско наблюдение и докладване на неблагоприятните събития на Агенцията за контрол на храните и лекарствата (<http://www.fda.gov/Safety/MedWatch/default.htm>).

Агенцията за контрол на храните и лекарствата – Агенция в рамките на Министерството на здравеопазването и социалните услуги, опазва общественото здраве, като гарантира безопасността, ефективността, сигурността на лекарствата за хуманна и ветеринарна употреба, ваксините и други биологични продукти за човешка употреба, както и на медицинските изделия. Също така, Агенцията е отговорна за безопасността и сигурността на снабдяването с храни, козметика, хранителни добавки, продукти с електронна радиация, както и за регулирането на тютюневите продукти“.

Със съкращения от

FDA warns against the use of homeopathic teething tablets and gels, September 30, 2016

<https://www.fda.gov/news-events/press-announcements/fda-warns-against-use-homeopathic-teething-tablets-and-gels>.

**Федералната търговска комисия на САЩ (FTC) на
15 ноември 2016 г. публикува Декларация за политиката
по отношение на търговските претенции за хомеопатични
лекарства, продавани без рецепта**

„Федералната търговска комисия (FTC) издава тази Декларация, за да предостави насоките на нейната правна рамка за маркетинговите претенции за хомеопатичните лекарства без рецепта. Тя е приложима само за продуктите, продавани без рецепта и които са предвидени за самоограничаващите се болестни състояния, поддаващи се на самодиагностика по симптомите и лечение. Комисията вярва, че тази Декларация за рамката е подходяща в светлината на нарастващия мейнстрийм на рекламите за хомеопатичните продукти, реализирани на пазара без рецепта, заедно с другите лекарства, продавани без рецепта.

Правомощията на Федералната търговска комисия спрямо твърденията за заболяванията и други твърдения, свързани със здравеопазването, произлизат от раздел 5 и 12 на Закона за Федералната търговска комисия. Раздел 5, който е приложим както спрямо рекламирането, така и спрямо етикетирването, забранява нечестните или заблуждаващи действия или практики в търговията, като например въвеждащо в заблуждение рекламиране или етикетирване на лекарствата, продавани без рецепта. Раздел 12 забранява разпространението на измамни реклами при търговията с храни, лекарства, устройства, услуги или козметика. По силата на тези постановления, преди да правят реклама, компаниите следва да разполагат с разумния основания, за да си служат с обективни твърдения за продуктите, включително с такива, че даден продукт може да лекува специфични състояния.

Хомеопатията, която води началото си от края на XVIII в., се основава на виждането, че симптомите на заболяването може да бъдат лекувани чрез извънредно малки дози на вещества, които водят до появата на подобни симптоми, когато биват давани в по-големи дози на здрави хора. Много хомеопатични продукти са разреждени в такава степен, че не съдържат почти никакви подлежащи на установяване нива на първоначалното вещество. Като цяло, твърденията за хомеопатичните продукти не се основават на модерни научни методи и не се приемат от съвременните медицински експерти, но, въпреки това, хомеопатията има много поддръжници и последователи.

През 1988 г. Агенцията за контрол на храните и лекарствата (FDA) издаде Насоки за политиката за законосъобразност, озаглавени „Условия, при които хомеопатичните лекарства може да бъдат реализирани на пазара“, които позволяват на компаниите, реализиращи лекарства на пазара, да дистрибутират хомеопатични продукти без рецепта и без да посочват тяхната ефикас-

ност. По силата на тези Насоки, само хомеопатичните продукти, предвидени за самолечение на болестни състояния, поддаващи се на самодиагностика на симптомите и лечение, може да бъдат реализирани на пазара без рецепта. Насоките изискват хомеопатичните лекарства, продавани без рецепта, да бъдат етикетирани като хомеопатични и тяхното етикетирание да отразява поне едно съществено показание за употреба без рецепта.

Законът за Федералната търговска комисия не освобождава хомеопатичните продукти от общото изискване, според което обективните твърдения за продуктите следва да са верни и обосновани. Въпреки това, през десетилетията след като Комисията през 1972 г. обяви, че обективните твърдения за продуктите следва да са обосновани, тази комисия рядко е оспорвала подвеждащите твърдения за продукти, които са били хомеопатични или предполагаемо хомеопатични.

За рекламите за ефикасност и безопасност на хомеопатичните лекарства следва да са приложими същите стандарти, както спрямо подобни твърдения за нехомеопатични лекарства. Според изразеното в Декларацията за политиката за обосноваване на рекламите, рекламодателите следва да разполагат „с поне едно рекламирано ниво на обосновка“. Заради липсата на изрично или подразбиращо се позоваване на определено ниво на поддръжка, Комисията (при оценяване на видовете доказателства, които са необходими за обосноваване на всяко твърдение), обследва „вида твърдение, продукта, последствията от въвеждащо в заблуждение твърдение, ползите от вярно твърдение, разходите за разработване на обосновка за твърдението, както и броя на използваните експерти за обосновка, който се смята за разумен“. С оглед на твърденията за здравето, безопасността и ефикасността, Федералната търговска комисия като цяло изисква от рекламиращите компании да притежават „компетентни и надеждни научни доказателства“, като „тестове, анализи, изследване или проучвания, които са били проведени и оценени по обективен начин от квалифицирани лица и които като цяло се възприемат в професията като даващи точни и надеждни резултати“. Като цяло, с оглед на твърденията за здравни ползи, в частност, твърденията, че един продукт може да лекува или да предотврати заболяване или неговите симптоми, се изисква обосновка за добре конструирано клинично тестване върху хора.

При широкото приложение на хомеопатичните лекарства, продавани без рецепта, твърденията за ефикасност се основават само и единствено на традиционните хомеопатични теории и няма валидни проучвания чрез използване на актуални научни методи, които да показват ефикасност на продукта. Съответно, твърденията при реализирането на пазара, че тези хомеопатични продукти имат лечебно действие, са лишени от разумна обосновка и вероятно са подвеждащи в нарушение на Раздели 5 и 12 на Закона за Федералната търговска комисия. Освен това, Федералната търговска комисия отдавна е признала, че твърденията при реализиране на пазара може да включват допълнителна обяснителна информация, за да се предотвратят твърдения, които са въвеждащи в заблуждение. Съответно, рекламирането на хомеопатичен продукт без рецепта за индикации, които не са

обосновани от компетентни и надеждни доказателства, може да не е въвеждащо в заблуждение, ако рекламата съобщава по ефективен начин на потребителите, че: 1) няма научни доказателства, че продуктът работи и 2) твърденията за продукта се основават само и единствено на теориите за хомеопатия от 1700 г., които не се приемат от повечето съвременни медицински експерти. За да не бъдат въвеждащи в заблуждение, продуктът и рекламите трябва също да са в съответствие с изискванията спрямо хомеопатичните продукти и традиционните хомеопатични принципи. Разбира се, обосноваването по адекватен начин твърдения за хомеопатичните продукти няма да налагат предоставянето на допълнителни обяснения.

Повърхностните твърдения са нежелателни за успешното разпространение на информацията, необходима, за да не въвеждат в заблуждение рекламите за хомеопатичните лекарства, които се продават без рецепта. Комисията отбелязва:

- Всяко оповестяване следва да изпъква и да се намира в близост до съобщението за ефикасност на продукта, и може да е необходимо да бъде включено в това съобщение;
- Също така компаниите, реализиращи продуктите на пазара, да не заобикалят оповестяването с допълнителни положителни декларации или обратна връзка от клиенти, която потвърждава ефикасността на продукта;
- В светлината на вроденото противоречие при предоставяне на уверение, че продуктът е ефективен и също така при оповестяването, че няма научни доказателства за това уверение, е възможно в зависимост от това как те биват представени, много от тези съобщения да не са достатъчни, за да се предотврати въвеждането на потребителя в заблуждение. Препоръчва се на компаниите, реализиращи продукти на пазара, да разработят външни доказателства, като например потребителски проучвания, за да определят общото впечатление, оставяно от техните маркетингови материали;
- Федералната търговска комисия внимателно и стриктно ще следи общото впечатление, което оставя рекламирането на хомеопатичните лекарства, продавани без рецепта, или всяко друго реализиране на пазара, което се рекламира, за да гарантира, че е предаден по адекватен начин изключително ограниченият характер на направеното здравно твърдение. Ако въпреки съобщението на компанията, реализираща продукти на пазара, дадена реклама представя повече качества от тази, с която дружеството разполага, тя ще се намира в нарушение на Закона за Федералната търговска комисия.

Като обобщение: няма основания по силата на Закона за Федералната търговска комисия да третираме хомеопатичните лекарства, продавани без рецепта, по начин, различен от този, по който третираме останалите здравни продукти. Съответно, неквалифицираните твърдения относно заболяванията, насочвани към хомеопатични лекарства, следва да бъдат обосновани от компетентни и надеждни научни доказателства. Въпреки това, вярното, невъвеждащо в заблуждение, ефективно оповестяване на основанието за рекламирането на ефикасност е възможно. Затова подходът, очертан в тази Декларация, съответства на Първата поправка, и нито ограничава потребител-

ския достъп до хомеопатични продукти, продавани без рецепта, нито пък влиза в противоречие с регулаторната схема на Агенцията за контрол на храните и лекарствата. Комисията ще предостави възможност на **компаниите, които реализират продуктите на пазара, да включат в указанието за употреба, че ефикасността не се поддържа от научни доказателства**, така че компаниите да съобщават по ефективен начин ограничените основания за рекламата по начин, обсъден по-горе“.

Пълен текст на:

FTC Issues Enforcement Policy Statement Regarding Marketing Claims for Over-the-Counter Homeopathic Drugs, November 15, 2016

<https://www.ftc.gov/news-events/news/press-releases/2016/11/ftc-issues-enforcement-policy-statement-regarding-marketing-claims-over-counter-homeopathic-drugs>

Според заповед на американското правителство хомеопатичните „лекарства“ следва да бъдат снабдени с етикети, които гласят, че те не вършат работа

Федералната търговска комисия изисква от производителите на хомеопатични лечебни средства да изписват на етикета, че те не вършат работа

Андрю Бънком (Andrew Buncombe), Ню Йорк
INDEPENDENT
21 ноември 2016 г.

В Съединените щати има огромен пазар за хомеопатични лечебни средства. Само през 2007 г. е било установено, че американците са похарчили повече от 3 милиарда щатски долара за спорната система на алтернативната медицина, създадена през 1796 г. от Самуел Ханеман, която дълги години се отрича от мейнстрийма на науката.

Сега американското правителство изисква от производителите на такива продукти да предоставят в случай, че желаят да твърдят, че те са средства за ефективно лечение, доказателства за това. В противен случай те ще следва да изтъкнат, че „няма научни доказателства, че продуктът работи“.

„Хомеопатията, която води началото си от края на осемнадесети век, се основава на виждането, че симптомите на заболяването може да бъдат лекувани чрез минимални дози на вещества, които водят до появата на подобни симптоми, когато биват давани в по-големи дози при здрави хора“, се твърди в съобщение, оповестено по-рано този месец от Федералната търговска комисия.

„Много хомеопатични продукти са разреждени в такава степен, че не съдържат почти никакви подлежащи на установяване нива от първоначалното вещество. Като цяло, твърденията за хомеопатичните продукти не се основават на модерни научни методи и не се приемат от съвременните медицински експерти, но въпреки това хомеопатията има много поддръжници и последователи“.

Слейт твърди, че има почти единодушен консенсус сред мейнстрийм учените, че посоченият механизъм на действие на хомеопатията – използването на много разреждени вещества, за да може „подобното да лекува подобно“ – противоречи на основните принципи на химията, биологията и физиката.

Експертът по здравна политика Тимъти Колфийлд наскоро каза: „Да вярваш, че хомеопатията работи... е като да вярваш в магия“.

И все пак, въз основа на докладите можем да предположим, че така наречените лекарства е малко вероятно да изчезнат от лавиците на аптеките.

Федералната търговска комисия заявява, „че твърдение за хомеопатично лекарство, което не е обосновано от компетентни и надеждни научни доказателства, може да не въвежда в заблуждение, ако наличната реклама или етикетът му съобщават по ефективен начин, че: 1) няма научни доказателства, че продуктът работи и 2) твърденията за продукта се основават само и единствено на теориите за хомеопатията от XVIII в., които не са приети от повечето съвременни медицински експерти“.

INDEPENDENT, Homeopathy “tratments” must be labelled to say they do not work, US government orders, 21 November 2016

Националният център за допълващо и интегративно здраве (NCCIH) към Института за здравето (NIH) и Министерството на здравеопазването и социалните услуги на САЩ през април 2015 г. публикуваха следния документ за хомеопатията:

ХОМЕОПАТИЯ

„Хомеопатията, известна също като хомеопатична медицина, е алтернативна медицинска система, която е разработена в Германия преди повече от 200 години. Този информационен лист представя с факти основен обзор на хомеопатията и препоръчва източници за допълнителна информация.

Основни положения:

- има малко доказателства в подкрепа на хомеопатията, за ролята ѝ на ефективно лечение, за което и да било специфично състояние;
- макар хората понякога да смятат, че всички хомеопатични лечебни средства са силно разредени и поради това е малко вероятно да причинят вреди, някои продукти, етикетирани като хомеопатични, може да съдържат съществени количества активни вещества и поради това може да причинят странични действия и взаимодействия с лекарствата;
- хомеопатичните продукти се регулират от Агенцията за контрол на храните и лекарствата на Съединените американски щати. Все пак, Агенцията за контрол на храните и лекарствата не оценява продуктите с оглед на тяхната безопасност или ефективност;
- ключовите концепции на хомеопатията не съответстват на фундаменталните концепции на химията и физиката. Срещаме съществени проблеми при извършване на задълбочени клинични изследвания на хомеопатичните продукти;
- уведомявайте лекарите си за всички допълващи здравни практики, които използвате. Дайте им цялата картина на всичко, което правите, за да управлявате здравето си. Това ще помогне да ви бъде гарантирана координирана и безопасна грижа.

Обзор

Алтернативната медицинска система на хомеопатията е била разработена в Германия в края на XVIII в. Поддръжниците на хомеопатията сочат две неконвенционални теории: „подобното лекува подобно“ – идеята, че едно за-

боляване може да бъде излекувано от вещество, което води до подобни симптоми при здрави хора; и „законът на минималната доза“ – идеята, че колкото по-ниска е дозата на лекарството, толкова по-голяма е неговата ефективност. Множество хомеопатични лекарства са толкова разредени, че в тях не са останали молекули на оригиналното вещество.

Хомеопатичните продукти се извличат от вещества, които произлизат от растения, минерали или животни, например: червен лук, арника (планинска билка), смлени цели пчели, бял арсеник, отровен бръшлян, беладона (лудо биле) и пареща коприва. Хомеопатичните продукти често се предлагат под формата на захарни пасти, които следва да бъдат поставяни под езика; също така, те може да са в други форми, като например маз, гелове, капки, кремове и таблетки. Леченията биват „индивидуализирани“ или адаптирани спрямо всеки човек – не е рядко срещано различни хора с едно и също състояние да получават различно лечение.

Употреба в Съединените щати

Според Националното здравно проучване чрез интервюта от 2012 г., което е включвало цялостно проучване на употребата от американците на допълващите здравни подходи, приблизително 5 милиона възрастни и до 1 милион деца са използвали хомеопатия през предишната година. Проучването, проведено през 2012 г., е предоставило и доклад, че макар около 1,8 процента от децата да са използвали хомеопатия, само 0,2 процента от тях са посещавали лекар, практикуващ хомеопатична медицина. Според NHIS от 2007 г. разходите от джоба на възрастните за хомеопатични лекарства са възлизали на 2,9 милиарда щатски долара и 170 милиона щатски долара за посещения при лекари, практикуващи хомеопатична медицина.

Статус на изследванията на хомеопатията

Най-щателните клинични изпитвания и системни анализи при изпитванията на хомеопатията са довели до заключението, че има малко доказателства в подкрепа на твърдението, че хомеопатията е ефективно лечение за което и да било здравно състояние.

Цялостна оценка на доказателствата, проведена през 2015 г. от Националния институт за здравни и медицински изследвания на австралийското правителство, е довела до заключението, че няма здравни състояния, за които да има надеждни доказателства, че хомеопатията е ефективна.

Хомеопатията е спорна тема в изследванията на допълващата медицина. Голям брой ключови концепции на хомеопатията не съответстват на фундаменталните концепции на химията и физиката. Например, не е възможно да обясним с научни термини по какъв начин лечебно средство, което съдържа малко или никакви активни вещества, може да окаже някакво въздействие. Това, на свой ред, създава съществени проблеми при щателното клинично проучване на хомеопатичните лечебни средства. Например, не можем да потвърдим, че едно изключително силно разредено лечебно средство съдържа това, което е изписано на етикета, или да разработим обективни мерки, кои-

то показват въздействията на изключително разредените лечебни средства в човешкото тяло.

Друг научен проблем е, че хомеопатичните лечения са силно индивидуализирани и че няма единен стандарт за предписване на лекарства от лекарите, практикуващи хомеопатична медицина. Има множество различни хомеопатични лечебни средства, които може да бъдат предписвани в разнообразни разредени форми за хиляди симптоми.

Странични ефекти и рискове

- Определени хомеопатични продукти (наричани „нозоди“ или „хомеопатични имунизации“) са били рекламирани като заместители на конвенционалните имунизации, но няма данни в подкрепа на тези твърдения. Националният център за допълващо и интегративно здраве подкрепя препоръките на Центровете за контрол и превенция на заболяванията за извършване на имунизации/ваксинации. За да научите повече относно ваксините, посетете www.vaccines.gov;
- Макар повечето хомеопатични продукти да са силно разредени, някои продукти, които се продават или етикетират като хомеопатични, може да не са силно разредени; те съдържат съществени количества активни вещества. Както всяко лекарство или хранителна добавка, които съдържат химически вещества, тези хомеопатични продукти може да причинят странични действия или взаимодействия с лекарствата. Отрицателни здравни въздействия от хомеопатичните продукти от този вид са били съобщавани;
- Въз основа на систематичен преглед, проведен през 2007 г., бе установено, че силно разредените хомеопатични средства, вземани под надзор от обучени професионалисти, като цяло са безопасни и е малко вероятно да причинят тежки неблагоприятни реакции. Все пак, както всяко друго лекарство или хранителна добавка, тези продукти може да доведат до възникването на рискове, ако се произвеждат по неподходящ начин (например, ако са замърсени с микроорганизми или не са правилно разредени);
- Систематичният преглед на докладвани казуси и на поредица от случаи през 2012 г., установи, че прилагането на лечения (например тези, които съдържат тежки метали като живак или желязо, които не са силно разредени) или които заместват ефективното конвенционално лечение с неефективно, хомеопатично такова, може да причини неблагоприятни въздействия, някои от които да са тежки;
- Течните хомеопатични лекарствени средства може да съдържат алкохол. Агенцията за контрол на храните и лекарствата позволява по-високи нива на алкохол в тези лекарствени средства, отколкото при конвенционалните лекарства;
- Лекарите, практикуващи хомеопатична медицина, очакват някои от техните пациенти да изпитат „хомеопатично влошаване“ (временно влошаване на съществуващите симптоми след приема на хомеопатично предписано лекарство). Изследователите не са открили много доказателства за тази реакция при клиничните изследвания; все пак, изследванията в областта на

хомеопатичните влошавания са оскъдни. Винаги обсъждайте с лекаря си настъпилите промени в симптомите;

- Агенцията за контрол на храните и лекарствата предупреждава потребителите относно етикетирането на различни продукти, като хомеопатични. Например, през 2015 г. е предупредила потребителите да не се опияват на продукти срещу астма, етикетирани като хомеопатични, които се продават без рецепта. Тези продукти не са били оценени от Агенцията за контрол на храните и лекарствата с оглед на тяхната безопасност и ефективност.

Регулация на хомеопатичните лечения

Хомеопатичните лекарствени средства се регулират като лекарства по силата на Федералния закон за храните, лекарствата и козметиката. Все пак, по силата на настоящата политика на агенцията, Агенцията за контрол на храните и лекарствата не оценява лекарствените средства с оглед на тяхната безопасност или ефективност. Правната рамка на Агенцията за контрол на храните и лекарствата за хомеопатичните лекарства е описана в Насоките за политиката за правоприлагане на Агенцията за контрол на храните и лекарствата, озаглавени „Условия, при които хомеопатичните лекарства може да бъдат реализирани на пазара“ (CPG 7132.15).

Агенцията за контрол на храните и лекарствата позволява хомеопатичните лекарствени средства, които отговарят на определени условия, да бъдат реализирани на пазара без предварително одобрение на агенцията. Например, хомеопатичните лекарствени средства следва да съдържат активни вещества, които са изброени в „Хомеопатичната фармакопея на Съединените щати (ХФСЩ). В ХФСЩ са изброени активните вещества, които може да бъдат включени по законен начин в хомеопатичните продукти и стандарти за ефект, качество и чистота на тези вещества. Като допълнение към това, Агенцията за контрол на храните и лекарствата изисква етикетът на продукта, външният контейнер или придружаващата ги листовка да включват поне едно основно показание (т.е. медицински проблем, който да бъде лекуван), списък на съставките, пътните на разреждане на активното вещество и насоките за употреба. Ако за едно хомеопатично лечебно средство се твърди, че лекува тежко заболяване като рак, то следва да бъде продавано с рецепта. Само и единствено продукти за незначителни здравни проблеми като настинка или главоболие, които отшумяват от само себе си, може да бъдат продавани без рецепта.

Лицензиране

Законите, които регламентират хомеопатичната практика в Съединените щати, варират в отделните щати. Обикновено физическите лица, които са лицензирани да практикуват медицина или друга професия за предоставяне на здравни грижи, могат да практикуват хомеопатия по законен начин. В някои щати нелицензирани професионалисти могат да практикуват хомеопатия.

Аризона, Кънектикът и Невада са единствените щати с хомеопатични лицензиращи съвети за лекари по медицина (притежатели на магистърска степен) и лекари по остеопатична медицина (притежатели на степени по ос-

теопатия). В Аризона и Невада също така лицензират хомеопатични асистенти, на които е позволено да предоставят медицински услуги под надзора на лекар-хомеопат. В някои щати хомеопатията изрично е включена в обхвата на практикуващите хиропрактика, натуропатия и физикална терапия.

Ако възнамерявате да използвате хомеопатия

- Не бива да използвате хомеопатията като заместител на доказаните конвенционални грижи или да отлагате посещенията при здравен работник за медицински проблем, от който страдате;
- Ако възнамерявате да използвате хомеопатично лечебно средство, вземете продукта със себе си, когато посещавате здравния си работник. Здравният работник може да ви помогне да определите дали продуктът води до възникване на рискове от странични действия или взаимодействия с лекарствата;
- Следвайте препоръчаните конвенционални имунизационни графици за деца и възрастни. Не бива да използвате хомеопатичните продукти като заместител за конвенционалните имунизации;
- Жените, които са бременни или кърмят, или хората, които възнамеряват да използват хомеопатията за лечението на дете, следва да се консултират със своя здравен работник или с този на своето дете;
- Кажете на лекарите си за всички допълващи здравни практики, които използвате. Представете им цялата картина на всичко, което правите, за да управлявате здравето си. Това ще помогне да ви се гарантира координирана и безопасна грижа“.

Със съкращения по:

nccih.nih.gov/homeopathy 17.04.2015

Homeopathy: What You Need To Know

National Center for Complementary and Integrative Health (NCCIH)

URL: <https://www.nccih.nih.gov/health/homeopathy>.

През месец март 2018 г. Националната здравна служба на Великобритания (NHS) публикува виждането си относно хомеопатичното лечение

„Хомеопатия

Хомеопатията е „лечение“, основаващо се на използването на силно разредени вещества, за което практикуващите твърдят, че може да накарат тялото да се излекува само.

В доклада на Камарата на общините от Комитета за наука и технологии от 2010 г. относно хомеопатията¹ се казва, че хомеопатичните лекарства не лекуват по-добре от плацебо (фиктивно лечение).

Прегледът също така показва, **че принципите, на които се основава хомеопатията, са „научно неправдоподобни“.**

Това е мнението и на главния медицински директор, професор Д. Сали Дейвис.

Какво е хомеопатията?

Хомеопатията е допълваща или алтернативна медицина² (САМ). Това означава, че хомеопатията се различава съществено от лечението, което е част от конвенционалната западна медицина, по важни причини.

Тя се основава на поредица от идеи, разработени през 1790-те години от немския лекар Самуел Ханеман.

Основен принцип на „лечението“ е, че „подобно лекува подобно“ че веществото, което причинява определени симптоми, може да помогне за премахването на тези симптоми.

Вторият основен принцип се базира на процес на разреждане и разклащане, наречен сукусия.

Практикуващите вярват, че колкото повече дадено вещество се разрежда по този начин, толкова по-голяма е неговата сила за лечение на симптомите.

Много хомеопатични лекарства се състоят от вещества, които са разреждани многократно във вода, докато не остане или почти липсва оригиналното вещество.

Хомеопатията се използва за „лечение“ на изключително широк спектър от състояния, включително физически състояния като астма и психологически състояния като депресия.

¹ <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200910/cmselect/cmsctech/45/4502.htm>

² <https://www.nhs.uk/conditions/complementary-and-alternative-medicine/>

Работи ли хомеопатията?

Проведено е задълбочено проучване на ефективността на хомеопатията. Няма доказателства с добро качество, че хомеопатията е ефективна като средство за лечение на което и да е здравословно състояние.

Наличен ли е в NHS?

Хомеопатията не е широко достъпна в NHS. През 2017 г. NHS England препоръча на общопрактикуващите лекари и други предписващи лекари да спрат да я предлагат.

Това е така, защото не се откриха „никакви ясни или стабилни доказателства в подкрепа на използването на хомеопатия от NHS“.

Хомеопатията обикновено се практикува частно, а хомеопатичните лекарства се предлагат в аптеките.

Цената за консултация с хомеопат може да варира от около £ 30 до £ 125. Хомеопатичните таблетки или други продукти обикновено струват около £ 4 до £ 10.

Какво да очакваме, ако опитаме?

Когато за първи път се срещнете с хомеопат, той обикновено ще ви пита за някакви специфични здравословни състояния, но също така и за вашето общо състояние, емоционално състояние, начин на живот и диета.

Въз основа на това хомеопатът ще вземе решение за хода на лечението, което най-често е под формата на хомеопатични лекарства, дадени като хапче, капсула или тинктура (разтвор).

Вашият хомеопат може да препоръча да го посетите за една или повече последващи срещи, за да може да се оцени въздействието на лекарството върху вашето здраве.

Кога се използва хомеопатията?

Хомеопатията се използва при изключително широк спектър от здравословни състояния. Много практикуващи вярват, че тя може да помогне при всяко състояние.

Сред най-често срещаните състояния, при които хората търсят хомеопатично лечение, са:

- астма
- ушни инфекции
- сенна хрема
- състояния на психичното здраве, като депресия, стрес и тревожност
- алергии, като хранителни алергии
- дерматит (алергично състояние на кожата)
- артрит
- високо кръвно налягане.

Няма доказателства с добро качество, че хомеопатията е ефективно лечение за тези или други здравословни състояния.

Някои практикуващи също така твърдят, че хомеопатията може да предотврати малария или други заболявания. Няма доказателства в подкрепа на това и няма научно правдоподобен начин, по който хомеопатията може да предотврати заболявания.

Националният институт за здравеопазване и грижа за върхови постижения (NICE) съветва NHS за правилното използване на лечебните процедури. Понастоящем NICE не препоръчва хомеопатията да се използва при лечението на каквото и да е здравословно състояние.

Какви са проблемите с регулацията?

В Обединеното кралство няма законови разпоредби за практикуващите хомеопатия. Това означава, че всеки може да практикува като хомеопат, дори ако няма квалификация или опит.

Доброволното регулиране има за цел да защити безопасността на пациентите, но това не означава, че има научни доказателства, че лечението е ефективно. Редица професионални асоциации могат да ви помогнат да намерите хомеопат, който да практикува лечението по приемлив за вас начин.

И Обществото на хомеопатите, и Федерацията на холистичните терапевти имат регистър на практикуващите хомеопатия, който можете да търсите, за да намерите лекар, близо до вас. Тези регистри са акредитирани от Органа за професионални стандарти.

Безопасно ли е?

Хомеопатичните лекарства обикновено са безопасни и се смята, че рискът от сериозни нежелани странични ефекти, произтичащи от приема на тези лекарства, е малък. Някои хомеопатични лекарства, обаче, могат да съдържат вещества, които не са безопасни или пречат на действието на други лекарства.

Трябва да говорите с личния си лекар, преди да спрете каквото и да е лечение, предписано от лекар, или да избягвате процедури като ваксинация, например, под влияние на хомеопатията.

Какво можем да заключим от доказателствата?

Има няколко прегледа на научните доказателства за ефективността на хомеопатията.

Комитетът по наука и технологии на Камарата на общините заяви, че няма доказателства, че хомеопатията е ефективна като средство за лечение на които и да е здравословни състояния.

Няма доказателства за идеята, че веществата, които причиняват определени симптоми, също могат да помогнат за лечението им.

Нито пък има доказателства за идеята, че разреждането и разклащането на вещества във вода може да превърне тези вещества в лекарства.

Идеите, които са в основата на хомеопатията, не се приемат от съвременната наука и не са в съответствие с отдавна приетите принципи за начина, по който функционира физическият свят.

В доклада от 2010 г. на Комитета относно хомеопатията се казва, че принципът „подобно лекува подобно“ е теоретично слаб и че това е „установеният възглед на медицинската наука“.

Например, много хомеопатични лекарства се разреждат до такава степен, че е малко вероятно да има една молекула от първоначалното вещество, останало в крайното лекарство. В такива случаи хомеопатичните лекарства не се състоят от нищо друго освен вода.

Някои хомеопати вярват, че в резултат на процеса на „сукусия“ първоначалното вещество оставя „отпечатък“ от себе си във водата. Но няма известен механизъм, чрез който това да се случи.

В доклада от 2010 г. се казва: „Ние смятаме схващането, че ултрависоките разреждания могат да поддържат отпечатък от вещества, предварително разтворени в тях, за научно неправдоподобно“.

Някои хора, които използват хомеопатия, могат да видят подобрене в здравословното си състояние в резултат на явление, известно като плацебо ефект.

Ако изберете здравните лечения, които осигуряват само плацебо ефект, може да пропуснете други лечения, за които е доказано, че са ефективни“.

От:

NHS Homeopathy is a "treatment" based on the use of highly diluted substances, which practitioners claim can cause the body to heal itself.

<https://www.nhs.uk/conditions/homeopathy/>

Клинични доказателства за хомеопатията

Под това заглавие през октомври 2017 г. Специализираната апетчна служба (SPS) към Националната здравна служба (NHS) на Великобритания публикува становището си по актуалното приложение на хомеопатията.

Още в началото на становището се отбелязва, че „хомеопатичните продукти са класифицирани като такива с ниска клинична ефективност и като случаи, в които липсват надеждни доказателства за клинична ефективност или има значителни опасения относно безопасността им“. По-нататък, в раздела „Обобщение на клиничните доказателства“ се казва, че „принципите, на които се основава хомеопатията, са много по-различни от конвенционалните медицински разбираня“.

Особено внимание се обръща на така наречения Австралийски преглед за ефективността на хомеопатията, осъществен през 2015 г. от Австралийския национален съвет за здравни и медицински изследвания (NHMRC), който „включва 57 систематични прегледа за общо 68 клинични състояния“. Съобщава се, че в Австралийския преглед се стига до заключението, че „наличните доказателства не са убедителни и не успяват да покажат, че хомеопатията е ефективно лечение за кое да е от съобщените клинични състояния при хората“.

Много съществени са и следващите изводи, които се правят в това становище: „Австралийският преглед (NHMRC) заключава, че хомеопатията не трябва да се използва за лечение на хронични, сериозни или такива, които може да станат сериозни, здравни състояния. Хората, които избират хомеопатията, могат да изложат здравето си на риск, ако отхвърлят или отложат лечение, за което има добри доказателства за безопасност и ефективност. Хората, които обмислят дали да използват хомеопатия, трябва първо да получат съвет от регистриран здравен специалист. Тези, които използват хомеопатия, трябва да уведомят лекаря си и да продължат да приемат предписаните лечения“.

Авторите на това становище „не са намерили нито едно NICE (Официални добри медицински практики) ръководство, което да препоръчва използването на хомеопатията за каквото и да е клинично състояние“.

Съществен елемент от това становище е съдържанието на доклада на Комисията по наука и технологии на Обединеното кралство, относно хомеопатията от 2010 г. В този доклад се прави категоричният извод, че „систематичните прегледи и метаанализи категорично показват, че хомеопатичните продукти се представят не по-добре от плацебо“ и че „с предоставянето на хомеопатията в Националната служба по здравеопазване (NHS) и с разрешаването на Регулаторната агенция за лекарства и здравни продукти (MHRA) да лицензира

тези продукти, Правителството рискува да одобри хомеопатията като ефикасна лекарствена система. За да подкрепя доверието, избора и безопасността на пациентите, Правителството не трябва да одобрява използването на плацебо лечение, включително хомеопатията. Общата препоръка, съдържаща се в доклада, е че хомеопатията не трябва да се финансира от Националната служба по здравеопазването (NHS) и Регулаторната агенция за лекарствата и здравните продукти (MHRA) трябва да спре да лицензира хомеопатични продукти“.

Пълен текст на: Clinical Evidence for Homeopathy – NHS England.

Кампания 10:23 / 10:23 Campaign

„Кампанията 10:23“ (стилизирано от 6.022×10^{23} – числото на Авогадро, като предел на разреждането) е обществена кампания за осведомяване за и протест срещу хомеопатията, организирана от Merseyside Skeptics Society, организация с нестопанска цел, за да се противопостави на продажбата на хомеопатични продукти в Обединеното кралство. Кампанията организира публични „предозириания“ с хомеопатични препарати.

Произход и име

През 2004 г. белгийската скептична организация SKEPP публикува съобщения, когато тридесет скептици от университета в Гент извършиха „масов самоубийствен трик“ с приемане на предозирани количества на хомеопатично разреждана змийска отрова, беладона и арсен, в опит да покажат публично, че хомеопатията не работи. Когато белгийските скептици се срещнаха с мерсисайдски скептици през 2010 г., беше приета идеята за провеждане на съответно международно събитие. Името на кампанията, 10:23 идва от числото на Авогадро, което е приблизително 6.022×10^{23} .

Кампанията има за цел да повиши осведомеността на обществеността за неправдоподобните и необосновани твърдения на хомеопатите. Тя се противопоставя на големите търговци на дребно, като Boots UK, които излагат хомеопатични лекарства заедно с другите лекарства, заявявайки, че „подкрепата, предоставена от Boots на тази шарлатанска терапия, допринася пряко за приемането ѝ като валидно медицинско лечение от британската общественост, подкрепа, която тя не заслужава“. Организаторите заявяват, че хомеопатията е „ненаучна и абсурдна псевдонаука“ и че според тяхното твърдение „в нея няма нищо“. Те поставят под въпрос етиката при продажбата на лекарства на обществеността, за които не е доказано, че са ефективни, и които са масово отхвърляни от научната общност.

Участие

На 30 януари 2010 г. членовете на Кампанията 10:23 участваха в протест, включващ масово предозиране с хомеопатични продукти, за да докажат тяхната неефективност. Много протестиращи застанаха пред клонове на фирмата Boots UK и други магазини, продаващи хомеопатични продукти, както и на видни обществени места, и погълнаха по 84 хапчета от хомеопатичния Албум на арсеникум, което е 20 пъти над препоръчителната доза. Второ предозиране беше организирано за 5–6 февруари 2011 г. В целия свят в Кампанията имаше участие от 70 града в 30 държави. В Обединеното кралство се проведеха мероприятия в Манчестър, като част от конференцията QED, както и в Кардиф. Белгийският SKEPP и холандските организации „Vereniging Gen

de Kwakzalverij“ и „Stichting Skepsis“ също участваха в световната кампания 10:23. Те извършиха своя „опит за самоубийство“ в Брюксел и Амстердам, специално за да протестира срещу признаването на хомеопатични препарати от Европейския парламент. Чешката организация „Sisyfos“ се присъедини към Кампанията, когато нейните членове се опитаха публично да предозират в Прага. През април 2012 г. на конференцията на Berkeley SkeptiCal над 100 души участваха в масово предозиране, приемайки хомеопатичния продукт *Coffea cruda*, който е предназначен за лечение на безсъние. Няма съобщения за вредни ефекти, след което и да е от предозиранията.

Подкрепа

Известни учени и общественици оказват подкрепа на Кампанията 10:23: Фил Плейт, образователна фондация „Джеймс Ранди“, Саймън Сингх, Стивън Новела, Пен Жилет и Фондация за разум и наука Ричард Докинс. Джеймс Ранди покани адвокати и търговци на дребно на хомеопатия да приемат предизвикателство от един милион долара, за да докажат, че хомеопатията е била ефикасна, за спечелване на наградата. Самият той е предозирал с хомеопатични хапчета за сън, като част от сценичното си шоу. Реакция и международно медийно отразяване Кампанията 10:23 получи в пресата от *The Australian Medical Observer*, *BBC*, *The Independent*, *The Telegraph* и *The Guardian*. Британската хомеопатична асоциация отхвърли Кампанията 10:23 като „крайно безотговорна“, определи публичното предозиране като опасно и заяви, че участниците не разбират как да избират подходящи средства за защита. В Мелбърн д-р Кен Харви заяви пред Pharmacy News, че „кампанията ще повиши осведомеността и прозрачността при администрирането на терапевтичните стоки (TGA) и загрижеността, предизвиквана от хомеопатичните продукти“.

По en.m.wikipedia.org, със съкращения.

URL – https://en.wikipedia.org/wiki/10:23_Campaign.

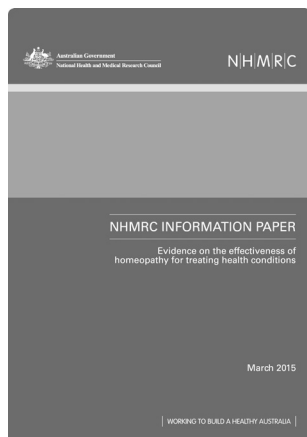
Доказателства за ефективността на хомеопатията за лечението на здравословни състояния

Под това заглавие Националният съвет за здравни и медицински изследвания (NHMRC) при австралийското правителство публикува през м. март 2015 г. в Информационния си бюлетин големия и подробен доклад за хомеопатията.

„Въз основа на оценката на доказателствата за ефективността на хомеопатията NHMRC заключава, че няма здравословни състояния, за които има надеждни доказателства, че хомеопатията е ефективна.

Хомеопатията не трябва да бъде използвана за лечението на здравословни състояния, които са хронични, тежки или може да се влошат. Хората, които избират хомеопатията, излагат здравето си на риск, ако откажат или забавят лечение, за които има достатъчно доказателства, че са ефективни и безопасни. Хората, които обмислят дали да използват хомеопатия, първо следва да получат съвет от регистриран здравен специалист. Тези, които използват хомеопатия, следва да уведомят своя лекар и да продължат да приемат предписаните лекарства.

Националният съвет за здравни и медицински изследвания очаква, че на австралийската общественост ще бъдат предлагани лечения и терапии въз основа на най-добрите налични доказателства“.



Кратко обобщение

Хомеопатия

Хомеопатията е вид допълваща и алтернативна медицина, която обичайно се използва в Австралия и по целия свят. Тя се основава на две предположения:

- че веществата, които може да причинят заболяване или симптоми при здрав човек, в много малки дози могат да лекуват тези симптоми при човек, който не се чувства добре;
- че силно разредените препарати запазват „памет“ за оригиналното вещество. Хомеопатичните лекарства се приготвят, като се взема определено вещество (например от растителен, животински или

химичен произход), разрежда се с вода или алкохол, след това съдът се удря силно с ръка или по някаква повърхност. Тази процедура се повтаря няколко пъти.

Хомеопатичните лекарства включват пастили, поставяни под езика, таблетки, течности, маз, спрейове и кремове.

Методики на NHMRC

Националният съвет за здравни и медицински изследвания (NHMRC) предприе действия за оценка на доказателствата за ефективността на хомеопатията. Тази оценка се основава на:

- Обзор на публикуваните систематични прегледи от независим изпълнител;
- Независима оценка на информацията, предоставена от групите, заинтересовани от хомеопатията и обществеността, и
- Вземане предвид на насоките от клиничната практика и държавните доклади за хомеопатията, публикувани в други държави.

За оценката на доказателствата бяха използвани стандартизирани, приети методи за оценка на качеството и надеждността на доказателствата, за да се уверим дали лечението е ефективно за лечение на здравословни състояния. Тази работа бе наблюдавана от Работния комитет по хомеопатия, създаден от NHMRC. С оглед на колективната им експертиза по медицина, базирана на доказателства, изследване на конструкции и изследванията на допълващата и алтернативна медицина, Работният комитет по хомеопатия също така предостави насоки за начина, по който доказателствата следва да бъдат тълкувани за разработване на Информационен бюлетин. Подход, подобен на този на оценката за здравни технологии, бе използван, за да се установят резултатите от оценката на доказателствата. Това означава, че за да бъде възприемано като ефективно едно лечение, то следва да води до здравни подобрения, които не може да бъдат обяснени чрез плацебо ефекта, и тези здравни подобрения следва да са значими за цялостното здраве на лицето. Необходимо е да има доказателства, че здравните подобрения при хората, подложени на лечението, е малко вероятно да се дължат на шанса, и резултатът следва да бъде наблюдаван последователно в няколко изследвания.

Доказателства за хомеопатията бяха събрани чрез идентифициращи систематични прегледи, при които е оценена ефективността на хомеопатията за лечението на здравни състояния при хората. Общо 57 систематични прегледа бяха идентифицирани и те съдържаха 176 отделни изследвания. Изследванията са били взети предвид от NHMRC, само ако са сравнявали група от хора, подложени на хомеопатично лечение, с подобна група хора, които не са били подложени на хомеопатично лечение (контролирани изследвания). С оглед на всяко здравословно състояние, преглеждащите доказателствата са оценили систематичните прегледи чрез използване на стандартен, международно признат метод, и са записали броя и вида на изследванията, които са били включени в систематичните прегледи. Използвайки информацията, предоставена от систематичните прегледи, преглеждащите също така са оценили качеството на всяко отделно изследване и броя на участниците в него, с оглед на фактори, които може да доведат до изкривяване на резултатите в полза на хомеопатията, лечението с плацебо или друго лечение.

Допълнителна информация бе предоставена на NHMRC (за да бъде взета предвид като част от прегледа на хомеопатията) от групите, заинтересовани от хомеопатията и обществеността на два етапа: преди възлагане прегледа на доказателствата (литература, предоставена предварително) и по време на прегледа на проектно-информационната брошури (литература, предоставена по време на обществени консултации). Литературата, предоставена по време на предварителните и публични консултации бе оценена чрез използването на метод, подобен на този при прегледа.

В случаите, в които клиничното състояние вече е било включено в обзора, резултатите от предоставената литература са били сравнени със заключенията на обзора, за да се изследва последователността на резултатите спрямо основната част от доказателствата. В случаите, в които клиничното състояние не е било взето предвид в обзора, резултатите от предоставената литература са били оценени с оглед на конструкцията на изследването, размера и различните видове отклонения, за да се види дали може да се направи коментар за ефективността на хомеопатията.

Заключения

Няма надеждни доказателства от изследванията, проведени спрямо хора, че хомеопатията е ефективна за лечението на разглеждания обхват на здравни състояния: липсват добре конструирани изследвания с добро качество и с достатъчно участници, за да може да се докладва смислен резултат дали хомеопатията води до по-големи здравни подобрения в сравнение с плацебо, или дали води до здравни подобрения, които са равни на тези от друго лечение.

С оглед на някои здравни състояния, изследванията показват, че хомеопатията не е по-ефективна от плацебо. С оглед на други здравни състояния, имаше изследвания с ниско качество, в които се твърди, че хомеопатията е по-ефективна от плацебо или точно толкова ефективна, колкото и другото лечение. Все пак, въз основа на техния ограничен характер, тези изследвания не бяха надеждни, за да се направи заключение за това дали хомеопатията е ефективна. С оглед на останалите здравословни състояния, не бе възможно да се направи заключение за това дали хомеопатията е ефективна или не, тъй като нямаше достатъчно доказателства.

Изводи

Въз основа на оценката на доказателствата за ефективността на хомеопатията, NHMRC заключава, че няма здравословни състояния, за които да има надеждни доказателства, че хомеопатията е ефективна.

Хомеопатията не трябва да бъде използвана за лечението на здравни състояния, които са хронични, тежки или може да се влошат. Хората, които избират хомеопатията, излагат здравето си на риск, ако откажат или забавят лечения, за които има достатъчно доказателства, че са ефективни и безопасни. Хората, които обмислят дали да използват хомеопатия, първо следва да получат съвети от регистриран здравен работник.

Тези, които използват хомеопатия, следва да уведомят своя здравен работник, но и да продължат да приемат предписаните лекарства“.

Пълен текст на: <https://www.nhmrc.gov.au/sites/default/files/images/nhmrc-information-paper-effectiveness-of-homeopathy.pdf> и
<https://www.nhmrc.gov.au/about-us/resources/homeopathy>.

Хомеопатията не е ефективна при лечението на каквито и да било здравословни състояния, според заключения в Австралийския доклад

Доклад от висш орган за медицински изследвания гласи: **„Хората, които избират хомеопатията, може да изложат здравето си на риск, ако откажат или забавят лечението си“**, съобщава авторката Мелиса Дейви в *The Guardian* на 11 март 2015 г. Хомеопатията не е ефективна за лечението на каквото и да било здравословно състояние, заключава висшият орган за медицински изследвания на Австралия след обширен преглед на съществуващите изследвания

Хомеопатите вярват, че веществата, които причиняват заболявания, в много малки дози могат да лекуват хора, които не се чувстват добре. Хомеопатите твърдят, че полученият разтвор, в резултат на разреждане на тези вещества във вода или алкохол, запазва „памет“ за първоначалното вещество, което задейства ответна оздравителна реакция в тялото.

Тези твърдения, пише *The Guardian*, са били категорично опровергани от множество изследвания, а Националният институт за здравни и медицински изследвания (NHMRC) за първи път цялостно е прегледал 225 изследователски труда за хомеопатията, за да излезе със своя позиция в декларация, публикувана в сряда.

Ето какво още пише Мелиса Дейви:

„Въз основа на оценката на доказателствата за ефективност на хомеопатията NHMRC заключава, че **няма здравни състояния, за които да има надеждни доказателства, че хомеопатията е ефективна**“, се твърди в доклада. **„Хората, които избират хомеопатията, излагат здравето си на риск, ако откажат или забавят лечението, за които има достатъчно доказателства, че са ефективни и безопасни“**.

Независима група също е прегледала изследванията и е оценила доказателствата, за да предотврати изкривяване на резултатите.

Председателят на Работния комитет по хомеопатия на NHMRC, професор Пол Гласиу, каза, че се надява изследванията да накарат частните здравни застрахователи да спрат да предлагат обезщетение за хомеопатични лечения и фармацевтите да преосмислят ползата от разреждане на количества от тях в аптеките.

„Ще се извие опашка от хора, които няма да откликнат на този доклад и които ще кажат, че всичко това са конспирации на учреждението“, казва Гласиу. „Но ние се надяваме, че ще има също така много разумни хора, които ще преосмислят продажбата, употребата и субсидирането на тези вещества“.

Вестникът изнася и подробности:

„Някои изследвания обявиха, че хомеопатията е ефективна, но качеството на тези изследвания бе ниско и те страдаха от съществени недостатъци в своето конструиране, в тях не бяха включени достатъчно участници, подкре-

пящи идеята, че хомеопатията работи не по-добре от захарно хапче“, установява докладът.

Осъществявайки изследването, NHMRC е анализирал също 57 систематични съобщения от висококачествен вид изследвания, които включват всички съществуващи качествени проучвания по конкретната тема, и ги обобщил, за да направи няколко ясни, цялостни проучвания.

Професор Гласиу каза, че употребата на хомеопатията е намаляла в Обединеното кралство, след издаването на доклада на Камарата на общините през 2010 г., който е установил, че лечението не са ефективни, и той се надява докладът на NHMRC да постигне подобно въздействие в Австралия.

Д-р Кен Харви, експерт по лекарствената политика и адвокат на потребителите в здравеопазването, каза, че частните колежи вземат хиляди долари за курсовете по хомеопатия, и той се надява студентите да преосмислят посещаването им.

Нещо особено важно е подчертано от вестника:

„Правителствената Агенция за качествени стандарти във висшето образование (TEQSA) трябва да спре да акредитира хомеопатични курсове, твърди той, а обезщетение от частните здравни застрахователи следва да не се предлага повече по всички полици, които покриват хомеопатични и други недоказани лечения“.

„Нямаме проблем с това, че частните колежи желаят да провеждат курсове по гадаене чрез кристална топка, иридология и хомеопатия, и ако хората са достатъчно побъркани, за да плащат за това, то е тяхно решение“, каза Харви. **„Но ако тези курсове са одобрени от орган на Камарата на общините, това е друга работа и представлява истински проблем“**

Одобрените курсове се преразглеждат от TEQSA на всеки седем години, като собствените ѝ насоки постановяват, че съдържанието на един курс следва да бъде „извлечено от съществена, кохерентна и актуална маса на познанията и от обучението по една или повече академични дисциплини и да включва изследването от съответните теоретични семинари и научни изследвания“.

Говорител на TEQSA каза, че са били използвани независими експерти за оценяването на това дали един курс съответства на нейните стандарти. Той каза, че курсовете по хомеопатия, които вече са акредитирани, няма да бъдат наново оценявани в светлината на проучванията, направени от NHMRC, и следва да бъдат преразглеждани само и единствено, ако предстои подновяване на акредитацията им.

В декларация, направена в отговор на доклада на NHMRC, Австралийската хомеопатична асоциация (AXA) заяви, че около милион австралийци използват хомеопатия.

Въпреки това, NHMRC заявява, че няма надеждна оценка за настоящата употреба на хомеопатични лекарства от австралийците, освен един преглед, извършен през 2009 г. от Световната здравна организация, който е установил, че австралийците харчат приблизително \$ 9.59 милиона годишно в тази индустрия.“

Homeopathy not effective for treating any condition, Australian report finds
The Guardian

СЗО предупреждава срещу хомеопатията

Редица лекари от Световната здравна организация (СЗО), базираната в Женева медицинска агенция на ООН, наскоро оповестиха изявления, в което се противопоставят на използването на хомеопатични лекарства от хора със сериозни заболявания, се казва в съобщение на „Гласът на Америка“ (VOA News) на 2 ноември 2009 г. Цитирам: „Много хора по света вярват в лечебните ефекти на хомеопатията, алтернативна форма на лечение, възникнала в Германия преди около 200 години. **Но лекарите на СЗО казват, че има малко или никакви научни доказателства в подкрепа на практикуването ѝ**“.

Ето какво още се казва в съобщението:

„Един от централните принципи на хомеопатията се нарича „закон на подобие“. Идеята е, че болестите могат да бъдат излекувани чрез поглъщане на малки количества вещества, които дават симптоми, подобни на тези на самата болест.

Хомеопатията предполага например, че главоболието може да бъде излекувано чрез поглъщане на разредена форма на вещество, което причинява главоболие.

Понякога хомеопатичните лекарства са толкова разредени, че в тях не е останало нищо от предполагаемото лечебно вещество. Практикуващи хомеопати казват, че това не изключва лечението. Казват, че дори най-разредените отвари съдържат „паметта“ за веществото, поставено веднъж в тях, и следователно все още може да имат лечебен ефект.

Тъй като хомеопатичните лекарства съдържат малко или никакви активни съставки, те се регулират от правителството на САЩ по същия начин като лекарствата, които се продават без рецепта и не изискват рецепта.

Привържениците на хомеопатията претендират за широка подкрепа в Европа, Латинска Америка и Индия. Те казват, че само в Индия има 186 хомеопатични колежа с близо четвърт милион практикуващи хомеопати там.

Лекарите подкрепят подход на основата на доказателства

Група медицински изследователи във Великобритания наскоро изказаха възражения срещу използването на хомеопатични лечения в развиващите се страни за сериозни заболявания като туберкулоза, диария, грип, малария и ХИВ.

„Нуждаем се правителствата по целия свят да разпознаят опасностите от насърчаването на хомеопатията за животозастрашаващи заболявания“, каза д-р Робърт Хаган в интервю за BBC. „Надяваме се, че чрез повишаване на осведомеността за позицията на СЗО по отношение на хомеопатията ще подкрепим хората, които заемат позиция срещу тези потенциално пагубни практики“, каза той.

Паула Рос, главен изпълнителен директор на Обществото на хомеопатите, отхвърли тези забележки като „лошо опакован опит за дискредитиране на хомеопатията“.

Но редица лекари от Световната здравна организация се съгласиха с британските си колеги. „Нашите, на СЗО, насоки за лечение и управление на туберкулозата, основани на доказателства, както и международните стандарти за грижа за туберкулозата не препоръчват използването на хомеопатия“, каза д-р Марио Равильоне, директор на отдела на СЗО за спиране на туберкулозата. Още четирима други служители на СЗО излязоха с подобни изявления, отричайки ефективността на хомеопатията“.

VOA WHO Warns Against Homeopathy November 02, 2009

[https://www.voanews.com/a/a-13-2009-09-08-voa48665347/354927.](https://www.voanews.com/a/a-13-2009-09-08-voa48665347/354927.html)

html

Хомеопатията не лекува, казва Световната здравна организация

Хората със състояния като ХИВ, туберкулоза и малария не трябва да разчитат на хомеопатично лечение, предупреди Световната здравна организация, цитирана от BBC на 20 август 2009 г. СЗО отговаря на призивите на млади изследователи, които се страхуват, че популяризирането на хомеопатията в развиващия се свят може да изложи живота на хората на риск. Групата „Гласът на младата научна мрежа“ е писала до здравните министри, за да изложи мнението на СЗО. В писмо до СЗО през юни медиците от Обединеното кралство и Африка заявяват: „Призоваваме СЗО да осъди популяризирането на хомеопатията за лечение на туберкулоза, диария при бебета, грип, малария и ХИВ. Но някои от практикуващите казват, че има области, в които хомеопатията може да помогне“, пише BBC.

„Хомеопатията не предпазва хората от тези заболявания и не ги лекува“, е тезата, изказана от СЗО. „Тези от нас, които работят със селските и най-обеднели хора в света, вече се борят да предоставят необходимата медицинска помощ“. И още: **„Когато хомеопатията застане на мястото на ефективното лечение, животът се губи“.**

Д-р Робърт Хейгън е изследовател в областта на биомолекулярната наука в Университета в Сейнт Андрюс и член на Voice of Young Science Network, която е част от благотворителната организация „Sense About Science“, водеща кампания за грижа, основана на доказателства. BBC цитира думите му: **„Нуждаем се от правителствата по целия свят да разпознаят опасностите от насърчаването на хомеопатията за животозастрашаващи заболявания. Надяваме се, че чрез повишаване на осведомеността за позицията на СЗО по отношение на хомеопатията ще подкрепим хората, които са срещу тези потенциално пагубни практики“.**

Д-р Марио Равильоне, директор на отдела за спиране на туберкулозата в СЗО, казва: „Нашите насоки за лечение/управление на туберкулоза на СЗО, основани на доказателства, както и Международните стандарти за грижа за туберкулозата, не препоръчват използването на хомеопатия.“

Лекарите се оплакват и че хомеопатията се популяризира като лечение на диария при деца. Говорител на отдела за здраве и развитие на децата и юношите на СЗО заявява пред BBC: **„До момента не сме открили доказателства, че хомеопатията би донесла някаква полза. Хомеопатията не се фокусира върху лечението и предотвратяването на дехидратация – в пълно противоречие с научната основа и нашите препоръки за лечение на диария“.**

Д-р Ник Бийчинг, специалист по инфекциозни болести в Кралската университетска болница в Ливърпул, казва: „Инфекциите като малария, ХИВ и туберкулоза имат висока смъртност, но обикновено могат да бъдат контроли-

рани или излекувани от различни доказани лечения. Няма обективни доказателства, че хомеопатията има някакъв ефект върху тези инфекции и мисля, **че е безотговорно здравният работник да насърчава използването на хомеопатия вместо доказано лечение за всяка животозастрашаваща болест**“.

Homeopathy not a cure, says WHO

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/health/8211925.stm>

Френското социално осигуряване ще спре да плаща за хомеопатия през 2021 г.

По съобщение на RTVE-España Directo от 09.07.2019 г., министърът на здравеопазването обяви намаляването на плащанията за хомеопатия до нула, поради липса на доказателства за ефективността им. „Ако хомеопатията беше полезна, щяхме да продължим да я възстановяваме. Вече го правим с иновативните и нови лекарства, които са много скъпи, но чиято цена приемаме, защото са ефективни. В световен мащаб предполагаемите разходи за медицински грижи се увеличават година след година“.

Френският министър на здравеопазването Агнес Бюзин обяви този вторник, че социалното осигуряване ще спре от 2021 г. да възстановява 30%, които в момента плаща, от цената на хомеопатичните лекарства.

В интервю за вестник *Le Parisien* министърът е обяснил, че този процент ще бъде намален до 15% през 2020 г. и до нула от 1 януари 2021 г., в съответствие с визията на френския Върховен орган за здравеопазване (HAS), който в неотдавнашен доклад препоръча да не се възстановяват разходите за тези продукти.

Проучването, поръчано от правителството на този независим публичен орган през август 2018 г. след 9-месечна научна оценка, посочва, че то е „неблагоприятно за запазване на възстановяването за хомеопатични средства“.

HAS изследва ефектите на хомеопатията върху 24 състояния, като тревожност, плантарни брадавици, онкология и респираторни инфекции. Тяхното заключение е, че **„тези лекарства не са научно доказани като достатъчно ефективни, за да оправдаят възстановяването на разходите“**.

Сред причините, цитирани в тяхното мнение, са „липсата на доказателства за ефикасност“ или „липсата на стабилно проучване за оценка на въздействието им върху качеството на живот на пациентите“.

Seguridad social francesa dejara cosar homeopatia en 2021

Край на реимбурсирането за хомеопатия през 2021 г.

Настъпи последният етап от възстановяването на средства за хомеопатията, напомним на 15 март 2021 г. HYPERASSUR. От 1 януари 2021 г. здравното осигуряване вече не покрива средствата за малките бели гранули. Хомеопатичните продукти, които са много популярни във Франция, са отбелязали спад на реимбурсирането им от 30% на 15% през 2020 г., като най-накрая достигат 0% днес. Следователно тази нова година бележи края на реимбурсирането на хомеопатията. Решението за прекратяване на възстановяването на средства

за хомеопатията (юли 2019 г.) се основава на становището на Haute Autorité de Santé (HAS), френския Върховен орган на здравеопазването, който смята ефективността на тази алтернативна медицина за недостатъчна, за да оправдае възстановяването на разходите“. HAS е установил, след анализ на 800 проучвания на ползите за пациентите, че тези гранули имат ефективност, еквивалентна на плацебо“, обясни бившият министър на здравеопазването Агнес Бюзин. Ако признаем, че хомеопатията има плацебо ефект, няма, обаче, научно доказателство за нейната ефективност.

Със съкращения от:

Fin du remboursement de l'homeopathie en 2021

Хомеопатията във Франция: Позиция на Националната академия по медицина и на Националната академия по фармация

Даниел Бонту*, Лилиан Гранжьо-Керо**, Кристин Аш**, Бернар Лоран* от името на работна група към Комисия XII (допълнителна терапия – термално лечение – минерални води) А. Отре, Ж. К. Беани, Д. Бонту (координатор), Н. Жафио, Б. Фалисар, Л. Гранжьо-Кероа, К. Аш, Ж. П. Лаплас, Б. Лоран (секретар), Д. Р. Пьоконт

Легал, И. Леви, Г. Дюа, Х. Жулиен, Ж. П. Жиру, Ж. М. Мург, Ж. П. Никола, Ж. П. Олие, П. Кено, С. Ф. Рок, Ж. Сакур, Р. Трев

*Национална академия по медицина

**Национална академия по фармация

Хомеопатията е въведена в края на XVIII в. от Самуел Ханеман, като са поставени две хипотези: тази за еднаквостта (лекуване на болестта чрез болест) и тази за силното разреждане. Състоянието на научните данни днес не позволява да бъде потвърдена нито една от тези хипотези. Интензивните метаанализи не позволиха да бъде показана ефикасността на хомеопатичните препарати.

Хомеопатията е обект на непрекъснати дебати, поставени на дневен ред от публикуването през 2007 г. на доклада на Съвета на Европейските академии на науките (EASAC) върху нейните продукти и практики и от метаанализа на Мати и колектив върху нейната ефикасност. Оттогава насам много институции, професионални и академични групи са оповестили своето мнение публично или са заели позиция, публикувана в пресата или в интернет. Техните декларации поставят въпроса: чрез регламенти да бъде прекратена възможността хомеопатичните препарати да бъдат регистрирани без доказателства за тяхната ефикасност, без да се подчиняват на терапевтични показатели, да бъде прекратено тяхното финансиране чрез здравните осигуровки, тяхното използване от професионалистите в здравеопазването при липсата на съмнение в това използване, за некоректното информиране на обществото, включително чрез етикетите и рекламата, както и да бъдат обезсилени университетските дипломи по хомеопатия.

Националната академия по медицина държи да напомни, че тя отдавна се е произнесла ясно по повечето от тези пунктове – в докладите и комуникатата си от 1984, 1987 и 2004 г.

- Основните изводи са направени по отношение на университетските дипломи: „При сегашното състояние на познанията ни и при недостатъчни експериментални и клинични изследвания не е правилно факултетите по медицина и по фармация и ветеринарните училища да издават хомеопатич-

ни дипломи или сертификати. Подобен университетски документ би означавал да се препоръчва един терапевтичен метод, който не е приет, нито използван от голямата част от медицинската общност. Напротив, професорите по терапия трябва да дават на студентите информация за хомеопатията в рамките на нормалното обучение“. Що се отнася до хомеопатичните препарати, „ако тези препарати са признати за медикаменти, те трябва да бъдат подчинени на общите правила, регулиращи фармацевтичната промишленост“. Тези от тях, които не са преминали успешно тестовете, доказващи тяхната ефективност, етикирането трябва да съдържа следната декларация: „Ефективността на продукта не е доказана съгласно действащите стандарти“. Възстановяването на платените суми за тези продукти от социалното осигуряване е абсурдно в момента, в който по икономически причини не се възстановяват средствата за много класически лекарства. Няма нов аргумент от научен характер, който да ни накара да преразгледаме тези позиции или аргументите, на които те се основават“.

Направени са редица важни препоръки:

- нито един хомеопатичен продукт да не бъде заплащан от здравното осигуряване;
- за да се предоставя на публиката лоялна информация, хомеопатичните препарати, продавани във фармацията, да носят указания за тяхното съдържание, за тяхното разреждане (с разбираеми термини), без посочване на терапевтичен ефект;
- имайки предвид доверието, което френските потребители имат в интернет, трябва на един официален информационен сайт, подкрепян от държавата, да се институционализира една независима и непрекъснато актуализирана база за информиране на обществото за допълнителните терапии, за хомеопатичните продукти и практики, като избягва случайностите и осигурява спазване на редовните медицински изисквания в ЕС.

28 март 2019 г.

Със съкращения от:

L'homeopathie en France: position de l'Académie nationale de médecine et de l'Académie nationale de pharmacie
<https://doi.org/10.1016/j.banm.2019.03.023>.

Френски лекари срещу хомеопатията

Призив на 124 професионални лекари срещу „алтернативните медицини“

Подписалите припомнят, че Етичният кодекс на медицинските професии и Кодексът на публичното здраве осъждат използването на тайни медикаменти или на медикаменти, на които не се посочват ясно съставките, които съдържат.

Лекарите и професионалистите в здравеопазването решиха да предупредят за фантастичните обещания и недоказаната ефикасност на т.нар. алтернативни медицини, като хомеопатията. Групата призовава тези езотерични дисциплини да бъдат изключени от полето на медицината.

Хипократовата клетва е едно от най-старите етични задължения, познати досега. Тя изисква от лекаря да полага възможно най-добрите грижи по най-почтен начин. Тези две изисквания му налагат непрекъснато да се опитва да подобрява знанията и да информира тези, които са потърсили неговите грижи, за това, което той може да предложи разумно, както и за това, което е безполезно или непрепоръчително. За него е лесно да разпространява своето знание. Много по-трудно е да обяснява и да очертава граници. Голямо е изкушението да практикува медицина без всякаква научна основа. Това изкушение винаги е съществувало. То е било винаги **подхранвано от всякакъв род шарлатани**, които използват моралната стойност на лекарското звание, за да предлагат фалшиви терапии с илюзорна ефикасност.

„Лекарското съсловие толерира практики, противоречащи на неговия собствен Етичен кодекс, и публичните власти организират и дори участват във финансирането на някои от тези практики“.

Задължението за почтеност е записано в Етичния кодекс на медицинските професии и в Кодекса на публичното здраве (чл. 39 от Етичния кодекс и чл. R.4227-39 от Кодекса на публичното здраве). Те забраняват шарлатанството и измамата, налагат да се предписват и разпространяват само доказани медикаменти. Те забраняват също употребата на тайни лекарства и на такива, на които не се посочват ясно съставките, които съдържат. Съветът на лекарското съсловие е натоварен да следи (да контролира) неговите членове да не употребяват званието си за предлагане на практики, чиято полезност науката не е доказала, и дори представляват някаква опасност. Той трябва да следи лекарите да не

стават комерсиални представители на невзискателна индустрия. Той трябва да санкционира онези, които са загубили етичния аспект на своята работа.

Въпреки това, през 2018 г. **лекарското съсловие толерира практики, които са в противоречие с неговия собствен Етичен кодекс**, а публичните власти организират и дори участват във финансирането на някои от тези практики. Изправени пред все по-многожащи се езотерични практики и пред нарастващо публично недоверие към научната медицина, ние трябва да реагираме силно и яростно.

„В хомеопатията, като и в другите „алтернативни медицинни“, няма нищо научно. Тези практики се основават на вярвания, обещаващи чудотворно излекуване без рискове“.

В хомеопатията, както и в другите „алтернативни медицинни“, няма нищо научно. Тези практики се основават на вярвания, обещаващи чудотворно излекуване без рискове. През септември 2017 г. Научният съвет на Европейските академии на науките публикува доклад, потвърждаващ липсата на доказателства за ефикасността на хомеопатията. В повечето от развитите страни на лекарите се забранява да предписват хомеопатични продукти.

Така наречените „алтернативни терапии“ са неефективни извън плацебо ефекта и са не по-малко опасни. Опасни, защото те са безполезни, но пренасищат населението с медикаменти, давайки илюзия, че всяка медицинска ситуация може да бъде овладяна с тях. Опасни, защото подхранват и се опират на едно дълбоко недоверие към конвенционалната медицина, както показват неоправданите полемики около ваксините. В крайна сметка – опасни, защото тяхната употреба забавя диагностицирането и необходимото лечение, понякога с драматични последици, особено при тежки патологии като рака.

Тези практики, освен това, са скъпоструващи за публичните финанси. Техните организации са включени в структури, които получават публични средства. Отворени са консултации в болниците за сметка на други услуги. Някои от тези терапии са включени в здравното осигуряване, което е твърде дефицитно. Така например, цените на хомеопатичните продукти може да бъдат възстановявани на 30% (до 90% в Елзас-Мозел) и имат статут, не позволяващ на купувачите им да се доказва тяхната ефективност. Това финансира една просперираща индустрия, чиито представители не се колебаят да нападат тежко тези, които ги критикуват („Има Ку-Клукс-Клан срещу хомеопатията“, обвини президентът на световния лидер в сектора – Кристиан Боарон в сп. „Льо Прогрe“ от 15 юли 2016 г.) или пък да отхвърлят с едно махване на ръката изискванията на истинските учени.

Ние искаме да се разграничим тотално от тези практики, които не са нито научни, нито етични, но са твърде ирационални и опасни.

Ние настояваме категорично пред Съвета на лекарското съсловие и пред публичните власти да направят всичко за:

- да не се оторизира използването на званията на лекари или професионалисти в здравеопазването, които продължават да ги използват;
- да не се признават повече по какъвто и да било начин за медицински дипломи или специализации дипломите на хомеопати, на мезотерапевти или на практикуващи акупунктура;
- в медицинските факултети или в заведенията на здравеопазването да не се дават повече дипломи за практики, чиято ефикасност не е била доказана научно;
- да не се плащат повече от системата за социално компенсиране на грижи, медикаменти или терапии, произтичащи от дисциплини, които отказват яростно да бъдат научно доказани;
- да се насърчават стъпките за информиране за естеството на алтернативните терапии, за вредните ефекти от тях и за реалната им ефикасност;
- да се изисква от общността на лекарите и здравните работници да съблюдават Етичния кодекс на своята професия, като отказват да назначават безполезни или неефикасни терапии и като предлагат грижи, които са в съответствие с препоръките на научните общности и с най-новите данни на науката. Да проявяват внимание и почтеност към своите пациенти и да им предлагат благоприятни грижи“.

L'appel de 124 professionnels de la santé contre les <<médecines alternatives>>
 Le Figaro Santé 18/03/2018
<https://sante.lefigaro.fr/article/l-appel-de-124-professionnels-de-la-sante-contre-les-medecines-alternatives-/>

Испания поставя ограничения върху хомеопатичните продукти: „Те не дават достатъчно здравни гаранции“

Под това заглавие на 26.04.2018 г. вестник *EL DINAMO* публикува съобщение за енергичните действия на Испанското правителство за ограничаване на хомеопатията в Испания:

„Испания определи, че хомеопатичните продукти трябва да преминат определени контроли за качество и безопасност, преди да бъдат продавани в аптеките. Освен това те трябва да имат етикет, който да посочва, че те нямат одобрени терапевтични показания. Министерството на здравеопазването на страната посочи, че с това се стреми да регулира тези продукти, които „в много случаи се продават, но не дават достатъчно здравни гаранции“. Това слага край на правната недосегаемост, в която беше хомеопатията, тъй като тя се намираше в аптеките като просто още едно лекарство, въпреки факта, че многобройни проучвания и научни общества заключават, че тя не осигурява лечение на неразположение или болести.

„Искаме да обясним много ясно на пациентите, че няма терапевтични доказателства за хомеопатията“, каза министърът на здравеопазването Долорес Монсерат, като отбеляза, че те ще стартират информационни кампании и информация на уебсайта на министерството, така че гражданите да са наясно с този аспект. От друга страна, Испания е решила, че ако един хомеопатичен продукт иска да докаже своята ефикасност, той ще трябва да премине през същия контрол като лекарствата, включително и клинични изследвания“.

Espana pone restricciones a productos homeopaticos

Испания се насочва към забрана на псевдотерапиите в университетите и здравните центрове

Правителството заявява, че те „влияят отрицателно на здравето, като удължават заболявания, причиняват други такива, или дори увеличават риска от смърт“.

Под тези заглавия на 14.11.2018 г. във вестник *El Pais* е публикувано съобщението на Ориол Гюел за плана на правителството на Испания за борба с хомеопатията.

„Правителството на социалистическата партия (PSOE) на министър-председателя Педро Санчес представи план за борба с възхода на псевдотерапиите като хомеопатията, които обещава да окажат положително въздействие върху здравето, но нямат научни доказателства в подкрепа на твърденията си. Предложението, безпрецедентно в Европейския съюз, има за цел да премахне така наречените алтернативни терапии от здравните центрове и университетите.

Планът идва два месеца, след като 400 испански учени подписаха отворено писмо, призовавайки за действия срещу псевдонауката.

„Публичните и частни заведения, които включват псевдотерапии, няма да могат да се наричат здравни центрове“, обясни здравният министър Мария Луиза Карседо, която представи плана заедно с министъра на науката Педро Дюк.

„Присъствието им в тези заведения дава идеята, че те могат да лекуват. Първото нещо, което трябва да изясним, е дали те могат това. И ако не го направят, няма смисъл те да бъдат там“, каза Карчедо, като добави, че тя ще покаже първия проект на плана на регионалните правителства в четвъртък. Правителството счита, че освен че не работят, псевдотерапиите „влияят отрицателно на здравето чрез удължаване на заболявания, причиняване на такива на други хора или дори увеличават риска от смърт“. Според правителството те правят това, като „насърчават човека да замести или забави приемането на конвенционална медицина с доказана безопасност и ефективност“, което „намалява ефективността на тези (конвенционални) лечения“.

Проектът, наречен План за защита на здравето срещу псевдотерапии, е разделен на четири основни линии на действие. Първата е комуникационната стратегия за „генериране и разпространение на информация въз основа на знания и научни доказателства“ чрез подлагане на алтернативните терапии на същото ниво на научен контрол и публикуване на резултатите за тяхната ефективност.

„Публични и частни заведения, които включват псевдотерапии, няма да могат да се наричат здравни центрове“, каза здравният министър Мария Луи-за Карседо.

Втората част има за цел да спре „подвеждащата публичност“ за псевдотерапиите. За да направи това, правителството ще трябва да промени законодателството, така че на пациентите трябва да се казва, че алтернативните терапии не са ефективни, когато им се предлагат в частни здравни центрове. Тази мярка, също така, ще позволи на правителството да спре публичността, която насърчава алтернативните терапевтични услуги, продукти, събития или нещо друго, свързано с псевдотерапиите.

Третата част се стреми да „премахне псевдотерапиите от здравните центрове“ и „да гарантира“, че там работят само здравни специалисти с „официално призната квалификация“, докато четвъртата има за цел да премахне всяка степен, която включва псевдотерапии, получавана в университетите в страната. Ще бъде изготвен доклад, за да се изясни кои „практики и методи“ не са подкрепени с научни доказателства, и това ще се използва за филтриране на академичните степени, които не отговарят на критериите.

Правителството заявява, че документът е отворен за предложения от всички съответни сектори, включително регионални правителства, университетски преподаватели, научни общности и асоциации. Планът идва два месеца, след като 400 испански учени подписаха отворено писмо, призовавайки за действия срещу псевдонауката след смъртта на пациент с рак, отказал традиционната медицина“.

EL PAIS Spain moves to ban pseudo-therapies from universities and health centers 14.11.2018

https://english.elpais.com/elpais/2018/11/14/inenglish/1542203925_514487.html

Топ университет зарязва хомеопатията – защото е безсмислица

„Един от най-добрите университети в Испания отмени учебна програма за хомеопатия поради „липса на научни основания“, съобщава на 3 март 2016 г. в дописката си в *The Local* авторката Джесика Джоунс.

„Спорната магистърска степен по хомеопатична медицина в един от най-добрите университети в Испания е премахната поради „липса на научни основания“.

Говорейки пред *The Local*, говорител от университета в Барселона потвърди, че курсът е прекратен и посочи три основни причини.

„Първо, Медицинският факултет на университета препоръча премахването на магистърската степен поради съмнението, което съществува в научната общност“, каза мениджърът по комуникациите на университета Джорди Сопена пред *The Local* в четвъртък.

„Второ, много хора в университета – преподаватели и студенти от различни факултети – показаха своето негативно отношение към курса и трето, следдипломната степен по хомеопатична медицина вече не се одобрява от Министерството на здравеопазването на Испания.

„Всички тези причини, взети заедно, убедиха университета да спре курса“, добави той.

Университетът стартира своята магистратура по хомеопатична медицина през 2004 г. на обща цена от 6940 евро, но дисциплината е критикувана от лекари, учени и дори от собственото Здравно министерство на Испания, което в доклад от 2011 г. заявява, че „хомеопатията не е доказала своята ефективност в нито една специфична клинична ситуация“.

Д. Сопена потвърди пред *The Local*, че настоящият курс, който трябва да приключи през октомври 2016 г. и има 20 студенти, ще продължи до края, но няма да има нови курсове по хомеопатия.

Хомеопатията, алтернативната форма на медицината, изобретена през 1798 г. от немския лекар Самуел Ханеман, е широко смятана за „псевдонаука“ – една вяра, която неправилно се представя като нещо научно.

Основният принцип на хомеопатията е да се дават на пациентите силно разредени версии на веществото, което причинява тяхното заболяване. Проучванията показват обаче, че хомеопатичните лекарства не са по-ефективни от захарта и водата.

Ако пациентите се чувстват по-добре, това е защото са се възстановили естествено или усещат „ефекта на плацебо“.

Въпреки по-малко от солидни научно доказани постижения, хомеопатичната индустрия в Испания възлиза на около 60 милиона евро годишно.

Новината беше оценена от лекари и учени в Испания, като, не на последно място, и от Адриан Гомес, студент по химия в университета, който преди пет месеца публикува петиция на уебсайта change.org, призоваваща магистратурата по хомеопатия да бъде премахната.

„В наши дни хомеопатията е сериозен проблем в нашето общество“, пише Гомес в петицията, адресирана до ректора на университета в Барселона Дидак Рамирес и Сарио.

„Испанското общество е в сериозна опасност поради липса на обучение в областта на научния скептицизъм и ние сме пушечно месо за шарлатани, които се опитват да продават захар като злато.“

Различни испански университети, като Университета на Валенсия и Националния университет за дистанционно обучение, предлагат следдипломни степени по хомеопатия, докато други, като Университетът в Кордоба и Университетът в Севиля, също отказаха своите курсове по хомеопатия – съответно през 2013 и 2009 г. Случаят, който шокира Испания, беше когато шестгодишно момче почина от дифтерия през юни 2015 г., след като майка му, физиотерапевт в хомеопатична клиника, отказа да ваксинира детето си срещу болестта“.

thelocal Top uni scraps homeopathy-because it's nonsense 3 March 2016
<https://www.thelocal.es/20160303/barcelona-university-scraps-pseudoscience-homeopathy-masters/>

Научните дружества заклеят продажбата на хомеопатия в аптеките

Под горното заглавие на 7 юни 2018 г. **Испанската държавна телевизия и радио RTVE** съобщава за нова проява в обществената борба за ограничаване на хомеопатията в Испания.

„Медицинските научни дружества осъдиха продажбата на хомеопатични продукти в аптеките, считайки, че това допринася за генериране на объркване сред пациентите, които идват в тези заведения, търсейки лекарства, които лекуват техните заболявания, а намират и „псевдотерапии“. Това предупреди Конфедерацията на научните дружества на Испания (COSCE) и Федерацията на испанските медицински научни асоциации (FACME) при откриването на конференцията „Псевдонауки и псевдотерапии. Една толкова неудобна истина“.

Президентът на COSCE Назарио Мартин е подчертал, че всичко, което не е научно подкрепено, „не трябва да бъде в аптеката“, където трябва да се продават само продукти, които лекуват и чиято ефикасност е научно доказана. Това не е така в случая с хомеопатичните продукти, които не трябвало да доказват своята лечебна ефикасност, а просто само критерии за безопасност за здравето.

„Тези два типа продукти не трябва да се смесват по принцип изобщо“, каза президентът на FACME Фернандо Карбало, който поиска това, което се отпуска в аптеките – лекарствата – да бъде ясно разграничено от това, което се продава в пара-аптеките. Къде трябва да се намира хомеопатията?

Според Ф. Карбало в Испания лекарствата и пара-фармацията се смесват, което допринася за объркване на населението. Бе посочен пример с продукти, които се продават в аптеките, като клизми с мед, например, които просто смазват червата, но не са лекарство против запек. Те могат да бъдат опасни за диабетиците, тъй като червата могат да абсорбират част от захарта от пчелния мед.

Президентът на FACME Ф. Карбало поиска тези продукти да бъдат поставени на алтернативен, „пара-санитарен“ пазар, извън аптеките. Научните здравни общества предупреждават за рисковете и вредите от така наречените псевдонауки и псевдотерапии както за здравето на гражданите, така и за обществото като цяло.

Те декларираха, че тези фалшиви вярвания се стремят да визуализират „умишлено замъглената“ разделителна линия между това, което е и което не е наука. За да се борят с това, те са избрали пътя да предават знания и критичен дух и да не удостоават с категорията „научен противник“ псевдонауките и псевдотерапиите.

И двете организации заявяват, че гражданите имат правото да бъдат информирани и да имат свободен достъп до знания, нещо, с което те са се анга-

жирани. Освен това те подчертават, че обществото трябва да бъде защитено, „и това е функция, която администрацията трябва да поеме с максималната възможна строгост и сила“. **„Не е достатъчно да се повиши осведомеността, необходимо е да се законодателства за борба както с псевдотерапиите, така и с действията или движенията, които ги насърчават, за да се опазва общественото здраве“**, подчерта Карбало.

Двете организации определиха създаването на Министерство на науката като добра новина и се надяват, че министър Педро Дуке ще стартира Държавната агенция за научни изследвания „колкото е възможно“ по-скоро, тъй като тя представлява „гръбнака“ на науката в Испания. В този смисъл Н. Мартин е заявил, че науката е важен двигател на обществото, който трябва да бъде извън икономическите и политически промени. Той поиска създаването на Държавен пакт за наука и предупреди, че поколенията изследователи, които сега губят, няма да се върнат. **„Трябва да изясним каква наука искаме за нашата страна, тъй като знаем, че науката е скъпа, но по-скъпо е да не залагаме на нея“**, каза той“.

От:

rtve Sociedades científicas denuncian la venta de homeopatía en farmacias
07.06.2018.

<https://www.rtve.es/noticias/20180607/sociedades-cientificas-denuncian-venta-homeopatia-farmacias/1746865.shtml>

Опасен съюз по време на кризата с коронавируса

Това е заглавието на статията на Христине Вестерхаус, излъчена на 21 януари 2021г. от Националната немска информационна радиостанция **Deutschlandfunk Kultur**. Още в началото може да научим събитието, което провокира написването на тази статия.

„Много хора в кризата с коронавируса имат постоянно отношение на недоверие към политици и експерти.

Не само привържениците на теориите на конспирацията и противниците на ваксинацията разпространяват неверни твърдения за COVID-19. Водещата организация по хомеопатия в Германия, Обществото Ханеман (Hahnemann Society), също има информация за коронавируса на своя уебсайт, която, обаче, е повече от съмнителна.

В кризата с корона-вируса доминираща роля има лечението с конвенционална медицина: апаратите за изкуствена вентилация на белите дробове спасяват хора с тежки случаи на COVID-19 в интензивните отделения; ваксините, базирани на нов вид високи технологии, обещаваат края на пандемията; алтернативните методи на лечение, като хомеопатията, са безсилни срещу такъв непредвидим вирус, като Sars-CoV-2. Ако оценявате това, разбира се! Обществото Ханеман, обаче, информира заинтересованите страни в своя „Corona Newsticker“ за това, как хомеопатията може да помогне и при тежки случаи на COVID-19“, наречено от тях Добра новина № 8.

„Хомеопатичното движение е по принцип скептично по отношение на директната интервенция в човешкото тялото, това е медико-технически проблем, така да се каже“, обяснява Урбан Визинг, директор на Института по етика и история на медицината към университета в ТюбинХомео. „Хомеопатията изхожда от виждането, че трябва да се разглежда цялото човешко тяло, че тя го вижда по-добре в рамките на природата и че, така да се каже, само дразни тялото с определени вещества, т.е. не въздейства пряко. Това е основното им разбиране, което хомеопатията винаги е имала. Тя винаги е била скептично настроена към конвенционалната медицина, въпреки че хората знаят разликите между двете. Сега ситуацията е същата. Ние сме застрашени, в криза сме и сега конвенционалният начин на лечение е предпочитан. Това, разбира се, кара хомеопатите да казват сега по-ясно това, което винаги са твърдели“.

В най-новото издание на *Corona Newsticker* на Обществото Ханеман се публикуват твърдения, които не биха издържали на никаква научна проверка. Под заглавието „Ставаме все „по-имунокомпетентни“ за новия тип коронавирус“ четем, например, че защитните мерки за предпазване от вируса са неефективни и че ваксинациите са ненужни, тъй като процесът на разпространение на инфекцията е самоограничаващ се.

Лейф-Ерик Сандер, който ръководи работна група за разработване на

ваксини в берлинската Charité, смята подобни изявления за безотговорни:

„Ако оставите една инфекциозна болест да поеме естествения си ход, тогава някои хора просто умират, а други хора ще имат необратими дълготрайни увреждания. Ако това е нещо, което сте готови да приемете, можете да го направите. Разбира се, можете да преживеете пневмония без антибиотици. Но голяма част от заразените ще умрат или може би ще получат сериозно увреждане на белите си дробове. Мисля, че това е едно просто решение, което повечето хора вземат за себе си, и че те предпочитат да не умрат или да не претърпят сериозно увреждане на органите си. Следователно, това твърдение показва много, много ограничено виждане“.

Обществото Ханеман не беше на разположение за коментар, дори след многократни покани.

Урбан Визинг смята за цинично твърдението им, че процесът на заразяване със Sars-CoV-2 се регулира сам. Мисля, че част от обучението по една научна професия е човек да се позовава на научни факти. И когато прочетох тази страница, установих, че в нея има много твърдения, за които бих казал: изобщо няма научни доказателства за това и дори точно обратното е вярно“.

Там са написали още: **„Всяка пандемия завършва сама, тя приключва в даден момент“.**

„Да, става и това, това е абсолютно правилно. Много късно, когато всички умрат, така или иначе, вече няма да има пандемия. Разбира се, в един момент тя ще спре, като единственият въпрос е колко хора ще умрат дотогава и колко хора можем да спасим дотогава. Доста съм шокиран от това, колко много недоказана информация има на началната им страница“.

Безсимптомните хора не могат да заразят никого? Но!

Дали хората искат да бъдат лекувани с хомеопатични или конвенционални лекарства, когато имат инфекция, е решение, което всеки може да вземе за себе си. Въпреки това, твърденията, които карат хората да се държат безразсъдно и да заразяват другите, са съмнителни. Например новинарският тикер на Обществото Ханеман твърди, че хората без симптоми не са заразни.

„Това е просто невярно твърдение“, казва Лейф-Ерик Сандер. „Ние знаем много добре, че хората без симптоми могат да бъдат силно заразни и че така наречените „свръхразпространяващи“ се случаи често се предизвикват от хора без симптоми.

Също толкова безотговорно е и твърдението, че ваксинирането не е истински отговор срещу продължаващата пандемия и че то винаги идвало твърде късно. Експертите са съгласни, че разпространението на новия коронавирус може да се забави в дългосрочен план, само ако достатъчен брой хора са ваксинирани. Също така, хората стават имунизирани, поне за определено време, ако са били заразени със Sars-CoV-2. Но всеки, който позволява или дори насърчава естественото заразяване на населението, рискува повече хора да умрат или да претърпят трайно увреждане на органите си“, посочва Лайф-Ерик Сандер.

Със съкращения от „Deutschlandfunk Kultur Eine gefährliche Allianz in der Coronakrise“.

Зелените определят курса на хомеопатията, евтаназията и репродуктивната медицина

В дописката от 23.11.2020 г. на Ärzteblatt.de се съобщава за резултатите от обсъждането на хомеопатията, евтаназията и репродуктивната медицина на федералната партийна конференция на партия Зелените.

„В Берлин Зелените намериха решение в дългия си спор за хомеопатията. Федералната партийна конференция одобри формулировка, според която здравноосигурителните компании трябва да покриват само услуги, **„които са медицински разумни и оправдани и чиято ефективност е научно доказана“**. По този начин партията на Зелените се дистанцира от хомеопатията като здравноосигурителна полза, въпреки че спорният лечебен метод не е изрично споменат в текста. Още по-широкообхватна формулировка, според която услугите, чиято ефективност не е научно доказана извън плацебо ефекта, трябва да бъдат изрично изключени от здравноосигурителните обезщетения, не получи мнозинство. Делегатите отхвърлиха и поправката, предложена от привържениците на хомеопатията, която би позволила да се покрият тези разходи. Зелените дълго време обсъждаха този въпрос интензивно и противоречиво.

Със съкращения от:

aerzteblatt.de Grüne stellen Weichen für Homöopathie ,Sterbenhilfe und Reproduktionsmedizin 23, November 2020

Договорите за хомеопатия – в забранителен списък

ГЕРМАНИЯ

Асоциацията на лекарите по законово здравно осигуряване в Бремен ще прекрати три съществуващи селективни договора, които се занимават с възстановяване на разходи за различни хомеопатични услуги. Събранието на представителите реши единодушно това на заседанието си в средата на март, съобщиха днес от Асоциацията.

По този начин Събранието на представителите ще следва развитието, което започна с изтриването на хомеопатията от регламентите за по-нататъшно обучение на Медицинската асоциация в Бремен през октомври 2019 г. Оттогава много други медицински асоциации последваха този пример.

„Докато не всички лечения, чиито ползи вече са научно доказани, могат да бъдат изцяло финансирани в системата за задължително здравно осигуряване, няма да останат средства за процедури, за които няма доказателства за тяхната конкретна полза“, обясниха членовете на борда на Асоциацията на лекарите Бернхард Рошел и Петер Курт Йозенханс.

Медицинската асоциация на Бремен приветства решението. „Не става дума за забрана на хората да използват хомеопатични лекарства, ако те ги карат да се чувстват по-добре“, каза президентът Йоханес Грундман.

За медицинското обучение, обаче, са необходими дефинирани и проверими учебни цели, които не могат да съществуват за хомеопатията, поради липса на научна основа. Поради това, допълнителното обучение по хомеопатия беше заличено от регламента за обучение. Решението на Събранието на представителите на Асоциацията на лекарите за здравно осигуряване от Бремен беше „единствено логично“.

От Homöopathieverträge auf der Streichliste – aerzteblatt.de

Германските здравни застрахователи призоваха да се прекрати реимбурсирането на хомеопатията

По съобщение в новините на *Дойче веле (DW)* от 11.07.2019 г. ръководителят на най-голямата лекарска асоциация и здравен специалист на SPD (Социалдемократическа партия на Германия) призоваха за прекратяване на възстановяването на средства за хомеопатичните лечения в Германия. Техните призови следват подобните действия във Франция. Ръководителят на Националната асоциация на лекарите по задължителното здравно осигуряване (KBV), която представлява 150 000 лекари и психотерапевти в Германия, каза в четвъртък, че здравноосигурителните компании не трябва да финансират хомеопатични услуги. **„Няма достатъчно научни доказателства за ефикасността на хомеопатичните процедури“**, каза Андреас Гасен пред всекидневника *Rheinische Post*: „Ако хората искат хомеопатични лекарства, те трябва да ги имат – но не за сметка на общността“.

Има около 7000 лекари хомеопати, регистрирани в Германия, които практикуват система, основана на вярата, че тялото може да се излекува, като използва малки количества естествени вещества, като растения и минерали, за да стимулира лечебния процес. Коментарите на Гасен следват тези на специалиста по здравни въпроси от социалдемократите (SPD) и депутат Карл Лаутербах, който настоява за **закон, забраняващ възстановяването на хомеопатия.**

„Трябва да говорим за това в Голямата коалиция“, каза Лаутербах по-рано този месец, като предложи дискусия в правителствената голяма коалиция. Той каза, че обезщетенията, заплащани от застрахователите, трябва да бъдат медицински и икономически разумни. Той има подкрепата на Федералния съвместен комитет, който решава какво се покрива от плащанията от законите здравни фондове.

В Германия има 150 000 лекари – около 7000 са специализирани в хомеопатия.

Франция прекратява плащанията до 2021 г.

Този ход е последван от съобщение на френския здравен министър в сряда, че възстановяването на разходите за хомеопатичното лечение ще бъде намалено и след това ще бъде спряно напълно до 2021 г.

Бившата лекарка и настоящ министър на здравеопазването Агнес Бузин каза, че е взела решението след критичен доклад за хомеопатията, публикуван през юни от Националния орган по здравеопазване (HAS), в който се заключава, че **няма полза от тези лекарства и за тях „не е доказана научно достатъчна ефективност, за да бъде оправдано възстановяването на разходите.“**

„Реших да започна процеса за пълно прекратяване на възстановяването на разходите“, каза Бужин пред вестник *Le Parisien*. Настоящите 30% от разходите за хомеопатично лечение, покривани от френското социално осигуряване, ще бъдат постепенно намалени до 15% през 2020 г. и след това до нула през 2021 г. От 20 милиарда евро (22,4 милиарда долара), платени от френската държава за лекарства в 2018 г., само 126,8 милиона евро бяха за хомеопатични лечения.

Британската национална здравна служба (NHS) реши да спре финансирането на хомеопатични грижи през 2017 г.

German health insurers urged to end homeopathy refunds/News/DW
11.07.2019

<https://www.dw.com/en/german-health-insurers-urged-to-end-homeopathy-refunds/a-49546319-0>

Имаме ли нужда от нови закони на ЕС срещу хомеопатията?

Хомеопатията действа, твърдят нейните последователи. Хомеопатията е абсурдна и е обикновена измама, казват учените. Те искат да убедят хората да не приемат захарните хапчета. Но затова трябва доста повече от няколко проучвания.

На 16.07.2018 г. *Дойче веле (DW)* публикува дописка за заседанието, посветено на хомеопатията в рамките на научната конференция на EuroScience Open Forum (ESOF 2018) от 9 до 14 юли 2018 г. в град Тулуза. От особен интерес са изказванията и интервюто на професор Дан Лархамар, президент на Кралската шведска академия на науките.

„Професор Дан Лархамар държи бутилка портокалов сок в едната си ръка и бутилка вода в другата. „Вие мислите, че това е портокалов сок и вода?“, пита професорът по молекулярна клетъчна биология и президент на Кралската шведска академия на науките. „Не. Това са две чаши портокалов сок! Единият е бил разреждан многократно според предписанията на хомеопатичните процедури. Ако някой се опита да продаде тази вода като портокалов сок в супермаркета, ще бъде наречен измамник“, продължава Лархамар, „но ако някой направи абсолютно същото с билкови смеси и ги пусне на пазара, като хомеопатични лекарства, това ще му бъде разрешено“.

На научната конференция на EuroScience Open Forum (ESOF 2018) в Тулуза, Франция, изследователи и научни съветници като Дан Лархамар обсъждат как да се сложи край на псевдонауката хомеопатия. Защото това, което в много случаи са само няколко безвредни захарни топчета, са опасни фиктивни лекарства за други пациенти, когато се приемат вместо действително ефективни лекарства.

Това се случва, например, в някои новообразувани страни, където хомеопатичните лекарства често са по-евтини от лекарствата, основани на научни доказателства, каза проф. Дан Лархамар пред *DW*. „Употребата на хомеопатични лекарства нараства в Индия и Бразилия през последните години, просто защото хората там са бедни и не могат да си позволят подходящи лекарства. Това е неетично“.

Хомеопатията процъфтява

Научните изследвания все още не са открили нито едно доказателство, че хомеопатията действа, както горещо твърдят нейните привърженици. Националният съвет за здравеопазване и медицински изследвания на Австралия прегледа 57 научни статии от 176 проучвания върху хомеопатията и установи, че хомеопатията е ефективна срещу точно 0 от споменатите 68 заболявания.

На конференцията в Тулуза изследователите **нарекоха хомеопатията „най-абсурдното от всички алтернативни лечения“**. Дори концепцията за това как би трябвало да действат веществата разреждени, докато станат молекулите им неоткриваеми, – а именно чрез паметта на водата – е абсолютно неправ-

доподобна за учените. Д-р. Робин Фиърс, директор на програмата за бионауки на Научния консултативен съвет на Европейските академии (EASAC), казва: „Да, водата има памет, но тя трае само част от наносекундата и действа на части от нанометра“. EASAC е асоциация на националните научни академии в ЕС. Тя публикува миналата година едно Становище, в което се казва, че терапевтичната ефективност на хомеопатичните лекарства се основава единствено на плацебо ефекта. **„Ако един изследовател успее да докаже ефективността на хомеопатията, той или тя ще бъдат номинирани не за една, а за три Нобелови награди“**, казва проф. Лархамар. Въпреки това, хората усърдно поглъщат тези глобули и ги дават и на своите кучета и коне – за голяма радост на фирмите, които продават тези продукти. Пазарът на хомеопатични продукти в Европейския съюз се оценява на един милиард евро и нараства с шест процента всяка година. Хомеопатията е особено популярна в Германия. Европейско социално проучване от 2014 г. е установило, че дванадесет процента от анкетираните са приемали хомеопатични лекарства през последните дванадесет месеца. Във Великобритания, от друга страна, те са били малко над един процент.

Процентът на хората, приемали хомеопатични средства през последните 12 месеца, по страни е, както следва: Франция 12,8%, Германия 11,8%, Австрия 10,9%, Швейцария 9,8%, Литва 7,7%, Белгия 6,6%, Нидерландия 3,9%, Испания 3,0%, Словения 2,9%, Унгария 2,8%, Чехия 2,7%, Финландия 2,1%, Естония 2,0%, Португалия 2,0%, Израел 1,6%, Ирландия 1,4%, Великобритания 1,4%, Швеция 1,1%, Дания 1,0%, Норвегия 1,0%, Полша 0,7% (Източник: European Social Survey, 2014).

Защитниците на хомеопатията обичат да обвиняват фармацевтичната индустрия за лошата научна репутация на хомеопатията. Те искат да компрометират индустрията, за да направят собствените си продукти да изглеждат по-добре. „Много хора имат проблеми с големите фармацевтични фирми и да, те не винаги се държат така, както бихме искали“, казва Лархамар. „Но аз съм още по-загрижен за компаниите, предлагащи хомеопатичните лекарства, които са напълно безсмислени. Фармацевтичните компании инвестират поне част от печалбите си в изследвания на нови лекарства“, казва Лархамар. **„Хомеопатичните компании изобщо не правят изследвания, а взимат печалбите си и ги прибират в джоба“**.

Убедителен плацебо ефект

Всеки, който говори с поддръжници на хомеопатията, бързо разбира, че не можете да ги спечелите с научни изследвания. „Хомеопатията действа по различен начин“, твърдят те. „Научните изследвания не могат да постигнат положителни резултати, защото всеки човек и всяко животно са различни. Някои хомеопатични лекарства действат само при определени индивиди и от способността на хомеопата зависи да определи, в контакт с пациента, кое лекарство е подходящо за неговия конкретен случай“.

Звучи малко като магия, но както проф. Тиери Курвоазие от EASAC каза на EuroScience Open Forum: „Случайно живеем в свят, в който хората са склонни да вярват на каквото и да е“. Експертите в Тулуза смятат, че подобни заблуди могат да бъдат преодоляни само с повече информация. Много хора, които използват хомеопатия, не знаят, че тя се основава на концепцията за разреждане.

Експертите са единодушни, че ако им обясните, и преди всичко на лекарите, защо тези лекарства изобщо не действат, това ще доведе до големи промени.

Манон Кнапен, докторант по научна комуникация в Университета в Отаго, Нова Зеландия, е скептично настроена въз основа на собствените си изследвания. Тя е говорила с много хора, които използват хомеопатични лекарства и знае: „Тези хора не ценят научните доказателства. Те самите са възприели тези лекарства като ефективни за себе си или за своите приятели. Когато учените продължават да им говорят, че тези лекарства не помагат, тогава те просто представат да слушат“. Поддръжниците твърдят, че науката просто не е готова да докаже това. И в края на краищата, тези лекарства се използват повече от сто години, така че те трябва да работят.

М. Кнапен знае, че плацебо ефектът може да бъде много убедителен. Между другото, той съществува и при животните. Защото ако дадеш на коня си от скъпите глобули, няма да можеш да прецениш обективно дали той се чувства по-добре след това, или не. Човек вижда това, което иска да види. И често страданието би изчезнало и без лекарства, но собственикът на животното не може да знае това.

Във всеки случай публикуването на повече статии за неефективността на хомеопатията няма да помогне, казва Кнапен. „Нуждаем се от други методи за научна комуникация, за да достигнем до тези хора“.

„Хомеопатичните продукти не трябва да се наричат „лекарства“. Там, където силата на информацията свършва, законодателната власт трябва да се намеси: изследователите призовават за промяна на законите в ЕС. За проф. Лархамар продажбата на хапчета от захар и вода като лекарство е просто измама на потребителя, казва той.

Преди всичко проф. Лархамар настоява хомеопатичните лекарства да не се наричат повече лекарства. „Не бихме купували в супермаркетите мляко, разрежено с вода, но нещо да се нарича лекарство, само защото е предназначено за медицински цели – това е абсурд“.

Учените призовават и за честно и точно етикетиране на такива продукти. Трябва да се показва какво има в тях и ако може да се докаже, че са само от захар и вода, тогава и това трябва да го има.

„Това, за което се застъпваме, е еднакви стандартни изисквания за всички“, казва проф. Робин Фиърс. Ако се намерят доказателства за конкретен хомеопатичен препарат, тогава, разбира се, трябва да е възможно продуктът да бъде разрешен, но по стандартния начин. **„Но аз не разбирам защо има различни стандарти за изискванията, в зависимост от това как аз наричам продукта си – дали лекарство или хомеопатично лекарство“.**

Проф. Дан Лархамар, обаче, знае, че няма да е лесно да се прокарат такива законодателни промени. Това се дължи и на компаниите, които произвеждат хомеопатичните лекарства. **„Техните лобисти в Брюксел са много добре организирани“, казва проф. Лархамар.** Защото дори привържениците на хомеопатията да не искат да си го признаят: тези компании са просто компании и искат да правят пари. Нищо повече.

Със съкращения от „Braucht es neue EU-Gesetze gegen die Homöopathie?“ DW /16.07.2018.

Български публикации срещу хомеопатията

ЗАХАРНИ ИЗДЕЛИЯ

1 КГ

1²⁹ ЛВ



1 КГ

1075 ЛВ



Хомеопатичните средства нямат ползи за лечение и превенция на остри респираторни инфекции при децата

Списание **MD**

01.12.2021 г.

Хомеопатичните продукти не са асоциирани с никакви ползи нито по отношение на постигането на излекуване, нито по отношение на превенцията на респираторни инфекции при децата, показва анализът на клинични проучвания, сравняващи тези средства с плацебо или с конвенционална терапия [1].

Острите респираторни инфекции (ОРИ)* са често срещани и могат да бъдат асоциирани с усложнения. Повечето деца прекарват 3 до 6 ОРИ, причинени от различни вируси всяка година. Въпреки че тези инфекции са самоограничаващи се, симптомите могат да бъдат тежко изразени.

Поради трудното диагностично разграничаване между вирусни и бактериални инфекции, при ОРИ често се предписват антибиотици, въпреки че те са неефективни срещу вирусни причинители.

Използват се различни видове терапии за постигане на контрол върху симптоматиката и за съкращаване на продължителността на заболяването. Повечето от тях, обаче, са с минимални ползи и могат да доведат до редица нежелани ефекти.

Хомеопатичните продукти за перорално приложение също се прилагат при деца с ОРИ, въпреки че няма достатъчно доказателства, че са ефективни.

Целта на настоящия анализ е да оцени ефикасността и профила на безопасност на спектър от перорални хомеопатични средства в сравнение с плацебо или конвенционална терапия** за превенция и лечение на ОРИ при децата.

Използвана е информация от световните медицински бази данни, като са открити осем двойно-слепи рандомизирани контролирани проучвания (РКП) или двойно-слепи РКП с разделяне на пациентите в клъстери, в които са участвали 1562 деца на възраст от 0 до 16 години с ОРИ, поради което са получавали перорални хомеопатични средства или контролна терапия (плацебо или конвенционално лечение). В анализа не са включени данни за употребата на хербални или на нехомеопатични продукти като Echinacea.

В четири от изпитванията е изследван ефектът по отношение възстановяване от инфекции на горните дихателни пътища (ИГДП), а в останалите четири – действие за превенция на ИГДП след един до три месеца приложение, с проследяване в продължение на една година.

В две от терапевтичните и в две от превантивните проучвания са участвали хомеопати, които са индивидуализирали терапията*** за децата. В останалите изпитвания са прилагани предварително определени, не индивидуализирани терапии с хомеопатични продукти, продавани без рецепта*.

Три от изпитванията са финансирани от производители на хомеопатични медикаменти и едно не посочва източник на финансиране (това подлага на

съмнение независимостта и непристрастността на резултатите), едно – от неправителствена организация, две – от правителство и едно – от университет.

Първичните крайни точки са били:

1. Излекуване: намаляване или обратно развитие на симптомите на ОРИ (фебрилно състояние, кашлица, миалгия, главоболие, отпадналост, прострация, ринорея) краткосрочно (до 14-ия ден) и дългосрочно (до третия месец)

2. Тежест на заболяването, оценена чрез среден скор на симптомите

3. Рекурентност на ОРИ във времето.

Резултатите от всички изпитвания, за които е преценено, че данните са безпристрастни, не са установили предимства на хомеопатичните средства.

Поради непоследователност в методологията, селективно подаване на резултатите и отклонения от протокола, които водят до значима клинична и статистическа хетерогенност, не е било възможно провеждането на качествен метаанализ.

Само четири крайни показателя са използвани в повече от едно изпитване и биха могли да се комбинират за анализа.

Съотношенията на вероятностите (Odds Ratios – OR) са били като цяло с малка стойност и с широк доверителен интервал (Confidence Interval – CI). Също така, в изпитванията са установени противоречиви ефекти, поради което няма сигурни данни, потвърждаващи ефикасността на терапевтичните интервенции.

Установени са данни с ниско качество, че неиндивидуализираните хомеопатични лекарства осигуряват слабо изразен превантивен ефект по отношение на ИГДП (OR 1.14, 95% CI 0.83 до 1.57).

В две от изпитванията с индивидуализирана терапия, оценяващи превантивния ефект на хомеопатията, са получени данни с ниско качество, че хомеопатичните средства оказват слабо изразен ефект върху нуждата от антибиотична употреба (n=369) (OR 0.79, 95% CI 0.35 до 1.76).

Оценени са и вторични крайни резултати като: честота на нежелани ефекти, брой хоспитализации и продължителност на болничния престой, отсъствия от училище (или от работа за родителите) и качество на живот, но не е било възможно обобщаване на данните.

Двете проучвания с индивидуализирана терапия (n=155) не предоставят достатъчно доказателства, че хомеопатията е ефективна по отношение на краткосрочното излекуване (OR 1.31, 95% CI 0.09 до 19.54; данни с много ниско качество), нито по отношение на дългосрочното излекуване (OR 1.01, 95% CI 0.10 до 9.96; данни с много ниско качество).

Нежеланите странични ефекти не са докладвани системно. В едно от изпитванията е установена повишена честота на леко изразени нежелани реакции при получаващите хомеопатични средства.

В заключение, може да се обобщи, че обединените данни от четирите проучвания не предоставят доказателства за каквито и да било предимства на хомеопатичните средства в сравнение с плацебо, нито върху рецидивите на ОРИ при децата, нито върху честотите на излекуване. Нежеланите ефекти

не са докладвани системно, поради което не могат да се правят заключения за профила на безопасност.

Изводите за клиничната практика:

– В осемте проучвания за оценка на спектър от перорални хомеопатични продукти за превенция и лечение на остри респираторни инфекции (ОРИ) при децата не е установена каквато и да е било значима или последователна полза по отношение на излекуване, намаляване на тежестта или на рекурентността на ОРИ или на която и да е било вторична крайна точка (брой хоспитализации и продължителност на болничния престой, отсъствия от училище или от работа за родителите, употреба на антибиотици и качество на живот), оценена в този анализ.

– В проучванията на хомеопатични продукти не са докладвани сериозни нежелани странични ефекти, но съобщенията за нежелани ефекти не са системни, поради което тяхната достоверност е с ниско качество.

– Като цяло, резултатите от този анализ НЕ подкрепят употребата на хомеопатични продукти при деца с ОРИ в клиничната практика.

* Острите респираторни инфекции са дефинирани като:

– инфекции на горните дихателни пътища (от ноздрите до гласните връзки на ларинкса, включително параназални синуси и средно ухо) – ринит, назофарингит, ларингит, фаринго-тонзилит, синусит и остър среден отит (ИГДП)

– инфекции на долните дихателни пътища (от трахеята до алвеолите) – бронхит, бронхиолит и пневмония (ИДДП).

** Конвенционалната терапия на ОРИ е включвала: аналгетици, деконгестанти, експекторанти, антихистамини, антибиотици и хранителни добавки.

*** Готови хомеопатични монопрепарати, прилагани най-често, са били: хомеопатия А (*Agaricus nutans* 5CH и *Thuja occidentalis* 5CH) по 5 гранули от всеки веднъж дневно (предимно вечер) и хомеопатия В (*Kalium muriaticum* 9CH и *Arsenicum iodatum* 9CH) по 5 гранули два пъти дневно. В едно от проучванията за период от 12 седмици са използвани три продукта: *Calcarea carbonica*, *Pulsatilla* или *sulphur* (потенция C30).

От индивидуално предписаните хомеопатични средства са прилагани най-често (88% от случаите): *Pulsatilla nigricans* (62.7%), *Chamomilla* (10.7%), *Sulphur* (9.3%) и *Calcarea carbonica* (5.3%).

Използван източник:

1. Hawke K., van Driel M., Buffington B. et al. Homeopathic medicinal products for preventing and treating acute respiratory tract infections in children. *Cochrane Database of Systematic Reviews* 2018; 4 doi: 10.1002/14651858.CD005974.pub4 www.cochranelibrary.com

Връзка до статията:

<https://spisaniemd.bg/md-magazine/2021/12/homeopatichnite-sredstva-nyamat-polzi-za-lechenie-i-preventsia-na-ostri-respiratorni-infektsii-pri-detsata>

Хомеопатията е илюзия, която вреди

Вестник **ДУМА**
сряда, 24 април 2019 / брой 79

Световни и български учени срещу безконтролната ѝ употреба и заблуждаването на обществото

Велиана Христова

Няма доказателства, че хомеопатията е ефективна. Единственото въздействие на хомеопатичните препарати е плацебо ефектът – т.нар. мозъчно въображение, което е доказан невробиологичен феномен, пораждащ очаквания у пациента за подобрение. Тя обаче може да нанесе сериозна вреда на болния, забавяйки поставянето на диагноза или необходимото научно обосновано лечение. Поради това хомеопатия може да бъде използвана само след проведено достатъчно лечение и в никакъв друг случай. Това заявяват в обща позиция от края на март т. г. две френски академии – Националната академия по медицина и Националната академия по фармация.

Хомеопатията е въведена в края на XVIII в. от Самуел Ханеман, като постулира две хипотези: тази на сходствата (лекуване на злото със зло) и тази на големите разреждания. Науката до момента не потвърждава тези хипотези и учените не намират аргументи да променят своята многократно декларирана от 1984 г. насам позиция против хомеопатията като лечение, се казва в документа.

Общественият интерес към хомеопатията се дължи на недостатъчно познаване на плацебо ефекта, смятат двете академии. Те настояват, ако хомеопатичните препарати се признаят за медикаменти, да се подчинят на общите правила за допускане и контрол на лекарствата, а не да се пускат на пазара свободно, без да е доказан какъвто и да било ефект от тях и без да са преминали контрол. Етикетите на хомеопатичните средства трябва да съдържат указание за състава им и за това, че ефективността им не е доказана съгласно действащите стандарти. Медицинските университети и ветеринарните училища не трябва да издават дипломи и сертификати по хомеопатия, за да не промотират непризнат „алтернативен“ метод, а в обучението на студентите трябва да се включи достоверна информация за него като вид допълнителна терапия. Двете академии подчертават, че на обществото трябва да се предоставя коректна информация за хомеопатията, а не то да бъде заблуждавано чрез етикетите и рекламите.

Това не е първата подобна акция във Франция. През март миналата година 124 професионални лекари публикуваха във в. „Фигаро“ призив срещу заблуждаващото използване на алтернативни medicini като хомеопатията. Лекарите призовават хомеопатичните препарати да бъдат регламентирани и под контрол, както всички останали. „В хомеопатията няма нищо научно. Тези

практики са неефективни извън плацебо ефекта, те се основават на вярвания, обещаващи чудотворно излекуване без рискове“, заявиха авторите.

Науката предупреждава не от вчера

Мнозина ползват хомеопатични продукти, но малцина знаят какво съдържат те – когато не се състоят просто от вода и захар, в състава им влиза нищожно количество от дадено вещество, разрежено много милиарди пъти. Очевидно това „нищо“ няма как да замени реалното лекарство. Всъщност учените в цял свят отдавна се обявяват против хомеопатията като терапевтичен метод. През март 2015 г. Съветът за обществено здраве и медицински изследвания към австралийското правителство (NHMRC) публикува обширен доклад, в който обоснова се констатира, че няма заболявания, при които е доказано благоприятно въздействие на хомеопатията. Хората, които я избират, могат да се изложат на риск, като отхвърлят или забавят реалното лечение, се казва в доклада.

През април 2015 г. Националният институт за здравеопазването (NIH) към Министерството на здравеопазването на САЩ публикува доклад за недоказаната ефективност на хомеопатията, в който се предупреждава, че някои нейни продукти могат да причинят странични ефекти и че ключовите концепции на хомеопатията са несъвместими с понятията на съвременната наука. През 2015 г. FDA (Федералната агенция за контрол на храните и лекарствата на САЩ) обръща внимание на потребителите, че не могат да разчитат на хомеопатичните продукти за лечение на астма. През септември 2016 г. и Федералната търговска комисия на САЩ (FTC) стига до извода, че няма научни доказателства за ефективността на този метод, че рекламата трябва да информира потребителите за това и че теориите на хомеопатията от 1796 г. не се потвърждават от съвременната медицина.

На 6 февруари 2017 г. Комисията за борба с лъженауката и фалшифицирането на научните изследвания при Руската академия на науките публикува Меморандум за лъженаучността на хомеопатията. След многобройни клинични изследвания в много държави не е потвърдена лечебна ефективност на хомеопатичните продукти, „принципите на хомеопатията“ са догматични твърдения, произхождащи от донаучния етап от развитието на физиологията и медицината, се казва в документа. Това „алтернативно лечение“ не е безвредно, защото болните пренебрегват научната медицина, което може да доведе дори до смърт. В Меморандума се иска хомеопатията да бъде поставена под същия строг контрол като всички лекарства.

През септември 2017 г. Научният консултативен съвет на Европейските академии на науките (EASAC) огласи меморандум, в който подчерта, че твърденията за ефект на хомеопатията са мит и са несъвместими с установените научни концепции; че не са известни заболявания, доказано повлияни от нея, и че действието ѝ не надхвърля плацебо ефекта. EASAC се съмнява, че пациентите са коректно информирани за хомеопатията, която не е безопасна поради липсващия контрол върху нея. Забавянето в търсенето на медицинска помощ може да доведе до значителни вреди на пациента, се казва в меморандума.

На европейските политици EASAC препоръчва еднакви изисквания за всички препарати, включително хомеопатичните.

България си пада много по измамата

България е на челните места в ЕС по търсене на хомеопатични продукти, установи през 2017 г. изследване на Европейска коалиция за хомеопатични и антропософски лекарствени продукти. Страната ни е трета сред петте държави с най-голямо търсене на подобни продукти (всичките от бившия социалистически блок плюс Ирландия). България обаче е на първо място по ръст на индустрията с хомеопатични препарати. В световен мащаб приходите от търговията с хомеопатични средства през 2015 г. са 1 млрд. евро в ЕС и 3 млрд. долара в САЩ.

Специалистите у нас също не стоят със скръстени ръце. През февруари 2018 г. 65 академици и член-кореспонденти на БАН призоваха ректорите на медицинските университети у нас да прекратят всички форми на обучение по хомеопатия. Всички световни изследвания констатираха, че няма доказателства за ефективността на хомеопатията и че болните се излагат на риск, подчертаха учените, като призоваха да се ограничи ползването на продуктите на хомеопатията и да се постави тя под контрол. Известно е в какви обширни мащаби, напълно безконтролно, се предлага и се рекламира хомеопатия във всички аптеки у нас. Недопустимо е в нашите уважавани медицински университети да се преподава и пропагандира хомеопатия, подчертава писмото. Членовете на БАН напомнят също, че Законът за здравето изрично забранява всички форми на реклама на неконвенционални методи, включително на хомеопатията. Мнението и апелът на членовете на БАН към ректорите бяха подкрепени с писма от Съюза на учените в България и категорично – от Националната пациентска организация.

Реагира само един университет с благодарности и напомняне, че... вузовете у нас са автономни.

През февруари т. г. акад. Иван Юхновски, председател на Форума срещу лъженауката при БАН, информира с писмо министър Кирил Ананиев за апела към ректорите, за международните становища по темата и за грубото нарушаване на Закона за здравето с постоянни реклами за хомеопатични продукти – до 10 на ден. Молбата е министърът да вземе съответните мерки за спазване на Закона за здравето по отношение на хомеопатията и съвместно със СЕМ да прекрати обилните и твърде доходни за телевизиите ни реклами, нарушаващи закона. Същото писмо академикът е предал и на министъра на образованието и науката Красимир Вълчев.

Досега няма реакция

След предаване по БНТ на 2 февруари т. г., в което хомеопат оспорваше апелите на лекарите за имунизация на децата срещу морбили, акад. Юхновски изпрати писмо до програмния директор на БНТ Емил Кошлуков. „Хомеопатът д-р Атанас Михайлов от години се подвизава пред телевизионните екрани и радио, от които системно сее съмнения в имунизацията, както и в употребата

на доказани от научната медицина ефективни лекарствени средства, за да рекламира „алтернативата“ – хомеопатичните препарати и практики. За съжаление проповедниците на лъжемедицината хомеопатия у нас имат определен успех, особено сред младите майки в тяхното търсене на безвредни, модерни(?) и природосъобразни методи за лечение. Те лесно попадат в капана на масово рекламираната в медиите хомеопатия, без да знаят какво е хомеопатия и това, че тя отклонява пациентите от прилагането на научно доказаната медицина, което може да доведе до тежки здравни последици“, се казва в писмото. И още – че е добре БНТ да не кани постоянно представители на лъженауката, които съзнателно заблуждават обществото, а да дава повече думата на известни практикуващи лекари и учени.

Реакция няма.

Последното подобно писмо – преди няколко седмици, е от трима известни академици – Богдан Петрунов, Ангел Гълъбов и Иван Юхновски, до директора на Изпълнителната агенция за лекарствата Богдан Кирилов.

Само за 15 дни през февруари хомеопатични препарати като „Осциллококцинум“, „Стодал“, „Инфлуцид“, „Камилия“, „Динабсин“ и Шуслерови кремове са рекламирани над 50 пъти по БНТ, по ТВ Нова, по Fox Crime, Diema Family и AXN, посочват учените. В разгара на грипната епидемия телевизионните канали прекъсваха предаванията си през 10–15 минути, за да излъчват на ден повече от 10 пъти реклами на хомеопатичните препарати. Тази масирана рекламна кампания е особено вредна по време на грипната епидемия, при която са констатирани много случаи на тежки усложнения, свързани и с ненавременната употреба на лекарствени препарати. Такава рекламна кампания подтиква болните към МАСОВО БЕЗКОНТРОЛНО САМОЛЕЧЕНИЕ, се казва в писмото. И се припомня, че в Наредба № 1 от 25.01.2012 г. за изискванията към рекламата на лекарствени продукти в чл. 6 (1), т. 12 е записано, че не се допуска реклама за населението, в която се „посочват конкретни заболявания и симптоми като туберкулоза, болести, предавани по полов път, други СЕРИОЗНИ ИНФЕКЦИОННИ ЗАБОЛЯВАНИЯ, онкологични заболявания, хронично безсъние, диабет и други метаболитни и ендокринни заболявания“. Но в рекламите за хомеопатия се прави точно това, съобщава се, че продуктите действат при конкретни инфекциозни заболявания като грипа например.

Тримата учени молят Богданов да отговори на три въпроса:

1) На какво основание се допуска ежедневното и масово нарушаване на изричните текстове от Закона за здравето за забрана на рекламата на хомеопатията?

2) Защо се допускат в рекламните телевизионни клипове за хомеопатични препарати печатни и говорни текстове, внушаващи и гарантиращи успешното лечение на инфекциозно заболяване като грипа, в нарушение на Наредба № 1 от 25.01.2012 г., издадена от министъра на здравеопазването?

3) Бихте ли взели мерки за привеждане на рекламата на хомеопатичните препарати у нас в съответствие със закона?

Закон за здравето

Обн., ДВ, бр. 70 от 10.08.2004 г., в сила от 1.01.2005 г., ..., изм., бр. 101 от 27.12.2019 г.

Чл. 166 (1) Министърът на здравеопазването контролира прилагането на неконвенционалните методи за благоприятно въздействие върху индивидуалното здраве, които включват:

1. използване на нелекарствени продукти от органичен произход;
2. използване на нелекарствени продукти от минерален произход;
3. използване на нетрадиционни физикални методи;
4. ХОМЕОПАТИЯ;
5. акупунктура и акупресура;
6. ирисови пулсови и аурикуларни методи за изследване;
7. диетика и лечебно гладуване.

.....

Чл. 169. Забраняват се всички форми на реклама на неконвенционални методи, включително свързването им с дейности по профилактика, диагностика, лечение и рехабилитация.

URL: https://www.mh.government.bg/media/filer_public/2020/01/16/zakon_za_zdraveto.pdf

Бележка на съставителя на сборника акад. И. Юхновски: До март 2021 г. отговор на писмото няма.

Шюслеровите соли – опасна заблуда!

Проф., д.х.н. Иво Иванов

Списание **ПРИРОДА**

2019 г., бр. 1

Когато за пръв път чух за тези соли, си помислих, че става дума за някакви неорганични соли, пресовани в таблетки, т. е. че хапчетата почти изцяло се състоят от тези соли с малко слепващи вещества. Това ми се видя крайно подозрително и реших малко по-отблизо да се запозная с темата. И бях доста стреснат, когато се убедих, че това е поредната шарлатания, издънка на „любимата“ ми хомеопатия. Изглежда този Шюслер се е усетил някога през XIX в., че може и той „да се хване на хорото“ на хомеопатията и да започне да печели добри пари със сравнително малки инвестиции. Тъй като солите са така безкрайно разреждени, че отговарят по-скоро на приказката „лапнеш нещо – глътнеш нищо“...

Всъщност в идеята на хомеопатията лежи един доста фундаментален и много прагматичен принцип: безкрайното разреждане. По подразбиране е ясно, че ако в едно „хомеопатично лекарство“ има изчезващо малки, почти нулеви количества активно вещество, то тези хапчета („глобули, пилюли“) едва ли ще имат някакво вредно действие, но пък за сметка на това по опаковка и по външен вид много приличат на известните и утвърдени с времето истински лекарства. Достатъчно е да вярваш, че шюслеровата сол ще те излекува – и ефектът е налице... срещу съответната сума! Въпрос на вяра.

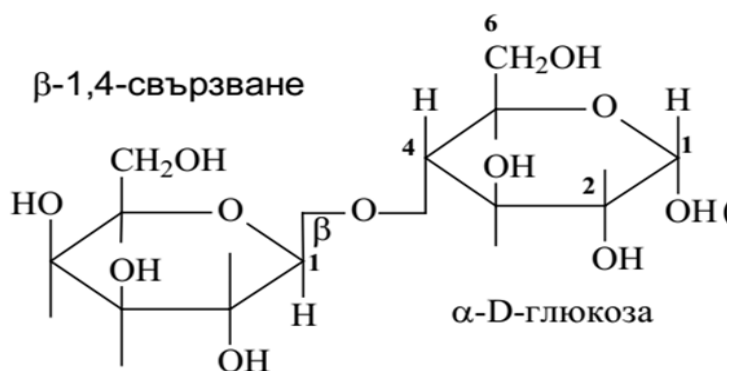


Фиг. 1 Шюслеровите соли се предлагат в хубави лъскави опаковки, подобни на истинските лекарства

Шюслеровите соли (а не „шюслерови“, както пишат на много места) се водят „алтернативни лекарствени препарати“ на минерални соли в хоме-

опатични дози (след т. нар. „потенциране“). „Лечението“ с шюслерови соли дължим на хомеопатичния лекар Вилхелм Шюслер (Wilhelm Heinrich Schüßler, 1821–1898) и се основава на неговото „гениално“ хрумване, че заболяванията възникват поради разстройства в минералния метаболизъм на клетките на тялото и че могат да бъдат излекувани чрез хомеопатични (разбирай „изчезващо малки“) дози от минерали (т. е. неорганични вещества). Тези предположения никога не са били научно признати и в действителност ефективността на шюслеровите соли не може да се счита за доказана.

Шюслер решил да се бори с болестите чрез доставяне на липсващите минерали. Затова било необходимо, според него, едно „потенциране“ (усилване) на въздействието на солите, за да могат те да попълнят недостига в рамките на една клетка. Според него силно разредените „фини“ минерални вещества, т. е. индивидуалните йони, попадат директно във вътрешността на клетката. Недостигът извън клетките се допълва с богата на хранителни вещества диета и базисно хранене, тъй като е необходим известен баланс между вътрешността на клетката и извънклетъчното пространство. Според възгледите на Шюслер патогенното дразнене предизвиква засилване на функцията на дадена клетка, тъй като клетката се опитва да се противопостави на дразненето. Поради това свое действие клетката губи една част от необходимите за функционирането ѝ минерални вещества. Тогава тези клетки се променят в патогенни, в което именно се състои същността на въпросното заболяване. Разбира се, съвременната медицина не признава тези уж „теоретични съображения“ на д-р Шюслер.



Фиг. 2 Лактозата (млечна захар) е дизахарид, състоящ се от глюкоза и галактоза. Химически представлява 4-О-(β-D-галактопиранозил)-α-D-глюкопираноза и е естествена съставка на млякото на бозайниците, включително човешкото

Лактозата притежава сладост, наполовина спрямо тази на обикновената захар. Използва се като пълнител и безвреден носител на активните вещества при изготвяне на таблетки и капсули. Тъй като таблетките шюслерови соли се състоят най-вече от лактоза, за някои пациенти с непоносимост към нея шюсле-

ровите соли се предлагат също и под формата на капки като разтвори в алкохол или като глобули без лактоза (топчета от обикновена, тръстикова захар). В последно време ги има и като кремове. Солите на Шюслер се разреждат според хомеопатичния метод и имат следните означения: D1 означава, че разреждането е 1:10, Dх означава разреждане 1:10х. Солите на пазара по правило са в разреждане D6 (т. е. разреждане 1:1 000 000, едно към един милион) или D12 (т. е. разреждане 1:1 000 000 000 000, едно към хиляда милиарда!). Важно е да се подчертае, че едновременно със самото разреждане задължително се прилага друсане, клатене, търкане и стриване, с което „потенцирането“ се засилва още повече.

За да добиете представа за мащаба на разреждането, представете си кристалче готварска сол, голямо колкото песъчинка от плажа (прибл. 1 mg), и го разтворете в един литър вода (прибл. 1000 g или 1 000 000 mg) – това ще бъде D6 Шюслерова сол № 8 (натриум хлоратум или NaCl)! А сега да видим какво е D12 (например сол № 15: Kalium bichromicum D12): нека разтворим едно оранжево-червено кристалче калиев бихромат, голямо колкото песъчинка от плажа (прибл. 1 mg), във водата от 5000 варела по 200 l, т. е. в 1000 m³ вода (прибл. 1 000 000 kg или 1000 t; това отговаря на 1 000 000 000 000 mg!). Едва ли има метод на аналитичната химия, който да може да открие и докаже наличието на йоните на K₂Cr₂O₇ в този супер-свръх-разреден разтвор! Ако отпиете от него, по никакъв начин не можете да установите разлика спрямо „чистата“ вода от чешмата, която със сигурност съдържа много повече от разни други примеси и соли (вж. етикета на коя да е трапезна или минерална вода).

Ето списък на 12-те т. нар. основни (функционални) шюслерови соли през погледа на химика:

1. Calcium fluoratum D12 (калциев флуорид) – бял прах; той е неразтворим във вода – как ли се постига разреждането? Но е възможно разреждане с млечна захар на прах, разбира се.

2. Calcium phosphoricum D6 (калциев фосфат); не се уточнява кой от трите фосфата е вложен – калциев дихидрогенфосфат Ca(H₂PO₄)₂, калциев хидрогенфосфат CaHPO₄ или трикалциев дифосфат Ca₃(PO₄)₂; последният е неразтворим във вода и е основна съставна част от костите.

3. Ferrum phosphoricum D12 (железен фосфат); не се уточнява дали е феро- (желязо II) Fe₃(PO₄)₂ или фери- (желязо III) фосфат FePO₄ (и двата представляват кафяв прах и са неразтворими във вода).

4. Kalium chloratum D6 (калиев хлорид) – има свойствата на готварската сол, но с калиеви йони – не увеличава натрупването на натриеви йони в кръвта; използва се в бита като диетична сол.

5. Kalium phosphoricum D6 (калиев фосфат, K₃PO₄), безцветна водоразтворима сол.

6. Kalium sulfuricum D6 (калиев сулфат, K₂SO₄), безцветна водоразтворима сол.

7. Magnesium phosphoricum D6 (магнезиев фосфат); не се уточнява кой от трите фосфата – магнезиев дихидрогенфосфат Mg(H₂PO₄)₂, магнезиев

хидрогенфосфат MgHPO_4 или тримагнезиев дифосфат $\text{Mg}_3(\text{PO}_4)_2$; последният е неразтворим във вода.

8. *Natrium chloratum* D6 (натриев хлорид, NaCl) – обикновена готварска сол, но разреждана 1 млн. пъти! Морската вода и дори водата от чешмата са хиляди пъти по-концентрирани спрямо NaCl . Водата за разреждането би трябвало да е двойно дестилирана и прецизно пречистена чрез всички други процедури, за да не съдържа сол в много по-голямо количество.

9. *Natrium phosphoricum* D6 (натриев фосфат, Na_3PO_4), безцветна водоразтворима сол.

10. *Natrium sulfuricum* D6 (натриев сулфат, Na_2SO_4) – хигроскопичен, безцветна сол, разтворима във вода.

11. *Silicea* D12 (силициев диоксид, SiO_2 , т. е. кварцов пясък) – абсолютно неразтворим във вода и във всичко, интересно как е направено разреждането D12?! Това изобщо не е сол. Може да се разрежда с прахообразни вещества, например със захар.

12. *Calcium sulfuricum* D6 (калциев сулфат) – известен е в бита като гипс, хигроскопичен, неразтворим във вода, при поглъщане през устата не се усвоява.

Списък на 15-те т. нар. допълнителни шюслерови соли:

1. *Kalium arsenicosum* D6 (калиев арсенит, KAsO_2).

2. *Kalium bromatum* D6 (калиев бромид, KBr).

3. *Kalium jodatum* D6 (калиев йодид, KI).

4. *Lithium chloratum* D6 (литиев хлорид, LiCl).

5. *Manganum sulfuricum* D6 (манганов сулфат, MnSO_4) – вж. забележката по-долу.

6. *Calcium sulfuratum* D6 (калциев сулфид, CaS) – във вода е слабо разтворим, с миризма на развалени яйца (H_2S) поради частична хидролиза.

7. *Cuprum arsenicosum* D6 (меден арсенит, CuHAsO_3) – всъщност хидрогенарсенит, токсичен жълто-зелен пигмент, неразтворим във вода.

8. *Kalium-Aluminium sulfuricum* D6 (т. нар. калиево-алуминиева стипца).

9. *Zincum chloratum* D6 (цинков хлорид, ZnCl_2) – хигроскопичен, много разтворим във вода!

10. *Calcium carbonicum* D6 (калциев карбонат, CaCO_3) – обикновен варовик, скала, разбира се, практически неразтворима във вода!

11. *Natrium bicarbonicum* D6 (натриев хидрогенкарбонат, NaHCO_3) – сода за хляб.

12. *Arsenum jodatum* D12 (арсенов трийодид, AsI_3) – сол № 24 – оранжево-червени кристали, малко разтворим във вода.

13. *Aurum Chloratum Natronatum* D6 (злато/натриев хлорид, Au/NaCl) – златото, разбира се, не е сол и е напълно инертно, т. е. както се погълне, така след време се излъчва навън; за готварската сол е ясно!

14. *Selenium* D6 (селен, Se) – неразтворим във вода; изобщо не е сол, а просто вещество!

15. *Kalium bichromaticum* D12 (калиев бихромат, $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$) – оранжево-червени кристали; мощен окислител, разтворим във вода. Невъзможно е да се

постигне такова разреждане, освен ако водата е специално много пречистена! Иначе и от най-малките онечиствания ще се редуцира и разруши.

Хомеопатичните производители предлагат на пазара тези силно разреждени минерални продукти, наречени още „клетъчни“ или „тъканни соли“. Твърди се, че те са ефективни срещу широк спектър от заболявания: апендицит (независимо дали е спукан, или не), плешивост, глухота, безсъние, глисти и още много други. Използването им се базира на идеята, че основната причина за заболяванията е минерален дефицит. Обаче много от тях са толкова разреждени, че изобщо не биха могли да коригират какъвто и да е минерален дефицит, ако е имало такъв.

Ето как един български интернет сайт се гаври с безпросветността на българските болни хора, цитирам:

„Магнезиум сулфурикум ($\text{MnSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$, манганов сулфат, Mol. wt.: 241.068 g/mol, лесно разтворим) предпазва мембраните от оксидантно разрушаване. Той е важен микроелемент, от който тялото се нуждае, макар и в малки количества. Способства за усвояването на желязото от тялото...”

(<https://lekbook.com/homeopathy/shuslerova-sol-no-17-magnezium-sulfurikum-manganum-sulfuricum>)

За авторите на тази глупост магнезий и манган са едно и също! Освен това химическото съединение било „важен микроелемент“, а и всичко останало са безсмислици, целящи заблуда и объркване у непросветените читатели. Важното е да се купува (само да не си помислите, че шюслеровите соли са евтини!).

Официалният орган за австралийските лекари изисква фармацевтите да опразнят своите рафтове от хомеопатични продукти и предупреждава лекарите да не ги предписват, защото тези продукти не правят нищо. Кралският австралийски колеж на общопрактикуващите лекари (RACGP) също официално е препоръчал лекарите да спрат предписването на хомеопатични лекарства и твърди, че фармацевтите трябва да спрат зареждането с такива продукти, тъй като няма доказателства, че по някакъв начин те са ефективни

(<https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2015/jun/03/australian-doctors-told-not-to-prescribe-homeopathic-items-as-they-do-nothing>).

В отговор на отворено писмо от учени и изследователи Световната здравна организация (СЗО) е издала недвусмислена декларация, че тя не поддържа използването на хомеопатията за лечение на ХИВ, туберкулоза, малария, грип и бебешка диария.

(<https://sciencebasedpharmacy.wordpress.com/2009/08/21/world-health-organization-warns-against-homeopathy/>).

„Има нула убедителни доказателства за това, че хомеопатията изобщо има някакъв ефект при което и да е заболяване“. Това твърди най-доброто и най-реlevantното изследване, което определено развенчава твърденията за ефикасност на хомеопатията в научната статия на Шанг и съавт. в реномираното медицинско списание *Lancet* от 2005 г. (вж. по-долу). Тези автори са проучили внимателно 220

клинични изпитвания, от които половината – чрез хомеопатия, а другата половина – чрез реална медицина. Те отбелязват, че при хомеопатията резултатите са не по-различни от използването на плацебо. Докато с реалните лекарства се наблюдава истински ефект от лечението, далеч отвъд плацебо ефекта.

Shang, A., Huwiler-Müntener, K., Nartey, L., Jüni, P., Dörig, S., Sterne, J., Pewsner, D., & Egger, M. (2005). Are the clinical effects of homeopathy placebo effects? Comparative study of placebo-controlled trials of homeopathy and allopathy. *The Lancet*, 366 (9487), 726–732; DOI: 10.1016/S0140-6736(05)67177-2.



Government Gazette

OF

WESTERN AUSTRALIA.

(Published by Authority at 3.30 p.m.)

[PRINTED AT THE GENERAL POST OFFICE, PERTH, FOR TRANSMISSION BY POST AS A NEWSPAPER]

. 17.]

PERTH : FRIDAY, APRIL 12.

[1946.]

Фиг. 3 Всякакви разходи за закупуване на Шюслерови соли са загуба на пари.  е публикувано още през 1946 г. в Правителствения вестник на Западна Австралия, гр. Пърт

Ще завърша с един откъс от доклад, издаден на основание член 210 от Закона за здравето на Австралия още отпреди 100 години (1911–1944 г.):

Твърди се, че споменатото „лекарствено средство“ (клетъчна сол на д-р Шюслер, Kali Phos. 3X) „се препоръчва при загуба на психична енергия, мозъчно замъгляване, парализа на всяка част от тялото, нервно главоболие, невралгични болки, общо увреждане и изтощение, безсъние от нервни разстройства“. „Лекарството“ бе анализирано и бе установено, че съдържа калиев дихидроген фосфат и лактоза. Действителното количество калиев дихидроген фосфат в „дозата за възрастни“ е толкова нищожно малко, че биха били необходими над 9000 таблетки, за да се получи минимален лечебен ефект. Лактозата е захар, която не е от значение при лечението на всяка от споменатите по-горе болести. Затова клетъчните соли на д-р Шюслер не могат да имат лечебна стойност. Те няма да доведат до никакво подобрение при нито една от болестите, за които се казва, че трябва да се предписват.

(https://en.wikipedia.org/wiki/Wilhelm_Heinrich_Sch%C3%BC%C3%9Fler).

Всичките стотици хвалебствия и чудеса, приписвани на тези „чудодейни“ соли, очевидно не са нищо друго, освен евтина реклама, измама и зарибяване.

Интервю с д-р Станимир Хасърджиев за агресивната измама хомеопатия

Вестник **ДУМА**
петък, 16 февруари 2018 г./ брой 33

В нейните препарати няма нищо, но вярата в тях забавя необходимото лечение, казва шефът на Националната пациентска организация.

Интервю на Аида Паникян

Станимир Хасърджиев е роден на 17 октомври 1978 г. в Сливен. Завършва Природо-математическа гимназия и Медицинския университет в София. Председател е на Националната пациентска организация. През 2005 г. инициира учредяването на Националното сдружение за борба с хепатита „Хепасист“. От април 2011 до декември 2013 г. е изпълнителен директор на Европейската асоциация на пациентите с чернодробни заболявания (ELPA), а до март 2015 г. е в Управителния ѝ съвет. През 2013 г. е избран за член на Управителния съвет на Европейския пациентски форум (EPF). През декември 2014 г. сформира партньорство на европейско ниво за достъп до качествено здравеопазване – Европейско партньорство по здравеопазване (Patient Access Partnership), и е негов генерален секретар.

„Хората не са виновни, че някой толкова хитро и агресивно ги подвежда да си дават парите за хомеопатия“.

– Д-р Хасърджиев, водещи организация в САЩ, Австралия, Русия обявиха хомеопатията за лъженаука, а преди дни 65 академици и член-кореспонденти на БАН призоваха ректорите на медицинските университети да премахнат обучението по хомеопатия. Вашата пациентска организация ги подкрепи. Защо?

– В съвременната наука има основен принцип, на който тя се гради, и това е, че науката се основава на доказателства. Независимо дали става въпрос за медицина, за астрономия, за всяка друга област на науката. В медицината доказателствата се събират по различен начин, при които даден метод или лекарство се доказва дали действа или не, какви странични ефекти предизвиква и какви са дозите, при които то трябва да се прилага при деца, при възрастни, при хора с различни заболявания. Всичко това не е случайно. В медицината, за да дойде едно лекарство и да сме сигурни, че то първо, е безвредно, т.е. не може да увреди здравето, и второ, е ефективно, има стройно и ясно изградена система, чрез която това се доказва. Това са т.нар. клинични проучвания. Най-просто казано, когато тези лекарства достигнат до фаза на приложение при хора, една група хора се лекуват с това лекарство при едни и същи условия, а друга група се лекуват с плацебо или лекарство, в което

не съществува нищо друго. Обикновено нито лекарят, главният изследовател, който провежда проучването, нито някой друг от екипа знае кой човек какво лекарство приема. Това се нарича „двойно-сляпо рандомизирано проучване“, за да се гарантира, че няма да има абсолютно никакви субективни фактори при обработването на резултата. Накрая, след определения период от време, в който се проследяват тези хора, се вижда какъв е резултатът при групата, която е взимала лекарството, и какъв е и при групата, която е взимала плацебо. И когато има ясно отчетливи статистически разлики, които показват, че при едната група например броят излекувани е 50%, а в другата група излекуваните са 10%, е ясно, че лекарството работи. Това е най-простият принцип.

– При хомеопатията как се доказва това?

– За съжаление, не е по този начин. Хомеопатичните продукти възникват и се базират на теория, която отдавна е отхвърлена, и нейният създател преди повече от век конструира тази т.нар. псевдонаука.

– Мисля, че ставаше въпрос за две школи...

– Колкото и школи да са, при тях се предполага, че много малки дози от отровата, която би те убила иначе, биха могли да те излекуват, като стимулират естествените ти защитни сили.

– Как можем да сме сигурни, че в дадена опаковка има наистина малки дози от т.нар. отрова или пък няма нищо?

– Като се направят съответните изследвания в лаборатории – така, както се правят изследвания в лабораториите за всяко едно от другите лекарства на легалния аптекен пазар. Едно от оправданията на т.нар. хомеопати и производители на хомеопатични продукти за това, че в техните продукти не се открива абсолютно нищо, освен захар или други помощни вещества, но фактът е, че всъщност дозата е в толкова голямо разреждане, че апаратурата не може да ги хване. Това е единият проблем – че в хомеопатичните продукти много често на практика няма нищо. Вторият принцип обаче, на който тази „наука“ вярва – в случая аз наистина го сравнявам повече с вярване, – е, че би могла да лекува, защото водата имала памет. По тази логика, ако прием морска вода, ние с нея можем да се излекуваме от всичко.

Научните среди твърдят, че това е псевдонаука, защото тя не се базира на каквито и да било научно доказани факти и теории. Но извън смешната страна на въпроса истината е, че нито един от тези препарати не минава през т.нар. утвърдени методи за провеждане на клинични проучвания при лечението на дадено заболяване. Всъщност, това е ключовият момент. Аз досега не съм видял нито едно сравнително проучване, при което две групи пациенти с едно и също заболяване, с абсолютно еднакви условия, параметри, пол, възраст и т.н., от които едните да бъдат подложени на лечение с узаконен и утвърден препарат от медицината, а другите – с хомеопатия. Как тогава се твърди, че хомеопатичният препарат върши същата работа или дори по-добра. Ако направим подобно изследване, ще стане ясно, че всъщност ефектът на хомеопатичните продукти – за това вече има достатъчно много доказателства, е близък до плацебо ефекта.

– Какъв е ефектът върху пациента? Може ли да бъде увредено здравето му?

– Вреда пряко от приложението на хомеопатичните средства няма, защото всъщност в тях няма нищо. Вредата настъпва от загубата на ценно време, особено когато човек е болен от тежко заболяване. То продължава да се развива, без да се лекува адекватно, и в най-добрия случай завършва със самоизлекуване, защото има и такива случаи. Навремето нашите баби, като са нямали лекарства, боледували са от същите болести, каквито и ние, част от тях са умирали, част от тях са оживявали и са преживявали болестта. Това е въпрос на късмет, на имунитет. Загубих скъп приятел, който бе едва на 35 г., интелигентен, успешен мъж, със страхотна кариера, който разбра, че има рак на дебелото черво, но категорично отказа да се бори с помощта на медицината, тъй като сметна, че това било химия, било едва ли не световна конспирация. Тръгна да търси хомеопати, знахари, включително и в Германия. Намери в Германия и там се лекуваше при някакви такива хора. Отиде си от нашия свят в зверски мъки, при положение, че още към онзи момент ракът на дебелото черво беше едно напълно лечимо заболяване.

– **Смятате ли, че учените от БАН с подкрепата и на вашата пациентска организация може да помогнат, да въздействат на властимащите да предприемат законодателни мерки за ограничаване на действието на хомеопатията в България? И по света въобще има ли такъв прецедент?**

– По света има вече сериозен отпор от страна на научната общност, на медицинската общност спрямо тези методи. Защото, ако досега те се смятаха за безвредни и се приравняваха към това да пием светена вода и да палим свещи в църквата, сега вече е ясно, че при някои тежки заболявания те са по-скоро опасни за пациента и доближават неговата кончина. В много държави от развитите, например в САЩ, се предприеха и законови инициативи, чрез които се информира обществото. Има и законово изискване на всяка опаковка ясно, така както и при цигарите, да бъде записано, че това е продукт с недоказан и непроучен ефект.

– **Трябва ли да правим разграничение между хомеопатията и хранителните добавки?**

– Огромна разлика има. Хранителните добавки и билколечението на практика са основата на съвременната медицина. Навремето, когато не е имало все още развита медицина, по чисто емпиричен начин са установени лечебните свойства на билките. Но днес вече се знае на какво се дължат техните лечебни свойства, знае се кои вещества точно в билката X се извличат при запарката, знае се кога да се пият. Те несъмнено имат своя благоприятен ефект и този ефект никой не отрича. Но това е ефект, който се доказва. Има и много билкови препарати, които са преминали много и различни клинични проучвания. Докато това не важи за хомеопатията.

– **Но има и много лекари, които се занимават с хомеопатия.**

– Хомеопатията и медицината, която е базирана на принципа на доказателствата, категорично си противоречат. Те биха могли да вървят ръка за ръка, в случай обаче, че хомеопатията бъде подложена на съответните изискуеми изследвания и мине по този път, по който трябва. Във Франция например има цели институти, в които всеки, който твърди, че е създал вода, еликсир, който

цери рак, грип, бездетие, безплодие и т.н., може да отиде и да се направят изследванията по правилата на науката. За да се докаже това така ли е или е случайност, дали е безвреден този препарат, дали би могъл да бъде подпомагащ дейността. Но задължително трябва да има научно доказателство за неговото действие. Но не може всеки, който вкъщи разрежда вода, да твърди, че тя лекува. Ето това е опасното нещо. Не е опасно, че хората приемат хомеопатични продукти – те имат право и хомеопатични продукти да приемат, и алкохол да пият, и цигари да пушат. Хората имат право да правят каквото искат с тези си права, но тези права трябва да бъдат информирани права. Не можем да допускаме и смятам, че закъсняха и световната, и българската медицинската общност да обяснят на хората, че когато за един продукт няма доказателства, те трябва да знаят това и сами да поемат риска дали да се лекуват. Ако въобще можем да наречем лечение това нещо, което няма доказан ефект.

– НПО ще предприеме ли някакви действия като неправителствена пациентска организация?

– На този етап НПО се включи в една инициатива, която започна от БАН. Голям брой български учени, академици са написали писмо, което е адресирано преди всичко към медицинските университети в България. Защото се оказва, че тези хомеопатични течения, сдружения и т.н. в опита да изглеждат по-медицински са започнали да провеждат обучения на територията на медицинските университети. Един невеж, неук човек, чувайки, че в медицинския университет има курсове по хомеопатия, веднага решава, че това е нещо, което е „доказано“, „медицински обосновано“, там ще има лектори, професори, диплома и т.н. Така че първата стъпка, която БАН е предприела, е да помоли и да сезира медицинските университети, все пак те от векове са Меката на правене на медицина, основана на доказателства, поне на този етап да не допускат хомеопатия. Но очевидно тепърва ще имаме много сериозна и трудна работа и със законодателните органи, и с обществото ни, защото хората не са виновни, че някой толкова умело, ловко, агресивно и хитро ги подвежда да си дават парите – много пари, за неща, които не само не им помагат, а в много случаи, за съжаление, са и вредни.

Пак ще кажа – не съм против хомеопатията, против съм недоказаните методи на действие и съм против това, когато някой отказва да каже как точно е доказал и какъв е механизмът на въздействие на неговия продукт. Медицината винаги това търси – как, защо и докъде. Когато се прилага нещо, как ще подейства на човешкия организъм и какво да направим, ако то не подейства, или пък се прояви страничен ефект. Иначе нямаше да има нужда от всички тези клинични изпитвания. Цели регулаторни органи по света, огромни екипи учени следят всичко това. А истината е, че когато хората не са достатъчно информирани, по-лесно се поддават на подобен тип манипулации. И неслучайно България е може би сред водещите в Европа по доверие към врачки, знахарки, хомеопати и всякакви други такива неща.

Хомеопатията – пари, хвърлени на вятъра!

Вестник **НАД 55**
10 октомври 2018 г.

Някои се кълнат в нея, други я считат за шарлатанство...

Проф. Иво Иванов, химик-органик

Проф. д.х.н. Иво Иванов от 1970 г. е преподавател по органична химия във Фармацевтичния факултет на Медицинския университет – София.

– Проф. Иванов, заедно с учени от БАН, се обявихте срещу алтернативното лечение чрез хомеопатия. Голяма група академици, сред които биолози, химици, физици и общественици, призоваха в писмо до ректорите на медицинските университети у нас да се прекратят всички форми на обучение по хомеопатия. Авторите на писмото твърдят, че хомеопатията е безполезна и лъженаучен метод за лечение. Нещо, което и вие пишете в статията „Хомеопатията – пари, хвърлени на вятъра!“ в блога си. Бихте ли пояснили с думи прости, защо не е за препоръчване болните да прибягват към този алтернативен метод на лечение, когато лекарите препоръчват обичайния?

– В своята статия „Хомеопатията – върховната измама“ Стивън Барет, доктор по медицина, пише: „Хомеопатичните лекарства се радват на уникален статут на лекарствения пазар – те са единствената категория шарлатански продукти, законно търгувани в САЩ като лекарства. Тази ситуация е в резултат на две обстоятелства. На първо място е Федералният закон за храните, лекарствата и козметиката от 1938 г. Той е бил прокаран през конгреса от сенатор, който е бил едновременно и лекар-хомеопат. Този закон признава като лекарства всички вещества, които са включени в т. нар. Хомеопатична фармакопея на САЩ. Второ: Федералната агенция за храните и лекарствата е одобрила хомеопатичните продукти, макар и не въз основа на същите стандарти, които се прилагат за другите, „същинските“ лекарства. Днес в САЩ хомеопатичните продукти се продават в магазините за здравословни храни, в аптеките, в лекарските кабинети, в офисите, от дистрибутори на различни нива, по пощата, а също и през Интернет.

– Откъде идат все пак основните заблуди?

– Родина на хомеопатията е Германия. Главните ѝ принципи са формулирани в края на XVIII век от Самуел Ханеман, германски лекар. Ханеман бил основателно обезпокоен от кръвопускането (вкл. с помощта на пиявици), от прочистването със слабители средства, както и от други медицински процедури от неговото време, които са донесли много повече вреда, отколкото полза. Разсъждавайки, че тези процедури се опитват да балансират организма чрез предизвикване на противоположен ефект, той създал „закона за подобие-

то“, тоест внушението, че симптомите на една болест могат да бъдат лекувани чрез приемане на изключително малки количества от същите вещества, които в по-големи дози при здрави хора предизвикват аналогични оплаквания. Думата „хомеопатия“ произлиза от гръцките думи *homoios* (подобно) и *pathos* (страдание или заболяване). Ханеман и неговите ранни последователи организирали търсенето на доказателства, като прилагали на пациенти, включително и на себе си, различни билки, минерали и други вещества, предназначени за здрави хора, и съхранили в подробна документация това, което наблюдавали. По-късно тези записи били събрани в дълги справочници, които се използват като ръководство за това, как за даден пациент да се подбере „най-съответстващото“ лекарство. Ханеман заявява, че заболяванията представляват нарушения в способността на организма да се самолекува и че е нужен само един малък стимул, за да започне процесът на оздравяване. Той също така твърди, че хроничните заболявания са прояви на един потиснат „сърбеж“ („psora“), един вид миазма или зъл дух. В началото той прилагал малки дози от някои общоприети медикаменти. Но по-късно той започнал да използва огромни разреждания и развил абсурдната теория, че колкото по-малка е дозата, толкова по-силен е ефектът – този принцип обикновено се нарича „закон за безкрайно малките количества“. Това, разбира се, е точно обратното на утвърденото от учените съотношение между доза и биологичен отговор.

– Как стоят нещата днес в Европа примерно?

– Имам някои съвсем преки впечатления. Преди години по обществената германска телевизия ARD бе излъчено предаването „Хомеопатията – ефективна медицина или пари, хвърлени на вятъра?“. Бяха съдени основните теми: Прекалено голяма част (60 на сто) от германците използват хомеопатични лекарства. Въпреки острите критики все повече и повече лекари предписват хомеопатични терапии. Хомеопатията е допълнително и доброволно лечение, но скъпоплатено. Състоянието на международните изследвания е единодушно – няма доказателства за някаква лечебна ефективност. Някои се кълнат в нея, а други я считат за шарлатанство. Така наречената „нежна медицина“ е изключително спорна. Учени и хомеопати спорят от години дали тази форма на лечение въобще може да помага на пациентите. Или това е псевдомедицина? В същото време е факт, че хомеопатията се е превърнала в **гигантски гешефт**! (Тук немската дума за бизнес сякаш е по-подходяща...) Над половината германци използват хомеопатични лекарства: перли, таблетки, капсули, капки. Към края на 2015 г. оборотът през предходните четири години е нараснал с повече от 30 на сто, достигайки 600 милиона EUR годишно! И това само в Германия! Тенденцията е да продължава да расте.

– Кое прави хомеопатията толкова успешна и въобще тя действа ли?

– Хомеопатичните лекарства, преди всичко белите топченца, наречени глобули, са силно разреждени. Колкото по-силно е разреждането, толкова по-добре те действат – вярват хомеопатите. Те наричат разреждането „потенциране“ на ефекта. Често т. нар. „лекарства“ са разреждени дотолкова, че по никакъв начин не може да се докаже дали е останала поне една молекула от активното вещество. Но кое ще е тогава онова, което все още действа?

Точно това се чуди и д-р Натали Грамс. Лекарката е работила шест години като хомеопат в Хайделберг. Тя дълго време е възразявала остро на критиците на хомеопатията. С времето обаче у нея се натрупали все повече и повече съмнения относно ефективността на тези средства. Някои хомеопати във вдъхновението си (или в умопомрачението си) твърдят, че дори и да не е останала нито една молекула от активното вещество, то „споменът за него“ или пък „неговата енергия“ продължават да действат! Понякога хомеопатите говорят за остатъчни „вибрации“ на молекулите. За производството на хомеопатичните препарати се ползват включително някои биосуровини, като например цели пчели!

В други случаи се подлагат на разреждане откровено силни отрови, като например живачни съединения! Хомеопатията не почива на никакви теоретични природонаучни основи. Някои я смятат за „фокус-мокус-препаратус“, а други – за своего рода религия. Хомеопатите създават дружества, последователите ѝ се обединяват в нещо като съзаклятнически организации – за да продължават да „поддържат огъня“ на тази измама, като се вричат в нейната чудотворна лечебна сила. Хомеопатите дори си издават специализирани уж „научни“ списания!

Ето какво казва бившият хомеопат д-р Натали Грамс за хомеопатичните препарати: „Преди време си мислех, че те наистина може би действат и си въобразявах, че съм се убедила от собствен опит. Но днес вече знам, че те вероятно действат само поради плацебо ефект или поради онова приятно чувство, което получаващ, когато си мислиш, че си получил добра грижа и добро отношение“.

– Но този плацебо ефект действа!?

– Плацебо ефектът често се наблюдава в медицината. Всеки път, когато лекарите се грижат добре за тях, пациентите остават с впечатлението, че са в добри ръце. Но само такива ефекти не са достатъчни за д-р Натали Грамс и затова тя е изоставила практиката си на хомеопат.

Експертът по здравеопазване Юрген Винделер, директор на Института по качество и ефективност на здравеопазването, е проследил многобройните проучвания за хомеопатията. Резултатите от международните изследвания са абсолютно ясни: „Единодушната оценка е, че хомеопатичните лекарства не надхвърлят ползите от плацебо ефекта“. При всеки опит за критика съзаклятниците на хомеопатията скачат като ужилени в защита на своята „медицина“. Има дадени много обещания в Интернет, включително и за случаи на тежки заболявания от рак. Лекарите от швейцарската клиника „Санта Кроче“ на брега на Лаго Маджоре твърдят, че са прилагали успешно третиране на рак с хомеопатия, което можело да помогне на неизлечими пациенти. Научни доказателства обаче клиниката не може да представи. Съпругът на една бивша пациентка в тази болница съобщава, че хомеопатите не са могли да помогнат на съпругата му. Напротив, състоянието на жената в хода на хомеопатичното лечение все повече и повече се влошавало. Една година след престоя ѝ в болницата тя починала.

– В упътванията за различни лекарства има немалко посочени странични ефекти, вероятно затова родителите с малки деца предпочитат хомеопатични средства. Какво да им кажем?

– Доста тъжно и страшно е разбирането у нас, в България, че хомеопатичните препарати са по-щадящи, по-благии по-малко вредни, поради което млади родители предпочитат да ги дават на децата си вместо същинските утвърдени и действително помагачи фармацевтични препарати! Тези родители не съзнават ли на какви рискове подлагат децата си?

Преди няколко години попитах един мой високообразован приятел, магистър-фармацевт и доктор, Матиас Грундман, който държи голяма аптека в гр. Фленсбург: как може да толерираш хомеопатията и да продаваш хомеопатични препарати, след като отлично знаеш, че от тях няма полза? Той леко се притесни, но каза, че докато те се търсят и докато се продават, той е длъжен да ги предлага в аптеката си. Гешефтът си е гешефт! Прави ми ужасяващо впечатление, че не само у нас, но и на много места по света по медиите масово се лее и проповядва антинаука! Има три категории: наука, лъженаука и антинаука. Най-вредна е последната, тя не е просто лъжовна, а се опитва да ни внушава точно обратното на истината от фундаменталните природни науки. Хомеопатията е само един частен случай на антинаука...

Нещо, което не е ефективно за нито един здравен проблем. Що е то?

Списание **MD**

01.02.2017 г.

Д-р Диляна Янкова
Главен редактор на списание MD

1. Хомеопатията е „каша от извратена изобретателност, претенциозна ерудиция, малоумна доверчивост и майсторско погрешно интерпретиране, твърде често смесвана в практиката... с безсърдечно и безсрамно налагане“.

Този цитат е на американския лекар Oliver Wendell Holmes от негови лекции през 1842 (пълен текст на www.quackwatch.org/01QuackeryRelatedTopics/holmes.html). В лекциите си той обяснява, че хомеопатията се е разпространила, защото през XVIII век медикаментите не са били добре разработени и са причинявали сериозни странични ефекти, докато хомеопатичните продукти, поради липсата на ефекти от тях, са изглеждали по-безобидни, въпреки противоречието им с научните принципи на химията, физиката и биологията.

2. Според нова видео публикация на American Chemical Society, хомеопатията не само е пилеене на пари, но може също така да изложи на риск здравето на човек.

3. Белгийската федерална здравна агенция КСЕ официално предупреди през 2011 г., че хомеопатията не е ефективна (<https://kce.fgov.be/publication/report/homeopathy-state-of-affairs-in-belgium#.WKBOK28rIs4>).

4. През 2015 Australian National Health and Medical Research Council публикува становището си, че хомеопатията не е ефективна за нито един здравен проблем. Австралийските учени стигат до този извод след анализ на резултатите от около 200 проучвания за ефективността на хомеопатичните препарати (www.nhmrc.gov.au/_files_nhmrc/file/your_health/complementary_medicines/review_submitted_literature_effectiveness_homeopathy_september_2013_140407.pdf).

5. Хомеопатията е псевдонаука – няма научно доказателство за ефекта, който се твърди, че предизвикват хомеопатичните продукти. Следователно, тези продукти не трябва да бъдат определени и маркирани като „лекарство“, „медикамент“ или „лекарствен продукт“.

6. Изводи от специализирани обзори на тема хомеопатия в научната база данни Cochrane за:

– Астма – резултатите от шест проучвания, с участието на 556 души, показваха, че „няма достатъчно доказателства за надеждна оценка на възможната роля на хомеопатията в лечението на астма“.

– Деменция – не са открити проучвания по темата и „поради липсата на доказателства, не е възможно да се коментира използването на хомеопатия при деменция“.

– Предизвикване на раждане – на базата на резултатите от две проучвания със 133 бременни е направен изводът, че „няма достатъчно доказателства, за да бъде препоръчана хомеопатията като метод за индуциране на раждане“.

– Разстройство с дефицит на вниманието и хиперактивност (ADHD) – анализ на четири проучвания със 168 участника показва, че „има твърде малко доказателства за ефикасността на хомеопатията в терапията на този синдром“.

От архива на списание МД

Хомеопатията вреди – директно и косвено (<http://spisaniemd.bg/md/2013/09/homeopatiyata-vredi-direktno-i-kosveno>, септември 2013) – в статия в списание *International Journal of Clinical Practice* се казва: „От посочените 38 научни публикации, 30 отразяват директните нежелани реакции на хомеопатичните средства, докато останалите осем описват нарушенията, възникнали в резултат на замяна на конвенционалното лечение с хомеопатия“. Публикацията в списание МД използва... 52 статии от водещи научни списания като източници.

Хомеопатията – терапевтична задънена улица

Хомеопатията е „терапевтична задънена улица“, според проф. Paul Glasziou, водещ изследовател и експерт в областта на медицината, базирана на научни доказателства, от университета Bond – най-високо класираното висше учебно заведение в Австралия.

Хомеопатията не е по-ефективна от плацебо, показаха резултатите от системно проучване на работната група на австралийския National Health and Medical Research Council (NHMRC) с ръководител проф. Glasziou, която базира изводите си на 57 системни обзора на 176 клинични проучвания на хомеопатични средства за 68 различни болестни състояния.

Няма убедителни доказателства, че хомеопатията е успешна терапевтична алтернатива за лечение на различни заболявания (<http://spisaniemd.bg/md/2015/02/nyama-ubeditelni-dokazatelstva-che-homeopatiyata-e-uspeshna-terapevtichna-alternativa-za-lechenie-na-razlichni-zabolyavaniya> февруари 2015).

Липсват убедителни доказателства, че хомеопатията е успешна терапевтична алтернатива за лечение на различни заболявания, според официален доклад на Националния съвет по здравеопазване и медицински изследвания (NHMRC) на Австралия (<http://spisaniemd.bg/md/2016/04/homeopatiyata-terapevtichna-zadanena-ulitsa>, април 2016).

На лъжата... ръцете са дълги

Хомеопатията (и всеки, който печели от нея) не признава клинични проучвания и научни доказателства. Колко още факти са необходими, за да признаят тези, които подлъгват лековерни и отчаяни пациенти и техните близки, че хомеопатията не е по-ефективна от плацебо?

Хомеопатията има... дълги ръце. Нейните производители използват агресивна реклама, за да налагат разтворите, които продават. Проблемът е, че списания у нас¹, които претендират, че са научни медицински и предназначени за лекари, се продават на фирмите за хомеопатия и също публикуват техни платени реклами или рекламни статии. Още по-лошото е, че рекламират хомеопатични продукти за кърмачета и малки деца като ефикасни и напълно безопасни?!

Това е истински проблем за колегията ни, за който трябва да се замислим всички. Видял ли е някой реклама на хомеопатичен продукт в медицински списания като *Lancet*, *New England Journal of Medicine*, *Journal of the American Medical Association*, *British Medical Journal*, *International Journal of Clinical Practice* или в нашето *MD*?

Пациентите и особено родителите на деца, които се подвеждат от рекламата и купуват подобни продукти, трябва да бъдат предупреждавани за потенциалния риск за тежки алергични реакции (някои дори с фатален край) и за опасността от отравяния при свръхдозирание.

И като финал, ето какво е било „международното участие“ на Национална конференция по класическа хомеопатия в София през октомври 2016: „д-р Вангелис Зафириу, Гърция, психиатър, хомеопат; тема „Суицидна депресия като автоимунно заболяване. Особености на хомеопатичния подход, техники за постигане на бързи резултати“ и д-р Бернхард Хорнинг, Германия, ветеринарен лекар, хомеопат; тема „Ветеринарна и хуманна хомеопатия – съответствия и различия, представени чрез случаи“... (<http://spisaniemd.bg/md/2016/04/kolegium-na-lazhata-ratsete-sa-dalgi>).

¹ Списание *Практическа педиатрия*, което претендира да е специализирано научно списание за педиатри и общопрактикуващи лекари, има дори редовна рубрика *Хомеопатия*, в която публикуват статии „специалисти“ по „обща медицина и клинична хомеопатия“ и „вътрешни болести и клинична хомеопатия“... Не е ли крайно време Българска педиатрична асоциация да предприеме мерки срещу това?!

Хомеопатични продукти редовно се рекламират и в издаваното у нас списание *Medical Magazine*. Може би Съюзът на българските медицински специалисти ще заеме най-после активна позиция за ограничаване на подобна реклама?

Хомеопатията – терапевтична задънена улица

Списание **MD**

01.04.2016 г.

Хомеопатията е „терапевтична задънена улица“, според проф. Paul Glasziou, водещ изследовател и експерт в областта на медицината, базирана на научни доказателства от университета Bond – най-високо класираното висше учебно заведение в Австралия.

Хомеопатията не е по-ефективна от плацебо, показаха резултатите от системно проучване на работната група на австралийския National Health and Medical Research Council (NHMRC) с ръководител проф. Glasziou, която базира изводите си на 57 системни обзора на 176 клинични проучвания на хомеопатични средства за 68 различни болестни състояния, включително диарийен синдром или констипация при децата, инфекции на горните дихателни пътища, бронхит, остър среден отит, аденоидни вегетации, алергичен ринит, астма, екзема, главоболие/мигрена... [1].

Всички включени в анализа на NHMRC проучвания могат да бъдат намерени на уеб адрес: www.nhmrc.gov.au/guidelines-publications/cam02.

Хомеопатията не е показала по-голяма ефикасност от плацебо или че води до сходно здравно подобрене в сравнение с друго активно лечение в нито едно от научноизследователските проучвания! Изводът от анализа е, че „няма надеждни доказателства от проучвания при хора, че хомеопатията е ефективна за лечение на състоянията, които са проучени“.

В блога на *British Medical Journal (BMJ)*, проф. Glasziou пише [2]: „Започнах проучването с нагласата „не знам“..., но загубих интерес, след като анализирахме 176 отделни изпитвания и не открихме доловими убедителни ефекти освен тези на плацебо“.

И продължава: „Изненада за мен бяха състоянията, за които бе оценявана хомеопатията, включително ревматоиден артрит, радиационен дерматит, стоматит поради химиотерапия, HIV инфекция. Това, което ме шокира, бе че организации промотират хомеопатията за инфекциозни заболявания като СПИН или малария. При наличието на съвременни ефективни терапии за тях, това изглежда много съмнителна дейност и потвърждава правотата на твърдението на NHMRC, че „хора, които избират хомеопатия, излагат здравето си на риск, ако откажат или забавят терапии, за които има добри доказателства за безопасност и ефикасност“.

Показателно е, че International Council for Homeopathy в момента организира събиране на средства, но не за да финансира клинични проучвания в областта на хомеопатията, а за да атакува документа на NHMRC...

За допълнителна информация:

Публикации на страницата на Националния съвет за здравни и медицински проучвания на Австралия на тема хомеопатия www.nhmrc.gov.au/search/site/homeopathy.

Няма убедителни доказателства, че хомеопатията е успешна терапевтична алтернатива за лечение на различни заболявания. *МД*, февруари 2015, бр. 1; www.spisaniemd.bg.

Хомеопатията вреди – директно и косвено. *МД*, септември 2013, бр. 5.

Хомеопатичните продукти – много шум (и пари!) за плацебо ефект. *МД*, август 2010, бр. 5.

Алтернативната терапия няма ефект при инфекции на горните дихателни пътища при деца. *МД*, април 2006, бр. 3.

Хомеопатията – ала-баланица. *Клуб Д*, август 2008, бр. 4.

Използвани източници

1. <http://www.nhmrc.gov.au/health-topics/complementary-medicines/homeopathy-review>
www.nhmrc.gov.au/_files_nhmrc/publications/attachments/cam02a_information_paper.pdf
2. <http://blogs.bmj.com/bmj/2016/02/16/paul-glasziou-still-no-evidence-for-homeopathy>

Всяка реклама на хомеопатия е абсолютно незаконна

Боян Юруков

Блогът на **Юруков**

20 януари 2016 г.

Тук няма да обсъждам дали хомеопатията въобще работи и дали е измама, а става дума за настоящата нормативна рамка. Наскоро попаднах на един интересен член в Закона за здравето:

Чл. 169. *Забраняват се всички форми на реклама на неконвенционални методи, включително свързването им с дейности по профилактика, диагностика, лечение и рехабилитация.*

Дефиницията на „неконвенционални методи“ намираме по-горе в същия закон:

Чл. 166. (1) *Министърът на здравеопазването контролира прилагането на неконвенционалните методи за благоприятно въздействие върху индивидуалното здраве, които включват:*

1. *използване на нелекарствени продукти от органичен произход;*
2. *използване на нелекарствени продукти от минерален произход;*
3. *използване на нетрадиционни физикални методи;*
4. **хомеопатия;**
5. *акупунктура и акупресура;*
6. *ирисови, пулсови и аурикуларни методи на изследване;*
7. *диетика и лечебно гладуване.*

И двата члена са в закона, откакто е в сила от 2005 г. и не са променени. Те недвусмислено показват, че всякаква реклама на хомеопатия е забранена. Това се отнася както за електронни, така и за печатни медии. Забраната, разписана така, е абсолютна и включва твърдения, че хомеопатията лекува, облекчава или предотвратяват каквито и да е състояния.

В глава 8 на Закона липсва конкретно наказание за нарушения по този член. Глоби има единствено за реклама на алкохол в чл. 218, ал. 7 и 8. Затова би трябвало да се прилага чл. 210 и глобите да са до 5 000 лв. или 12 000 лв. при второ нарушение.

Съществува обаче Наредба № 1 от 25 януари 2012 г. за изискванията към рекламата на лекарствените продукти. Части от нея видимо противоречат на Закона за здравето:

Чл. 4. *При реклама на хомеопатични лекарствени продукти може да се използва само одобрената от ИАЛ информация за продукта.*

Чл. 5. (1) *Рекламата на лекарствени продукти, предназначена за населението, включително в помещенията и на витрините на аптеките и дрогериите, се изготвя по начин, който ясно показва, че това е рекламен материал на лекарствен продукт.*

(2) *Рекламата по ал. 1 съдържа:*

5. ...

6. *израза „хомеопатичен лекарствен продукт“ – при реклама на хомеопатичен лекарствен продукт;*

7. ...

Този пропуск е направен най-вероятно по същата причина, по която Холандия и Германия са лобирали силно в европейските институции за прокарването на изрично изключение в правилата за безопасност и ефективност на лекарствата – хомеопатията е многомилиардна индустрия. Според чл. 15, ал. 3 на Закона за нормативните актове обаче Законът за здравето има превес и забраната е важала най-малкото в последните 10 години.

Също така, в Закона за лекарствените продукти в хуманната медицина е посочено, че е разрешена рекламата единствено на регистрирани лекарства. Там има и специална глава за изискванията към хомеопатията. Изпълнителната агенция по лекарствата е тази, която издава разрешения за реклама на лекарства след одобрението им.

Има обаче една важна подробност – никъде в този Закон не е упоменато изрично, че за хомеопатичните лекарствени продукти се прави изключение спрямо чл. 169 от Закона за здравето – само, че за да може да се внася, произвежда, продава, рекламира и т.н. такъв продукт, има изискване той да е одобрен. Това означава, че забраната все пак важи и всички разрешения на ИАЛ по чл. 17, ал. 8, т. 5 за реклама на хомеопатични продукти са нищожни.

Регулацията от страна на Министерството на здравеопазването в този контекст може да се определи именно като хомеопатична – пише някъде, че има нещо, но на практика няма нищо и ефектът е нулев. Миналата седмица им изпратих запитване и очаквам отговор до следващия понеделник. Днес изпратих и сигнал до СЕМ за забранена реклама. Такива виждаме навсякъде – радио, телевизия, печатни медии. Докато пиша тези редове, слушам радио и само в последния час имаше поне 3 реклами на хомеопатични продукти.

Това, което би трябвало да се случи, е да се спрат всички реклами на хомеопатии, включително плакати и брошури в аптеките. Така ще се изпълни изискване на закона, пренебрегвано вече десетилетие. По-вероятно е обаче да не бъдат взети никакви мерки нито от Министерството, нито от СЕМ. Най-лошият вариант би бил производителите да лобират за промяна на закона и да успеят да прокарат поредното изрично изключение за хомеопатията. Още по-абсурдно би било да го изкарат от списъка на „неконвенционалните методи“.

Очаквам отговорите и ще следя темата. Междувременно, искам да благодаря на @Julz за помощта със закона.

Няма убедителни доказателства, че хомеопатията е успешна терапевтична алтернатива за лечение на различни заболявания

Списание **MD**

01.02.2015 г.

Липсват убедителни доказателства, че хомеопатията е успешна терапевтична алтернатива за лечение на различни заболявания, според официален доклад на Националния съвет по здравеопазване и медицински изследвания (NHMRC)¹ на Австралия.

Пълният текст на доклада може да бъде прочетен онлайн на адрес: www.nhmrc.gov.au/_files_nhmrc/file/your_health/complementary_medicines/review_submitted_literature_effectiveness_homeopathy_september_2013_140407.pdf. Всички налични клинични изпитвания на хомеопатни „лекарства“ включват незначителен брой болни и в повечето случаи са с некачествен дизайн, смятат неговите автори [1].

Хомеопатията е форма на алтернативната медицина с над 200-годишна история. Тя е изградена на принципите на сходството (*similia similibus curantur* – „подобното лекува подобно“). Счита се, че субстанции, които предизвикват клинична симптоматика при здрави хора, могат да лекуват болни с подобна симптоматика (приети след съответните значителни разреждания).

Хомеопатията се базира и на хипотезата за паметта на водата – многократно разредените разтвори на дадена субстанция имат „памет“ за активното вещество. Процесите, чрез които се приготвят хомеопатичните средства, са разреждане и потенциране (известен още като „динамизация“).

През 2009 г. здравните власти във Великобритания излязоха с официално становище, че „има достатъчно проучвания и доказателства, че хомеопатията не е ефикасна“, като „данните от системни обзори и метаанализи доказват, че хомеопатичните продукти са сравними с плацебо“.

Тъй като данните от доказателствената медицина за ефикасността на хомеопатията са изключително противоречиви, NHMRC на Австралия изготвя анализ на наличните проучвания в медицинската литература с цел разработване на препоръки за прилагане или неприлагане на хомеопатични средства при различни болестни състояния в хуманната медицина

Към NHMRC е била сформирана работна група по хомеопатия². Авторите са извършили търсене в най-големите и авторитетни медицински бази данни, включваща EMBASE, Medline, Cochrane Library, PubMed, PubMed Health, за да се идентифицират всички обзори на контролирани клинични изпитвания на хомеопатични продукти.

Открити са 57 системни обзора, които са отговаряли на един от следните критерии:

¹ National Health and Medical Research Council – NHMRC

² Homeopathy Working Committee – HWC

– Анализ на различни комплементарни и алтернативни методи (САМ), включително хомеопатия, за лечение в дадена област или на определено заболяване

– Анализ на ефикасността на хомеопатията за дадено заболяване.

– Анализ на ефикасността на хомеопатията за различни заболявания.

В настоящия анализ е обработена информация за 68 различни заболявания. В около половината от тях броят на пациентите в клиничните изпитвания е бил под 150. За 15 заболявания броят на участниците е вариал между 150 и 499. За 10 клинични нарушения общият брой болни е бил над 500.

Предлагаме ви в обобщен вид резултатите от анализа за някои заболявания:

Диаричен синдром в детска възраст

– Идентифицирани са четири обзора по клиничния проблем.

– В терапията са използвани комбинирани таблетки (Arsenicum album, Calcarea carbonica, лайка, podophyllum и сяра); Mercurius vivus, Pulsatilla, phosphorus, Gambogia, Aethusia, aloe, belladonna, Bryonia, Colchicum, Croton tiglium, Dulcamara, Nux vomica; както и напълно индивидуализирана, изготвена с помощта на компютърна програма (RADAR) хомеопатична смес, приема на в разреждане C30 след всяко нестабилно изхождане.

– Jacobs et al. (2006) са изследвали ефекта на комбинация от хомеопатични медикаменти за лечение на остра диария при деца на възраст между шест месеца и шест години; авторите не са установили статистически значима разлика между хомеопатията и плацебо по отношение на продължителността на диарийния синдром, дневния брой изхождания и общата честота на изхожданията за времето на заболяването.

– В анализ на Националния колаборативен център по женско и детско здраве³ се заключава, че „клиничните изпитвания имат сериозни методологични пропуски. Нещо повече, липсва съгласуваност в доказателствата, поради което не могат да се направят никакви препоръки за приложението на хомеопатията“.

– В обзор на Altunc et al. (2007) са включени три проучвания при деца с диария, лекувани с хомеопатия; авторите твърдят, че „доказателствата от клиничните изпитвания, фокусирани върху лечението или превенцията с хомеопатични препарати при деца и подрастващи, не са достатъчно убедителни, за да препоръчат хомеопатията за което и да е заболяване“.

– В анализ на Cucherat et al. (2000) се отбелязва, че „проучванията с висока методологична стойност много по-често демонстрират негативни резултатите за ползата от хомеопатията, съпоставени с тези с ниска методологична стойност“, като изследователите заключават, че „тежестта на наличните доказателства е недостатъчна, за да се потвърди, че хомеопатията е клинично ефективна“.

– Въз основа на резултатите от посочените обзорни анализи, е направен изводът, че комбинираната хомеопатия, както и индивидуализираните хомеопатични програми, не са по-ефикасни от плацебо за лечение на деца с остра диария.

³ National Collaborating Centre for Women's and Children's Health – NCC-WCH

Алергичен ринит

– Включени са пет обзора (Bellavite et al., 2011; Cucherat et al., 2000; Ernst, 2011; Linde et al., 1997; Passalacqua et al., 2006), анализиращи данни от 13 рандомизирани контролирани клинични изпитвания с между 39 и 243 участници (общ брой пациенти 1436), които сравняват ефикасността на хомеопатията с плацебо при болни с алергичен ринит

– Най-често използваните хомеопатични препарати са Galphimia glauca в различни разреждания, Betula 30C, Luffa compositum, различни тревни полени в разреждания

– Резултатите от едно от проучванията с участието на 144 пациенти (Reilly et al., 1986) демонстрират превъзходство на хомеопатичните продукти пред плацебо в лечението на алергичния ринит; тези резултати, обаче, впоследствие не са подкрепени от нито едно по-голямо, с добър дизайн, изпитване

– Резултатите от малко рандомизирано контролирано проучване с участието на 147 болни и на две проспективни нерандомизирани изследвания с включени 70 и 178 пациенти, сравняващи хомеопатичните програми с конвенционалната терапия (антихистамини, кортикостероиди и интраназален cromolyn sodium), не позволяват да се направят категорични заключения в полза на алтернативното лечение на алергичния ринит

– Въз основа на анализа на резултатите от посочените обзори експертите заключават, че няма убедителни доказателства, че хомеопатията е по-добра от плацебо или от конвенционалната терапия за лечение на алергичен ринит.

Астма

– Ефикасността на хомеопатията за лечение на пациенти с астма (алергична и неалергична) е била оценена в шест анализа (Altunc et al., 2007; Bellavite et al., 2011; Cucherat et al., 2000; Linde и Melchart, 1998; McCartney et al., 2008; Passalacqua и сътр., 2006), включващи осем рандомизирани контролирани проучвания с общо 675 участници.

– Използвана е основно индивидуализирана хомеопатична програма, като лечението е провеждано с препарати, съдържащи индивидуални алергени в различни разреждания, или с плацебо.

– Няма сигурни доказателства, че хомеопатията е по-ефикасна от плацебо за лечение на астма, е заключението на експертите.

Бронхит

– Един системен анализ идентифицира средно по размер, рандомизирано контролирано изследване (общ брой участници 258), което съпоставя Bronchiselect (хомеопатичен препарат) с плацебо при болни с бронхит.

– Въз основа на резултатите от едно-единствено клинично изпитване не може да се заяви, че хомеопатията е по-добра от плацебо в терапията на острия бронхит.

Инфекции на горните дихателни пътища (ИГДП)

– Ефикасността на хомеопатията при лечението на ИГДП е оценена от

три обзора, включващи седем клинични изпитвания; използвани са предимно *Calcarea carbonica*, *Pulsatilla*, сярa.

– Резултатите от три рандомизирани контролирани проучвания (общ брой болни 486) не демонстрират разлика в ефикасността на хомеопатията и плацебо при лечение на пациенти с ИГДП.

– Едно средно по размер рандомизирано контролирано проучване (208 болни) и три проспективни нерандомизирани изследвания (с брой на участниците между 456 и 1557) сравняват хомеопатията с конвенционалното лечение (антибиотици, противовъзпалителни медикаменти); анализът на данните доказва, че хомеопатията не е толкова ефикасна, колкото конвенционалната терапия при болни с ИГДП.

Екзема

– Само едно малко по размери проучване (общ брой болни 24) сравнява хомеопатията с плацебо при лечение на екзема; липсата на достатъчно изследвания в тази област не позволява да се заключи, доколко хомеопатията е по-ефикасна от плацебо в терапията на болните с екзема, включително с атопичен дерматит.

– Две проспективни нерандомизирани изпитвания (със 118 и 135 пациенти) съпоставят хомеопатията с друг вид терапия (кортикостероиди, антихистамини, други неспецифични терапии); въз основа на получените резултати не могат да се направят категорични изводи, че хомеопатията е поне толкова ефикасна, колкото е конвенционалното лечение при болни с екзема.

Констипация в детска възраст

– Два системни обзора, проведени през 2010 и 2011, не успяват да открият нито едно проспективно контролирано проучване, фокусирано върху ефикасността на хомеопатията за лечение на констипацията при деца, поради което не могат да бъдат направени съответните изводи.

За допълнителна информация:

Хомеопатията вреди – директно и косвено (статията е базирана на 52 източника!). *МД*, септември 2013, бр. 5; <http://spisaniemd.bg/md/2013/09/homeopatiyata-vredi-direktno-i-kosveno>.

Хомеопатичните продукти – много шум (и пари!) за плацебо ефект (за написване на статията са използвани три публикации в списание *Lancet*!). *МД*, август 2010, бр. 5; <http://spisaniemd.bg/md/2010/08/homeopatichnite-produkti-mnogo-shum-i-pari-za-platsebo-efekt>.

Използван източник:

1. Effectiveness of homeopathy for clinical conditions: Evaluation of the evidence. Prepared for the NHMRC Homeopathy Working Committee. Overview report 2013; www.nhmrc.gov.au/_files_nhmrc/file/your_health/complementary_medicines/review_submitted_literature_effectiveness_homeopathy_september_2013_140407.pdf.

Хомеопатията може да навреди на пациентите както директно, така и по индиректни механизми, според анализ на резултатите на 38 научни публикации в пет медицински електронни база данни, публикуван в списание *International Journal of Clinical Practice* [1].

От посочените 38 научни публикации¹, 30 отразяват директните нежелани реакции на хомеопатичните средства, докато останалите осем описват нарушенията, възникнали в резултат на замяна на конвенционалното лечение с хомеопатия.

Нежеланите ефекти на хомеопатичните средства (най-много съобщения са публикувани за *Rhus toxicodendron*) са били леки до умерени по тежест, но са регистрирани и четири смъртни случая. Преобладавали са интоксикационните прояви и алергичните реакции.

Хомеопатията се дефинира като „терапевтичен метод, който използва силно разредени активни субстанции, чиито ефекти върху здрави хора наподобяват изявите на дадено заболяване (симптоми, клинични характеристики и патологични състояния) при болните“ [2].

Това е най-често практикуваната форма на комплементарна и алтернативна форма на лечение [3]. Причините за широкото разпространение на метода са комплексни, но една от водещите е твърдението, че хомеопатията е безопасна [2].

Въпреки че хомеопатичните средства са силно разредени субстанции, има описани директни нежелани ефекти [4]. Индиректните рискове са свързани със замяна (или забавяне) на ефикасната конвенционална терапия при редица заболявания [4, 5].

Целта на настоящия анализ е да обобщи данните от наличните в медицинската литература публикации, фокусирани върху директните и индиректните нежелани ефекти на хомеопатичните средства при хора.

Търсенето е проведено през януари 2012 в пет електронни бази данни MEDLINE, EMBASE, AMED, CINAHL и ISI за идентифициране на всички клинични случаи и серии, отговарящи на критериите. Не са наложени ограничения по отношение на езика, на който са написани публикациите, както и на времето на публикуване. Включени са данни и от доброволни системи за съобщения.

¹ * Общият брой на засегнатите пациенти е 1159 (при 1142 са регистрирани директни нежелани ефекти, при 17 са установени индиректни усложнения). Оригиначните статии са били от Австрия [6], Белгия [21, 32], Бразилия [17], Дания [24], Франция [11, 14, 16], Германия [37, 39, 41], Холандия [38], Индия [33], Ирландия [19], Израел [10, 18, 27], Италия [12], Мексико [30], Испания [7, 9, 34], Швеция [20], Швейцария [26, 40], Великобритания [22, 29], САЩ [15, 23, 25] и са публикувани между 1978 и 2010 г.



Обработена е информация, свързана не само с директните неблагоприятни ефекти на хомеопатичните продукти, но и с усложненията в резултат на замяна на ефикасната конвенционална терапия с неефективна хомеопатия. Данните са анализирани от двама независими експерти.

Причинността е оценена въз основа на описанието на авторите на оригиналните статии. Спорните твърдения са разрешени чрез обсъждане. Намерени са 378 статии, от които 340 са изключени; останалите са отговаряли на необходимите критерии [6–42].

Хомеопатичните средства в публикациите включват Aconitum 1000, Arsenic Bromide 1-X, Arsenicum Sulfuratum Flavum-1-X, Baryta carbonica, BHI Regeneration таблетки, calcium carbonicum (калциев карбонат), Cantharis 1000, caesium chloride (цезиев хлорид), chromium (хром), Saponaria, Gambogia, Galiccol Baby, Hypericum perforatum, Ipecacuanha, Kalium bichromicum, Ledum Palustre, Lilium compositum, Loco X112, Lycopodium, Malaria officinalis 4 CH, Mercurius Heel®S, Mercurius 6a, Mercurius Sublimatus corrosivus, Nat Mur 200C, Notakehl, Nux Vomica, Penicillium chrysogenum, Cinnabaris Pentarkan, Petroleum D-5, Peruvian bark, Pulsatilla, Rhododendron Ferrugineum, Rhus toxicodendron, Ruta Graveolens, Sedatif PC, Slenderness Drops, Solanum Compositum, tanacetum, thuja, tuberculinum или неуточнени субстанции.

Директните нежелани ефекти са включвали коремни болки, метеоризъм, остра еритродермия, остър панкреатит, тежки алергични реакции, атопичен дерматит, гадене, повръщане, апнея, цианоза, регургитации, анафилаксия, арсенова кератоза и карцином, карцином на пикочния мехур, булозен пемфигрид, тежка астения, сърдечен арест, когнитивно-поведенчески отклонения, кома, летален изход, дерматит, тежко белодробно засягане, еуфория, екстремна възбудимост, хипонатриемия и хипоалбуминемия, еритем, оток на крайниците, раздразнителност, албуминурия, меланоза и кератоза, кожни лезии, остър гастроентерит, левкопения, тромбоцитопения, дифузна меланоза, метаболитна ацидоза, загуба на тегло, хронична диария, морбилиформен сърбящ обрив, наложил хоспитализация, алоpecia с косопад, болка, нарушен баланс, сомнолентност, сърбеж, бъбречна недостатъчност с метаболитна ацидоза, оток с еритродермия, интерстициален нефрит с хиперкалиемия, тежка брадикардия, обратими проводни нарушения, хипотония и синкоп, тежък оток, кръвене, обриви, кихане, ринит, лека летаргия, тахипнея, фебрилитет, арефлексия на долни крайници, атаксия, левкоцитоза, генерализиран макуло-папуло-везикулозен обрив, засягане на зениците.

В част от случаите приложението на хомеопатичните средства е довело до сериозни усложнения, като токсична полиневропатия, квадрипареза, бъбречна недостатъчност с необходимост от хемодиализа, карцином и летален изход. Част от болните са били хоспитализирани [8, 15, 19, 20, 25] и лекувани с конвенционални медикаменти [6, 19, 30, 36, 37].

Индиректните неблагоприятни ефекти включват влошаване на белодробната алергия, влошаване на саркоидозата, гломерулонефрит, хипертензивна сърдечна недостатъчност и енцефалопатия, *H. influenzae* менингит, сепсис и гърчове, малигнен меланом, мултиорганна недостатъчност, оток, пневмо-

кокова пневмония с пурулентен перикардит и кома, сепсис и летален изход, тежка екзацербация на атопичния дерматит с последващи усложнения, като неовладяема хипертония, смърт, хидроцефалия с необходимост от хирургичен дренаж.

Продължителността на нежеланите ефекти е вариала от няколко часа [23] до седем месеца [10, 17]. Пълно възстановяване е регистрирано при 18 болни [7, 8, 10, 13, 15, 17, 19, 22, 26, 30, 32, 34, 36, 40], четирима са починали [9, 27, 33, 42]. Истината за честотата на нежеланите ефекти са били недостатъчни, за да се прецени причинността и ефектите [14, 20, 28, 29, 35, 38, 39, 41]. В 17 от случаите причинността е била вероятна, сигурна в шест, почти сигурна в 12 и неясна в един случай.

Най-честите причини са били алергичните реакции [6, 7, 9, 12, 20, 28, 35, 37, 40], поглъщане на токсични субстанции [7, 8, 13, 22, 23, 25, 26, 30, 34, 36, 38] и negliжиране на здравословния проблем, и отказ от конвенционална терапия [10, 14, 16, 18, 20, 24, 27, 42].

Според авторите на настоящия анализ, хомеопатията може да има неблагоприятни ефекти, част от които са сериозни. Наскоро публикуван доклад на Европейския съвет за класическа хомеопатия (European Council for Classical Homeopathy – ECHH) заключава, че хомеопатията е „безвредна за приложение“ [43]. Този доклад, обаче, е непълен и включва едва една трета от публикациите, включени в настоящия анализ.

Докладът на ECHH коментира и безопасността на хомеопатията спрямо конвенционалната терапия. Изглежда хомеопатичните продукти предизвикват много по-малко нежелани странични ефекти, отколкото конвенционалните лекарства, но подобно сравнение е подвеждащо, тъй като не абсолютният риск на интервенцията, а балансът риск/полза определят стойността на всяко лечение. Ако ползата е малка или несъществуваща, дори съвсем малък или незначителен риск би обърнал баланса към негативен.

Много често не може да се направи точно разграничаване между директните и индиректните нежелани ефекти на хомеопатичните средства. Често липсва и информация дали даден продукт е предписан от квалифициран и официално регистриран хомеопат, както и други важни детайли.

Повечето експерти приемат прилагането на неефективното хомеопатично лечение за сериозни заболявания като потенциално по-увреждащо от вредите, причинени от самите хомеопатични средства. Доказателствата за индиректните неблагоприятни ефекти подчертават необходимостта всички хомеопати да бъдат адекватно обучени, за да избягват подобни вреди в бъдеще.

Предпочитанията в полза на хомеопатията пред конвенционалната медицина при лечението на тежки, животозастрашаващи заболявания може да причини сериозни последици, като този проблем е свързан с въпроса за квалификацията на лекаря [16, 18, 27].

Примери за сериозни заболявания, при които се използва хомеопатия за лечение или за профилактика, са: малария [16], тревожно разстройство [44], депресия [45], екземи [46], безсъние [47], мигрена и ревматологични заболявания [48]. Фактът, че има подобни съобщения, е твърде обезпокоителен. Ето

защо, авторите още веднъж искат да подчертаят необходимостта за гарантирането на това, всички хомеопати да са медицински компетентни.

В ретроспективен анализ на клинични случаи, при които хомеопатията е комбинирана с билколечение и хранителни добавки, хомеопатичното лечение е имало вторият най-висок индекс на хоспитализации с общо 255 регистрирани нежелани реакции [49].

Настоящият обзор има няколко силни страни – проведено е обширно търсене в наличната медицинска литература; не са поставяни ограничения по отношение на езика, на който са написани публикациите, както и на времето на публикуване; клиничните случаи са оценени по предварително дефинирани критерии; там където е било възможно са изключени факторите, които могат да повлияят на оценката; включени са повече нежелани ефекти в сравнение с публикуваните до момента обзори.

Разбира се, обзорът има и някои ограничения, които са свързани с непълнота на наличните данни [14, 16, 24, 28, 29, 35, 38, 39, 41]. Неблагоприятните ефекти на хомеопатичните средства най-вероятно не винаги се съобщават. Ето защо, броят на клиничните случаи, обобщени в настоящия анализ, е по-малко значим от факта, че подобни събития въобще съществуват.

Според наскоро публикуван системен обзор, включващ плацебо-контролирани проучвания, честотата на неблагоприятните ефекти на хомеопатичните средства е по-висока от тази на плацебо [50]. Усложненията са включвали главоболие, уморяемост, кожни лезии, нарушена чревна функция и алергични реакции.

В заключение, има публикации за нежелани ефекти на хомеопатията, като някои от тях имат сериозни последици. Клиницистите трябва да бъдат запознати с рисковете, свързани с прилагането на този метод.

Въпросът, който трябва да бъде решен, е етична и надеждна ли е хомеопатията за пациентите [51]? От една страна – има ли този метод реално по-висока ефективност, отколкото плацебо (липса на активна молекула) [52]? А от друга – имаме ли право да твърдим, че хомеопатията е безвредна?

Използвани източници:

1. Posadzki P., Alotaibi A., Ernst E. Adverse effects of homeopathy: A systematic review of published case reports and case series. *Int J Clin Pract.* 2012; 66 (12): 1178-1188; [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)1742-1241](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1742-1241).
2. Ernst E., Pittler M., Wider B. et al. *The Desktop Guide to Complementary and Alternative Medicine*, 2nd edn. Edinburgh: Elsevier Mosby, 2006.
3. Hunt K., Ernst E. Patients' use of CAM: results from the Health Survey for England 2005. *Focus Altern Complement Ther* 2010; 15: 101-3; [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)2042-7166](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)2042-7166).
4. Ernst E. Risk-free homeopathy? *Schweiz Med Wochenschr* 1996; 126: 1677-9.
5. Vickers A, Zollman C. ABC of complementary medicine – homeopathy. *BMJ* 1999; 319: 1115-1118; www.bmj.com.
6. Aberer W., Strohal R. Homeopathic preparations – severe adverse-effects, unproved benefits. *Dermatologica* 1991; 182: 253.

7. Audicana M., Bernedo N., Gonzalez I. et al. An unusual case of baboon syndrome due to mercury present in a homeopathic medicine. *Contact Dermatitis* 2001; 45: 185; [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)1600-0536](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1600-0536).
8. Aviner S., Berkovitch M., Dalkian H. et al. Use of a homeopathic preparation for „infantile colic“ and an apparent life-threatening event. *Pediatrics* 2010; 125: E318-23; <http://pediatrics.aappublications.org/>.
9. Barquero R., Redondo L., Galeano D. et al. [Fatal acute pancreatitis in a patient who received a homeopathic treatment]. *Spanish. Med Clin* 2004; 122:318-9; www.elsevier.com/journals/medicina-clnica/0025-7753.
10. Benmeir P., Neuman A., Weinberg A. et al. Giant melanoma of the inner thigh – a homeopathic life-threatening negligence. *Ann Plast Surg* 1991; 27: 583-5; <http://journals.lww.com/annalsplasticsurgery/pages/default.aspx>.
11. Bernez A., Perrinaud A., Bdallah-Lotf M. et al. [DRESS syndrome with severe pulmonary involvement following oral intake of a homeopathic drug]. [French]. *Ann Dermatol Venereol* 2008; 135:140-2; www.sciencedirect.com/science/journal/01519638.
12. Cardinali C., Francalanci S., Giomi B. et al. Contact dermatitis from Rhus toxicodendron in a homeopathic remedy. *J Am Acad Dermatol* 2004; 50: 150-1 www.jaad.org.
13. Chakraborti D., Mukherjee S., Saha K. et al. Arsenic toxicity from homeopathic treatment. *J Toxicol Clin Toxicol* 2003; 41: 963-7; www.eapcct.org.
14. Colin P. Homeopathy and respiratory allergies: a series of 147 cases. *Homeopathy* 2006; 95: 68-72; www.journals.elsevier.com/homeopathy.
15. Curry T., Gaver R., White R. et al. Acquired long QT syndrome and elective anesthesia in children. *Pediatr Anesth* 2006; 16: 471-8; [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)1460-9592](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1460-9592).
16. Delaunay P., Cua E., Lucas P., Marty P. Homeopathy may not be effective in preventing malaria. *BMJ* 2000; 321: 1288.
17. Duque-Estrada B., Vincenzi C., Misciali C. et al. Alopecia secondary to mesotherapy. *J Am Acad Dermatol* 2009; 61: 707-9.
18. Edelson G., Levy Y., Shoenfeld Y. Relapse of sarcoidosis after alternative medical treatment. *Harefuah* 1999; 136: 849-50.
19. Farrell J., Campbell E., Walshe J. Renal failure associated with alternative medical therapies. *Ren Fail* 1995; 17: 759-64; <http://informahealthcare.com/loi/rnf>.
20. Forsman S. Homeopati kan vara farling vid hudsjukdomar och allergier. *Lakartidningen* 1991; 88: 1672.
21. Geukens A. Two more case histories. *J Am Ins Homeopath* 2001; 94: 93-105; <http://homeopathyusa.org/journal>.
22. Goodyear H., Harper J. Atopic eczema, hyponatraemia, and hypoalbuminaemia. *Arch Dis Child* 1990; 65: 231-2; <http://adc.bmj.com>.
23. Guha S., Dawn B., Dutta G. et al. Bradycardia, reversible panconduction defect and syncope following self-medication with a homeopathic medicine. *Cardiology* 1999; 91: 268-71; www.cardiologyjournal.org.

24. Ibsen H., Halkier-Sorensen L., Thestrup-Pedersen K. Complications in patients with atopic dermatitis after use of an alternative treatment. *Ugeskr Laeger* 1987; 149: 1246-7.
25. Kerr H., Yarborough G. Pancreatitis following ingestion of a homeopathic preparation. *N Engl J Med* 1986; 314: 1642-1643; www.nejm.org.
26. Kuenzli S., Grimaitre M., Krischer J. et al. Childhood bullous pemphigoid: report of a case with life-threatening course during homeopathy treatment. *Pediatr Dermatol* 2004; 21: 160-163; [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)1525-1470](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1525-1470).
27. Luder A., Frydman G. The mortality and morbidity of non-medical („Alternative“) treatment for minors. *Int J Adolesc Med Health* 2000; 12: 295-305; <http://www.degruyter.com/view/j/ijamh>.
28. Menniti-Ippolito F., Mazzanti G., Santuccio C. et al. Surveillance of suspected adverse reactions to natural health products in Italy. *Pharmacoepidemiol Drug Saf* 2008; 17: 626-35; [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1002/\(ISSN\)1099-1557](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1002/(ISSN)1099-1557).
29. Monk B. Severe cutaneous reactions to alternative remedies. *BMJ* 1986; 293: 665-6.
30. Montoya-Cabrera M., Rubio-Rodriguez S., Valazquez-Gonzalez E. et al. Intoxicacion mercurial causada por un medicamento homeopatico. *Gaceta Med Mex* 1991; 127: 267-70.
31. Mortelmans L., Biesemans L., Van Rossom P. Homeopathic products, not as innocent and safe as they seem?
A case report. *Eur J Emerg Med* 2004; 11: 242-3; <http://journals.lww.com/euro-emergencymed/pages/default.aspx>.
32. Potier J. Bromate intoxication due to the ingestion of a dose prescribed by a homeopathist. *Nephrol Dial Transplant* 1998; 13: 2978-9; <http://ndt.oxfordjournals.org/>.
33. Prasad H., Malhotra A., Hanna N. et al. Arsenicosis from homeopathic medicines: a growing concern. *Clin Exp Dermatol* 2006; 31: 497-8; [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)1365-2230/issues](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1365-2230/issues).
34. Rodriguez-Vico J., Martinez-Pueyo A., Mendoza-Rodriguez A. et al. Neurological manifestations in accidental poisoning by homeopathic kerosene. *Neurologia* 2009; 24: 432-3; www.elsevier.com/journals/neurologia/0213-4853.
35. Sasseville D., Nguyen K. Allergic contact dermatitis from Rhus toxicodendron in a phytotherapeutic preparation. *Contact Dermatitis* 1995; 32: 182-3.
36. Stevens W. Thallium intoxication caused by a homeopathic preparation. *Toxicol Eur Res* 1978; 1: 317-20.
37. Turkoglu-Raach G., Grone H., Sitter T. et al. Another „suspect“: homeopathic agent associated with acute interstitial nephritis. *Dtsch Med Wochenschr* 2010; 135: 1224-7.
38. Van Ulsen J., Stolz E., Joost T. Chromate dermatitis from a homeopathic drug. *Contact Derm* 1988; 18: 56-7.
39. Von Mach M., Habermehl P., Zepp F. et al. Drug poisonings in childhood at a regional poisons unit. *Klin Padiatr* 2006; 218: 31-33; www.thieme-connect.de/ejournals/toc/klinpaed.

40. Wille D., Hauri-Hohl M., Vonbach P. et al. Too much of too little: xylitol, an unusual trigger of a chronic metabolic hyperchloremic acidosis. *Eur J Pediatr* 2010; 169: 1549-51; www.springer.com/medicine/pediatrics/journal/431.
41. Zuzak T., Rauber-Luthy C., Simoes-Wust A. Accidental intakes of remedies from complementary and alternative medicine in children-analysis of data from the Swiss Toxicological Information Centre. *Eur J Pediatr* 2010; 169: 681-8.
42. Lim A., Cranswick N., South M. Adverse events associated with the use of complementary and alternative medicine in children. *Arch Dis Child* 2011; 96: 297-300.
43. The Safety of homeopathy. An ECCH Report www.homeopathy-soh.org/attachments/2011/04/ECCHSafetyReport_2009.pdf.
44. Pilkington K., Kirkwood G., Rampes H. et al. Homeopathy for anxiety and anxiety disorders: a systematic review of the research. *Homeopathy* 2006; 95: 151-62.
45. Pilkington K., Kirkwood G., Rampes H. et al. Homeopathy for depression: a systematic review of the research evidence. *Homeopathy* 2005; 94: 153-63.
46. Ernst E. Homeopathy for eczema: a systematic review of controlled clinical trials. *Br J Dermatol* 2012; 166: 1170-2 [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)1365-2133](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1365-2133)
47. Cooper K., Relton C. Homeopathy for insomnia: a systematic review of research evidence. *Sleep Med Rev* 2010; 14: 329-37; www.journals.elsevier.com/sleep-medicine-reviews/.
48. Ernst E. A systematic review of systematic reviews of homeopathy. *Br J Clin Pharmacol* 2002; 54: 577-582; [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)1365-2125](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1365-2125).
49. Vassilev Z., Chu A., Ruck B. et al. Evaluation of adverse drug reactions reported to a poison control center between 2000 and 2007. *Am J Health-Syst Pharm* 2009; 66: 481-487; www.ajhp.org.
50. Dantas F., Rampes H. Do homeopathic medicines provoke adverse effects? A systematic review. *Br Homeopath J* 2000; 89 (Suppl. I): S35-38; www.sciencedirect.com/science/journal/00070785.
51. Shaw D. Editorial. Homeopathy is where the harm is: five unethical effects of funding unscientific “remedies“. *J Med Ethics* 2010; 36:130-131; <http://jme.bmj.com/content/36/3/130.full>.
52. Shang A., Huwiler-Muntener K., Nartey L. et al. Are the clinical effects of homeopathy placebo effects? Comparative study of placebo-controlled trials of homeopathy and allopathy. *Lancet*. 2005; 366 (9487):726-732; www.thelancet.com.

**Ивайло Славов: „Изпих 280 хапчета, хомеопатията е само
захар и вода“**

24 ЧАСА.6Г

26 ноември 2012 г.

С физика Ивайло Славов разговаря Любомира Николаева.

– Г-н Славов, как сте със здравето след 280 хапчета?

– Благодаря, в чудесно здраве съм за годините си и начина ми на живот.

– Досега за толкова изпити наведнъж таблетки съм чувала само от лекари от токсикологията, които спасяват самоубийци, вие защо го направихте?

– Изпих по 80 топчета от опаковки, на които пишеше пчелна отрова (към която съм алергичен), беладона и арника и още 40 таблетки с надпис „Седатиф ПС“. Всъщност на всички тях трябва да пише захар, защото в тях няма никакво активно вещество. Точно това исках да покажа с демонстрационното изпиване на толкова хомеопатични стоки.

– Не ви ли беше страх, че може да ви стане нещо?

– В никакъв случай. Когато пиете конвенционален лекарствен препарат, той попада в кръвообращението и предизвиква определени биохимични или биофизични процеси, които водят до излекуване или до облекчаване на симптомите. Когато вие пиете едно нищо, тъй като в хомеопатичните стоки няма нищо, не можете да очаквате друг соматичен ефект освен психологически предизвикан, от типа на плацебото. И сега сигурно много ваши читатели ще кажат: „Този е физик, какво разбира от медицина?!“ Първо – хомеопатията не е медицина. Това е една псевдонаучна форма на медицината, по-скоро подобна на религия или култ, със силно езотерични основания. Второ, не съм чул хомеопат да коментира числото на Авогадро. То показва колко точно частици се съдържат в единица маса от дадено вещество. Това е фундаментална константа във физиката и химията и задава граница, след която вече не можем да разреждаме дадено вещество. В разрежданията на хомеопатичните стоки този предел е 12С (12 поредни пъти сме разредили в отношение 1:100, като всеки път вземаме едната част от предното разреждане, а не от оригиналната субстанция). В която и да е хомеопатична стока 12С вие нямате нито една молекула от активното вещество, чието име е изписано на етикета. Тоест 12С е едно доста ниско разреждане, стандартната разредка е 30С, а най-продаваната противогрипна хомеопатична стока е в разредка 200С. Разбирате ли? След дванадесет разредки вие нямате нищо от оригиналната субстанция.

– Едно е учен да е твърдо убеден в някаква теза, друго – да я изпитва на себе си, какво ви подтикна?

– Аз съм човек на точната наука, фактите и закономерностите. Тоталната липса на здрав разум ме тревожи. Безпощадно прав е бил Айнщайн, шегувайки се, че здравият разум на Земята е константа, а населението на-

раства ли, нараства... Имам чувството, че живеем в някакво технологично Средновековие, в което крепостните селяни не биват допускани до науката, а стават жертви на шамани, лечители, врачки и всякакви шарлатани. То не е астрология, то не е хомеопатия, то не са квантови и други псевдолечители, спекулации около земетресения, химически следи от самолети, детокс мании, нутриционизъм, креационизъм и др. Все методи за отравяне на здравомислието и най-важното – за финансово възползване от хората в нужда и беда. Това, което искрено ме възмущава, е наглостта всички гореизброени да се представят като работещи с научни методи. Същността на научния метод е: експеримент, опит, наблюдение – теория – нови експерименти за потвърждаване или отричане на теорията. Дори само един-единствен експеримент да опровергава теорията, тя не остава в науката. Много контролирани експерименти са проведени, за да се види дали хомеопатията работи извън плацебо ефекта. Съжалявам, не работи. Специално препоръчвам да гледате филма на Би Би Си „Хомеопатията: Тестът“ и да прочетете книгата „Псевдонауката“ на Бен Голдейкър.

– Вие как се лекувате?

– Имам много добър личен лекар и когато се налага, пия лекарства, предписани ми от нея или други специалисти. Знам, че недостатъците на здравната ни система карат много хора да търсят алтернативи, но конвенционалната медицина няма разумни заместители към момента.

– Хиляди хора са твърдо убедени, че хомеопатията е нещо различно и помага.

– Ключовата дума е „убедени“. Когато човек вярва в нещо, игнорира логиката и здравия разум. Каквито и научни аргументи да предложи, няма да бъдат приети. Ако хомеопатията работи, ние трябва да изхвърлим в кошачизма физиката, химията, биологията, всички медицински и когнитивни науки. Действието на хомеопатичната вода и захар са основани на няколко ефекта, най-важните от които са плацебо ефектът, ефектът на регресия към средна величина (при по-леки заболявания в крайна сметка състоянието се нормализира след известно време) и др.

– Колежка разказва, че синът ѝ се лекува само с хомеопатични средства, а при грипна епидемия оздравява пръв.

– И аз имам такива познати, но съм останал с впечатлението, че тези деца боледуват по-често, тъй като ходят недоизлекувани. Шегата настрана, мога да ви приведа стотици примери на починали деца, лекувани с хомеопатия, жени, умрели от рак на гърдата, лечим от съвременната медицина. Именно поради такива случаи все повече хомеопати влизат в съда. Дори във Великобритания, давана ни за пример с кралското семейство, през 2010 г. Долната камара на британския парламент предизвика анкетна комисия за хомеопатията. Излезе солиден доклад, който много лесно всеки може да намери и прочете в сайта на парламента. В доклада категорично е доказано, че хомеопатията не действа извън плацебо ефекта и тя няма научни основания. От правителството се изисква да спре финансирането на хомеопатията през тяхната здравна каса и регистрацията на хомеопатичните стоки в лекарствената

им агенция. Вече е затворена една хомеопатична болница и са останали 3 в цяла Великобритания. Хомеопатичната общност лобира с позволени и непозволени средства сред депутатите, но от тази година Британската лекарствена агенция извади от пазара над 90% от хомеопатичните стоки, като не ги лицензира за продажба. Регулациите на ЕС са също много строги. В българския закон за регистрация на лекарствените средства режимът за хомеопатичните стоки е силно облекчен и чл. 36, ал. 2 от закона гласи, че за хомеопатичните лекарствени продукти не се представят резултати от клинични и предклинични изпитвания, когато може да се докаже с библиографски данни от научната литература, че продуктът е с установена безопасност.

– Вие сте геофизик и въпреки участието ви в много проекти, свързани с наука, не сте учили медицина, фармация, какво ви дава увереност, че сте прав?

– Има фундаментални природни закони, чиято валидност е неоспорима. Във физиката законите са два типа – едните разрешават неща, другите забраняват. Някои процеси, движения и явления са по-разрешени от други, или в квантовия свят – по-вероятни, но тези, които са забранени, са абсолютно забранени, разбирайте – невъзможни. Принципите на хомеопатията са в тотално противоречие със забранителните закони на физиката (причинно-следствената връзка, всичките закони за запазване на маса, енергия, заряд, импулс и др.). На мен не ми трябват сърцераздирателни истории за излекувани кучета или бебета, на които конвенционалната медицина хич не е помогнала, за да знам, че хомеопатията няма научни основания и е по-скоро психотерапия, езотерика и шаманизъм. А и от десетки години известният противник на псевдонауката Джеймс Ранди предлага награда от 1 млн. долара за всеки, който докаже с научен експеримент, че хомеопатията (и не само тя) работи. И докато астролози, лечители, говорещи с духове и всякакви други шарлатани все пак направиха опити да се преборят за наградата, нито един хомеопат досега не се е престрашил да докаже истинността на „науката“ си. Което поставя под дълбоко съмнение собствената им вяра в това, което продават на другите.

– Щом е толкова просто да се лекуваме с плацебо, не е ли по-смислено медицината да развива приоритетно психотерапията?

– Нека бъдем наясно – плацебото не е панацея. То действа само при ограничен кръг заболявания – точно кръга, който хомеопатията твърди, че лекува. Между 30% и 35% от хората се повлияват от плацебо. В момента, в който лекарят каже на пациента, че му предписва плацебо, то вече не действа. Лекарите лекуват и с думите, и с успокояващото и мотивиращо отношение към болния. И докато при личния лекар чакаш час-два да влезеш, той те преглежда набързо и те отправя, хомеопатите те обгрижват в типично психотерапевтичен стил, чувстваш се специален. Обещават ти панацея, а ти дават захар и вода, докато медицината знае своите граници. И колкото и да е тъжно, доста хора чуват от лекарите си честното: „Съжалявам, съвременната медицина не може да направи нищо повече!“. Хомеопатичните стоки поемат ангажимент да ви излекуват от всичко – от заекване, през малария до СПИН

и рак. Знаете ли, че има хомеопатичен комплект за първа/спешна помощ при автомобилни катастрофи?!

ВИЗИТКА:

Ивайло Славов

Роден е през 1966 г. в София. Завършва физика в Софийския университет, има специализации „Геофизика“ и преподавателска квалификация.

Бил е учител по математика, физика и астрономия в 12-о СОУ, София.

След специализация по авиационна метеорология започва като синоптик във военновъздушната база в Доброславци. От 2003 г. е синоптик в TV-MET.

Активно работи в групата за комуникация на науката към Британския съвет и Форум „Демокрит“, член е на журито на „ФеймЛаб“, един от организаторите на Софийския фестивал на науката.

Хомеопатичните продукти – много шум (и пари!) за плацебо ефект

Списание **MD**

01.08.2010 г.

Британската регулаторна агенция за медикаментите и лекарствените средства¹ през 2009 одобри официално, но доста условно, първия хомеопатичен продукт (*Arnica montana*), което постави както етични, така и чисто практически въпроси за разрешаване [1].

„Резултатите от клинични проучвания и изпитвания не позволяват да се заключи, че арника има установени клинични ефекти, но показват тенденция арника да има някои благоприятни ефекти при някои състояния“, се подчертава в становището за одобрение.

Хомеопатичните средства са резултат от многократно разреждане на дадена оригинална субстанция. Според Френската хомеопатична фармакопея, те се подлагат на 30 последователни (1:99) разреждания.

Според константата на Avogadro ($N_A=6.022 \times 10^{23}$ mol⁻¹), хомеопатичните продукти на практика не съдържат нищо, дори и една молекула от оригиналната субстанция.

Дефиницията на европейските регулаторни власти определя хомеопатичния продукт като „вещество, което може да не съдържа дори 1/10 000 част от оригиналната субстанция или 1/100 част от най-малката доза, използвана от алопатията“. С други думи, дори и да съдържа нещо, количеството на „нещото“ в хомеопатичния продукт е толкова минимално, че не може да има никакъв, освен плацебо ефект.

Според директивата на Европейската комисия, хомеопатичните средства са медикаменти, но се подчертава, че поради „незначителното количество активна субстанция, която те съдържат“, процедурата по тяхната регистрация е „значително улеснена“. Това се отнася за онези продукти, които включват чист разтворител и не представляват никакъв риск за пациентите.

Ако дадена институция разреши определен продукт да се продава свободно на пазара, това означава, че той е бил одобрен въз основа на представени научнообосновани данни. Дори минералната вода, например, минава подобна процедура. Целта е да се защитят потребителите.

Хипотезата, че „нищото“ може да лекува, предполага, че хомеопатичните продукти трябва да се одобряват, като се прилага същата методика, валидна за алопатичните (фармацевтичните) средства.

Същевременно, директивата на Европейската комисия признава „трудностите при използването на конвенционалните статистически методи, прилагани в клиничните изпитвания, в областта на хомеопатията“.

¹ MHRA – Medicines and Healthcare products Regulatory Agency, www.mhra.gov.uk.

Няма никакви възможности научно да се оцени ефектът на средство, което не съдържа активна субстанция. Или, най-общо, посланието на официалните европейски власти е „нека да сме сигурни, че даден продукт не причинява вреда, но нека да спрем да твърдим, че той има някакъв благоприятен ефект“.

Оценката на качеството на хомеопатичните средства не е задължение на здравните власти и изпълнителните агенции по лекарствата. По определение, вещество, което не съдържа активна субстанция, не е обект на проучване от страна на науката, в случая – на конвенционалната медицина.

Експертната оценка на регулаторните органи се основава на статистически методи (клинични изпитвания) и на определени показатели (ефикасност и безопасност).

Хомеопатичните продукти не могат да бъдат изследвани за ефикасност и безопасност. За да се съхрани авторитетът на регулаторните власти и професионалното достойнство на научните комитети, становището, че подобни продукти могат поне да се консумират, трябва да бъде давано от институции, които оценяват безопасността на хранителните продукти.

Медицинските експерти трябва категорично да отказват да оценяват хомеопатичните продукти, защото всъщност няма какво да се оценява.

От друга страна, хомеопатията може индиректно да бъде вредна за общественото здраве.

Регистрирането на хомеопатията* от здравните власти може да има две последици – отклоняване на вниманието на лекарите и пациентите от конвенционалната медицина и на фармацевтичната индустрия от трудоемкото и изискващо средства разработване на нови лекарствени средства към по-малко рисков и печеливш пазар.

Извън неблагоприятните последици за изследователите и общественото здраве, огромният „товар“ на „мнимото проучване“ на хиляди хомеопатични продукти от регулаторните власти ще отклони човешки и финансов ресурс от изучаване на ползите и неблагоприятните ефекти на истинските медикаменти.

Обезпокоителен е фактът, че регистрирането на хомеопатичните средства като медикаменти подвежда потребителите, че тези продукти имат благоприятен ефект върху тяхното здраве. Това просто не е вярно, най-малкото защото те не съдържат нищо. Накратко, потребителите си дават парите, за да купуват нищо.

Това задължава експертите от здравните институции да отхвърлят одобрението на хомеопатичните средства.

Лекарите трябва да информират своите пациенти (и родителите на малки деца) за неустановените ефекти на хомеопатичните продукти, съгласно принципите на медицината, базирана на научните доказателства.

* Принципът на хомеопатията е, че сходното се лекува със сходно (*similia similibus curentur*). С други думи, всичките симптоми на пациента могат да бъдат лекувани със субстанции, които предизвикват същите симптоми при здрави хора. Терминът *хомеопатия* произлиза от гръцките думи *homoios* (сходно) и *pathos* (страдание).

Хомеопатичните средства са толкова многократно разредени активни субстанции,

че накрая те не съдържат молекули от оригиналното вещество.

Няма убедителни доказателства, че хомеопатията може специфично да лекува което и да е било заболяване. След като „подобното се лекува от подобно“, как тогава от нищо може да излезе нещо?

Хомеопатията е научна аномалия [3], която въпреки това оцелява. Защо? Защото пациентите и техните близки са склонни да вярват на чудеса, поради недоволство от качеството на конвенционалната медицинска помощ и грижи. Данните от клинични двойно-слепи, плацебо-контролирани, проучвания потвърждават, че плацебо (таблетка или течност без активна субстанция) винаги има някакъв ефект за пациентите, който е различен от нула.

Използвани източници:

1. Garattini S., Bertele V. Homeopathy: not a matter for drug-regulatory authorities. *Lancet* 2009; 374: 1578-1580, www.thelancet.com.
2. Shang A., Huwiler-Muntener K., Juni P. et al. Are the clinical effects of homeopathy placebo effects? Comparative study of placebo-controlled trials of homeopathy and allopathy. *Lancet* 2005; 366: 726-732.
3. Lewith G., Walach H. Homeopathic remedies and drug-regulatory authorities. *Lancet* 2010; 375: 279.

Най-известното специализирано медицинско списание в света – *The Lancet*, публикува няколко статии, посветени на хомеопатията, в които ясно и научнообосновано се доказва, че нейните ефекти са колкото и на... плацебо (таблетка или течност, в които няма активно вещество).

Принципът на хомеопатията е, че сходното се лекува със сходно (*similia similibus curentur*). С други думи, всичките симптоми на пациента могат да бъдат лекувани със субстанции, които в неразредено състояние предизвикват същите симптоми при здрави хора. Терминът *хомеопатия* произлиза от гръцките думи *homoios* (сходно) и *pathos* (страдание).

Хомеопатичните средства са толкова многократно разреждени активни вещества (от растителен, минерален, животински или човешки произход), че накрая те съдържат само „следи“ или дори не съдържат молекули от оригиналното вещество – процесът се нарича ултра-молекулярно разреждане.

Според химиците, при разреждане, което надхвърля цифрата на Авогадро*, във водната среда не остава дори и една молекула от оригиналната субстанция. Според хомеопатите, в течността „се съхранява информация“ за свойствата на оригиналните вещества.

Няма убедителни научноизследователски доказателства, че хомеопатията може специфично да лекува което и да е било заболяване. След като „подобното се лекува от подобно“, как тогава от нищо може да излезе нещо?

Хомеопатията е научна аномалия. Въпреки това, тя оцелява. Защо? Защото пациентите и техните близки са склонни да повярват в чудеса, поради недоволство от качеството на конвенционалната медицинска помощ и грижи.

Данните от клинични двойно-слепи, плацебо-контролирани, проучвания потвърждават, че плацебо винаги има някакво въздействие върху пациентите, което е различно от нула (този ефект е само в нашите мисли или представи).

Хомеопатичните средства са резултат от многократно разреждане на дадена оригинална субстанция. Колко голямо трябва да е това разреждане? Според Френската хомеопатична фармакопея, те се подлагат на 30 последователни (1:99) разреждания¹. С други думи, хомеопатите твърдят, че колкото по-разредено и колкото по-активно е разклатено по време на разреждането едно вещество, толкова по-големи са ползите от него.

Дефиницията на европейските регулаторни власти определя хомеопатичния продукт като „вещество, което може да не съдържа дори 1/10 000 част от оригиналната субстанция или 1/100 част от най-малката доза, използвана от алопатията (класическата медицина)“. С други думи, дори и да съдържа

¹ Константа на Avogadro $N_A=6.022\ 141\ 79(30) \times 10^{23}$ mol⁻¹

нещо, количеството на „нещото“ в хомеопатичния продукт е толкова минимално, че не може да има някакъв специфичен клиничен ефект.

Няма никакви възможности научно да се оцени ефектът на средство, което не съдържа активна субстанция. Или, най-общо, посланието на официалните европейски власти е „нека да сме сигурни, че даден продукт не причинява вреда, но нека да спрем да твърдим, че той има някакъв благоприятен ефект“.

Прегледът на данните от сравнителни клинични проучвания не потвърдиха, че хомеопатичните продукти имат някакъв ефект, който да е убедително по-благоприятен от този на плацебо.

От друга страна, хомеопатията може индиректно да бъде вредна за общественото здраве.

Регистрирането на хомеопатията от здравните власти може да има две последици – отклоняване на вниманието на лекарите и пациентите от конвенционалната медицина и на фармацевтичната индустрия от трудоемкото и изискващо средства разработване на нови лекарствени средства към по-малко рисков и печеливш пазар.

Обезпокоителен е фактът, че регистрирането на хомеопатичните средства като лекарства подвежда потребителите, че тези продукти имат благоприятен ефект върху тяхното здраве. Това просто не е вярно, най-малкото защото те не съдържат нищо. Накратко, потребителите си дават парите, за да купуват нищо.

Семейните лекари трябва да информират своите пациенти (и особено родителите на малки деца) за неустановените ефекти на хомеопатичните продукти, съгласно принципите на медицината, базирана на научните доказателства.

Използвани източници:

1. Garattini S., Bertele V. Homeopathy: not a matter for drug-regulatory authorities. *Lancet* 2009; 374: 1578-1580, www.thelancet.com.
2. Shang A., Huwiler-Muntener K., Juni P. et al. Are the clinical effects of homeopathy placebo effects? Comparative study of placebo-controlled trials of homeopathy and allopathy. *Lancet* 2005; 366: 726-732.
3. Lewith G., Walach H. Homeopathic remedies and drug-regulatory authorities. *Lancet* 2010; 375: 279.

**Учените от
Българската академия
на науките срещу
хомеопатията в
България**

МОН: Вх.№ 94-1226 от 14.03.2022 г.
МЗ: Вх.№ 94-2062 /14.03.2022 г.

До Акад. Николай Денков
Министър на образованието и
науката

До проф. Асена Сербезова
Министър на здравеопазването

ОБРЪЩЕНИЕ-ПОДПИСКА

Уважаеми министри,

Научихме съвсем наскоро, че оставайки неизвестно за българската научна общност, както и за здравомислещите и отговорни за образованието хора, вече повече от 10 години в средното професионално образование у нас се е настанило преподаването на лъженауката хомеопатия. Бе установено, че невероятната професионална квалификация за специалност с код 52 40 114 „Технология на хомеопатичните и фитопродукти“ от професията с код 52 40 10 „Технология на хомеопатичните и фитопродукти“, от професионално направление с код 524 „Химични продукти и технологии“, се реализира в почти всички бивши химически техникуми, днес наричани професионални гимназии (ПГ), най-малкото от 2013 г. насам. Приблизително оттогава датират преподаването и държавните изпити по тази „Технология на хомеопатичните и фитопродукти“. Запознаването с десетките страници от проектите за Национална изпитна програма за провеждането на държавни изпити за трета степен на професионална квалификация за специалността с код 52 01 14 „Технология на хомеопатичните и фитопродукти“ за 2017 и 2021 г. водят единствено до силното чувство за срам за нашето средно професионално образование.

Нашата младеж да бъде обучавана на една напълно антинаучна и лъжлива теория и практика, избличени от световната медицина, химия, физика и биология, е категорично недопустимо. Само възмущение може да предизвика запознаването със списъците на „препоръчаната литература“ в тези проекти за подготовка на държавни изпити. По заглавия, около половината от тях се състоят от практически булевардната, изцяло антинаучна хомеопатична литература, с която, за съжаление, са богати книжарниците у нас, и която е насочена главно към самолечение чрез хомеопатия. Съставителки на тези злощастни програми са преподавателки, като едната от тях е дори директор на ПГЕБ (Професионална гимназия по екология и биотехнологии) „Проф. Асен Златаров“ в София.

Известно е, че в България производство на хомеопатични препарати практически никога не е имало и няма да има, защото пазарът на тези препарати отдавна е монополизиран от две големи европейски хомеопатични компа-

нии производителки. Поради това професионална реализация на завършилите ПГ в частта „Хомеопатични технологии“ у нас не може да има и посветеното на това занимание време е не само загуба на учебно време, но е и много вредно за формирането на научнообосновано мислене и професионални качества на учениците.

Уважаеми министри, разбираме, че продължаването на този вид антинаучно „обучение“ в професионалните гимназии е изцяло в прерогативите на Вашите министерства. Много се надяваме, че ще вземете бързи и решителни мерки това срамно явление да бъде изтрито от средното образование в България, а професионалните гимназии да не обявяват нов прием на ученици през 2022 г. по специалността „Технология на хомеопатичните и фитопродукти“, а само по „Технология на фитопродуктите“.

София, 14 март 2022 г.

ПОДПИСАЛИ:

акад. В. Големански, акад. Б. Петрунов, акад. И. Загорчев, чл.-кор. В. Банкова, чл.-кор. Е. Славчева, чл.-кор. Д. Кашчиев, чл.-кор. В. Проданов, чл.-кор. А. Стефанов, акад. Хр. Цветанов, акад. И. Иванов, акад. Д. Тончева, акад. Ал. Петров, чл.-кор. Т. Спасов, чл.-кор. И. Илчев, чл.-кор. М. Дачев, чл.-кор. В. Петкова, чл.-кор. Кр. Данов, проф. И. Марчева, др В. Христова, чл.-кор. И. Русчев, акад. Р. Панков, акад. А. Гълъбов, чл.-кор. А. Косев, чл.-кор. Ил. Пъжев, чл.-кор. Л. Спасов, акад. Ат. Атанасов, доц. Н. Юхновски, проф. Н. Витанов, чл.-кор. Ив. Пожарлиев, акад. Л. Трайков, чл.-кор. Ст. Хаджитодоров, проф. И. Шопов, проф. Н. Малиновски, акад. Ал. Александров, чл.-кор. Е. Пашева, чл.-кор. Хр. Найденски, чл.-кор. Д. Цалев, акад. П. Атанасов, акад. Гр. Горчев, чл.-кор. М. Давидов, чл.-кор. К. Ганев, чл.-кор. Д. Иванов, доц. Б. Стамболийска, чл.-кор. Ил. Рашков, чл.-кор. П. Петков, акад. Ч. Славов, акад. Ч. Руменин, доц. Ст. Маринов, проф. Н. Атанасова, проф. В. Куртева, проф. Св. Симова, проф. Ив. Колева, проф. И. Иванов, д-р И. Траянов, акад. М. Хаджийски, доц. Е. Велчева, чл.-кор. А. Гудев, акад. И. Миланов, проф. З. Панталеева, гл.ас. А.Косатева, акад. В. Сгурев, доц. Л. Христова, чл.-кор. Н. Цанков, проф. Л. Масларов, чл.-кор. Вл. Божинов, проф. Л. Казаков, проф. М. Попова

• акад. Ив. Юхновски, председател на Клуба за борба с лъженауката при САЧК на БАН; Българска академия на науките, ул. „15 ноември“ № 1.

Химико-аналитични доказателства за фалшивостта на хомеопатични лекарствени продукти

Акад. д.х.н. Иван Юхновски*

Списание **MD**

бр. 2, год. XIX, 01.04.2022 г.

Натрупаните през последните десетилетия многобройни изследвания, прилагащи методите на доказателствената научна медицина за оценка на ефикасността на хомеопатичните лечебни средства, категорично показват, че при тяхното използване единственият ефект би могъл да бъде само ефектът плацебо, и то не във всички случаи.

Що се отнася до т.нар. принципи, на които се основава от над 200 години практическата хомеопатия, отдавна е доказано, че те са абсолютно неверни умозрителни схеми, които са могли да имат някакво място в една ретроградна интелектуална среда, съществувала преди формирането на научната медицина, и които противоречат на основните положения на съвременната наука.

Въпреки това, в някои държави има неголеми групи от хора, заемащи изследователски позиции, които се опитват да обосноват и да оправдаят използването на колосалните разреждания в хомеопатията чрез съмнителни експерименти. За да прикрият несъстоятелността на хомеопатичните принципи чрез доказани абсурдни твърдения като „паметта на водата“ или недоказани от никого разсъждения за някакъв квантово-физичен произход на явленията при изключително големите разреждания във вода.

При производството на хомеопатичните препарати съществуват някои технологични проблеми, на които досега не е обръщано достатъчно внимание. Както е добре известно, хомеопатичните препарати особено масово се продават във вид на захарни глобули („потенциращи“ гранули), в които е вкарано свръхмалко количество от изходното хомеопатично вещество майка, което дава наименованието на хомеопатичния препарат.

Изключително малкото количество вещество в дадения хомеопатичен продукт се определя и гарантира от степента на неговото разреждане, чиято стойност се изписва от производителя задължително върху етикета и листовката на препарата.

* Иван Юхновски е български учен, химик органик, доктор на химическите науки (1982), действителен член на БАН (от 1997), почетен член на БАН (от 2007) и председател на БАН (1996–2008). Работи над 40 години в Българската академия на науките и 24 години преподава в Софийския университет.

Избран е за доктор хонорис кауза на три български и един украински университет. Действителен член е на Европейската академия на науките, изкуствата и литературата в Париж (от 2003) и на Обществото „Лайбниц“ в Берлин (от 2005).

Така например, степента на разреждане 9СН показва, че препаратът е създаден чрез последователни разреждания 1 към 100, С (Centimal 1/100); Н означава, че подходът е разработен от S. Haneman (преди 200 години), а числото 9 указва броя на тези разреждания.

За практикуващите хомеопати, степента на разреждане е много важна, тъй като те вярват, че с нейното увеличаване нараства лечебната сила на препарата, нещо, което е основен принцип в хомеопатията. Това има принципино значение и за лечебната стратегия на хомеопатите, съгласно всичките им лечебни ръководства.

На официалната листовка за пациента, която придружава хомеопатичния препарат, се съобщава, че глобулата се състои от 75% захароза (захар) и 25% лактоза (млечна захар), плюс минималното количество от съответното активно вещество, вкарано чрез тройно импрегниране в процеса на получаване на захарната глобула.

В съвременните енциклопедии може лесно да бъдат намерени достатъчно данни за видовете и примерните количества на микропримесите, които се съдържат в бялата и кафява захар, получавани от захарно цвекло или захарна тръстика. Публикувани оригинални изследвания на вида и количеството на микропримеси в произвежданата за консумация захар от различни фирми и държави показват, че минералните примеси, главно, са соли на различни метали, оставащи в захарта, въпреки нейното рафиниране, които идват от растителните ѝ първоизточници и съответните сродни технологични процеси.

Тъй като за химическия състав на глобулите знаем само, че те се състоят предимно от захароза и три пъти по-малко лактоза, плюс изключително малкото количество от активното вещество, даващо името на препарата, е важно да се установи съдържат ли хомеопатичните захарни глобули някакви неописани вещества – примеси, определими качествено и количествено, чрез съвременните аналитични методи на химията

Определяне на елементния състав на над 25 хомеопатични монопрепарата на най-големия производител на хомеопатични продукти в света, закупени от аптечната мрежа, бе извършено с помощта на мас-спектрометри с индуктивно свързана плазма ICP-MS.

Съдържанието на хлоридните Cl, сулфатните SO₄ и фосфатни PO₄ аниони бе определено с помощта на йонен хроматограф CIC-D160, както и чрез титриметрични методи, подходящи за определянето им в захари.

Установеното при тези изследвания съдържание на елементите в изследваните хомеопатични препарати е сходно във всички изследвани проби. Средните им стойности (в микрограми на грам) са: К (калий) – 2.3; Na (натрий) – 5.9; Са (калций) – 2.5; Mg (магнезий) – 0.6; Al (алуминий) – 0.5; Fe (желязо) – 1.0; Zn (цинк) – 0.1; Cu (мед) – 0.07; Mn (манган) – 0.05; Ba (барий) – 0.03; As (арсен) – 0.004; Si (силиций) – 34; S (сяра) – 21; P (фосфор) – 12; Se (селен) <0.03.

Проби от обикновена захар, закупена от магазини за хранителни стоки, както и проба от продаван в наши аптеки, популярен в миналото и сега у нас

продукт за домашно лечение „небет шекер“ (вид бонбонена захар), показаха, че те имат същите примеси и то в подобни количества.

Средните стойности (в микрограми на грам) на съдържанието на анионите в изследваните захарни хомеопатични гранули са: хлориди Cl^- – 3.2; сулфати SO_4^{2-} – 7.5; фосфати PO_4^{3-} – 2.6.

Тъй като солите се състоят от съответните еквивалентни количества катиони и аниони, от установените и посочени по-горе техни стойности може да оценим съдържанието на различните соли в изследваните хомеопатични захарни глобули.

Най-високо, от порядъка на няколко микрограма на грам от глобулите, е съдържанието на калиевите и натриеви сулфати, хлориди и фосфати. Около един порядък по-ниско е съдържанието на сулфатите, хлоридите и фосфатите на магнезия и желязото.

Всички тези соли са неизбежните естествени примеси на използваните за направата на глобулите захари. Очевидно е огромното несъответствие между посочените от производителя разреждания на тези соли в съответните хомеопатични препарати и реалното им съдържание в тях.

Така например, в хомеопатичния препарат *Natrum sulfuricum* (Na_2SO_4) солта натриев сулфат като примес е около 1 милиард пъти повече от количеството, съответстващо на разреждането CH_9 , показано от производителя върху етикета. Това несъответствие е още по-голямо при *Natrum sulfuricum* с по-високи разреждания, като CH_{15} и CH_{30} , които се продават в аптеките.

Следователно, не само надписът за степента на разреждане върху етикета на препарата е неверен, но и препаратите изобщо не са хомеопатични, защото активното вещество – натриев сулфат, не е разреден в изискуемата от хомеопатията свръхвисока степен.

Би могло да се приеме, че производителят прави едно след друго необходимите разреждания на изходната сол и накрая вкарва малко от този разтвор в захарните глобули, но продукцията е предварително компрометирана, защото в използваните захари има милиарди пъти повече от същата сол като примес.

Тези изводи са валидни и за още немалко продавани хомеопатични монопрепарати, като калиевите, натриевите, магнезиевите, калциевите и други соли, съдържащи се като измерими по количество примеси в захарните глобули.

Един кратък списък на тези препарати, продавани като хомеопатични, но без да са такива, включва следните наименования: *Kalium sulfuricum*, със степен на разреждане CH_9 и CH_{30} ; *Kalium muriaticum*, CH_9 ; *Kalium phosphoricum*, CH_9 , CH_{15} , CH_{30} ; *Natrum muriaticum* CH_9 , CH_{15} , CH_{30} ; *Natrum phosphoricum* CH_9 ; *Natrum sulfuricum* CH_9 , CH_{15} , CH_{30} ; *Magnesia muriatica* CH_9 ; *Magnesia phosphorica* CH_9 , CH_{15} ; *Calcarea phosphorica* CH_9 , CH_{15} , CH_{30} ; *Calcarea sulfurica* CH_9 , CH_{15} ; *Ferrum phosphoricum* CH_9 , CH_{15} , CH_{30} . По-горе и неизбежното окисление на въздуха и доказаното им, достатъчно точно измеримо, съдържание в изследваните захарни глобули, превишаващо милиони пъти обявеното чрез степента на разреждане, към горната група всъщност не-хомеопатични препарати, могат да се добавят още: *Alumina* CH_9 ,

CH15; Ferrum metallicum CH15 и CH30; Phosphoros CH9, CH15, CH30; Zincum metallicum CH15 и CH30.

Очевидно е, че при горепосочените хомеопатични препарати откриваме заблуда на още по-високо ниво от наивната вяра в лечебната сила на хомеопатията, присъща на лекуваните пациенти.

В тези случаи са заблудени не само пациентите, но и практикуващи хомеопати, които предписват на пациентите си препарати, нямащи нищо общо с хомеопатията, освен етикета.

За какви лечебни резултати би могъл да претендира един хомеопат-лечител, който предписва на своите доверчиви пациенти, всъщност не хомеопатичен препарат, а просто смес от захари с обичайните за тях микропримеси?

В светлината на тези разкрития стават много важни задълженията на Изпълнителната агенция за лекарствата, съгласно Закона за лекарствените продукти в хуманната медицина, да осъществява контрол върху производството и рекламата на лекарствените препарати, да извършва лабораторни анализи при съмнение по отношение отклонения в качеството и да предприема предвидените в закона мерки.

Съгласно същия закон, Изпълнителният директор на ИАЛ може да отнема и прекратява разрешението за употреба на лекарствен продукт, когато се установи, че количественият и качествен състав на лекарствения продукт не отговаря на декларирания, при искането на разрешение за употреба.

В приложението към Наредба 27 от 15.06.2007 г. на МЗ за специфичните изисквания към хомеопатичните лекарствени продукти има достатъчно ясен текст:

„Общите изисквания по отношение на качеството се прилагат към всички изходни материали и суровини, включително суровините и междинните продукти до крайното разреждане, които се включват в крайния лекарствен продукт“.

На практика, изписването върху рекламите и листовките на наименованието „Хомеопатичен лекарствен продукт“, което е задължително съгласно нормативните документи, при горепосочената група хомеопатични средства е невярно и подвеждащо.

От казаното досега следва, че ИАЛ трябва да изпълни вменените ѝ от ЗЛПХМ контролни задължения и да прекрати ползването на хомеопатичните продукти с лечебни претенции, но с недопустими, неверни и подвеждащи обозначения.

Представените в това изследване данни и изводи са ново убедително доказателство за лъжливостта и безсмислието на приложената хомеопатия не само за пациентите, но и за самите лечители хомеопати.

Едва ли нещо много добро може да се каже и за моралната отговорност на производителите на тези хомеопатични препарати, които би трябвало да са наясно с качествата на захарите, които използват



„Каша от извратена изобретателност, претенциозна ерудиция, малоумна доверчивост и майсторско погрешно интерпретиране“

Хомеопатията е псевдонаука – няма научно доказателство за ефекта, който се твърди, че предизвикват хомеопатичните продукти. Следователно, тези продукти не трябва да бъдат определяни и маркирани като „лекарство“, „медикамент“ или „лекарствен продукт“.

Всъщност, хомеопатията е „терапевтична задънена улица“, тя е „каша от извратена изобретателност, претенциозна ерудиция, малоумна доверчивост и майсторско погрешно интерпретиране, твърде често смесвана в практиката... с безсърдечно и безсрамно налагане“.

През годините изданията на *МД*, *Доктор Д*, *Кардио Д* и *Клуб Д* са публикували статии (от които са горните цитати), подкрепени с научни доказателства, резултати от клинични проучвания и мнения на водещи медицински специалисти и лекарски организации, доказващи безполезността и вредата от хомеопатията. Предлагаме ви линкове към статиите в нашата база данни (www.spisaniemd.bg):

- Хомеопатичните средства нямат ползи за лечение и превенция на остри респираторни инфекции при децата. *МД*, декември 2021; <https://spisaniemd.bg/md-magazine/2021/12/homeopatichnite-sredstva-nyamat-polzi-za-lechenie-i-preventsia-na-ostri-respiratorni-infektsii-pri-detsata>?

- Хомеопатология. *МД*, февруари 2018; <https://spisaniemd.bg/md-magazine/2018/02/homeopatologiya>?

- Хомеопатията не е безвредна. *Кардио Д*, март 2017; <https://spisaniemd.bg/kd-magazine/2017/03/homeopatiyata-ne-e-bezvredna>?

- Хомеопатията е псевдонаука. *МД*, февруари 2017; <https://spisaniemd.bg/md-magazine/2017/02/homeopatiyata-e-psevdonauka?hilite=%>.

- Нещо, което не е ефективно за нито един здравен проблем. Що е то? *МД*, февруари 2017; <https://spisaniemd.bg/md-magazine/2017/02/neshto-koeto-ne-e-efektivno-za-nito-edin-zdraven-problem-shto-e-to?hilite=%27%D1%>.

- Хомеопатията – терапевтична задънена улица. *МД*, април 2016; <https://spisaniemd.bg/md-magazine/2016/04/homeopatiyata-terapevtichna-zadanena-ulitsa>?

- На лъжата... ръцете са дълги. *МД*, април 2016; <https://spisaniemd.bg/md-magazine/2016/04/kolegium-na-lazhata-ratsete-sa-dalgi>?

- Няма убедителни доказателства, че хомеопатията е успешна терапевтична алтернатива за лечение на различни заболявания. *МД*, февруари 2015; <https://spisaniemd.bg/md-magazine/2015/02/nyama-ubeditelni-dokazatelstva-che-homeopatiyata-e-uspeshna-terapevtichna-alternativa-za-lechenie-na-razlichni-zabolyavaniya>?

- Хомеопатията вреди – директно и косвено. *МД*, септември 2013; <https://spisaniemd.bg/md-magazine/2013/09/homeopatiyata-vredi-direktno-i-kosveno>?

- Хомеопатията не е безобидна! *Клуб Д*, юли 2013; <https://spisaniemd.bg/vd-magazine/2013/07/homeopatiyata-ne-e-bezobidna>?

- Хомеопатичните продукти – много шум (и пари!) за плацебо ефект. *МД*, август 2010; <https://spisaniemd.bg/md-magazine/2010/08/homeopatichnite-produkti-mnogo-shum-i-pari-za-platsebo-efekt>.

- Хомеопатията – ала-баланица. *Клуб Д*, август 2010; <https://spisaniemd.bg/vd-magazine/2010/08/homeopatiyata-alabalanitsa>.

Хомеопатията е лъженаука с лъжелечение

Вестник **ДУМА**
22.12.2021 г.

„Анализ на състава на тези препарати показва, че и етикетите им лъжат, а те се състоят от обикновена захар, с технологични примеси“, казва известният химик, бивш председател на БАН акад. Иван Юхновски

Интервю на **Велиана Христова**

– Акад. Юхновски, от години предупреждавате, че хомеопатията носи здравен риск, защото забавя реалното лечение на болния. Но при пандемията от **COVID** напоследък пак зачестиха рекламите на такива препарати. 

– Наистина рекламата им по телевизиите бе стихнала допреди два месеца, но сега отново започна все по-упорито да се явява. Една от важните причини за високата смъртност от COVID-19 е закъсняването с навременната диагностика и с лечението на това заболяване. Тоест самолечението с напълно безполезните хомеопатични препарати при грипоподобни състояния забавя приемането на съвременни лечебни средства и контакта на болния с медицината. Този фактор се сочи от всички документи на водещите здравни организации в САЩ, в Европа, в Русия. Понеже знаем добре фанатичната преданост на поклонниците на хомеопатията към тези „лечебни“ средства, убеден съм, че много от болните, попаднали в тежко състояние в болниците, са приемали преди това хомеопатични препарати и са се забавили с истинското лечение.

– **Защо са безполезни хомеопатичните препарати и какво представлява всъщност хомеопатията?**

– Многобройни проучвания в чужбина и у нас показват, че повечето ползватели на хомеопатията не знаят нищо за лъжливите практики, с които се обосновава използването на любимите им „лекарствени“ средства. Мнозина например не правят разлика между хомеопатията и народната медицина, в чиито основи са многобройните опитно получени през вековете знания за лечебните свойства на растенията, които се използват и в съвременната научна медицина. Народната медицина и неразделната ѝ част – лечението с билки, нямат нищо общо с хомеопатията и с напълно неверните ѝ „принципи“.

Хомеопатията е съчинена в края на XVIII век – време, в което не са били познати нито причините за болестите, нито физиологията на човешкото тяло, не е известен клетъчният строеж на живата материя, не са формулирани основните закони на химията и биологията. Затова т.нар. принципи на хомеопатията не само нямат нищо общо със съвременната наука, те ѝ противоречат. Тези принципи са измислени от създателя на хомеопатията Самуел Ханеман, те не следват от нито един природен закон и се обосновават единствено с твър-

де съмнителните опити на самия автор. Основно при тях е твърдението, че свръхразредените разтвори на някакви вещества (неорганични и органични химически съединения, екстракти от билки, слюз от неприятни болести) лекуват болестни състояния, които по симптоми приличат на токсичното действие върху хората на същото вещество без разреждане. Днешната наука отдавна е доказала несъстоятелността на този принцип, както и на втория постулат – че колкото е по-разреден разтворът, толкова по-силен бил лечебният му ефект. Всеки здравомислещ човек не би приел този пълен абсурд.

– Върху етикетите на хомеопатичните препарати се посочва степента на разреждане – „СН“. Какво означава това обозначение?

– Хомеопатичните средства се продават у нас предимно във вид на сферични глобули с тегло около 0,05 g, състоящи се от обикновена захар (захароза) и млечна захар (лактоза) в отношение 85:15. Според официалните източници, в глобулите се вкарва изключително малко количество от изходно вещество майка, даващо наименование на хомеопатичния препарат. Неговото количество се определя от степента на разреждане СН, която се изписва върху етикета. Степента на разреждане е най-често между СН5 и СН30, но може да бъде и по-голяма. Това означава, че при СН9 например разреждането е равно на сто на девета степен – количеството вещество е нула цяло и 18 нули след това. Хомеопатичните препарати с разреждане СН12 и повече не съдържат дори една молекула от изходното вещество.

– Искате да кажете, че тези хапчета всъщност съдържат само захар? И ако има някакъв ефект, той е заради самовнушението, че те лекуват?

– Така е. В хомеопатичните хапчета лечебното вещество най-често практически го няма. А какво има, освен захарта? Има примеси в малки количества, които се съдържат и в захарта, купена в магазина.

През последните 15 години в света се засили обществената нетърпимост към лечението с хомеопатия. Многобройни държавни обществени институции публикуваха много обосновани критични документи срещу нейното безконтролно и агресивно разпространение – Съветът за обществено здраве и медицински изследвания на австралийското правителство, Националният институт за здравеопазването на здравното министерство на САЩ, Федералната агенция за контрол на храните и лекарствата на САЩ, Комисията за борба с лъженауката и фалшифицирането на изследванията при Руската академия на науките, Научният консултативен съвет на Европейските научни академии. Те публикуваха изчерпателни доклади за това, че няма никакви доказателства за лечебната ефективност на хомеопатията и че основните ѝ „принципи“ с 200-годишна давност противоречат на основните закони на съвременната наука. Предлагат се и редица мерки за намаляване на негативното влияние на хомеопатичната практика върху общественото здраве.

У нас през 2018 г. бе публикуван призив на 65 членове на БАН да се прекрати преподаването на хомеопатията в медицинските университети у нас. Призивът бе подкрепен и от Пациентската организация. Днес вече има основание да смятаме, че това преподаване започва да се ограничава в Софийския и Пловдивския медицински университет. Надяваме се, че примерът им ще бъде последван

и от другите наши медицински университети, за да може в близко време да бъде напълно отстранено преподаването на тази лъжемедицинска „наука“.

– Преди време казахте, че започвате изследване на примесите в захарта, от която се състоят хомеопатичните глобули. Какво показва това изследване?

– С помощта на мои колеги от Софийския университет, Пловдивския университет и БАН съвсем наскоро завършихме обстойни изследвания чрез съвременни високочувствителни аналитични методи на солите, които се съдържат като примеси в хомеопатичните препарати, както и на проби от обикновената бяла захар, която се продава в магазините за хранителни стоки. Нямаше нищо учудващо, че солите и в двата вида проби са еднакви, при това се намират в доста близки, сравними количества. Освен това се оказа, че в хомеопатичния препарат *Натрум сулфурикум*, например, веществото натриев сулфат е около един милиард пъти повече от разреждането СН9, указано от производителя върху етикета. Тоест не само надписът върху етикета е свършено неверен, но и препаратът изобщо не е хомеопатичен, защото не е разреден в изискуемата свръхвисока степен. Това е просто смес, съдържаща предимно обикновена захар с нейните неизбежни естествено и технологично обусловени примеси.

Виждаме изключително нелепа ситуация. Производителят може би старателно прави едно след друго необходимите разреждания на изходната сол и накрая вкарва продукта в захарните глобули, в които обаче има милиарди пъти повече от същата сол като естествен примес. Всъщност, не става дума за никаква хомеопатия, тъй като препаратът съдържа милиарди пъти повече натриев сулфат над хомеопатичните изисквания. Тези изводи са валидни и за още немалко продавани хомеопатични препарати, като други натриеви, калиеви, магнезиеви, калциеви и прочее соли, съдържащи се като примеси в захарните глобули. Всички те от гледище на самата хомеопатия не са хомеопатични и следователно не могат да лекуват. Това са нехомеопатични средства, продавани като хомеопатични. Чисто заблуждаване на клиента, вярващ, че те го лекуват.

След нашите констатации възникват въпроси:

– докога хомеопатичните препарати ще бъдат регистрирани, разрешавани, рекламирани и продавани без сериозни изпитания, на които се подлагат обичайните лекарства – за ефикасност, качествен и количествен анализ и безвредност?

– каква отговорност, юридическа и морална, носи производителят на лекарствени препарати, поставящ обозначения, които не отговарят на действителното им съдържание?

– за какви лечебни резултати би могъл да претендира един хомеопат-лекар, който предписва на своите пациенти обикновена захар с обичайните за нея микро примеси?

Накрая – на нашите скъпи сънародници най-настойтелно бих препоръчал да не си играят със здравето и живота. Особено сега, в тази много тревожна обстановка на COVID заразата. Няма по-важно днес от това да предпазим себе си, семейството си и цялото общество чрез масово ваксиниране, без глупави страхове и наивни измислици. А при поява на болестни симптоми веднага да се търси лекарска помощ, без погрешно самолечение.

Акад. Иван Юхновски: „Не на хомеопатията по време на пандемия!“

Вестник **ДУМА**
21.12.2020 г., брой № 24

„Хората не бива да вярват на псевдомедицински чудеса, а да обърнат поглед към научната медицина“, казва бившият председател на БАН.

Интервю на *Велиана Христова*

– Акад. Юхновски, от години предупреждавате, че използването на хомеопатични препарати, особено при епидемия, води до сериозни здравни рискове. И сега, дори в пандемия, такива пак се употребяват. Какви са рисковете?

– Основната опасност е, че с тяхното използване се попречва на болния човек да вземе навреме мерки и да потърси лекарска помощ. Рекламата на хомеопатичните препарати всъщност е покана за самолечение. А самолечението забавя обръщането към лекар и това може да бъде фатално за живота на човека, както сега разбираме всички. Защото навременната лекарска помощ ще реши въпроса как да се лекува човекът, да постъпи ли в болница и ще му бъде ли приложено съществуващото стандартно или индивидуално лечение на коронавирус.

– Понеже не всички знаят, обяснете какво представлява реално хомеопатията?

– Хомеопатията почива на някакви т.нар. принципи за уж лечение на заболявания, съчинени преди повече от 200 години, и които нямат абсолютно нищо общо със съвременната наука. Нещо повече – те ѝ противоречат. Основно е твърдението, че много разредените разтвори на веществата (неорганични и органични химически съединения, екстракти от билки, лизати от неприятни болести) лекуват болестни състояния, които по симптоми приличат на токсичното действие върху хората на същото вещество без разреждане. Заедно с това, напълно голословно се твърди, че с увеличаване дори до крайно висока степен на разреждането на разтворите на използваните вещества се увеличава техният лечебен ефект. Често практикуваните и представяни на етикетите разреждания са такива, че практически не съществува никаква вероятност в разтвора или в хапчето да е останала дори една молекула от изходното „лечебно“ вещество. Подобно е положението с популярния препарат „Осциллококцидум“, например, който и сега продължава активно да се рекламира по телевизиите. В този случай, съгласно публикуваното описание на препарата, разреждането с вода на изходния материал (смлени черен дроб и сърце на някаква канадска патица) е 10 на степен 200 пъти. При това, естествено, от изходния материал в продавания хомеопатичен препарат реално няма дори една молекула. Този препарат е резултат от натрупване на големи грешки и

неразбиране на науката, които започват от дейността на един неподготвен, но амбициозен френски лекар за откриването на средство за лечение на страшния испански грип след Първата световна война. Неговите „открития“ в медицината, като несъществуващите реално патогенни „осцилококи“ (всъщност „осцилиращите“ въздушни мехурчета в изследваните кръвни проби на болни от испанския грип и някои други опасни болести), са опровергани много скоро след тяхното публикуване. Въпреки това, с помощта на рекламата в много удобната обстановка след пандемията от страшния испански грип, за който няма лечение, хомеопатичният препарат се налага на пазара и добива популярност. Доста красиво се рекламира по телевизията за профилактика и лечение на грипни състояния, протичащи с температура, втрисане и мускулни болки, и се продава по нашите аптеки в извънредните условия на пандемията от COVID-19, имащ много сходни начални симптоми.

– Чела съм, че тези хапчета реално съдържат само захар. А България е на едно от първите места в Европа по интерес към хомеопатията. Смята се, че действа самовнушението, че хапчетата лекуват – може би се проявява т.нар. плацебо ефект?

– Това е точно така. В хомеопатичните хапчета лечебното вещество най-често практически го няма, а какво има, освен захарта? Изследванията показват, че в тях има многобройни технологични примеси от химически съединения в малки количества, отговарящи на съответните стандарти, които се съдържат и в захарта, която консумираме. Що се отнася до плацебо ефекта, може категорично да се твърди, въз основа на огромен брой прецизни изследвания, че лечебният ефект на хомеопатичните препарати не превишава ефекта плацебо, т.е. не е по-висок от лечебния ефект на празното розово хапче.

– В последните години много международни научни и лекарски организации пуснаха доклади и призови срещу хомеопатията, дори европейски научен форум в София прие такава декларация.

– Тези изявления наистина са много, особено от 2015 г. насам. Не мога тук да изброя всички държавни и научни институции, но ще спомена Съвета за обществено здраве и медицински изследвания към австралийското правителство (NHMRC), Националния институт за здравеопазването (NIH) към здравното министерство на САЩ, Федералната агенция за контрол на храните и лекарствата на САЩ (FDA), Комисията за борба с лъженауката и фалшифицирането на изследванията при Руската академия на науките, Научния консултативен съвет на Европейските академии (EASAC) и др. Всички те публикуваха аналитични доклади, че няма никакви доказателства за лечебната ефективност на хомеопатията, че ключовите понятия в нея са от преднаучния етап на развитие на медицината и са несъвместими с основните понятия на науката. Федералната търговска комисия на САЩ (FTC) стигна до извода, че върху рекламните за хомеопатия трябва да се изписва, че лечебните действия на препаратите не са доказани с научни средства или че действието им се обосновава само от неприемливите теории на хомеопатията. EASAC пък препоръча в ЕС всички лекарствени продукти, разбира се, и хомеопатичните, да отговарят на еднакви изисквания за ефикасност, безопасност и качество и че

не бива да се патентоват и рекламират продукти без доказана ефективност. Тук се имат предвид точно хомеопатичните препарати.

– Защо след толкова доклади и предупреждения продължава инвазията на хомеопатията?

– Да се работи срещу широкото разпространение и продажбата на хомеопатични препарати никак не е лесно, тъй като рекламната дейност на хомеопатичните компании е много широка и финансирана, а е изгодна и за медиите, защото те печелят от рекламите.

– То пак става дума за много пари – и от масовите продажби, и за медиите, така ли? Само че тук възниква съществен казус. В нашия Закон за здравето, чл. 169, изрично забранява рекламите на неконвенционални методи, включително на хомеопатията, а чл. 166 казва, че здравният министър контролира прилагането на закона! Тоест с рекламите по телевизиите драстично се нарушава законът, а министърът нехае! СЕМ пък – съвсем. А учените?

– За съжаление, дори в медицинските ни университети се промъкнаха курсове за „клинични хомеопати“ – много погрешна практика. В тези университети, храмове на науката, в които трябва да се преподава само истинската, научната медицина, която спасява милиони човешки животи и на която разчитаме сега да ни спасява от COVID-19, се преподава нещо, което е по същество доказана лъженаука. В това „преподаване“ се повтарят като в азбучник, без обяснение, схеми и предписания за лечебно действие отпреди 200 години. Хомеопатията е замръзнала на това ниво, защото тя и нейните „принципи“ не са наука и не подлежат на развитие, а само на приспособяване и мимикрия към съвременните условия. Преди 2 години около 70 академици и член-кореспонденти, известни учени, лекари, биолози, имунолози, химици, физици се обърнахме с обосновано писмо към ректорите на медицинските университети у нас с молба да прекратят тази практика. Писмото ни бе подкрепено от Съюза на учените и от Националната пациентска организация. Ответната реакция беше много слаба, нещо повече – от Пловдивския университет последваха зловни и непристойни изказвания срещу нас. От Варненския медицински университет ни отговориха, че университетът има автономия и има право да обучава на каквото академичният съвет реши. За нас въпросът остава открит и това е нещо срамно за висшето образование по медицина у нас. След това акад. Ангел Гълъбов, акад. Богдан Петрунов и аз написахме писмо до здравния министър Кирил Ананиев с всички аргументи за лъженауката хомеопатия, включително за нарушаването на закона, и с молба да се прекрати практиката на телевизионните реклами. Зачакахме министърът да ни приеме, мина една година, уговорените срещи непрекъснато се осуетяваха и накрая с помощта на връзки се срещнахме с него – много добра среща беше, обеща ни се, че поставеният въпрос за нарушение на Закона за здравето ще се разгледа. Нищо не последва. Потърсихме и помощта на министър Красимир Вълчев като отговарящ за висшето образование и също ни беше обещано съдействие. Пак нищо не последва. Особено неприятна е продължаващата преписка с Изпълнителната агенция по лекарствата (ИАЛ). На първото ни писмо не беше отговорено,

пратихме отново сигнал и ни отговориха чисто формално – понеже хомеопатията се продава без рецепта, това означавало, че може да бъде и свободно рекламирана. Изпратихме и трето писмо с възражения и обосновани искания, чакаме отговор.

В България изглежда, че по въпроса за хомеопатията има някакво мълчаливо съгласие да бъде толерирана, въпреки науката, въпреки здравия смисъл и въпреки закона.

– Тази история говори по принцип за отношението към науката у нас и от страна на властта, и на медиите...

– Науката у нас е силно подценявана от години. Редица водещи лица и в управлението, и в медиите често са много далеч от разбирането какво е науката, как се развива тя и как да бъде използвана. Понятия като биология, химия, физика са им често чужди, а дори и неприятни.

– Свидетели сме дори на публично отправени обиди към науката.

– Това наистина се случва. Много по-лесно е да съдиш за науката от лаически позиции, да унизиш публично истинската наука, и то без да разбираш, че навреждаш на съзнанието на обществото. Подтикваш го да вярва на чудеса, които граничат с идолопоклонство. Често медиите канят с удоволствие хомеопати, които разказват спокойно и видимо авторитетно своите неверни неща, а учените много рядко имат достъп до трибуна, за да разкрият същината на проблема. Дано показателната битка с COVID-19, която води съвременната научна медицина, подобри отношението към науката. Защото от много години, и особено в днешно време, само от науката идва решението на основните въпроси за развитието във всички области на човешката дейност и живот. Затова трябва да се възстанови уважението на обществото към науката. Или по-точно – да не му пречат да уважава науката и да се стреми към научното знание.

И накрая искам да повторя – поне докато трае епидемията от COVID-19, не се лекувайте с хомеопатични препарати. Те със сигурност няма да ви помогнат, а могат и да ви навредят.

Обръщение – подписка

До проф. д-р Виктор Златков, дм
Ректор на Медицинския университет
София

До чл.-кор. проф. д-р Стефан Костянев, д.м.н.
Ректор на Медицинския университет
Пловдив

До проф. д-р Славчо Томов, д.м.н.
Ректор на Медицинския университет
Плевен

До проф. д-р Красимир Иванов, д.м.н.
Ректор на Медицинския университет
Варна

Уважаеми господин Ректор,

През последните три години в редица големи държави, а напоследък и в Европейския съюз, настъпи определена промяна на официалното отношение към хомеопатията – от търпимост и безразличие, към активно неприемане и искания за ограничаване на разпространението на този неконвенционален и лъженаучен метод за лечение.

През месец март 2015 г. Съветът за обществено здраве и медицински изследвания към австралийското правителство (NHMRC) публикува обширен доклад, в който обосновано се констатира, че „въз основа на оценката на доказателствата за ефективността на хомеопатията няма заболявания, за които да има сигурни доказателства, че хомеопатията е ефективна. Хората, които избират хомеопатията могат да изложат на риск своето здраве, ако отхвърлят или забавят лечението, за чията безопасност и ефективност има сигурни доказателства“.

През април 2015 г. Националният институт за здравеопазването (NIH) към Министерството на здравеопазването на САЩ публикува доклад с названието „Хомеопатия“, в който се констатира, че има малко доказателства за това, че хомеопатията е ефективно лечение, че някои хомеопатични продукти съдържат значително количество ефективни съставки, които могат да причинят странични ефекти и лекарствени взаимодействия, а ключовите концепции на хомеопатията са несъвместими с основните понятия на химията и физика-

та. През 2015 г. FDA (Федералната агенция за контрол на храните и лекарствата на САЩ) обръща внимание на потребителите, че те не могат да разчитат на хомеопатичните продукти за лечение на астма.

През септември 2016 г. Федералната търговска комисия на САЩ (FTC) стига до извода, че твърденията за ефективността на традиционните хомеопатични препарати, продавани без рецепта, се подкрепят само от хомеопатичните теории и няма валидни проучвания, използващи съвременни научни методи, доказващи ефективността на тези продукти. Препоръчва се рекламата на хомеопатичните продукти да информира потребителите, че няма научни доказателства, че продуктът действа, и че твърденията за лечебното му действие се основават само на теориите на хомеопатията от 1796 г., които не се приемат от съвременните специалисти по медицина.

На 6 февруари 2017 г. Комисията за борба с лъженауката и фалшифицирането на научните изследвания при Руската АН публикува Меморандум за лъженаучността на хомеопатията. Основните изводи, направени в Меморандума, са: 1) многобройните клинични изследвания, проведени в различни държави, не са успели да демонстрират ефективността на хомеопатичните средства и методи за лечение, 2) теоретичните обяснения за възможните механизми на действие на хомеопатичните препарати са в противоречие със съвременните представи за строежа на материята, строежа на живите организми и за действието на лекарствените средства, 3) „принципите на хомеопатията“ са догматични твърдения, произхождащи от донаучния етап от развитието на физиологията и медицината, 4) хомеопатията не е безвредна, защото болните пренебрегват методите на лечение на научната медицина с доказана ефективност и това може да доведе до неблагоприятен изход, включително и до смъртта на пациентите. В Меморандума се отправят препоръки за максимално ограничаване на ползването на хомеопатията и за поставянето ѝ под контрол, валиден за конвенционалните лекарствени средства.

През септември 2017 г. Научният консултативен съвет на Европейските академии – EASAC, публикува Меморандум със заглавие „Хомеопатични продукти и практики: оценка на доказателствата и осигуряване на съгласуваност в регулирането на медицинските изисквания в Европейския съюз“. Основните изводи в Меморандума са: 1) твърденията относно механизмите на действие на хомеопатичните препарати са неправдоподобни и несъвместими с установените научни концепции, 2) не са известни заболявания, за които да има възпроизводими доказателства, че хомеопатията има ефект, надхвърлящ „плацебо ефекта“, 3) съществуват опасения доколко са осигурени информираното съгласие на пациента и неговата безопасност поради лошия или липсващ контрол при изготвянето на хомеопатичните продукти, 4) забавянето в търсенето на медицинска помощ, основана на доказателства, може да доведе до значителни вреди на пациента, 5) използването на хомеопатични продукти във ветеринарната практика е особено обезпокоително.

На европейските политици в Меморандума на EASAC се дават следните препоръки: 1) за всички лекарствени продукти, включително и хомеопатичните, трябва да има еднакви изисквания за ефикасност и качество. Ако даден

продукт не отговаря на тези изисквания, той не трябва да бъде одобряван и официално регистриран; 2) твърдения с рекламна цел за ефикасност, безопасност и качество на всички лекарствени продукти, включително хомеопатичните, не трябва да се отправят без наличието на възпроизводими научни доказателства.

Висшите медицински училища в България се радват на широко обществено признание както у нас, така и в чужбина, защото подготвят висококвалифицирани специалисти, които практикуват съвременна, базирана на съвременната наука медицина. В медицинските университети у нас се провежда висококачествена и световнопризната научноизследователска работа в най-модерните области на научната медицина. Поради всичко гореказано, преподаването на хомеопатия в медицинските университети, под формата на свободно избираеми предмети или специализации, трябва да се разглежда като недопустим анахронизъм в медицината. Очевидно е, че дори само предоставянето на лекционни зали в медицинските университети у нас за т.нар. преподаване на хомеопатията от външни или вътрешни „специалисти“ се използва от разпространителите на хомеопатичните продукти за подсилване на авторитетността на търговската им дейност. Неприемливо е лъженаучните „принципи“ на хомеопатията, противоречащи на основните положения на физиката и химията, да се предлагат за изучаване от студентите или дипломирани специалисти по медицина и фармация, след задължителните курсове по медицинска физика, биофизика и химия. При това неизбежно възниква и морално-етичният въпрос: допустимо ли е дипломиран лекар да предписва за лечение на пациенти хомеопатични препарати, след като добре знае, че в тях практически липсва активно лекарствено вещество и ефектът им не е по-силен от ефекта на плацебо.

Уважаеми господин Ректор,

Уважаеми колега,

Ние, долуподписаните Ваши колеги медици, биолози, химици и физици, общественици, академици и член-кореспонденти, членове на БАН се обръщаме към Вас с призив да вземете решение за прекратяване на всички форми на обучение по хомеопатия във Вашия университет. Освен гореказаното, особено силно основание за това наше предложение е и сега действащият Закон за здравето. Съгласно чл. 169 от този закон се забраняват всички форми на реклама на неконвенционални методи, включително свързването им с дейности по профилактика, диагностика, лечение и рехабилитация, а в чл. 166 на същия закон, сред седемте определени неконвенционални метода, е посочена хомеопатията. **Преподаването на хомеопатията в Медицински университет е не само реклама на хомеопатията, а дори нещо повече – това е пропаганда на самата хомеопатия.**

Надяваме се, че нашият призив ще бъде чул и разбран правилно, тъй като той цели укрепване на авторитета на българското висше медицинско образование и осигуряване на правото на милиони българи да получават ефективно, модерно и качествено лечение.

ПРИЛОЖЕНИЯ, съгласно текста:

Официални документи (1 до 12) от САЩ, Австралия, Русия и Европейски съюз (2015–2017 г.)

Настоящото Обръщение и подписка се подкрепят със специални писма от Ръководството на Съюза на учените в България (СУБ) и от Управителния съвет на Националната пациентска организация (НПО) .

Подписали:

Акад. Богдан Петрунов, чл.-кор. Чавдар Славов, акад. Радомир Радомиров, чл.-кор. Олга Полякова, чл.-кор. Лъчезар Трайков, чл.-кор. Григор Горчев, акад. Петя Василева, чл.-кор. Андон Косев, чл.-кор. Атанас Атанасов, чл.-кор. Емилия Пернишка, чл.-кор. Иван Илчев, чл.-кор. Ангел Стефанов, акад. Михаил Виденов, чл.-кор. Димитър Димитров, чл.-кор. Стоян Буров, чл.-кор. Мария Попова, чл.-кор. Цанка Цанкова, акад. Константин Косев, чл.-кор. Румяна Радкова, чл.-кор. Любен Димитров, чл.-кор. Васил Проданов, чл.-кор. Иван Добрев, акад. Александър Попов, акад. Кирил Боянов, акад. Иван Загорчев, акад. Евгени Головински, акад. Александър Петров, акад. Николай Попов, акад. Никола Съботинов, акад. Иван Иванов, акад. Ангел Гълъбов, акад. Христо Цветанов, акад. Ангел Попов, акад. Иван Миланов, акад. Васил Сгурев, чл.-кор. Филип Филипов, акад. Александър Александров, акад. Иван Попчев, акад. Минчо Хаджийски, чл.-кор. Атанас Ковачев, чл.-кор. Петко Петков, чл.-кор. Красимир Атанасов, акад. Дамян Дамянов, акад. Васил Големански, чл.-кор. Драга Тончева, акад. Борис Тенчов, чл.-кор. Георги Русев, чл.-кор. Елза Пъжева, чл.-кор. Мила Власковска, чл.-кор. Румен Панков, чл. кор. Здравко Лалчев, чл.-кор. Красимир Данов, чл.-кор. Иван Димовски, чл.-кор. Илия Рашков, чл.-кор. Димитър Цалев, чл.-кор. Вася Банкова, чл.-кор. Николай Витанов, чл.-кор. Петър Велинов, чл.-кор. Константин Хаджииванов, акад. Стефан Водев, чл.-кор. чаров, акад. Георги Марков, чл.-кор. Венелин Живков, акад. Чавдар Руменин, чл.-кор. Иван Ангелов, акад. Иван Юхновски – за контакти.

Януари 2018 г.

Отговорът

от университетите, в които се преподава научната и доказателствена медицина у нас:

Официални писмени отговори на Обръщението-подписка бяха получени от Медицинския университет-София и Медицинския университет-Варна. В отговора на проф. Виктор Златков, ректор на Медицинския университет-София се съобщава, че както в Медицинския, така и във Фармацевтичния факултет се провеждат свободно избираеми курсове по алтернативна медицина и хомеопатия. Тези курсове са приети с решения на съответните факултетни съвети в периода 2008–2010 г. В писмото се казва, че причината за създаването на тези курсове е фактът, че хомеопатичните продукти се разпространяват чрез аптеките, като лекарство без рецепта, и се регистрират в Изпълнителната агенция по лекарствата и студентите трябва да се запознаят с тях.

В официалния отговор на Ректора на Медицинския университет-Варна проф. д-р Красимир Иванов се казва, че университетите са автономни и могат сами да определят учебните си курсове.

В тези писма отговори няма нито една дума за това дали е имало обсъждане на подробно обоснованото предложение на 65 членове на БАН за прекратяване на преподаването на лъженауката хомеопатия в медицинските университети у нас.

От Медицинския университет-Плевен и Медицинския университет-Пловдив не бяха получени официални отговори.

Вместо това, деканът на Фармацевтичния факултет при Медицинския университет-Пловдив проф. Людмил Пейчев, известен агитатор и изтъкнат преподавател по хомеопатия, в интервюта с непристойни думи публично оскърби 65-те академици и член-кореспонденти на БАН, подписали Обръщението-подписка до медицинските университети.

СТАНОВИЩЕ НА СЪЮЗА НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ

Относно използването на хомеопатични практики за лечение на болни

Хомеопатията е навлязла в медицинската практика на България твърде широко, но и достатъчно безкритично. Предмет на ежедневна реклама са медикаменти, мазила, билкови смеси, при рекламирането на които се съобщават имена на лекари или на професионални дружества. Липсват обаче доказателства *lege artis*, че подобни препарати са били подложени на фармацевтична експертиза и клинични проучвания. „Доказателствата“, доколкото има такива, са с емпиричен характер, т.е. резултат на наблюденията на създателя или на заинтересовани разпространители. Факт е, че в страната има достатъчно широка аптечна мрежа за хомеопатични „лекарства“. Хомеопатията проби безпрепятствено и в медицинските университети в страната, които предоставят терен за свободно избираеми или независими курсове, както и достатъчно заинтересовани лектори, най-често хабилитирани лица.

Факт е, че нито един лекар не би си позволил да прилага медикамент или личен лечебен метод, без той да е минал фармацевтична и клинична експертиза и да има достатъчно научна информация, която да потвърждава, че ще се извърши медицинско действие, обосновано на научни доказателства. Но същите лекари нарушават тези схващания и разбираня спрямо хомеопатичните лекарства, за които не се търсят медицински доказателства и необосновано се принасят критериите за подбор на лечебни средства и лечебни методи.

В академиите на науките на много страни, както и в медицински университети в САЩ, Западна Европа и други, критичният подход е предмет на оживени дискусии през последните години. Създадени са консенсусни нормативни и медицински документи, които обръщат внимание върху принизеното приемане на хомеопатията като научна територия и като област на медицината, създаваща лечебни средства. Тази практика трябва да намери своите противници и в нашата страна. Съюзът на учените в България подкрепя категорично усилията на група учени, основали Клуб за борба с лъженауката към БАН, в усилията му срещу безкритичното приемане на хомеопатията. Необходимо е:

1. Преподаването на хомеопатия в медицинските университети да бъде прекратено, за да стане ясно, че тези научни и учебни институции се дистанцират от нея като изключително близка до лъженауката практика.

2. Присъединяваме се към изискването спрямо хомеопатичните лечебни средства да се поставят ограниченията и изискванията, важащи за всички фармацевтични продукти, създавани от известните фармацевтични фирми на

базата на химичен, биохимичен, фармацевтичен и клиничен анализ с научно потвърждаване на полезните страни и отчитане на вредните ефекти. Подобно изискване трябва да бъде обвързано със съответни нормативни и законови актове, инициативата за което принадлежи на Министерството на здравеопазването и на Парламентарната комисия по здравеопазване.

3. Да се забрани широко разпространената практика за рекламиране на хомеопатични лечебни средства по електронните и печатните национални медии, ако липсва научна експертиза, доказваща полезен лечебен ефект.

Трябва да се подчертае, че у нас, и по света има натрупана практика с използването на билки за третиране на заболявания. Срещу тази практика на населението за билколечение не може да се възрази, но тя не трябва да се идентифицира с хомеопатията и не е предмет на злоупотреба с национални рекламни кампании.

Проф. д.б.н. Диана Петкова
Председател на СУБ

София
18.01.2018 г.

Писмо на Националната пациентска организация

Изх. №1384/07.02.2018 г.

До: акад. Иван Юхновски
Българска академия на науките

Уважаеми акад. Юхновски,

Национална пациентска организация Ви приветства с подетата от Вас и Ваши колеги инициатива, свързана със създаването и прилагането на по-ясни и стриктни регламенти относно изучаването, предписването, употребата и не на последно място – популяризирането на хомеопатията. Тенденциите в последните години ясно показват, че обществото става все по-възприемчиво към всички алтернативни методи на лечение, които могат да бъдат прилагани при различни болестни състояния. В същото време не можем да не отбележим, че общоприетото схващане, че хомеопатичното лечение е по-щадящо за организма, може да крие множество неосъзнати рискове за ефективното лечение на пациент.

Въпреки че подкрепяме тезата, че пациентът трябва да е активен участник при избора на терапията и мнението му как да се лекува следва да бъде зачитано, не можем да останем безразлични към всички случаи, при които станахме свидетели на злоупотреба с доверието на пациентите, тяхното подвеждане и в крайна сметка – влошаване на здравословното им състояние, вследствие на употребата на продукти, за ползата и ефективността на които няма научни доказателства. Безразборното прилагане на хомеопатията при всички състояния, както и приписването ѝ на качества, за които няма клинични проучвания и медицински доказателства, са в ущърб не само на пациентите, чието здравословно състояние може да бъде влошено, но и на конвенционалната медицина, към която се прибягва на по-късен етап, когато пораженията върху организма са се усложнили или дори са станали необратими.

Предвид липсата на научни доказателства за ефективността на хомеопатията считаме, че е нередно тя да бъде преподавана като медицинска специалност или дял в медицината във висшите медицински училища в България. Изучаването на наука, която не е официално призната като такава, и даването на специалност по нея от широко авторитетните български медицински учебни заведения въвеждат в заблуждение българските пациенти за възможностите за лечение на връхлетелите ги заболявания.

Въпросите за изучаването, прилагането на хомеопатията, ползите и вредите от нея, както и начинът, по който тя да бъде представяна на обществото, са тема, по която следва да се работи в дългосрочен план в научните среди за постигането на баланс, който да осигури качествена грижа за здравето на пациента.

Считаме, че е редно да се изяснят и регламентират не само методите на прилагане, но и методите на преподаване на хомеопатията, както и начинът на представяне на хомеопатични терапии и продукти в социума. За продукти, за които не съществуват научни данни за ефективността и въздействието им върху организма, следва изрично да се посочи, че не са лекарствен продукт и/или че медицинският ефект не е доказан. По този начин пациентите няма да бъдат подвеждани да се надяват на резултати, каквито не могат да бъдат очаквани от конкретния продукт.

Във връзка с всичко гореизложено, Национална пациентска организация декларира своята готовност за сътрудничество и се надява, че ще се работи в посока на ясна регулация и регламентиране на всички спорни въпроси, касаещи неконвенционалните методи на лечение, към които се отнася и хомеопатията.

С уважение:

Д-р Станимир Хасърджиев

Национална пациентска организация

Хомеопатията губи време за лечение

Акад. Иван Юхновски

Вестник **ТЕЛЕГРАФ**
15.02.2018 г.

Интервю на *Стела Стоянова*

– Акад. Юхновски, 65 учени подписахте обръщение към ректорите на медицинските университети да прекратят обучението по хомеопатия във вузовете си. Каква е причината?

– Това е проблем, който съществува от много години както в Европа, така и по целия свят. Хомеопатията като нетрадиционен метод на лечение заема все по-голямо пространство, включително увеличава и пациентската си маса. Това не може да не предизвика безпокойството на хората, които се занимават с истинската, доказателствената медицина, на която дължим удължаването на живота на човечеството.

През последните три години особено силно се прояви реакцията на съответните отговорни държавни контролни институции, като започнем от Австралия, през САЩ, Европейския съюз и Русия. Те излязоха с документи, които са основополагащи в това отношение и в които се казва съвършено ясно, че въпреки опитите на адептите на хомеопатията да докажат, че тя има лечебно действие, тя няма по-голям ефект от отдавна известния феномен, наречен плацебо ефект. Болният се повлиява благоприятно, настроението му се подобрява, може и болката да отстъпи в някои случаи, просто защото взема нещо, за което му е казано, че лекува. Този психосоматичен феномен се появява само въз основа на вярата му в лечебната сила на медикамента. А в някои случаи болката отминава сама, защото заболяването е леко, но човекът чисто и просто свързва нейното изчезване с хомеопатичното средство, което е взел.

– А може ли хомеопатията да бъде опасна?

– Да. На първо място, тя отдалечава пациента от навременната научно доказана медицинска помощ. Човек се задоволява с гълтането на някакви бонбончета, в които няма нищо (защото де факто в препаратите няма и следа от веществото, от което би трябвало да се тръгне след голямо разреждане). В много случаи се стига до положението той със закъснение да се обърне към болницата, за да бъде спасен животът му. Такива последствия в други страни обикновено се регистрират, но у нас не. Второ, в повечето страни хомеопатичните препарати се ползват със специален облекчен статут – не се подлагат на такива строги изисквания, като обичайните нормални лекарствени средства. Вие знаете, че в съвременната фармация, преди да се пусне нещо на пазара, има безкрайно много изследвания, включително до коя част на тялото за колко време достига медикаментът и под каква форма се трансформира. А при хомеопатията няма такова нещо – гълташ лекарството и то изчезва.

У нас на хомеопатичните средства според закона също се дава облекчен режим за регистриране и влизане в производство. Поради това има изключително много пропуски и злоупотреби от производителите.

– **Какви са те?**

– В САЩ Федералната служба за лекарствените средства предупреждава особено да се внимава при опитите за лечение с хомеопатични средства при зъбни проблеми на бебета и деца. Има доказани смъртни случаи поради това, че производителят влага вътре и други компоненти, които не оповестява и те не подлежат на контрол. Поначало контролът върху хомеопатията не е сериозен. Контролните органи изхождат от това, че понеже вътре няма нищо освен захар, няма смисъл да се наблюдават, но се оказва, че това не е така. В последно време някои хомеопатични компании преминават към повишаване концентрациите на активното вещество вътре и вече не пледират толкова много за свръхразрежданията, на които се приписват особено силни лечебни свойства. Има и друг вид компании, които правят обратното – декларира¹т, че разрежданията на веществото, което дава името на техния препарат, е на минус шейсета степен. Тоест практически вътре няма нищо, но те продължават да му приписват особена лечебна сила. Прибягва се към безкрайно жалки спекулации – например, че водата имала вълшебното свойство да пази в паметта си спомена за лечебното средство, което е било разреждено, и дори без да го има самото вещество, пак можеш да се излекуваш. Знаем, че водата няма свойството да запазва формата си. Който е учил в училище за Брауново движение, знае, че молекулите ѝ са в непрекъснат оборот и не може да запази никакви структури. А и защо водата ще пази паметта точно само на това вещество, след като е минала през канализацията?

– **Какви други случаи на злоупотреба има?**

– Върхът на тази пирамида от измами е измислената вече у нас „вербална хомеопатия“ – лесно може да я намерите в youtube. Там ще видите лекции, които се състоят в следното – жената, която е прорицателка или гадателка, обяснява, че Вие даже нямате нужда да ходите в аптеките да купувате хомеопатични препарати. Достатъчно е да вземете едно шишенце с вода, да го доближите до устата си и да произнесете наименованието на хомеопатичния препарат, за който сте чували, че лекува, и степента на неговото разреждане.

– **И после изпивате водата...**

– Не, тука има магическа процедура. Затваряте шишето и го разтръсквате, защото това е наследство от процедурите, ползвани от създателя на хомеопатията Ханеман. Дори и ако Ви остане съвсем малко от това лекарство, което сте омагьосали, може отново да си го произведете, като просто вземете друго шише с вода, капвате капка от този остатък вътре. И качеството му ще е равно на онова, което бихте купили от хомеопатичната аптека. Аз лично тук съм съгласен – ефектът е еднакъв, тоест никакъв. А на практика хомеопатичното хапче се състои от обикновена захар и 15 на сто лактоза. Къде е водата в него?

– **Знам, че сте изследвали такива лекарствени средства...**

– Преди повече от 25 години успях да установя, че в произвеждания тогава в химкомбината в Девня препарат за лечение на рак, наречен „Проти-

вотуморно средство 1300“ в чест на юбилея 1300 години България, се съдържат недопустими количества арсен – и то арсенов триоксид, който народът ни популярно нарича мишеморка. Арсеник. Това производство бе организирано от Държавна сигурност, не знам каква им беше работата да се занимават с това. Тогава се обърнах с писма към всички държавни органи по онова време и в един ден едни хора ме повикаха. Надявах се, че най-сетне съм открил арменския поп, от когото моите основателни оплаквания ще бъдат чути и тази практика ще се прекрати. Но вместо това чух „Ние сме на друго мнение. Този препарат лекува – имаме един другар, който беше болен от рак. Лекарите му казаха, че ще живее два месеца, а с този препарат живя шест месеца“. Но в края на краищата успяхме да пробием и този процес бе прекратен през 1990 г. след огромен скандал.

– **В колко медицински университета у нас в момента се преподава хомеопатия?**

– В четирите – Софийския, Плевенския, Пловдивския и Варненския.

– **Смятате ли, че те ще се вслушат и ще спрат това обучение?**

– Не знам, зависи от тяхното разбиране – е ли хомеопатията част от научната медицина и може ли да се учи нещо, което е в противоречие с това, което бъдещите медици задължително изучават в първи и втори курс. Например медицинска физика, медицинска химия, физиология. И след това им се преподава нещо, което противоречи на основните принципи на тези дисциплини.

– **Хомеопатите реагираха, че всъщност зад тази атака стоят големите фармацевтични компании...**

– Това е абсолютна глупост. Фармацевтичните компании, при всичките си недостатъци, които са много, не могат да чувстват като конкурент жалкия бизнес, който има хомеопатията. Въпросът е в интересите на пациента. Самите хомеопати не бранят ли собствения си бизнес и интересите на хомеопатичните компании? Ако погледнем съдържанието на техните лекарства, пресметнал съм, че килограм захар, вложена в хапчетата им, накрая излиза 900 лева.

– **Какъв резултат очаквате от обръщението си?**

– Нашата цел е не чрез административни и груби мерки нещо да се забрани, а обществото да научи колкото се може повече за това, което му се предлага, и то само да вземе решение по какъв начин да се лекува.

Лъженауката хомеопатия ни дебне отвсякъде

Академик Иван Юхновски пред „Труд“

Вестник **ТРУД**
17.02.2018 г.

Интервю на *Мариела Балева*

– Академик Юхновски, науката върви със стремглави темпове напред, но едновременно с нея с голяма скорост се придвижва и лъженауката. Като учен, как се борите с този проблем?

– Въпросът за лъженауката ме занимава вече повече от 40 години. Още преди доста време имах възможността да се преборя с една крайно негативна афера – противотуморно средство ПТС 1300. С него, без никакви официални разрешения, се „лекуваха“ хиляди хора, болни от рак. ПТС 1300 се произвеждаше и разпространяваше от лаборатория, създадена в Химкомбината-Девня под покровителството на ДС. Установихме, че ПТС 1300 съдържа недопустими количества силно токсично арсеново съединение и след трудни преживявания с ръководните органи, през 1990 г. бе взето решение тази „фабрика за смърт“ и заблуди да бъде затворена. Днес в нашето общество се ширят и оказват негативното си действие много нови и стари лъженаучни теории и практики, разнообразни по форма обществени заблуди. Сега една от най-масовите заблуди за хората се нарича хомеопатия. Писал съм против тази лъженаука, защото нейните покровители се опитваха и продължават да опитват да подкрепят големите илюзии, че има научно потвърждение за верността на основните ѝ тези.

– Защо казвате „една от най-масовите заблуди“? Знате ли колко много хора вярват на хомеопатията?

– Вярвам, че като учени сме длъжни да предупредим хората. В най-renomiranите научни списания в света всичко по теорията и практиката на хомеопатия е проучено и разобличено. През последните три години обширни доклади и проучвания бяха публикувани от NHMRC – Съвета за обществено здраве и медицински изследвания към австралийското правителство, от NIH – Националният институт за здравеопазването към здравното министерство на САЩ, от FTC – Федералната търговска комисия на САЩ. Специален меморандум публикува Комисията за борба с лъженауката и фалшифицирането на научните изследвания при Руската академия на науките, а само преди няколко месеца това стори и EASAC – Научният консултативен съвет на европейските академии.

– Какви са основните изводи, направени в тези документи?

– Основните изводи във всички тези важни документи са, че твърденията относно механизмите на действие на хомеопатичните препарати са неправдоподобни и несъвместими с установените научни концепции. Категорично

се заявява, че не са известни заболявания, за които да има доказателства, че хомеопатията има ефект, надхвърлящ „плацебо ефекта“. Констатира се, че хомеопатията не е безвредна, защото болните пренебрегват методите на лечение на научната медицина с доказана ефективност и това може да доведе до неблагоприятен изход, включително и до смъртта на пациентите.

– **Запознали ли сте необходимите органи у нас с тези световни изследвания, какво направихте вие – учените, защото рекламата на такива продукти е доста мощна?**

– За съжаление, рекламирането на хомеопатичните продукти в страната е изключително широко. Почти всяка седмица под формата на здравни предавания по практически всички телевизии се пропагандират методите и продуктите на хомеопатията. За последните 10–15 години у нас са издадени десетки книги и ръководства по хомеопатия и само една преводна книга от английски автор срещу лъженауката и хомеопатия. През миналата година ние, група академици и член-кореспонденти на БАН, медици, биолози, физици, химици и общественици създадохме форум за борба срещу лъженауката в България. Чрез него ще се постареем да доведем до нашето общество информацията за вредните последствия от разпространението на различните форми на лъженауката у нас. Досега никакви организирани форми на борба срещу лъженачните прояви у нас не е имало, а става дума за защита на интелектуалното състояние на нашето общество.

– **Извинете, академик Юхновски, но аз самата познавам доста хора, които твърдят, че се лекуват само с хомеопатия и не вярват на съвременната медицина, която според тях била „пълна с химия“. Защитниците на този вид лечение веднага биха ви репликирали с тезата: Може да не лекува, но не вреди.**

– Това не е вярно. Вече ви споменах за основополагащите документи на водещите държавни институции, в които се отхвърлят лечебните свойства на хомеопатията в резултат на много сериозни проучвания за нея. Препоръчва се на правителствата да предприемат мерки за ограничаване разпространението на хомеопатията, а върху опаковките на самите препарати с надпис пациентите да бъдат осведомявани, че лечебните свойства на съответния препарат не са потвърдени научно и че те не могат да очакват лечебен ефект. Съществената вреда от хомеопатията е, че тя отдалечава пациента от навременната, доказала своята ефективност, медицинска помощ. Има съвсем актуални американски данни за това, че използването на хомеопатични препарати за лечение на зъбни проблеми при бебета може да доведе до много тежки последици. Що се отнася до вашите познати, те, вероятно, са доста здрави хора, тъй като има болести, които минават сами и това се приписва на използваните хомеопатични средства. Не бих им пожелал да разчитат много на хомеопатията, за да не се окажат доста закъснели в някоя нормална болница, където ще трябва да ги спасяват с всички лечебни средства на фармацевтичната химия и истинската медицина. Как ще лекувате заболяване с нищо? С наивната вяра, че ви лекуват? А в преобладаващата част от хомеопатичните препарати няма практически нищо от именуващото ги активно вещество.

– **А какъв е планът ви на действие в България, имате ли такъв?**

– Разбира се. На първо място решихме да се обърнем към ректорите на четирите медицински университети в страната (в София, Пловдив, Варна и Плевен), в които, за съжаление, от няколко години се преподава хомеопатията като свободно избираем предмет. Подготвихме Обръщение-подписка, в което настояваме в храмовете на научната медицина да се прекрати преподаването на тази лъженаука. Подписали са се 67 академици и член-кореспонденти на БАН, между които водещите медици в страната. Това обръщение получи солидна подкрепа от Съюза на учените в България и от ръководството на Националната пациентска организация. Предстои да проучим защо в страната ни не се спазва Законът за здравето, съгласно който рекламата на хомеопатията и другите неконвенционални лечебни средства е забранена.

Интервюто е публикувано със съкращения.

Учените от Българската академия на науките срещу хомеопатията в България

Вестник **МОНИТОР**

19.02.2018

Силвия Николова

Това е лъженаука. Световни авторитети го доказаха

Академик Богдан Петрунов пред „Монитор“

– **Акад. Петрунов, учени от БАН поискаха хомеопатия да не се преподава в медицинските и фармацевтичните факултети дори под формата на курсове. Защо?**

– Защото в цял свят вече се събраха достатъчно научни данни за несъстоятелността на хомеопатията, тя е обявена за лъженаука. Аз няма да изказвам свое мнение, а само ще представя научните данни по този въпрос. През 2015 г. Националните здравни институти на САЩ (най-голяма здравно-медицинска институция в света с няколко хиляди квалифицирани специалисти) излезе с доклад, в който се казва:

„Ключовата концепция на хомеопатията е несъвместима с основните понятия на химията и физиката. Твърденията за ефективността на хомеопатичните препарати се подкрепя само от хомеопатичните теории и няма валидни проучвания и съвременни научни методи, които да ги потвърдят“.

През 2016 г. Федералната търговска комисия на САЩ категорично обявява, че няма научни доказателства и твърденията за лечебните ѝ действия се основават само на теорията на хомеопатията от 1796 г., когато тя се е зародила, и по никакъв начин не могат да бъдат потвърдени от съвременните медицински достижения. Времето до XVIII век се смята за донаучния период на медицината.

– **Някои пациенти обаче твърдят, че тя им помага. Така ли е?**

– Пак посочвам документи на авторитетни институции, а читателите да си направят сами изводите. През 2017 г. Комисията за борба с лъженауката и фалшифицирането на научните изследвания при Руската академия на науките публикува също Меморандум. В него се казва: „Теоретичните обяснения за възможните лечебни действия на хомеопатичните препарати са в противоречие със съвременните представи за строежа на материята, живите организми и въздействието на лекарствените средства. Принципите на хомеопатията са догматични и от времето на преднаучния етап от развитието на физиологията и медицината. Разбира се, че при някои хора може да има ефект, но той е на базата на самовнушението, т.нар. плацебо ефект“.

През септември 2017 г. Научният консултативен съвет на Европейските академии към Съвета на Европа също излезе с Меморандум. В него се каз-

ва: „Не са известни заболявания, за които да има възпроизводими доказателства, че хомеопатията има ефект, различен от този на плацебо ефекта“. Това е 30-процентен ефект, който всеки човек може да изпита на принципа на самовнушението и самоиндукцията. Той е познат в медицината. Каквото и да вземе човек, при самовнушение може да получи въпросния до 30% ефект. Затова, когато се правят научни проучвания на препарат или технология в медицината, се изисква да има най-малко два пъти повече ефект, т.е. 60 на сто ефективност. Хората си внушават, лесно могат да бъдат повлияни. Освен това Научният консултативен съвет на Европейските академии към Съвета на Европа предупреждава, че забавянето на медицинска помощ, основана на доказателства, може да доведе до значителни вреди на пациента. Губейки време, докато се „лекува“ с хомеопатия, човек може да пропусне правилното и своевременно лечение на много тежки заболявания.

Всички тези факти ни подтикнаха, 60 учени от БАН, сред които академици и член-кореспонденти, решихме да напишем писма до ректорите на медицинските университети за недопускане изучаването на хомеопатия във висшите учебни заведения. Не е коректно там да се преподава лъженаука. На фона на напредъка на медицината и фармацията за мен е обидно да срещна лекар, който е и хомеопат.

Спрете обучението по хомеопатия

Вестник **ДУМА**

20 февруари 2018 г., брой № 35

Велиана Христова

***Лъженаука ни мами с „лекарства“, в които няма нищо,
заявяват 65 членове на БАН***

Както ДУМА съобщи на 13 февруари, 65 академици и член-кореспонденти на БАН са изпратили писмо до медицинските университети у нас, с което ги призовават да прекратят обучението по лъженауката хомеопатия. Авторите на писмото цитират изследвания и мнения на водещи организации в Австралия, САЩ, Русия и ЕС, които недвусмислено обявяват хомеопатията за псевдонаука. „Лечението“ с хомеопатия заблуждава болните и забавя вземането на реални мерки от страна на медицината срещу съответните заболявания. Хомеопатичните препарати не се контролират, както останалите медикаменти, и затова някои от тях са и вредни за здравето. Тъй като хомеопатията, особено у нас, е много широко прилагана, след писмото на учените започнаха и спорове в медиите. За да знаят читателите ни какво конкретно се казва в писмото, го публикуваме изцяло. То е изпратено до ректорите на медицинските университети в **София, Пловдив, Варна и Плевен** (Пълният текст на писмото е на страница <https://duma.bg/sprete-obuchenieto-po-homeopatiya-n161215?go=terms&p=gdpr>).

Писмо до министъра на здравеопазването на Република България

До Г-н Кирил Ананиев
Министър на здравеопазването
на Република България

Уважаеми Господин Министър,

През последните три години в редица големи държави, а напоследък и в Европейския съюз, настъпи определена промяна на официалното отношение към хомеопатията – от търпимост и безразличие, към активно неприемане и искания за ограничаване на разпространението на този неконвенционален и лъже научен метод за лечение.

През месец март 2015 г. **Съветът за обществено здраве и медицински изследвания към австралийското правителство (NHMRC)** публикува обширен доклад, в който обоснова се констатира, че *„въз основа на оценката на доказателствата за ефективността на хомеопатията няма заболявания, за които да има сигурни доказателства, че хомеопатията е ефективна. Хората, които избират хомеопатията могат да изложат на риск своето здраве, ако отхвърлят или забавят лечението за чиято безопасност и ефективност има сигурни доказателства“*.

През април 2015 г. **Националният институт за здравеопазването (NIH) към Министерството на здравеопазването на САЩ** публикуват доклад с названието „Хомеопатия“, в който се констатира, че няма доказателства за това, че хомеопатията е ефективно лечение, че някои хомеопатични продукти съдържат значително количество ефективни съставки, които могат да причинят странични ефекти и лекарствени взаимодействия, а ключовите концепции на хомеопатията са несъвместими с основните понятия на химията и физиката. През 2015 г. **FDA (Федералната агенция за контрол на храните и лекарствата на САЩ)** обръща внимание на потребителите, че те не могат да разчитат на хомеопатичните продукти за лечение на астма.

През септември 2016 г. **Федералната търговска комисия на САЩ (FTC)** стига до извода, че твърденията за ефективността на традиционните хомеопатични препарати, продавани без рецепта, се подкрепят само от хомеопатичните теории и няма валидни проучвания, използващи съвременни научни методи, доказващи ефективността на тези продукти. Препоръчва се рекламата на хомеопатичните продукти да информира потребителите, че няма научни доказателства, че продуктът действа, и че **твърденията за лечебното му действие се основават само на теориите на хомеопатията от 1796 г., които не се приемат от съвременните специалисти по медицина.**

На 6 февруари 2017 г. **Комисията за борба с лъженауката и фалшифицирането на научните изследвания при Руската АН** публикува Меморандум за лъженаучността на хомеопатията. Основните изводи, направени в Меморандума, са: 1) многобройните клинични изследвания, проведени в различни държави, не са успели да демонстрират ефективността на хомеопатичните средства и методи за лечение, 2) **теоретичните обяснения за възможните механизми на действие на хомеопатичните препарати са в противоречие със съвременните представи** за строежа на материята, строежа на живите организми и за действието на лекарствените средства, 3) „принципите на хомеопатията“ са догматични твърдения, произхождащи от донаучния етап от развитието на физиологията и медицината, 4) хомеопатията не е безвредна, защото болните пренебрегват методите на лечение на научната медицина с доказана ефективност и това може да доведе до неблагоприятен изход, включително и до смъртта на пациентите. В Меморандума се отправят препоръки за максимално ограничаване на ползването на хомеопатията и за поставянето ѝ под контрол, валиден за конвенционалните лекарствени средства.

През септември 2017 г. **Научният консултативен съвет на европейските академии – EASAC**, публикува Меморандум със заглавие „Хомеопатични продукти и практики: оценка на доказателствата и осигуряване на съгласуваност в регулирането на медицинските изисквания в Европейския съюз“. Основните изводи в Меморандума са: 1) *твърденията относно механизмите на действие на хомеопатичните препарати са неправдоподобни и несъвместими с установените научни концепции*, 2) *не са известни заболявания, за които да има възпроизводими доказателства, че хомеопатията има ефект, надхвърлящ „плацебо ефекта“*, 3) *съществуват опасения доколко е осигурено информираното съгласие на пациента и неговата безопасност поради лошия или липсващ контрол при изготвянето на хомеопатичните продукти*, 4) *забавянето в търсенето на медицинска помощ, основана на доказателства, може да доведе до значителни вреди на пациента*, 5) *използването на хомеопатични продукти във ветеринарната практика е особено обезпокоително*.

На европейските политици в Меморандума на EASAC се дават следните препоръки: 1) за всички лекарствени продукти, включително и хомеопатичните, трябва да има еднакви изисквания за ефикасност и качество. Ако даден продукт не отговаря на тези изисквания той не трябва да бъде одобряван и официално регистриран; 2) твърдения с рекламна цел за ефикасност, безопасност и качество на всички лекарствени продукти, включително хомеопатичните, не трябва да се отправят без наличието на възпроизводими научни доказателства.

Висшите медицински училища в България се радват на широко обществено признание както у нас, така и в чужбина, защото подготвят висококвалифицирани специалисти, които практикуват съвременна, базирана на съвременната наука медицина. В медицинските университети у нас се провежда висококачествена и световнопризната научноизследователска работа в най-модерните области на научната медицина. **Поради всичко гореказано: 1) преподаването на хомеопатия в медицинските университети, под**

формата на свободно избираеми предмети или специализации, трябва да се разглежда като недопустим анахронизъм в медицината. Очевидно е, че дори само предоставянето на лекционни зали в медицинските университети у нас за т. нар. преподаване на хомеопатията от външни или вътрешни „специалисти“ се използва от разпространителите на хомеопатичните продукти за подсилване на авторитетността на търговската им дейност. Неприемливо е лъженаучните „принципи“ на хомеопатията, противоречащи на основните положения на физиката и химията, да се предлагат за изучаване от студентите или дипломирани специалисти по медицина и фармация след задължителните курсове по медицинска физика, биофизика и химия. При това неизбежно възниква и морално-етичният въпрос: допустимо ли е дипломиран лекар да предписва за лечение на пациенти хомеопатични препарати, след като добре знае, че в тях практически липсва активно лекарствено вещество и ефектът им не е по-силен от ефекта на плацебо.

Уважаеми Господин Министър,

Във връзка с гореказаното, 65 членове на Българската академия на науките, академици, член-кореспонденти, медици, биолози, химици, физици и общественици се обърнаха на 22.01.2018 г. с писмо към ректорите на четирите медицински университета в България, с призив да се прекрати преподаването на хомеопатия, под формата на свободно избираеми предмети или други форми на обучение, в техните университети. Освен гореказаното, основание за това предложение е и сега действащият Закон за здравето. Съгласно чл. 169 от този закон се забраняват всички форми на реклама на неконвенционални методи, включително свързването им с дейности по профилактика, диагностика, лечение и рехабилитация, а в чл. 166 на същия закон, сред седемте определени неконвенционални метода, е посочена хомеопатията. Преподаването на хомеопатията в медицински университет е не само реклама на хомеопатията, а дори нещо повече – това е пропаганда на самата хомеопатия.

Особено силен, негативен обществен ефект има рекламирането на хомеопатичните препарати в телевизията. Всекидневно, в основните телевизионни канали на България, до 10 пъти на ден, се излъчват реклами на хомеопатични препарати, в най-грубо нарушение на горецитирания Закон за здравето.

Обръщаме се към Вас, уважаеми Господин Министър, с молба, да вземете необходимите мерки, може би съвместно със Съвета за електронни медии, тази твърде доходна за телевизиите практика, в грубо нарушение на Закона за здравето, да бъде прекратена.

Надяваме се, че този призив ще бъде чул и разбран правилно, тъй като той цели, на първо място, осигуряване на правото на милиони българи да получават ефективно, научнообосновано и качествено лечение, така и укрепването на авторитета на висшето медицинско образование и законността в България.

Този призив е подкрепен със специални писма от Националната пациентска организация и от Съюза на учените в България (СУБ).

ПРИЛОЖЕНИЯ, съгласно текста:

- **Официални държавни документи** (1 до 12) от САЩ, Австралия, Русия и Европейски съюз (2015–2017 г.);
- **Обръщение-подписка** до ректорите на Медицинския университет в София, Медицинския университет – Пловдив, Медицинския университет – Плевен и Медицинския университет – Варна.
- **Становище** на Национална пациентска организация

16.01.2019 г.

Заблуда, която е опасна за здравето ни

акад. Иван Юхновски

Вестник **ДУМА**
31 януари 2019 г.

Масовата реклама на хомеопатични средства по време на епидемия е най-малкото цинизъм

Днес почти цяла България е обхваната от поредната грипна епидемия. Множат се публично известните случаи на бързо и остро протичащи заболявания, както и на тежки следгрипни усложнения. От съседни страни пристигат все повече сведения за нарастващ брой на починали, жертви на грипната епидемия. За съжаление, до края на грипната епидемия още хиляди българи от всички възрастови групи ще се разболеят.

В същото това време, по почти всички телевизионни канали, ежедневно, върви масова и даже разширяваща се рекламна кампания на многобройни хомеопатични лекарствени средства, горещо препоръчвани срещу грип и настинка. Изкусно се прилагат изпитани рекламни похвати, като внушенията за превръщането на хомеопатичните препарати в изпитано семейно лечебно средство и то в условията на безконтролно самолечение. По някои телевизионни канали рекламите на залъгалките, наречени хомеопатични препарати, прекъсват основните предавания през 10–15 минути и за една вечер атакуват зрителите по десетки пъти.

Успоредно с това, буди сериозна тревога и учудване съвсем слабото рекламиране на лекарствени препарати с доказан лечебен противовирусен ефект при грипни заболявания, въпреки наличността им в аптечната мрежа на страната.

Тази толкова тревожна картина наблюдаваме днес в разгара на грипната епидемия.

А трябва да припомним, че през последните три години в редица големи държави и Европейския съюз настъпи ясна промяна на отношението към прилагането на псевдолечението с хомеопатични средства – от търпимост към активно неприемане и призови за ограничаване на тази архаична практика. През 2015 г. Съветът за обществено здраве и медицински изследвания към австралийското правителство публикува голям доклад, в който е установено, че няма заболявания, за които да е доказано, че хомеопатията е ефективна, а хората, които избират хомеопатията, могат да изложат на риск своето здраве, ако пренебрегнат или забавят лечението, за чиято ефективност и безопасност има сигурни доказателства.

През същата 2015 г. Националният институт за здравето към Министерството на здравеопазването на САЩ публикува доклад, в който се констатира,

че има твърде малко доказателства, че хомеопатията е ефективно лечение и че някои хомеопатични продукти съдържат значително количество съставки, които могат да причинят отрицателни странични ефекти и взаимодействия. През 2016 г. Федералната търговска комисия на САЩ стига до извода, че ефективността на хомеопатичните препарати, продавани без рецепта, се подкрепя само от хомеопатичните „теории“ и няма валидни проучвания, използващи съвременни научни методи, доказващи ефективността на тези продукти. През 2017 г. специална комисия към Руската академия на науките констатира, че **многобройните клинични изследвания, проведени в различни държави, не са показали ефективността на хомеопатичните средства, че т.нар. принципи на хомеопатията са догми, произхождащи от донаучния етап от развитието на медицината (XVIII в.), и че хомеопатията не е просто безвредна**, защото болните пренебрегват методите на лечение на съвременната научна медицина с доказана ефективност, а това може да доведе до неблагоприятен изход, включително до смъртта на пациентите. Аналогични изводи за неефективността на хомеопатията и необходимостта от поставянето на хомеопатичните препарати под същия контрол за тяхната ефективност и безвредност, както на нормалните лечебни средства, прилагани в научната медицина, са публикувани през 2017 г. от Научния консултативен съвет на Европейските академии.

Така наречените „принципи на хомеопатията“, останали неизменни досега и намиращи се в **пълно противоречие със съвременната наука – физика, химия и биология, са изфабрикувани в края на XVIII век, когато дори причинителите на болестите, като бактерии и вируси, не са били още открити и известни на медицината**. Абсурден, противоречащ на всякаква логика и данните на съвременната медицина е „принципът на подобие-то“, съгласно който всяко вещество, което предизвиква болестни симптоми у здрав човек, може в безкрайно малка доза да излекува същите симптоми у болен индивид, независимо от заболяването му (!). Втората догма на хомеопатията е пряко свързана със средновековните магьоснически манипулации и алхимията, тъй като желаното изключително голямо разреждане на лекарството трябвало да се съпровожда от определен брой разклащания, наречени „динамизация“, като след всяко поредно ново разреждане и разклащане се повишавала ефективността на полученото лекарство (!) И тази догма е в пълно противоречие с доказаната милиони пъти пропорционалност между дозата на препарата и неговия биологичен ефект в медицината и биологията. Въпреки това, за поклонниците на хомеопатията тези „принципи“ са неподлежаща на обсъждане и съмнение, висша даденост, в пълно съответствие с често употребявания в нашите реклами израз „защото така“! В крайна сметка, на доверчивия и наивен пациент му се дават захарчета, в които практически няма нищо от изходното активно вещество, в съответствие с посочената на етикета свръхвисока степен на разреждане и от това нищо той трябва да очаква изцеление. Трябва да добавим, че ако някой размени надписите на два различни хомеопатични препарата, при тези разреждания, и с най-съвършените аналитични апарати в света няма как да се разбере кой препарат какъв е. Следова-

телно, лечебният ефект на хомеопатичния препарат по същество за пациента се определя не от съдържанието му, а от надписа, поставен върху препарата. А съдържанието му са обикновена захар и малко лактоза, заедно със съдържащите се в тях обичайни и неизбежни примеси.

От всичко казано дотук очевидно следва, че започването на лечение с хомеопатични средства по време на епидемия от грип и особено при бързо и остро протичащо заболяване би било грешка, която с доста голяма вероятност ще бъде платена от болния.

Агресивната реклама на хомеопатични средства, сега, по време на епидемията, вече най-категорично показва колко е недопустимо постоянното нарушаване на действащия и днес Закон за здравето (чл. 169 и чл. 166), в който се забраняват всички форми на реклама на неконвенционални методи, включително и изрично хомеопатията, и свързването им с дейности по профилактика, диагностика, лечение и рехабилитация.

Проведените преди няколко седмици разговори с министъра на здравеопазването г-н Кирил Ананиев и министъра на образованието и науката г-н Красимир Вълчев, на които предадох документите по подписката на членовете на БАН срещу хомеопатията и срещу преподаването ѝ в медицинските университети в България, ни дава известна надежда за това, че ще бъдат взети най-сетне мерки за спазване на Закона за здравето и ограничаване на хомеопатията.

Нашите граждани и особено младите майки, стремящи се към модерно отглеждане на децата си, би трябвало да са наясно, че опитите за лечение с хомеопатия, особено на инфекциозни болести, е просто една опасна заблуда и е нито ефективно, нито модерно, а е само израз на наивна вяра в една агресивна реклама, подходяща само за недостатъчно информирани хора.

Писмо до Програмния директор на БНТ

До Г-н Емил Кошлуков
Програмен директор на БНТ

Уважаеми господин Кошлуков,

На 15.02.2019 г. в предаването „Още от деня“ под заглавието „Морбили и ваксини – заплахи и отговорност“ водещата г-жа Поли Златарева бе поканила д-р Гергана Николова и хомеопата д-р Атанас Михайлов. Докато д-р Гергана Николова убедително апелира за своевременна имунизация за предотвратяване на разпространението на инфекциозните болести, в частност на морбили, на хомеопата д-р Атанас Михайлов бе дадена за пореден път възможността да внушава на широката публика съмнения в имунизацията и наличието на някакви негативни последици от нея. В крайна сметка, съмняващите се в ползата от имунизирването получиха определено окуражаване в това си заблуждение. Съвсем очевидно е, че когато толкова авторитетната Българска национална телевизия събира като равнопоставени един истински лекар, практикуващ съвременна медицина, с един представител на доказаната лъжемедицина – хомеопатията, лъженауката извлича своите дивиденди.

Следва да се отбележи, че хомеопатът д-р Атанас Михайлов от години се подвизава пред телевизионните екрани и радио, от които системно **сее съмнения в приложението на имунизацията, както и в употребата на доказани от научната медицина ефективни лекарствени средства, за да рекламира „алтернативата“ им – хомеопатичните препарати и практики.** За съжаление, такива проповедници на лъжемедицината – хомеопатията, у нас имат определен успех, особено сред младите майки в тяхното търсене на безвредни, модерни (?) и природосъобразни методи за лечение. И тук те лесно попадат в капана на масово рекламираната в медиите хомеопатия, без да знаят какво е хомеопатия и това, че тя отклонява пациентите от прилагането на научно доказаната медицина, което може да доведе, на свой ред, до тежки здравни последици.

Към настоящото писмо сме приложили и копие от Обръщението-подписка, което изпратихме до ректорите на медицинските университети у нас, с кратко изложение на актуалните становища на най-отговорните за здравето държавни институции на Австралия, САЩ, Русия и Европейския съюз относно вредите, които нанася хомеопатията на общественото здраве.

Тук следва да добавим и един твърде важен юридически момент. Съгласно действащия понастоящем у нас Закон за здравето (член 169) се забраняват всички форми на реклама на неконвенционалните лечебни методи, включително свързването им с дейности по профилактика, диагностика, лече-

ние и рехабилитация, а в член 166 на същия закон, сред седемте определени неконвенционални метода, е посочена изрично хомеопатията. Очевидно е, че особено силен негативен обществен ефект има рекламирането на хомеопатичните препарати в телевизиите, особено по време на епидемии. Всекидневно, обаче, в редица телевизионни канали на България, до 10 и повече пъти на ден, се излъчват реклами на хомеопатични препарати, в нарушение на цитирания Закон за здравето. Радваме се, че в тази, вероятно изгодна рекламна дейност, БНТ участва сравнително слабо. Но и това не би трябвало да се случва, защото е нарушение на закона и в крайна сметка вреди на общественото здраве.

Накрая, уважаеми господин Кошлуков, бих си позволил да направя някои препоръки:

1) Никак не би било добре БНТ да продължава да кани в предаванията си различни представители на лъженауката хомеопатия, още повече, че повечето от тях са опитни манипулатори в полза на доказана вредна обществена заблуда. За съжаление, в нашето общество има немалко наивни хора, които силно се впечатляват и окуражават от факта, че чрез електронните медии волно или неволно се внушава несъществуваща равнопоставеност и алтернативност между съвременната научна медицина и хомеопатията. Тук не става дума за политически дебати, при които равнопоставеността между политическите възгледи е естествена за едно демократично общество. Не може да има равнопоставеност между съвременната наука и анахронизъм, какъвто е хомеопатията, изфабрикувана в донаучния период от развитието на медицината (XVIII в.) и отхвърляна от съвременната научна медицина.

2) БНТ би трябвало да **не рекламира хомеопатичните „лекарства“, в съгласие с действащия днес Закон за здравето** и обществения интерес и

3) БНТ, ако е възможно, да **дава трибуна на известни български медици и учени да говорят пред обществената аудитория срещу разпространението у нас на лъженаучни практики и заблуди.**

Оставам с надеждата да бъдем разбрани правилно.

С уважение

акад. Иван Юхновски

Председател на Форума срещу лъженауката при БАН

18.02.2019 г.

БАН, София, ул. „15 ноември“ № 1

Писмо до Изпълнителния директор на Изпълнителна агенция за лекарствата

Вх. номер: ИАЛ-14373/29.03.2019

До г-н маг. фарм. Богдан Кирилов
Изпълнителен директор на
Изпълнителна агенция за лекарствата

Уважаеми господин Кирилов,

В началото на нашето писмо си позволяваме да цитираме два члена от действащия понастоящем Закон за здравето:

Чл. 166. (1) Министърът на здравеопазването контролира прилагането на неконвенционалните методи за благоприятно въздействие върху индивидуалното здраве, които включват:

1. Използване на нелекарствени продукти от органичен произход;
2. Използване на нелекарствени продукти от минерален произход;
3. Използване на нетрадиционни физикални методи;
4. ХОМЕОПАТИЯ;
5. Акупунктура и акупресура;
6. Ирисови, пулсови и аурикуларни методи за изследване;
7. Диетика и лечебно гладуване.

.....

Чл. 169. Забраняват се всички форми на реклама на неконвенционални методи, включително свързването им с дейности по профилактика, диагностика, лечение и рехабилитация.

Очевидно е, че съгласно чл. 169 и във връзка с чл. 166 ал. 1 на Закона за здравето, всички форми на реклама на хомеопатията у нас са забранени. Въпреки това, ежедневно, нашата общественост е свидетел на масово нарушаване на Закона за здравето по всички основни телевизионни канали. Едно съвсем непълно регистриране на телевизионните реклами на хомеопатичните продукти „Осцилококцинум“, „Стодал“, „Инфлуцид“, „Камилия“, „Динабсин“ и Шюслерови кремове показва, че за 15 дни в края на месец февруари те са рекламирани над 50 пъти по БНТ, по ТВ Нова, по Fox Crime, Diema Family и AXN. В разгара на грипната епидемия редица от телевизионните канали прекъсваха предавания си през 10–15 минути, за да излъчват на ден повече от 10 пъти реклами на хомеопатичните препарати „Осцилококцинум“, „Стодал“, „Инфлуцид“ и др. Рекламните клипове на тези препарати са оформени по специален сценарий, като внушават изключителната им ефективност и се

съпровождат с надписи като „При първи симптоми на грип и настинка – веднага „Осцилококцинум“. Тази масирана рекламна кампания се осъществява по време на грипната епидемия (това е особено вредносно), при която са констатирани много случаи на тежки усложнения, свързани и с ненавременната употреба на лекарствени препарати на съвременната научна медицина. Този вид агресивна телевизионна реклама на хомеопатичните препарати подтиква болните хора към МАСОВО БЕЗКОНТРОЛНО САМОЛЕЧЕНИЕ, при често протичащо остро инфекциозно заболяване, каквото е грипът. Широко известно е, че в „теорията“ и практиката на сегашната хомеопатия не съществуват реалните причинители на инфекциозните болести, като бактерии и вируси, тъй като последните са открити много по-късно от изфабрикуването (XVIII век) на тъй наречените „принципи“ на хомеопатията. **„Принципите“ на хомеопатията изцяло противоречат и са отхвърлени от съвременната научна медицина, биология и химия.**

От няколко години най-отговорните за общественото здраве държавни институции на Австралия, САЩ, Европейския съюз и Русия са публикували обстойни изследвания и становища за това, че хомеопатичните препарати нямат лечебен ефект, по-голям от ефекта на плацебо, и употребата им носи сериозни здравни рискове за пациентите, тъй като забавя навременното прилагане на доказалите своята ефективност лекарствени средства на съвременната научна медицина. Част от тези важни документи са с настоящото писмо като приложение.

Към гореказаното следва да се добави още един момент: в Наредба № 1 от 25.01.2012 г за изискванията към рекламата на лекарствените продукти в чл. 6 (1) е записано, че не се допуска реклама за населението, в която се „посочват конкретни заболявания и симптоми като туберкулоза, болести предавани по полов път, други СЕРИОЗНИ ИНФЕКЦИОННИ ЗАБОЛЯВАНИЯ, онкологични заболявания, хронично безсъние, диабет и други метаболитни и ендокринни заболявания“.

В масовата телевизионна реклама на хомеопатичните препарати, обаче, като „Осцилококцинум“, например, се съобщава, че той се използва „за лечение на грипни състояния в начален и клиничен стадий“, а препаратът „Инфлуцид“ се прилага за „лечение на простудни грипни състояния, с внезапно начало и бързо развитие“.

От гореказаното следва, че държавният орган, който е разрешил този вид реклама, очевидно е счел грипа за несериозно инфекциозно заболяване, с което едва ли някой специалист по инфекциозни болести би се съгласил. На нашата общественост днес са добре известни няколкото десетки смъртни случая от грип в съседна Румъния, по време на отминаващата грипна епидемия. Смъртни случаи от грип имаме сега и в България. Грижите, които бяха положени от държавните органи, отговорни за общественото здраве, и постоянната информация, която обществото получаваше от тях за протичането на грипната епидемия у нас, показват, че грипът не може да се смята за **несериозно** инфекциозно заболяване. За съжаление, чрез разрешената масова реклама на горепосочените хомеопатични препарати, със специфично терапевтично

приложение при грипни заболявания, е постоянно нарушавана Наредба № 1 от 25.01.2012 г. за рекламата на лекарствените продукти, а болните са подтиквани към рисково за здравето им МАСОВО САМОЛЕЧЕНИЕ.

Всичко гореказано ни дава основание да Ви помолим да ни отговорите на следните въпроси:

1) На какво основание се допуска ежедневното и масово нарушаване на цитираните по-горе изрични текстове от Закона за здравето за забрана на рекламата на хомеопатията?

2) Защо се допускат в рекламните телевизионни клипове за хомеопатични препарати печатни и говорни текстове, внушаващи и гарантиращи успешното лечение на инфекциозно заболяване, каквото е грипът, и то в нарушение на Наредба № 1 от 25.01.2012 г., издадена от министъра на здравеопазването?

3) Бихте ли взели мерки, в рамките на вашите възможности, за привеждане на рекламата на хомеопатичните препарати у нас в съответствие със закона?

Уважаеми господин Кирилов, надяваме се да получим от Вас отговор на поставените въпроси.

С уважение:

Акад. д-р Богдан Петрунов
Акад. д-р Ангел Гълъбов
Акад. Иван Юхновски

28.03.2019 г.

Българска академия на науките – БАН

Ул. „15-ти ноември“ № 1

Акад. И. Юхновски

ПРИЛОЖЕНИЕ – съгласно текста

Входящ номер: ИАЛ-14373/29.03.2019

Това писмо остана без отговор.

**Сигнал до Изпълнителния директор на Изпълнителна
агенция за лекарствата (към рег. № 14373/29.03.2019)**

Входящ номер: ИАЛ-3817/30.01.2020

ДО
ИЗПЪЛНИТЕЛНИЯ ДИРЕКТОР НА ИАЛ
БОГДАН КИРИЛОВ
Адрес: гр. София 1303, ул. „Дамян Груев“ 8

СИГНАЛ

от Акад. Иван Юхновски, д.х.н.
Акад. д-р Богдан Петрунов, д.м.н
Акад. д-р Ангел Гълъбов, д.м.н.

Адрес за кореспонденция: гр. София 1040, Българска академия на науките, ул. „15 ноември“ № 1

Правно основание: чл. 107 и следв. от АПК



УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ДИРЕКТОР,

В писмо рег. № 14373/29.03.2019 г. на ИАЛ сме посочили нарушения на чл. 169 от Закон за здравето и на чл. 6, ал. 1, т. 1–3 и т. 8 от Наредба № 1 от 25.01.2012 г. за изискванията към рекламата на лекарствените продукти (изд. от министъра на здравеопазването, обн., ДВ, бр. 10 от 3.02.2012 г.) чрез извършване на пряка активна, предимно телевизионна, реклама на хомеопатични продукти „Осцилококцинум“, „Стодал“, „Инфлуцид“, „Камилия“, „Динабсин“, Шюслерови кремове и др., което действие е обект на контролните функции и на МЗ (на основата на чл. 166, ал. 1, т. 4 от ЗЗ) и на ИАЛ (по ЗЛПХМ).

– сме поискали отговори на няколко въпроса.

Тъй като до настоящия момент отговор или каквато и да било реакция от Ваша страна на писмото ни липсва, то си позволяваме с настоящия сигнал да Ви сезираме за продължаващи действия по същия поставен в писмото ни проблем. Наред с изброените в писмото ни от 29.03.2019 г. нормативни разпоредби, сочим също и разпоредбата на чл. 246, ал. 2 и ал. 3 от ЗЛПХМ, която

също считаме за нарушавана с реализацията (особено телевизионната) на рекламата на горепосочените хомеопатични продукти.

Дори тези продукти да се ползват от разрешение за употреба на националния ни пазар, това не дава права на техните производители, разпространители или маркетолози да погазват законите и правата на потребителите. От друга страна, недопустимо е отговорните национални органи, натоварени със задължението да осъществяват контрол върху начините на разпространение на лекарствените и хомеопатични продукти, включително и чрез реклама, какъвто е и конкретният казус, да бездействат пред нарушението на относимото действащо законодателство в ущърб на правата на потребителите.

При това положение и след като на Вашето внимание още с първото Ви сезиране от наша страна сме Ви цитирали богат набор от изследвания и констатации, направени от авторитетни и компетентни държавни и научни организации на САЩ, Австралия, Европейски съюз и Русия, настояваме пред Вас да:

1. Считате и писмото ни с вх. № 14373/29.03.2019 г. в ИАЛ, и настоящия ни СИГНАЛ за неразделни части от едно и също сезиране;

2. Предприемете незабавни мерки за преустановяване на порочната, заблуждаваща и вредоносна рекламна кампания на споменатите по-горе хомеопатични продукти и на други като тях;

3. Получим отговор на сигнала ни, както за установеното от Вас вследствие извършени проверки, така и за предприетите от Вас мерки.

За Ваше улеснение прилагаме отново предходното ни писмо, ведно с входящия му номер.

ПРИЛОЖЕНИЕ:

Писмо с рег. № 14373/29.03.2019 г. в ИАЛ.

20.01.2020

Отговорът на писмото е на следващата страница.



РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Изпълнителна агенция по лекарствата
REPUBLIC OF BULGARIA
Bulgarian Drug Agency



ИАЛ-6984/20.02.20 г.

ДО
АКАД. И. ЮХНОВСКИ
БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
УЛ. „15-ТИ НОЕМВРИ“ № 1
1000 ГР. СОФИЯ

УВАЖАЕМИ АКАД. ЮХНОВСКИ,

Във връзка с Ваше писмо относно хомеопатичните лекарствени продукти Ви уведомявам следното:

Хомеопатичните продукти са лекарствени продукти, които се разрешават за употреба по реда на Закона за лекарствените продукти в хуманната медицина. В този смисъл по отношение на хомеопатичните лекарствени продукти са приложими разпоредбите на ЗЛПХМ, включително и по отношение на тяхната реклама.

На основание чл. 247 от ЗЛПХМ хомеопатичните лекарствени продукти, които се отпускат без лекарско предписание, могат да бъдат рекламирани пред населението.

Разрешаването на рекламата на лекарствените продукти, които се отпускат без лекарско предписание (вкл. на хомеопатични лекарствени продукти) се извършва на базата на експертно становище на Експертен съвет по реклама към ИАЛ, в чийто състав са включени лекари със специалности в различни терапевтични области и други специалисти.

Съветът изготвя своите експертизи и становища при спазване на принципите и изискванията, заложиени в ЗЛПХМ и Наредба № 1 от 2012 г. за изискванията към рекламата на лекарствените продукти. В тази връзка считаме за неоснователни изложените съждения във Вашето писмо.

С уважение,
МАГ. ФАРМ. БОГДАН КИРИЛОВ
Изпълнителен директор



София 1303, ул. Дамян Груев № 8, тел.: (02) 8903555, факс: (02) 8903434
8, Damyan Gruev Str., 1303, Sofia, Bulgaria, tel: + 359 2 8903555, fax: + 359 2 8903434,
e-mail: bda@bda.ba

Сигнал до Изпълнителния директор на Изпълнителна агенция за лекарствата

Вх. № ИАЛ-27299/07.07.2020

**ДО
ИЗПЪЛНИТЕЛНИЯ ДИРЕКТОР НА ИАЛ
БОГДАН КИРИЛОВ**
Адрес: гр. София 1303, ул. „Дамян Груев“ 8

СИГНАЛ и искане

От: Акад. Иван Юхновски, дн
Акад. д-р Богдан Петрунов, дн
Акад. д-р Ангел Гълъбов, дн
София 1040, Българска академия
на науките, ул. „15 ноември“ 1

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР,

с настоящият сигнал Ви уведомяваме, че:

1.1) в телевизионните и разпространявани в интернет реклами на хомеопатичните лекарствени продукти „Осцилококцинум“ на фирмата „Боарон“, Франция, и „Инфлуцид“ на Немското хомеопатично дружество, най-грубо се нарушават изискванията на Наредба № 1 от 25.01.2012 г. на министъра на здравеопазването за рекламата на лекарствените продукти, а именно – чл. 6 (1), т. 1. „Не се допуска реклама за населението, в която се посочват конкретни заболявания и симптоми, като туберкулоза, болести, предавани по полов път, други сериозни инфекциозни заболявания, онкологични заболявания, хронично безсъние, диабет и други метаболитни и ендокринни заболявания“. В рекламите на горепосочените хомеопатични продукти на първо място се посочва, че те се използват за лечение и профилактика на грип и настинка.

Недопустимо е особено сега, в разгара на пандемията с COVID-19 и в очакване на скорошната, есенно-зимна поява на други форми на грип да се счита, че грипът е несериозно заболяване (т.е. извън забраните в горепосочения текст) и да се допуска нарушаване на изискването за недопускане на тези продукти в рекламата за населението. Този вид реклама на препаратите „Осцилококцинум“ и „Инфлуцид“ очевидно подвежда населението към само-

лечение с тези препарати при грип и грипоподобни състояния. Това е особено опасно в днешната епидемична обстановка с COVID-19, тъй като окуражаването на самолечението, при грипоподобни състояния, чрез силата на телевизионното въздействие, води до отклоняване и забавяне на необходимата бърза и компетентна диагноза, медицинска помощ и прилагане на задължителните противоепидемични мерки. Настояваме този вид реклама да бъде прекратена, за което Вие, като ръководител на ИАЛ, имате задължения и разполагате с необходимите законови средства.

1.2) Чрез съдържанието на допуснатата масова реклама на горепосочените хомеопатични продукти в електронните медии се нарушава и изискването на чл. 6 (1), т. 2 от Наредба № 1, защото чрез него се внушава на купувачите, че ефектът от употребата на лекарствения продукт е гарантиран и не се съпровожда с нежелани лекарствени реакции.

Върхът на недопустимата реклама е широко използваният рекламен призив: „ПРИ ГРИП И НАСТИНКА ВЕДНАГА ОСЦИЛОКОКЦИНУМ“ – виж приложение 1. Аналогични примери за нарушения имаме и в рекламата на продукта „Инфлуцид“. Подвеждащо се рекламират и комбинации от „Инфлуцид“ с Шюслерови соли (все продукти на Немския хомеопатичен съюз), очевидно за увеличаване потреблението на тези соли, тъй като те не се ползват с голяма популярност. В реклами на „Инфлуцид“ с подчертана категоричност се заявява и внушава, че продуктът притежава изключителна активност срещу всички видове грипни вируси, включително и видове коронавируси. Изключително подвеждащо е вкарването в текстовете на рекламата на свързаните с пандемията на COVID-19 официални препоръки за лична хигиена и социална дистанция. Това практически е покана за започване на самолечение с този препарат от грип, включително и неидентифицирано заболяване от COVID-19 (виж прил. 2). Подобни подвеждащи текстове има и в голям брой рекламни материали и клипове на други хомеопатични лекарствени продукти.

С този сигнал Ви обръщаме внимание на тези недопустими нарушения на изискванията към рекламата на хомеопатичните лекарствени продукти „Осцилококцинум“ и „Инфлуцид“, с искане да прекратите използването на тези рекламни форми. Тяхното използване сега и занапред, т.е. по време и след приключването на пандемията, е недопустимо не само по формални причини, но е реална опасност за общественото здраве. Като имаме предвид изричния текст на чл. 4 от Наредба № 1 от 3 февруари 2012 г., Ви питаме дали всички гореспоменати реклами са получили съответното одобрение от ИАЛ?

2.1) На изпратения от нас сигнал (Ваш № ИАЛ-3817 от 30.01.2020 г.) към рег. № ИАЛ-14373/29.03.2019 г. Вие сте ни отговорили с писмо № ИАЛ-6984/20.02.2020 г.

Не сме доволни от Вашия формален отговор. Безконтролно ширещата се реклама, особено в телевизията, на многобройни хомеопатични продукти директно нарушава забраната, съдържаща се в чл. 169, във връзка с чл. 166, ал. 1, от Закона за здравето. В отговора си от **20.02.2020 г.** Вие ни съобщавате, че основание за разрешаването на тази рекламна дейност дава чл. 247 от Закона за лекарствените продукти в хуманната медицина. Настояваме да получим

издържан юридически отговор за това как един запис в ЗЛПХМ, разрешаващ рекламата на лекарствени средства поради това, че се продават без рецепта, може да обезсили конкретна и ясна забрана във и днес действащия Закон за здравето. Юридическата логика показва, че по-късно появилият се текст в ЗЛПХМ, разрешаващ рекламата на лекарствени продукти, продавани без рецепта, се отнася до всички лекарствени продукти, но без хомеопатичните такива, представляващи специална група, поради непроменената и действаща понастоящем в Закона за здравето забрана в чл. 169, във връзка с чл. 166, ал. 1. Очевидно е, че текстът в ЗЛПХМ не е създаден да разреши рекламирането на хомеопатичните лекарствени продукти, а има съвсем друга цел и огромна област на приложение, докато текстът в Закона за здравето има за цел да предпази нашето общество от прекомерното навлизане чрез рекламата на твърде съмнителните, не само от практическа гледна точка, неконвенционални методи в медицината, един от които е хомеопатията.

Настояваме да получим неформален, юридически точен, отговор на нашите въпроси.

С настоящото Ви отправяме искане да предприемете реални действия в съответствие с нашите сигнали, съобразени със Закона за здравето, Закона за лекарствените продукти в хуманната медицина, Наредба №1 от 25.01.2012 г. и медицинската етика за привеждането в ред и съответствие със законността на рекламата, поне на хомеопатичните продукти „Осциллококцинум“ и „Инфлуцид“.

Приложение: съгласно текста 1 и 2

Подписали:

02.07.2020 г.

акад. И. Юхновски,
акад. д-р Б. Петрунов,
акад. д-р А. Гълъбов

Няма отговор на това писмо!

** Това е, може би, най-ранната у нас, известна ни статия срещу хомеопатията*

В брой 1 от 11 август 1990 г. на в. „Форум Медикус“ е публикувана статията на д-р Атанас Михайлов „За рака, хомеопатията и лечителските тайни“. В нея авторът, правейки опит да обоснове мястото на хомеопатията у нас, използва за опорна точка тревожните сигнали, които изпратих към нашата общественост чрез в. „Дума“ (1.06.1990 г.) и в. „Демокрация“ (10.06.1990 г.) по повод ползването на съдържащите големи дози арсен „препарати“ на Н. Мамеров. Признавайки, че не знае нищо за тези препарати и че не разбира какво се съдържа в употребения от мен израз „висока концентрация на арсен“ (като на лекар това би трябвало да му е ясно), д-р А. Михайлов развива една литературна възхвала на хомеопатичните приложения на арсена. Със словесна лекота, но без логична обосновка, д-р А. Михайлов се прехвърля върху прилагането на арсена, в много ниски концентрации, както това се осъществява в хомеопатията, като ловко създава впечатление, че препаратите на Н. Мамеров едва ли са вредни. Такива подходи не са коректни, а след като им се дава широка гласност чрез толкова популярен вестник като „Форум Медикус“, направо водят до заблуда на общественото мнение. Смятам, че лекарят не само при лечебната си работа, но и при публикацииите си трябва да спазва основното си задължение да не вреди, ако не може да помогне.

Не бих искал да се заемам с неприятната задача да критикувам хомеопатичния подход в лечебната практика. Болният сам избира дали ще се лекува при хомеопати или при лекари. Но опитът на д-р А. Михайлов да обоснове хомеопатията в статията си също е некоректен. Съобщавайки на незапознатия читател за сензационното „откритие“ на Жак Бенвенист от 1983 г., което, ако би се оказало вярно, би подкрепило теоретически един от основните принципи на хомеопатията (лечението с много ниски концентрации от някои вещества), д-р А. Михайлов забравя да му съобщи за последвалия **пълен провал на това „откритие“**.

Горекazanото ме кара да се обърна към уважаваната редакция на в. „Форум Медикус“ с молба да преразгледа критично подхода си при избора на материали за публикуване. Това, което д-р Д. Михайлов нарича традиционна медицина, не е една закостеняла и ретроградна система, а могъщ и бързоразвиващ се клон на човешкото знание. Ако се разгледат внимателно методологичните основи на хомеопатията, става съвсем ясно, че именно тя представлява една неподлежаща на развитие емпирична система. Естествено,

тежкото време, когато по аптеките не може да е намери дори аспирин, е естествен стимул за нейното ново избуяване.

Смесването на хомеопатията с фитотерапията (а д-р Михайлов се е представил в статията като фитотерапевт) е също своеобразен капан за общественото мнение.

Във време, когато истината би следвало да се опазва и подкрепя като най-висше достояние на обществото, публикуването на материали, объркващи понятията на неподготвения читател и тенденциозно представящи полуистини, не е полезно.

Чл.-кор. Иван ЮХНОВСКИ,
Директор на Института по органична химия
с Център по фитохимия при БАН

Захарни изделия

1 кг

1²⁹ лв



1 кг

1075 лв



ПРИЛОЖЕНИЯ

Хомеопатия*

Хомеопатията е псевдонаучна система на алтернативната медицина. Създадена е през 1796 г. от немския лекар Самуел Ханеман. Неговите последователи, хомеопатите, вярват, че вещество, което причинява симптоми на заболяване при здрави хора, може да излекува подобни симптоми при болни хора; това твърдение се формулира като *similia similibus curentur*, или „подобно лекува подобно“. Хомеопатичните препарати се наричат лекарства и се правят с помощта на хомеопатично разреждане. В този процес избраното вещество се разрежда многократно, докато крайният продукт химически не се различава от разредителя. Често дори една молекула от изходното вещество не може да се очаква, че остава в продукта. Между всяко разреждане хомеопатите удрят и/или разклащат разтвора, като твърдят, че това кара разредителя да запомни оригиналното вещество, след неговото отстраняване. Практикуващите твърдят, че такива препарати след перорален прием могат да лекуват болести.

Всички съответстващи научни знания от физиката, химията, биохимията и биологията, получени поне от средата на XIX век насам, противоречат на хомеопатията. Хомеопатичните лекарства са биохимично инертни и нямат ефект върху нито едно известно заболяване. Теорията на Ханеман за болестта, основана на принципи, които той нарича миазми, е несъвместима с последващото идентифициране на вирусите и бактериите като причини за заболяванията. Проведените клинични изпитвания не са показали обективен положителен ефект от прилагането на хомеопатичните препарати. Фундаменталната неправдоподобност на хомеопатията, както и липсата на видима ефективност, доведоха до това, тя да бъде характеризирана в научните и медицинските общности като шарлатанство и измама.

Хомеопатията постига най-голямата си популярност през XIX век. Тя е въведена в САЩ през 1825 г., а първото хомеопатично училище е открито през 1835 г. През целия XIX век в Европа и САЩ се появяват десетки хомеопатични институции. През този период хомеопатията би могла да изглежда като относително успешна, тъй като някои други форми на лечение са могли да бъдат вредни и неефективни. В края на века тази практика започва да отслабва, като последното хомеопатично медицинско училище в САЩ се затваря през 1920 г.

През 70-те години на миналия век хомеопатията бележи забележимо завръщане, като продажбите на някои хомеопатични продукти се увеличават десетократно. Тази тенденция кореспондира с възхода на движението ню ейдж и отчасти може да се дължи на появилото се ирационално предпочитание към „естествените“ продукти, както и на повечето време за консултации, давани от лекарите хомеопати.

* По английската версия на статията „Хомеопатия“ в Уикипедия.

През ХХI век серия от метаанализи показват, че терапевтичните твърдения за хомеопатията нямат научна обосновка. В резултат на това редица национални и международни органи препоръчаха оттегляне от държавното финансиране на хомеопатията в здравеопазването. Националните органи от Австралия, Обединеното кралство, Швейцария и Франция, както и Научният консултативен съвет на Европейските академии и Руската академия на науките стигнаха до заключението, че хомеопатията е неефективна, и препоръчаха тази практика да не получава допълнителни средства. Националната служба за здравеопазване в Англия вече не осигурява финансиране за хомеопатични лекарства и поиска от Министерството на здравеопазването да добави хомеопатичните лекарства към списъка на забранените лекарства. Франция се стреми да премахне финансирането им от 2021 г., а Испания също обяви стъпки за забрана на хомеопатията и други псевдотерапии в здравните центрове.

История

Хомеопатията, най-старата действаща алтернативна медицина, произхождаща от Европа, е създадена през 1796 г. от Самюел Ханеман. Ханеман отхвърля традиционната медицина в края на ХVІІІ век като ирационална и нежелателна, тъй като е била в значителна степен неефективна и често вредна. Той се застъпва за употребата на отделни лекарства в по-ниски дози и пропагандира нематериалистичен, виталистичен възглед за това, как функционират живите организми. Терминът *хомеопатия* е въведен от Ханеман и за пръв път се появява в печата през 1807 г. Той измисля и израза „алопатично лекарство“, който е използван за създаване на унижаващо отношение към традиционната западна медицина. Ханеман замисля хомеопатията, докато превежда на немски медицинския трактат на шотландския лекар и химик Уилям Кълън. Бидейки скептичен към теорията на Кълън, че хининовото дърво лекува маларията, тъй като е горчиво, Ханеман поглъща известно количество от неговата кора, за да проучи какво ще последва. Той изпада в треска, получава треперене и болки в ставите: симптоми, подобни на тези на самата малария. От това Ханеман направил извода, че всички ефективни лекарства предизвикват симптоми при здрави хора, подобни на тези на болестите, които те лекуват, в съответствие със „закона на подобие“, който бил предложен от древните лекари. Това довежда и до името *хомеопатия* което идва от гръцки: ὁμοιος *hómoios*, „подобен“ и πάθος *páthos*, „страдащ“.

Доктрината на „закона за подобие“ се нарича *similia similibus curentur*, или „подобното лекува подобно“. Законът на Ханеман за подобие е недоказан и не произтича от научния подход и методи. В публикацията за ефектите от поглъщането на кора от хининово дърво на Оливър Уендел Холмс от 1861 г. се казва, че той не успява да възпроизведе симптомите, за които съобщава Ханеман. Последващите научни изследвания показат, че хининовото кора лекува маларията, тъй като съдържа хинин, който убива паразита *Plasmodium falciparum* и който причинява болестта; механизмът на това лечебно действие не е свързан по никакъв начин с идеите на Ханеман.

Ханеман започва да проверява какви ефекти могат да предизвикват различните вещества върху хора, процедура, наречена по-късно „хомеопатично доказване“. Тези тестове изискват изследваните да констатираат ефектите от поглъщането на веществата, като записват всичките си симптоми, както и допълнителните условия, при които те се появяват. Той публикува колекция от такива доказателства през 1805 г., а в неговата книга „*Materia Medica Pura*“ (1810) се появява втора колекция вече от 65 препарата.

Тъй като Ханеман вярвал, че големи дози лекарства, които причиняват подобни симптоми, само ще влошат заболяването, той се застъпва за екстремно високи разреждания. Измислил е техника за правене на разреждания, за които твърди, че ще запазят терапевтичните свойства на веществото, като същевременно ще премахнат вредните му ефекти. Ханеман вярвал, че този процес засилва „духовните лечебни свойства на суровите вещества“. Той събрал и публикувал преглед на новата си медицинска система в книгата „*Органон на лечебното изкуство*“ (1810), а 6-то издание, публикувано през 1921 г., и днес все още се използва от хомеопатите.

Миазми и болести

В „Органон“ Ханеман въвежда понятието „миазми“ като „инфекциозни принципи“, лежащи в основата на хроничното заболяване, и като „своеобразно болезнено разстройство на жизнената сила“. Ханеман свързва всеки миазм със специфични заболявания и смята, че първоначалното въздействие на миазмите причинява локални симптоми, като кожни и венерически заболявания. Той твърдял, че ако тези симптоми бъдат потиснати от лекарства, причината се задълбочава и започва да се проявява като заболявания на вътрешните органи. Хомеопатията твърди, че това лечение на заболявания чрез директно облекчаване на техните симптоми, както понякога се прави в конвенционалната медицина, е неефективно, тъй като всички „заболявания обикновено могат да бъдат отнесени към някаква скрита, дълбоко вкоренена, хронична или наследствена тенденция“. Основният вменен миазм все още остава и дълбоко залежалите заболявания могат да бъдат коригирани само чрез премахване на по-дълбокото нарушение на жизнената сила.

В хипотезите на Ханеман за миазмите първоначално са представяни само три локални симптома: псориазис (сърбеж), сифилис (венерическа болест) или сикоза. Най-важната от тях е псориазиса, описана като свързана с кожни сърбящи заболявания и се твърди, че е в основата на много други болестни състояния. Ханеман вярва, че това е причината за такива заболявания като епилепсия, рак, жълтеница, глухота и катаракта. От времето на Ханеман са предложени и други миазми за някои заместващи заболявания, приписвани преди това на псориазиса, включително туберкулоза и ракови миазми.

Теорията за миазмите на Ханеман остава необоснована и противоречива в хомеопатията и в наше време. Теорията за миазмите е критикувана като обяснение, разработено за запазване на силовата на хомеопатията при неуспехи в лечението, за недостатъчността ѝ да обхване стотиците видове заболя-

вания, както и за неспособността ѝ да обясни предразположенията към болестите от генетиката, от факторите на околната среда и уникалната история на заболяването на всеки пациент.

Хомеопатията постига най-голямата си популярност през XIX век. Тогава в Европа и САЩ се появяват десетки хомеопатични институции, а до 1900 г. там вече е имало 22 хомеопатични колежа и 15 000 практикуващи в САЩ.

Дори по време на нарастването на популярността си, хомеопатията е била критикувана от редица учени и лекари. Сър Джон Форбс, лекар на кралица Виктория, казва през 1843 г., че изключително малките дози в хомеопатията редовно предизвикват подигравки като безполезни и се приемат с „възмущение на човешкия разум“. Джеймс Йънг Симпсън казва през 1853 г. за силно разредените лекарства: „Милиардната или децилионна част от някаква отрова, колкото силна или мощна да е тя, и в най-малка степен не би засегнала човека или би навредила на муха“. Членовете на Френското хомеопатично общество отбелязват през 1867 г., че някои водещи хомеопати в Европа не само се отказват от практиката на прилагане на безкрайно малки дози, но и вече не я защитават. Последното училище в САЩ, където е преподавана изключително хомеопатия, е затворено през 1920 г.

През двасти век хомеопатията преживява ново възраждане.

Според учените Пол Уншулд и Едзард Ернст нацистският режим в Германия е обичал хомеопатията и е харчил големи парични средства за изследване на нейните механизми, но без да постигне положителен резултат. П. Уншулд също така твърди, че хомеопатията никога не е пускала дълбоки корени в Съединените щати, но остава по-дълбоко утвърдена в европейското мислене. В САЩ Законът за храните, лекарствата и козметиката от 1938 г. (спонсориран от Royal Copeland, сенатор от Ню Йорк, който бил лекар хомеопат) признава хомеопатичните препарати като лекарства. През 50-те години в САЩ е имало 75 лекари, които се занимават само с хомеопатия. От средата и до края на 70-те години хомеопатията се завръща забележимо, като продажбите на някои хомеопатични компании се увеличават десетократно.

Някои хомеопати приписват това възраждане на гръцкия хомеопат Джордж Витулкас, който провежда през 70-те години „много изследвания за актуализиране на сценариите и прецизиране на теориите и практиките на хомеопатията“, а Ернст и Саймън Сингх го свързват с възхода на движението New Age. Брус Худ твърди, че нарасналата популярност на хомеопатията в последно време може да се дължи на сравнително дългите консултации, които практикуващите хомеопати са готови да дадат на своите пациенти, както и на предпочитанието към „естествени“ продукти, които хората смятат, че са в основата на хомеопатичните препарати. Към края на века съпротивата срещу хомеопатията отново започна да се увеличава.

От началото на XXI век поредица от метаанализи допълнително показват, че терапевтичните твърдения на хомеопатията нямат научна обосновка. Това довежда до намаляване или спиране на финансирането на тази практика от много правителства. В доклад от 2010 г. Комитетът за наука и технологии

на Камарата на общините на Обединеното кралство препоръчва хомеопатията да не получава повече финансиране от Националната здравна служба (NHS) поради липсата на научна достоверност; Финансирането на хомеопатията от NHS е спряно през 2017 г. Също така те поискаха от Министерството на здравеопазването във Великобритания да добави хомеопатични лекарства към списъка на забранените рецептурни препарати.

През 2015 г. Националният съвет за здравеопазването и медицинските изследвания на Австралия установи, че „няма здравословни състояния, за които да има надеждни доказателства, че хомеопатията е ефективна“. Федералното правителство, в крайна сметка, прие само три от 45-те препоръки, направени в обзора от 2018 г., касаещ възнагажданията и регулирането на аптеките. Същата година Американската администрация по храните и лекарствата (FDA) проведе изслушване с искане за публичен коментар относно регулирането на хомеопатичните лекарства. През 2017 г. FDA обяви, че ще засили законовото регулиране на хомеопатичните продукти.

През 2018 г. Американският център за разследване с нестопанска цел (CFI) е завел дело срещу аптеките CVS за потребителски измами, свързани с продажбата на хомеопатични лекарства. Той обяви, че CVS продават хомеопатични продукти на по-лесни за получаване основания от стандартните лекарства. През 2019 г. CFI заведе подобен иск срещу Walmart за „извършване на широкомащабни потребителски измами и застрашаване на здравето на своите клиенти чрез продажбата и пускането на пазара на хомеопатични лекарства“. Те също така проведоха проучване, в което откриха, че потребителите се чувстват ошетени, когато са информирани за липсата на доказателства за ефикасността на хомеопатичните лекарства, като тези, продавани от Walmart и CVS.

През 2019 г. френският министър на здравеопазването обяви, че изплащанията от социалното осигуряване за хомеопатични лекарства ще бъдат премахнати преди 2021 г. Франция отдавна има по-силна вяра в достойнствата на хомеопатичните лекарства, отколкото много други страни, и най-големият производител на алтернативна медицина в света – фирмата *Boiron*, се намира в тази страна. Испания също обяви мерки за забрана на хомеопатията и други псевдотерапевтични методи. През 2016 г. Университетът в Барселона отмени магистърска степен в областта на хомеопатията, позовавайки се на „липса на научна основа“, след съвет от испанското министерство на здравеопазването. Малко след това Университетът във Валенсия обяви премахване на степената „магистър по хомеопатия“.

Препарати и лечение

Хомеопатичните препарати се наричат „хомеопатични лекарства“. Практикуващите лекари хомеопати разчитат на два вида справки при предписване на хомеопатичните лекарства: *Materia medica* и репертоарии. Хомеопатичната Материя медика е колекция от „изображения на лекарства“, подредени по азбучен ред. Хомеопатичният репертоар е бърза справочна версия на *Materia*

medica, която изброява симптомите и след това съответните лекарства за всеки от тях. И в двата случая различни съставители могат да оспорят конкретни включвания в референциите. Първата симптоматична хомеопатична Материя медика е организирана от Ханеман. Първият хомеопатичен репертоар е „*Symptomen Kodex*“ на Георг Яр, публикуван на немски през 1835 г. и преведен на английски като „Справочник на най-характерните симптоми на *Materia Medica*“ през 1838 г. Тази версия е по-малко фокусирана върху категориите заболявания и е предшественик на по-късните произведения на Джеймс Тейлър Кент. Има над 118 репертоарии, публикувани на английски език, като този на Кент е един от най-използваните.

Хомеопатите обикновено започват с консултация, която може да бъде 10–15-минутна среща или да продължи повече от час, при което пациентът описва своята история на заболяването. Пациентът описва „модалностите“ или как симптомите се променят в зависимост от времето и други външни фактори. Практикуващият също така изисква информация за настроението, харесванията и нехаресванията, физическото, психическото и емоционалното състояние, житейските обстоятелства и всякакви физически или емоционални заболявания. Тази информация (наричана още „картина на симптомите“) се съчетава с „картината на лекарствата“ в *Materia medica* или в репертоар и се използва за определяне на подходящите хомеопатични лекарства. В класическата хомеопатия практикуващият се опитва да съпостави един препарат със съвкупността симптоми (симилум), докато при „клиничната хомеопатия“ се включват комбинации от препарати, базирани на симптомите на заболяването.

Хомеопатията използва животински, растителни, минерални и синтетични вещества в своите препарати, като обикновено ги обозначава с латински имена. Примери за това са: *arsenicum album* (арсенов оксид), *natrum muriaticum* (натриев хлорид или готварска сол), *Lachesis muta* (отровата на змията_бушмастер), опиум и *thyroidinum* (хормон на щитовидната жлеза). Хомеопатите казват, че това се прави, за да се гарантира точност. В САЩ трябва да се показва общото име, въпреки че може да присъства и латинското. Хомеопатичните хапчета се правят от инертно вещество (често захари, обикновено лактоза), върху което се поставя капка течен хомеопатичен препарат и се оставя да се изпари.

Изопатията е терапия, производна на хомеопатията, при която препаратите са от болни или патологични продукти като фекални, пикочни, слюз, кръв и тъкани. Те се наричат нозоди (от гръцки ез. *nosos*, болест), като препаратите, направени от „здрави“ образци, се наричат „саркодове“. Много т.нар. „хомеопатични ваксини“ са особена форма на изопатия. Тавтопатията е форма на изопатия, при която препаратите са съставени от лекарства или ваксини, които човек е консумирал в миналото с убеждението, че това може да обърне предполагаемата продължителна вреда, причинена от първоначалната им употреба. Няма убедителни научни доказателства за изопатията като ефективен метод на лечение. Някои съвременни хомеопати използват препарати, които наричат „неокачествими“, тъй като те не произхождат от вещество, а от някакво друго явление (например рентгенови лъчи и слънчева светлина), за което се

предполага, че е „уловено“ в алкохол или лактоза. Друго производно е електрохомеопатията, при която се предполага, че от растенията се извлича електрическа биоенергия с терапевтична стойност. Популярната в края на XIX век електрохомеопатия е изключително псевдонаучна. През 2012 г. Върховният съд на Алахабад в Утар Прадеш, Индия, е издал указ, в който се посочва, че електрохомеопатията е шарлатанство и вече не се признава за лечебна система.

Други ограничени практики включват препарати от хартия, при които веществото и разреждането се изписват върху парчета хартия и се прикрепват към дрехите на пациентите, поставят се в джобовете им или се поставят под чаши вода, които след това се дават на пациентите. Радиониката, или използването на радиовълните, също може да се използва за производство на препарати. Подобни практики са силно критикувани от класическите хомеопати като неоснователни, спекулативни и граничещи с магия и суеверие. Цветните препарати се приготвят чрез поставяне на цветя във вода и излагането им на слънчева светлина. Най-известните от тях са цветните средства на Бах, които са разработени от Едуард Бах.

Разреждания

Ханеман е твърдял, че неразредените дози предизвикват реакции, понякога опасни и по този начин препаратите следва да се дават с възможно най-ниска доза. Разтвор, който е по-разреден, се описва като притежаващ по-висока „ефективност“ и поради това се твърди, че е по-силен и по-дълбоко действащ. Общият метод за разреждане е серийното разреждане, при което към част от предишната смес се добавя разтворител, но може да се използва и „корсаковският“ метод. При метода на Корсаков съдът, в който се произвеждат препаратите, се изпразва, напълва се отново с разтворител, като обемът течност, прилепнала към стените на съда, се счита за достатъчен за новата партида. Корсаковският метод понякога се обозначава чрез буквата К на етикетата на хомеопатичния препарат. Друг метод е Fluxion, при който веществото се разрежда чрез непрекъснато преминаване на вода през флакона. Неразтворимите твърди вещества, като гранит, диамант и платина, се разреждат чрез смилането („разпрашаването“) им с лактоза.

В хомеопатията обикновено се използват три основни логаритмични скали за разреждане. Ханеман създава „центезимална“, или „С скала“, разреждайки веществото 100 пъти на всеки етап. Съществува и десетична скала за разреждане (отбелязва се с „X“ или „D“), при която препаратът се разрежда 10 пъти на всеки етап. Центезималната скала е предпочитана от Ханеман през по-голямата част от живота му, въпреки че през последните си десет години той разработва квинтамилезимална (Q) скала, която разрежда 1 част от лекарството 50 000 пъти. Разреждането до 2C съответства на една част от оригиналното вещество в 10 000 части от разтвора. В стандартната химия това съответства на вещество с концентрация 0,01%. Разреждането 6C означава, че първоначалното вещество е разредено 100^6 пъти (една част на един трилион). Крайният продукт обикновено се разрежда така, че всъщност не може да се

различи от разреждателя (чиста вода, захар или алкохол). Известно е, че най-голямото разреждане, при което с определена вероятност ще се съдържа поне една молекула от оригиналното вещество, е приблизително 12С.

Ханеман препоръчва разреждания на 1 част до 10^{60} или 30С. Ханеман редовно използва разреждания до 300С, но смятал, че „по този въпрос трябва да има ограничение“. За да се противодейства на понижената активност при високи разреждания, той смятал, че е необходимо енергично разклащане чрез удари по еластична повърхност – процес, наречен сукусия. Хомеопатите не могат да се споразумеят за броя и силата на необходимите удари и не съществува способ да бъдат проверени заявените резултати от сукусията.

[illegible]

Изпитване

Хомеопатите твърдят, че могат да определят свойствата на своите препарати, следвайки метод, който те наричат „изпитване“. По Ханеман доказателствата включват прилагане на различни препарати на здрави доброволци. След това доброволците са наблюдавани, често в продължение на месеци. Те трябвало да водят обширни дневници, в които подробно да описват всичките си симптоми в точно определено време през деня. По време на експеримента им било забранено да консумират кафе, чай, подправки или вино; играта на шах също била забранена, тъй като Ханеман смятал, че това е „твърде вълнуващо“, въпреки че им било позволено да пият бира и били насърчавани

да спортуват умерено. Първоначално Ханеман използвал неразредени дози за доказване, но по-късно препоръчва за изпитването препарати с разреждане 30С. Повечето съвременни изпитвания доказват свръхразредени препарати. Твърди се, че доказателствата са били важни за развитието на клиничното изпитване поради ранното използване на прости контролни групи, систематични и количествени процедури и някои от първите приложения на статистиката в медицината. Първите записани доказателства са публикувани от Ханеман през 1796 г., а неговата *Materia Medica Pura* от 1810 г. съдържа 65 доказателства. В лекциите на Джеймс Тейлър Кент по *Homoeopathic Materia Medica* от 1905 г. 217 препаратите са подложени на доказване и нови вещества се добавят към съвременните версии.

Въпреки че процесът на доказване има повърхностни прилики с клиничните изпитвания, той е фундаментално различен по това, че е субективен, а не слеп, и е малко вероятно съвременните доказателства да използват фармакологично активни количества на изпитваното вещество. Още през 1842 г. Оливър Холмс отбелязва, че изпитванията са изключително неясни и предполагаемият ефект не е повтаряем при различните индивиди.

Доказателства и ефикасност

Извън общността на алтернативната медицина учените отдавна смятат хомеопатията за фикция или псевдонаука, а медицинската общност я разглежда като шарлатанство. Като цяло липсват солидни статистически доказателства за терапевтична ефикасност, което съответства на липсата на какъвто и да било биологично правдоподобен фармакологичен агент или механизъм. Привържениците на хомеопатията твърдят, че хомеопатичните лекарства трябва да действат по някакъв, все още неопределен, биофизичен механизъм. Не е доказано, обаче, че хомеопатичният препарат се различава от плацебо.

Липса на научни доказателства

Липсата на убедителни научни доказателства в подкрепа на ефикасността и употребата на препарати без активни съставки са довели до характеризане на хомеопатията като псевдонаука и шарлатанство, или, по думите на медицински преглед от 1998 г., „тя в най-добрия случай е плацебо терапия и шарлатанство – в най-лошия случай“. Руската академия на науките смята, че хомеопатията е „опасна псевдонаука“, „която не работи“, и „призовава гражданите да разглеждат лечението с хомеопатия „наравно с магията“. Главният медицински директор на Англия, Дама Сали Дейвис, е заявил, че хомеопатичните препарати са „бюклук“ и не служат за нищо повече от плацебо. През 2013 г. Марк Уолпорт, главен научен съветник на правителството на Обединеното кралство и ръководител на правителствената служба за наука, заяви, че „хомеопатията е глупост, че тя е не-наука“. Неговият предшественик Джон Бедингтън също казва, че хомеопатията „няма научна основа“ и е „фундаментално игнорирана“ от правителството.

Джак Килън, изпълняващ длъжността заместник-директор на Националния център за допълнителна и алтернативна медицина, казва, че хомеопатията „излиза извън рамките на сегашното разбиране на химията и физиката“. Той добавя: „Доколкото ми е известно, няма състояние, при което хомеопатията да е доказана като ефективно лечение“. Бен Голдейкър казва, че хомеопатите, които изкривяват научни доказателства за заблуда на научно неграмотна публика, са се „оградили от академичната медицина и твърде често критиките срещу тях се посрещат с избягване, а не с аргументи“. Хомеопатите често предпочитат да игнорират метаанализите в полза на тенденциозно подбрани положителни резултати, например чрез насърчаване на конкретно наблюдателно проучване (такова, което Goldacre описва като „малко повече от проучване за удовлетвореност на клиентите“), сякаш то е по-информативно от поредицата рандомизирани контролирани проучвания.

В статия, озаглавена „Трябва ли да поддържаме отворен ума си за хомеопатията?“, публикувана в *Американски вестник по медицина*, Майкъл Баум и Едзард Ернст – пишейки до други лекари – казват, че „хомеопатията е сред най-лошите примери за основаваща се на вяра медицина... Тези аксиоми [на хомеопатията] са не само извън чертата на научните факти, но е и пряко противоположна на тях. Ако хомеопатията е правилна, голяма част от физиката, химията и фармакологията трябва да са неправилни...“.

Изключително ниската концентрация на хомеопатичните препарати, в които често липсва дори една молекула от разтвореното вещество, е в основата на въпросите за ефектите на препаратите от XIX век насам. Законите на химията дават тази граница на разреждане, която е свързана с числото на Авогадро, и е приблизително равна на $12C$ хомеопатични разреждания (1 част в 10^{24} части...).

Джеймс Ранди и групите от „Кампанията 1023“ демонстрираха липсата на активни съставки в хомеопатичните препарати, като ги гълтаха публично, с големи предозираня. Нито един от участвалите стотици демонстранти в Обединеното кралство, Австралия, Нова Зеландия, Канада и САЩ не пострада и „също така никой не бе излекуван от нищо“.

Съвременните защитници на хомеопатията предлагат концепция за „паметта на водата“, според която водата „помни“ веществата, смесени в нея, и предава ефекта на тези вещества при консумация. Тази концепция е в противоречие със съвременното разбиране за материята и паметта на водата никога не е показала, че има някакъв откриваем ефект, биологичен или друг. Наличието на фармакологичен ефект при липса на каквато и да е истинска активна съставка е в противоречие със закона за масите и наблюдаваните връзки доза–отговор, характерни за терапевтичните препарати. Хомеопатите твърдят, че техните методи произвеждат терапевтично активен препарат, селективно включващ само предвиденото вещество, въпреки че критиците отбелязват, че всяка вода е била в контакт с милиони различни вещества през своята история и хомеопатите не са били в състояние да обяснят причината, по която само избраното хомеопатично вещество би било специален случай в техния процес.

Практикуващите хомеопатия твърдят също така, че по-високите разреждания водят до по-силни лечебни ефекти. Тази идея противоречи и на наблюдаваните взаимоотношения доза–отговор, където ефектите зависят от концентрацията на активната съставка в организма. Някои твърдят, че феноменът на хормезиса може да подкрепи идеята за увеличаване на ефективността при разреждането, но връзката доза–отговор извън зоната на хормезиса намалява нормално с разреждането и нелинейните фармакологични ефекти не осигуряват никаква надеждна подкрепа за хомеопатията.

Ефикасност

При изследванията нито един индивидуален хомеопатичен препарат не е показал недвусмислено, че се различава от плацебо. В методическо отношение качеството на ранните първични изследвания е ниско както поради слабостите в дизайна на проучването и отчетността, така и поради малкия размер на извадката. Тъй като вече са станали достъпни проучвания с по-високо качество, доказателствата за ефикасността на хомеопатичните препарати намаляват; изпитванията с най-високо качество показват, че самите препарати не показват присъщ ефект. Прегледът, проведен през 2010 г. на всички съответстващи на „най-добрите доказателства“ изследвания, направен от Cochrane Collaboration  заключава, че „най-надеждните доказателства – тези, предоставени от Cochrane  рецензии – не показват, че хомеопатичните лекарства имат ефект извън плацебо“.

През 2009 г. Комитетът по наука и технологии на Камарата на общините на Обединеното кралство стигна до заключението, че няма убедителни доказателства за друг ефект освен плацебо. Австралийският национален съвет за здравеопазване и медицински изследвания извърши цялостен преглед на ефективността на хомеопатичните препарати през 2015 г., в който стигна до заключението, че „няма здравословни състояния, за които да има надеждни доказателства, че хомеопатията е ефективна“. Научният консултативен съвет на Европейските академии (EASAC) публикува официалния си анализ през 2017 г., установявайки липсата на доказателства, че хомеопатичните продукти са ефективни, и повдига опасения относно контрола на качеството им. За разлика от това, през 2011 г. беше публикувана книга, уж финансирана от швейцарското правителство, която заключава, че хомеопатията е ефективна и рентабилна. Въпреки че тя бе приветствана от поддръжниците като доказателство, че хомеопатията работи, бе установено, че тя е научно, логически и етично опорочена, като повечето от авторите ѝ са в конфликт на интереси. Швейцарското федерално министерство на здравеопазването по-късно публикува изявление, че книгата е публикувана без съгласието на правителството на Швейцария.

Метаанализите, основни инструменти за обобщаване на доказателства за терапевтична ефикасност, и систематични прегледи са установили, че методологичното качество в повечето рандомизирани проучвания в хомеопатията има недостатъци и че такива опити обикновено са с по-ниско качество от

опитите на конвенционалната медицина. Основен проблем е пристрастието към публикуването, при което положителните резултати са по-предпочитани да бъдат публикувани в списанията. Това се забелязва в списанията за алтернативна медицина, където малко от публикуваните статии (само 5% през 2000 г.) са склонни да отчитат нулеви резултати. Систематичният обзор на наличните систематични прегледи потвърди през 2002 г., че изследванията с по-високо качество са имали по правило по-малко положителни резултати и не намери убедителни доказателства, че кой да е хомеопатичен препарат има клиничен ефект, различен от плацебо. До същото заключение се стигна и през 2005 г. в метаанализ, публикуван в *The Lancet*. Систематичен преглед и метаанализ от 2017 г. установиха, че най-надеждните изследвания не подкрепят ефективността на неиндивидуализираната хомеопатия.

Здравните организации, включително на Великобритания – Национална здравна служба, Американската медицинска асоциация, на FASEB и Националният здравен и медицински съвет за научни изследвания на Австралия, публикуваха изявление, че няма доброкачествени доказателства, че хомеопатията е ефективна като средство за лечение на всяко здравословно състояние. През 2009 г. официалният представител на Световната здравна организация Марио Равилионе критикува използването на хомеопатията за лечение на туберкулоза; аналогично, друг говорител на СЗО твърди, че няма доказателства, че хомеопатията би била ефективно лечение на диария. Те предупреждават и срещу използването на хомеопатия при сериозни здравословни състояния като депресия, ХИВ и малария. Американският колеж по медицинска токсикология и Американската академия по клинична токсикология препоръчват никой да не използва хомеопатично лечение при заболяване или като превантивна здравна мярка. Тези организации съобщават, че няма доказателства, че хомеопатичното лечение е ефективно, но че има доказателства, че използването на тези лечения причинява вреда и може да доведе до косвени рискове за здравето чрез забавяне на конвенционалното лечение.

Предполагаеми ефекти в други биологични системи

Въпреки че в някои статии се предполага, че хомеопатичните разтвори с голямо разреждане могат да имат статистически значим ефект върху органичните процеси, включително растежа на зърното и ферментативни реакции, такива доказателства се оспорват, тъй като опитите за тяхното възпроизвеждане са неуспешни. През 2001 и 2004 г. Мадлен Енис публикува редица проучвания, в които се съобщава, че хомеопатичните разреждания на хистамин оказват влияние върху активността на базофилите. В отговор на първото от тези проучвания, *HORIZON* излъчи програма, в която британски учени се опитаха да възпроизведат резултатите на Енис; те не бяха в състояние да го направят. Систематичният преглед на експерименти с високо разреждане от 2007 г. установи, че нито един от експериментите с положителни резултати не може да бъде възпроизведен от всички изследователи.

През 1988 г. френският имунолог Жак Бенвенист, докато работи в INSERM, публикува статия в списание *Nature*. В статията се твърди, че е открил, че базофилите освобождават хистамин, когато са изложени на въздействието на хомеопатично разредени антитела срещу имуноглобулин Е. Бидейки скептична към тези констатации, редакцията на *Nature* събра независима изследователска група, за да определи прецизността на изследването. След изследване екипът  овява, че експериментите са „статистически зле контролирани“, „тълк^унето е замъглено с изключването на измерванията, които противоречат на твърдението“, и заключава, че: „ние смятаме, че експерименталните данни са оценени безкритично и техните недостатъци са описани неадекватно“.

Етика и безопасност

Има публикация, в която предоставянето на хомеопатични препарати е охарактеризирано като неетично. Майкъл Баум, професор по хирургия и гостуващ професор по медицински хуманитарни науки в Университетския колеж в Лондон (UCL), определя хомеопатията като „жестока измама“. Едзард Ернст, първият професор по комплементарна медицина в Обединеното кралство и бивш практикуващ хомеопат, изрази загрижеността си за фармацевтите, които нарушават етичния си кодекс, като не предоставят на клиентите „необходимата и подходяща информация“ за истинската същност на хомеопатичните продукти, които рекламират и продават. През 2013 г. Управлението за стандарти за рекламата в Обединеното кралство стигна до заключението, че Обществото на хомеопатите е насочено към уязвимите болни хора и обезкуражава използването на основните видове лечение, като същевременно прави подвеждащи твърдения за ефикасността на хомеопатичните продукти. През 2015 г. Федералният съд на Австралия наложи санкции на хомеопатична компания за даване на неверни или подвеждащи твърдения относно ефикасността на ваксината срещу магарешка кашлица и препоръчване на хомеопатични лекарства като алтернатива.

В един преглед на хомеопатите от 2000 г. се съобщава, че за хомеопатичните препарати „е малко вероятно да предизвикат тежки нежелани реакции“. През 2012 г. систематичен преглед, оценяващ доказателствата за възможните неблагоприятни ефекти от хомеопатията, заключава, че „хомеопатията има потенциал да навреди на пациентите и потребителите както по пряк, така и по непряк начин“. Систематичен преглед и метаанализ от 2016 г. установяват, че при хомеопатичните клинични изпитвания се съобщава за нежелани ефекти сред пациентите, получили хомеопатия, приблизително толкова често, колкото се съобщава сред пациентите, получаващи плацебо или конвенционална медицина.

Някои хомеопатични препарати включват отрови като беладона, арсен и отровен бръшлян. В редки случаи оригиналните съставки присъстват на откриваеми нива. Това може да се дължи на неправилна подготовка или умишлено несилно разреждане. Съобщавани са сериозни нежелани ефекти като

припадъци и смърт, свързани с някои хомеопатични препарати. Има случаи на отравяне с арсен. През 2009 г. FDA посъветва потребителите да спрат да използват три свалени от производство средства за настинка Zicam, тъй като те може да причинят трайно увреждане на обонянието на потребителите. През 2016 г. FDA издаде предупреждение до потребителите срещу използването на хомеопатични гелове и таблетки при никнене на зъбите, след съобщения за нежелани ефекти след тяхната употреба. Предшестващо разследване на FDA е показало, че тези продукти са неправилно разреждени и съдържат „опасни нива на беладона“ и че съобщенията за сериозни нежелани ефекти при деца, използващи този продукт, са „в съответствие с токсичността на беладоната“.

Пациентите, които избират да използват хомеопатията, а не лекарство, основано на доказателства, рискуват да пропуснат навременната диагноза и ефективното лечение, като по този начин влошават изхода от сериозни състояния като рак. Критиците цитират случаи на пациенти, които не са получили подходящо лечение за заболявания, които биха могли лесно да се излекуват с конвенционалната медицина и които са починали в резултат на това. Те също така осъдиха „маркетинговата практика“ на критикуване и омаловажаване на ефективността на медицината. Хомеопатите твърдят, че употребата на конвенционални лекарства ще „тласне болестта по-дълбоко“ и ще предизвика по-сериозни състояния, процес, наричан „потискане“. През 1978 г. Антъни Кембъл, лекар-консултант в Кралската лондонска хомеопатична болница, разкритикува изявления на Джордж Витулкас, че сифилисът, когато се лекува с антибиотици, щял да се развие във вторичен и третичен сифилис, с въвлечане на централната нервна система. Твърденията на Витулкас отразяват идеята, че лечението на заболяване с външни медикаменти, използвани за лечение на симптомите, само би го вкарало по-дълбоко в тялото, противоречат на научните изследвания, които показват, че лечението с пеницилин води до пълно излекуване на сифилис в повече от 90% от случаите.

Използването на хомеопатия като профилактика на сериозни инфекциозни заболявания, наречено хомеопрофилактика, е особено противоречиво. Някои хомеопати (особено тези, които не са лекари) съветват пациентите си да не си правят имунизация. Други предлагат ваксините да бъдат заменени с хомеопатични „нозоди“. Макар Ханеман да е бил против подобни препарати, съвременните хомеопати често ги използват, въпреки че няма никакви доказателства, че те имат каквото и да е положително действие. Насърчаването на хомеопатични алтернативи на ваксините е охарактеризирано като опасно, неподходящо и безотговорно. През декември 2014 г. за австралийския доставчик на хомеопатия „Nhomeopathy Plus“ е установено, че е действал измамно при насърчаване на хомеопатични алтернативи на ваксините. През 2019 г. журналистическо разследване от *Telegraph* разкрива, че практикуващи хомеопати активно убеждават пациентите да не ваксинират децата си. Установени са и случаи на хомеопати, които съветват да не се използват лекарства против малария, излагайки посетителите на тропиците на сериозна опасност.

В обзор от 2006 г. се препоръчва аптечните колежи да включват задължителен курс, в който да се обсъждат етични дилеми, свързани с препоръчването

на продукти, за които липсват доказани данни за безопасност и ефикасност, и че студентите трябва да бъдат обучавани там, където недоказани системи като хомеопатията се отклоняват от научнообоснованата медицина.

Регулиране и разпространение

Хомеопатията е доста разпространена в някои страни, а в други – не; в някои страни тя е силно законово регулирана, а в други практически не е регулирана. Тя се практикува в световен мащаб и за това в повечето страни са необходими професионални квалификации и лицензии. Доклад на СЗО за 2019 г. установява, че 100 от 133 анкетирани държави членки през 2012 г. признават, че тяхното население използва хомеопатия, като 22 от тях казват, че практиката е регламентирана, а 13 осигуряват здравно осигуряване. В някои страни няма конкретни правни разпоредби относно използването на хомеопатията, докато в други се изискват лицензии или степени по конвенционална медицина от акредитирани университети. Към 2001 г. хомеопатията е била интегрирана в националните здравни системи на много страни, включително Индия, Мексико, Пакистан, Шри Ланка и Обединеното кралство.

Регламентиране

Част от хомеопатичното лечение се покрива от обществената здравна служба на няколко европейски държави, включително Франция (това трябва да се прекрати през 2021 г.), Шотландия и Люксембург. В други страни, като Белгия, хомеопатията не се покрива. В Австрия обществената здравна служба изисква научно доказателство за ефективност, за да възстанови разходите за лечение, и хомеопатията е включена в списъка на неподлежащите на възстановяване, но било допустимо да се правят изключения; частните полици за здравно осигуряване понякога включват хомеопатично лечение. През 2018 г. Австрийският медицински университет във Виена прекрати преподаването на хомеопатия. Швейцарското правителство оттегли покриването на хомеопатията и четири други допълнителни метода на лечение през 2005 г., заявявайки, че те не отговарят на критериите за ефикасност и рентабилност, но след референдум през 2009 г. петте терапии бяха възстановени за допълнителен 6-годишен пробен период. В Германия хомеопатичното лечение се покрива 70 процента от държавните медицински планове и се предлага в почти всяка аптека.

Английската NHS препоръчва да не се предписват хомеопатични препарати през 2017 г. През 2018 г. рецепти на стойност 55 000 британски лири са написани в нарушение на указанията, и те представляват по-малко от 0,001% от общия бюджет на NHS за изписване на рецепти. През 2016 г. групата за спазване на изискванията на британския Комитет по рекламната практика пише на хомеопатите във Великобритания, за да им „напомни за правилата, които уреждат какво могат и какво не могат да казват в своите маркетингови материали“. В писмото се казва на хомеопатите да „гарантират, че не правят никакви преки или подразбиращи се твърдения, че хомеопатията може да лекува здравослов-

ни състояния“ и се изисква да прегледат своите маркетингови комуникации, включително уеб сайтове и страници в социалните медии, за да се гарантира спазването им. Хомеопатичните услуги, предлагани в хомеопатичната болница Бристол във Великобритания, са прекратени през октомври 2015 г.,

Държавите членки и Европейският съюз са длъжни да осигурят хомеопатичните продукти да бъдат регистрирани, въпреки че този процес не изисква никакви доказателства за ефикасност. В Испания Асоциацията за защита на пациентите от псевдонаучни терапии лобира за отказ от лесната процедура за регистрация на хомеопатичните лекарства. В България, Унгария, Латвия, Румъния и Словения хомеопатията по закон може да се практикува само от лекари. В Словения обаче, ако лекарите практикуват хомеопатия, медицинският им лиценз ще бъде отнет. В Германия, за да станете лекар хомеопат, трябва да минете тригодишна програма за обучение, докато Франция, Австрия и Дания разрешават лицензи за диагностика на всяко заболяване или отпускане на какъвто и да е продукт, чиято цел е да лекува всяка болест. Хомеопатите във Великобритания не попадат под законови разпоредби, което означава, че всеки може да се нарече хомеопат и да прилага хомеопатични лекарства. За практикуване на хомеопатия в Индия се изисква минимум призната диплома по хомеопатия и регистрация в държавен регистър или Централен регистър на хомеопатията.

В Съединените щати всеки щат отговаря за законите и изискванията за лицензиране на хомеопатията. През 2015 г. FDA проведе изслушване за регулирането на хомеопатичните продукти. Представители на Изследователския център и Комитета за скептични разследвания представиха становище, което обобщава вредата, причинена на широката общественост от хомеопатията, и предлага регулаторни действия. През 2016 г. Федералната търговска комисия на САЩ (FTC) публикува „Изявление за политиката относно маркетинговите изисквания за хомеопатични лекарства без рецепта“, в което се уточнява, че FTC ще прилага за хомеопатичните лекарства същия стандарт, който се прилага и за други продукти, претендиращи за подобни ползи. В съответния отчет се казва, че твърденията за ефективността на хомеопатията „не се приемат от повечето съвременни медицински експерти и не предоставят компетентни и надеждни научни доказателства, че тези продукти имат заявените лечебни ефекти“. През 2019 г. FDA премахна политиката, която позволяваше да се продават неодобрен хомеопатични продукти. Понастоящем нито един хомеопатичен продукт не е одобрен от FDA.

В Канада хомеопатичните лекарства са регулирани като природни продукти за здравето. Онтарио стана първата провинция в страната, която регулира практиката на хомеопатия, ход, който беше широко критикуван от учени и лекари. Health Canada изисква всички продукти да имат лиценз, преди да бъдат продадени, а кандидатите трябва да представят доказателства за „безопасността, ефикасността и качеството на хомеопатичното лекарство“. През 2015 г. Канадската радио корпорация провери действието на тази система, като кандидатства и след това получи одобрен от правителството лиценз за несъществуващо лекарство, при това предназначено за деца.

В Австралия продажбата на хомеопатични продукти се регулира от Администрацията за терапевтични стоки. През 2015 г. Националният съвет за здравни и медицински изследвания на Австралия стигна до заключение, че „няма надеждни доказателства, че хомеопатията е ефективна и не трябва да се използва за лечение на хронични, сериозни или може да станат сериозни здравни състояния“. Те препоръчаха на всеки, който обмисля да използва хомеопатия, първо да получи съвет от регистриран здравен специалист. Преглед от 2017 г. на възнагражденията и регламентите за аптеките препоръча продуктите да бъдат забранени от аптеките; правителството не прие препоръката. В Нова Зеландия няма разпоредби, специфични за хомеопатията, а Новозеландската медицинска асоциация не се противопоставя на използването на хомеопатия, позиция, която редица лекари определят като неетична.

Разпространение

Хомеопатията е една от най-често използваните форми на алтернативната медицина и има голям световен пазар. Точният ѝ размер е несигурен, но наличната информация за продажбите на хомеопатични препарати предполага, че той формира голям дял от медицинския пазар.

През 1999 г. около 1000 британски лекари са практикували хомеопатия, повечето от които са общопрактикуващи лекари, които предписват ограничен брой лекарства. Смята се, че там още 1500 хомеопати без медицинско образование също практикуват. Над десет хиляди немски и френски лекари използват хомеопатията. В Съединените щати Национално проучване на здравето показва, че 5 милиона възрастни и 1 милион деца са използвали хомеопатия през 2011 г. Анализът на това проучване заключава, че повечето случаи при настинки и мускулно-скелетни болки са резултат от самоназначаване. Основни търговци на дребно, като Walmart, CVS и Walgreens, продават хомеопатични продукти, които са опаковани така, че да приличат на конвенционални лекарства.

Пазарът на хомеопатични лекарства в Германия се оценява на около 650 милиона евро годишно, като проучване от 2014 г. установило, че 60% от германците заявяват, че са опитвали хомеопатия. Допитване от 2009 г. е установило, че само 17% от анкетираните знаят как се произвеждат хомеопатичните лекарства. Франция е похарчила над 408 милиона щатски долара за хомеопатични продукти през 2008 г. В САЩ хомеопатичният пазар се оценява на около 3 милиарда долара годишно, от които са изразходвани 2,9 милиарда през 2007 г. Австралия е изразходвала 7,3 милиона щатски долара за хомеопатични лекарства през 2008 г.

Систематичен преглед от 2017 г. не открива проучвания на английски език за употребата на хомеопатия в Индия, въпреки че е много популярна там, с около 300 000 практикуващи. Хомеопатията се използва в Китай, въпреки че там се е появила много по-късно, отколкото в много други страни; отчасти поради ограниченията за чужденци, които продължават до края на XIX век. В цяла Африка има голяма зависимост от традиционните лекарства, което може

да се дължи на цената на съвременните лекарства и относителния брой на лекарите. Много африкански държави нямат официални медицински учебни заведения.

Ветеринарно използване

Идеята за използване на хомеопатията за лечение на животни се нарича „ветеринарна хомеопатия“ и датира от началото на хомеопатията. Самият Ханеман пише и говори за използването на хомеопатия при животни. Някои силно насърчават използването на хомеопатия в индустрията на биологичното земеделие. Като се има предвид, че ефектите на хомеопатията при хората се дължат на плацебо ефекта и особеностите на консултациите на хомеопатите, такива лечения са още по-малко ефективни при животните. При проучванията също така се установява, че даването на плацебо на животни може да играе активна роля при въздействието върху самите собственици на домашни любимци, за да повярват в ефективността на лечението, макар че такова не съществува. Това означава, че животните, на които се дават хомеопатични лекарства, ще продължат да страдат, което води до основателни опасения за хуманно отношение към тях.

Преглед от 2016 г. на рецензирани статии от 1981 до 2014 г., направен от учени от Университета в Касел, Германия, стигна до заключението, че няма достатъчно доказателства в подкрепа на хомеопатията като ефективно лечение на инфекциозни заболявания при добитъка. Министерството на околната среда, храните и селските въпроси на Обединеното кралство заема категорична позиция срещу използването на „алтернативни“ препарати за домашни любимци, включително хомеопатия. В изложението на позицията на Британската ветеринарна асоциация относно алтернативните лекарства се казва, че тя „не може да одобри“ хомеопатията, а Австралийската ветеринарна асоциация я е включила в своя списък с „неефективни терапии“.

Със съкращения от <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Homeopathy>.

Доказателства и ефикасност на хомеопатията*

Много ниската концентрация в хомеопатичните препарати, в които често липсва дори една молекула от разтвореното вещество, е в основата на въпросите относно ефектите на хомеопатичните препарати още от XIX век. Съвременните защитници на хомеопатията предлагат концепция за „паметта на водата“, според която водата „помни“ разтворените в нея вещества и предава ефекта на тези вещества при консумация. Тази концепция е в противоречие със съвременното разбиране по въпроса, а паметта на водата никога не е демонстрирала какъвто и да е откриваем ефект, биологичен или друг.

Джеймс Ранди (James Randi) и групите от КАМПАНИЯТА 10:23 доказват липсата на активни съставки в повечето хомеопатични продукти, приемайки ги в големи „дозы над нормата“. Нито един от стотиците демонстранти в Обединеното кралство, Австралия, Нова Зеландия, Канада и САЩ не е пострадал при това и „също така никой не е бил излекуван от нищо“.

Учените извън общността на алтернативната медицина отдавна смятат, че хомеопатията е фиктивна или псевдонаука, и основната медицинска общност я разглежда като шарлатанство. Като цяло липсват солидни статистически доказателства за терапевтична ѝ ефикасност, което е в съответствие с липсата на какъвто и да било биологично правдоподобен фармакологичен агент или механизъм.

От хомеопатите са използвани абстрактни концепции от теоретичната физика, които предлагат обяснения как и защо могат да работят хомеопатичните препарати, като квантово заплитане, квантова нелокалност, теория на относителността и теория на хаоса. Квантовата суперпозиция е била използвана, за да се обясни защо хомеопатията не работи при двойно-слепи проучвания. Обясненията обаче се предлагат от неспециалисти в тези области и често включват предположения, които са неправилни при тяхното прилагане и не се подкрепят от реални експерименти. Няколко от ключовите понятия на хомеопатията противоречат на основните концепции на физиката и химията. Използването на квантово заплитане за обяснение на предполагаемите ефекти на хомеопатията е „патентована глупост“, тъй като заплитането е деликатно състояние, което рядко продължава по-дълго от част от секундата.

Правдоподобност

Предложените механизми за обяснение на хомеопатията не могат да имат никакъв ефект поради законите на физиката и физическата химия. Екстремните разреждания, използвани в хомеопатичните препарати, обикнове-

* Със съкращения по bg.wikipedia.org.

вещество, за което се твърди, че се съдържа в 30X хапчета, ще е необходимо да се вземат около два милиарда от тях, което общо ще е около хиляда тона лактоза, каквито и примеси да съдържа лактозата“.

Законите на химията твърдят, че има ограничение на разреждането, което може да се направи, без да се загуби изцяло първоначалното вещество. Тази граница, която е свързана с числото на Авогадро (Avogadro), е приблизително равна на хомеопатични разреждания от 12C или 24X (1 част в 10^{24}).

Научните тестове, проведени както от програмата на BBC *Horizon*, така и от програмата на ABC *20/20*, не успяха да разграничат хомеопатични разтвори от самата вода, дори когато се използват тестове, предложени от самите хомеопати.

През май 2018 г. германската скептична организация GWUP отправя покана до лица и групи да отговорят на предизвикателството ѝ „да идентифицират хомеопатичните препарати с висока ефективност и да дадат подробно описание как това може да бъде постигнато възпроизводимо“. Първият участник, който правилно идентифицира избрани хомеопатични препарати по договорен протокол, ще получи 50 000 евро.

Ефикасност

Нито един индивидуален хомеопатичен препарат не е показал недвусмислено от изследванията ефект, който се различава от плацебо. Методологичните качества на първичните изследвания като цяло са били ниски, и съпроводени с такива проблеми, като слабости в дизайна и отчитането на изследванията, малък размер на извадката и пристрастие при подбора. Тъй като се появиха по-качествени проучвания, доказателствата за ефикасността на хомеопатичните препарати намаляха; изпитванията с най-високо качество показват, че тези препарати не показват съществен лечебен ефект. Прегледът, проведен през 2010 г. на всички проучвания отнасящи се за „най-добрите доказателства“, изготвени от Cochrane Collaboration, стигна до заключението, че „най-надеждните доказателства – тези, изготвени от Cochrane reviews – не показват, че хомеопатичните лекарства имат ефекти извън плацебо“.

Прегледи на правителствено ниво

През последните години бяха проведени прегледи на правителствено ниво от Швейцария (2005), Обединеното кралство (2009), Австралия (2015) и Консултативния съвет по наука на Европейските академии (2017).

Швейцарската програма за оценка на комплементарната медицина (РЕК) доведе до рецензираната публикация на Shang (вж. *Систематични прегледи и метаанализ на ефикасността*) и противоречивия конкурентен анализ от хомеопати и застъпници, водени от Гудрун Борнхьофт (Gudrun Bornhöft) и Петер Матиесен (Peter Matthiessen), които подвеждащо са пред-

* Със съкращения от https://en.wikipedia.org/wiki/Evidence_and_efficacy_of_homeopathy.

ставени като доклад на швейцарското правителство от привържениците на хомеопатията. Това твърдение е отхвърлено от Швейцарската федерална служба за обществено здраве. Швейцарското правителство прекрати възстановяването на разходите, въпреки че впоследствие то беше възстановено след политическа кампания и референдум за следващ шестгодишен изпитателен период.

Комитетът по наука и технологии на Камарата на общините на Обединеното кралство потърси писмени доказателства и становища от заинтересованите страни и след преглед на всички становища заключи, че няма убедителни доказателства при хомеопатията за друг ефект освен плацебо и препоръча Агенцията за регулиране на лекарствата и здравните продукти (MHRA) да не позволява на етикетите на хомеопатичните продукти да се включват медицински твърдения. Тя настоя, че хомеопатичните продукти вече не трябва да бъдат лицензирани от MHRA, тъй като те не са лекарства, че по-нататъшните клинични изпитвания на хомеопатията не са оправдани и препоръчаха финансирането на хомеопатични болници да не продължава и лекарите на NHS да не насочват пациентите към хомеопати. До февруари 2011 г. само една трета от тръстовете за първична помощ все още финансираха хомеопатия, а от 2012 г. никой британски университет не предлага курсове по хомеопатия. През юли 2017 г., като част от план за спестяване на 200 млн. паунда годишно чрез предотвратяване на „злоупотребата с оскъдното“ финансиране, NHS обяви, че повече няма да предоставя хомеопатични лекарства. Правната жалба на Британската хомеопатична асоциация срещу решението беше отхвърлена през юни 2018 г.

Австралийският национален съвет за здравни и медицински изследвания през 2015 г. завърши цялостен преглед на ефективността на хомеопатичните препарати, в който заключи, че „няма здравни състояния, за които има надеждни доказателства, че хомеопатията е ефективна“. Няма качествено проучване с добър дизайн и с достатъчно участници, което да съобщава за значим резултат, който да докаже, че хомеопатията е причинила по-големи подобрения на здравето от плацебо или че е причинила подобрения на здравето, равни на тези при друго лечение.

На 20 септември 2017 г. Научният консултативен съвет на Европейските академии (EASAC) публикува официалния си анализ и заключение относно употребата на хомеопатични продукти, като установи липсата на доказателства, че хомеопатичните продукти са ефективни, и загрижено повдигна въпроса относно контрола на качеството им.

Пристрастност на публикациите и други методически проблеми

Фактът, че отделни рандомизирани контролирани проучвания са дали положителни резултати, не е в противоречие с цялостната липса на статистически доказателства за ефикасност. Малка част от рандомизираните контролирани проучвания неизбежно осигуряват фалшиво положителни резултати поради игра на късмета: статистически значим положителен резултат обикновено се преценява, когато вероятността той да се дължи на случайност, а не на реален ефект, е не повече от 5% ниво, при което може да се очаква около

един от 20 теста да покаже положителен резултат при липса на какъвто и да било терапевтичен ефект. Освен това опитите с ниско методологично качество (т.е. тези, които са били неправилно проектирани, проведени или докладвани) е възможно да дадат подвеждащи резултати. В един систематичен преглед на методологичното качество на рандомизирани проучвания в три клона на алтернативната медицина Linde et al. изтъкнаха основните слабости в сектора на хомеопатията, включително лошата рандомизация. Отделен систематичен преглед от 2001 г., който оценява качеството на клиничните изпитвания на хомеопатията, установява, че такива изпитвания обикновено са с по-ниско качество от изследванията на конвенционалната медицина.

Свързан проблем е пристрастието (липса на обективност) при публикацията: изследователите са по-склонни да представят опити, които отчитат положителна констатация за публикуване, а списанията предпочитат да публикуват положителни резултати. Пристрастността към публикуваното е особено забележима в списанията за алтернативна медицина, където малко от публикуваните статии (само 5% през 2000 г.) са склонни да отчитат нулеви резултати. По отношение на начина, по който хомеопатията е представена в медицинската литература, систематичен преглед открива признаци на пристрастия в публикациите на клинични изпитвания (към отрицателно представяне в масовите медицински списания и обратно в списанията за алтернативна медицина), но не и в рецензии.

Систематични прегледи и метаанализи на ефикасността

Както метаанализите, които статистически комбинират резултатите от няколко рандомизирани контролирани проучвания, така и други систематични прегледи на литературата са основни инструменти за обобщаване на доказателствата за терапевтична ефикасност. Ранните систематични прегледи и метаанализ на проучвания, оценяващи ефикасността на хомеопатичните препарати в сравнение с плацебо, по-често водят до положителни резултати, но изглеждат неубедителни като цяло. По-специално, доклади от три големи метаанализа предупреждават читателите, че не може да се стигне до твърди заключения, до голяма степен поради методологически недостатъци в първичните проучвания и трудности при контролирането на пристрастията към публикациите. Положителната констатация на един от най-известните от ранните метаанализи, публикувани в *The Lancet* през 1997 г. от Linde et al., по-късно е преработен от същия изследователски екип, който пише:

„Доказателствата за пристрастия [в първичните проучвания] отслабват констатациите на нашия първоначален метаанализ. Откакто завършихме търсенето на литература през 1995 г., бяха публикувани значителен брой нови опити за приложение на хомеопатията. Фактът, че редица нови висококачествени проучвания имат отрицателни резултати и скорошната актуализация на нашия преглед за „най-оригиналния“ подтип на хомеопатията (класическа или индивидуализирана хомеопатия), изглежда потвърждава констатацията, че по-строгите опити имат по-малко обещаващи резултати. Следователно, из-

глежда вероятно нашият метаанализ най-малкото да е надценил ефектите от хомеопатичното лечение“.

Последвалата работа на Джон Йоанидис и други показва, че за лечения без предварителна правдоподобност шансовете положителен резултат да бъде фалшиво положителен е много по-голям и че всеки резултат, който не съответства на нулевата хипотеза, трябва да се приеме за фалшиво положителен.

Систематичен обзор на наличните систематични прегледи потвърждава през 2002 г., че изпитванията с по-високо качество обикновено имат по-малко положителни резултати и не са открити убедителни доказателства, че който и да е хомеопатичен препарат има клинични ефекти, различни от плацебо.

През 2005 г. медицинското списание *Lancet* публикува мета-анализ на 110 плацебо-контролирани проучвания с хомеопатия и 110 съвпадащи медицински проучвания, базирани на Програмата за оценка на комплементарната медицина на Швейцария или РЕК. Изследването заключава, че резултатите от него са „съвместими с идеята, че клиничните ефекти на хомеопатията са плацебо ефекти“. Това беше придружено от редакционна статия, в която се говори за „Края на хомеопатията“. Систематичен преглед и метаанализ от 2017 г. установи, че най-надеждните доказателства не подкрепят ефективността на неиндивидуализираната хомеопатия. Авторите отбелязват, че „качеството на доказателства е ниско“.

Други метаанализи включват хомеопатично лечение за намаляване на страничните ефекти от терапията на рака след лъчетерапия и химиотерапия, алергичен ринит, дефицит на внимание и хиперактивност и детска диария, аденоиден растеж, астма, инфекция на горните дихателни пътища при деца, безсъние, фибромиалгия, психиатрични състояния и Cochrane Library систематични прегледи на хомеопатично лечение на астма, деменция, синдром на дефицит на вниманието и хиперактивност, индукция на раждането, инфекции на горните дихателни пътища при деца и синдром на раздразнените черва. Други прегледи обхващат остеоартрит, мигрена, следоперативна екхимоза и оток, мускулна болезненост със забавено начало, предотвратяване на следродилна хеморагия или екзема и други дерматологични състояния.

Някои клинични проучвания са тествали индивидуализирана хомеопатия и по-конкретно има прегледи за това. Преглед от 1998 г. откри 32 проучвания, които отговарят на критериите им за включване, 19 от които са плацебо-контролирани и предоставят достатъчно данни за метаанализ. Тези 19 проучвания показват обединено съотношение на шансовете от 1,17 към 2,23 в полза на индивидуализирана хомеопатия спрямо плацебо, но не се забелязва разлика, когато анализът е ограничен до методологично най-добрите проучвания. Авторите заключават, че „резултатите от наличните рандомизирани проучвания предполагат, че индивидуализираната хомеопатия има ефект, по-висок от този на плацебо. Доказателствата обаче не са убедителни поради методологични недостатъци и несъответствия“. Джей Шелтън, автор на книга за хомеопатията, заяви, че твърдението предполага без доказателства, че класическата, индивидуализирана хомеопатия работи по-добре от неklasическите варианти. Систематичен преглед и метаанализ от 2014 г. установи, че индивидуализира-

ните хомеопатични лекарства могат да бъдат малко по-ефективни от плацебо, въпреки че авторите отбелязват, че техните открития се основават на доказателства с ниско или неясно качество. По-късно същият изследователски екип съобщи, че отчитането на валидността на модела не е повлияло значително на това заключение.

Резултатите от прегледите обикновено са отрицателни или само слабо положителни и рецензентите постоянно отчитат лошото качество на опитите. Откритието на Linde et al., че по-строгите изследвания дават по-малко положителни резултати, се поддържа в няколко изследвания и не противоречи на нито един преглед.

Изявления на големи медицински организации

Здравни организации като Националната здравна служба на Обединеното кралство, Американската медицинска асоциация, FASEB и Националният съвет за здраве и медицински изследвания на Австралия са публикували изявления за своето заключение, че „няма качествени доказателства, че хомеопатията е ефективна като средство за лечение на каквото и да е здравословно състояние“. През 2009 г. служителят на Световната здравна организация Марио Равильоне (Mario Raviglione) критикува използването на хомеопатия за лечение на туберкулоза; по същия начин друг говорител на СЗО твърди, че няма доказателства, че хомеопатията би била ефективно лечение на диария. Отправени бяха и предупреждения против използването на хомеопатия при сериозни състояния като депресия, ХИВ и малария.

Американският колеж по медицинска токсикология и Американската академия по клинична токсикология препоръчват никой да не използва хомеопатично лечение за заболяване или като превантивна здравна мярка. Тези организации съобщават, че няма доказателства, че хомеопатичното лечение е ефективно, но че има доказателства, че използването на тези лечения причинява вреда и може да доведе до косвени рискове за здравето чрез забавяне на конвенционалното лечение.

Обяснения на наблюдаваните ефекти

Науката предлага разнообразни обяснения за това как може да изглежда така, че хомеопатията лекува болести или облекчава симптомите, въпреки че самите препарати са инертни:

- Терапевтичен ефект от консултацията – грижите, отношението и успокоението, които пациентът изпитва, когато се довери на състрадателен болногледач, могат да имат положителен ефект върху благосъстоянието на пациента.
- Неподпомогнатото естествено излекуване – времето и способността на организма да се лекува без помощ могат да премахнат много заболявания сами по себе си.

- Неразпознати лечения – храна, упражнения, вещества от околната среда, или лечение на друго заболяване може да са оказали ефект.
- Регресия към средната стойност – тъй като много заболявания или състояния са циклични, симптомите варират във времето и пациентите са склонни да търсят грижи, когато дискомфортът е най-голям; те така или иначе може да се чувстват по-добре, но поради времето на посещението при хомеопата те отдават подобрението си на приемания от тях препарат.
- Нехомеопатично лечение – пациентите могат също така да получават стандартни медицински грижи, едновременно с хомеопатичното лечение, като именно тези медицински грижи са довели до подобрението.
- Прекратяване на неприятното лечение – често хомеопатите препоръчват на пациентите да спрат да прилагат лечения като операция или лекарства, които могат да причинят неприятни странични ефекти; подобренията се приписват на хомеопатията, когато действителната причина е спирането на лечението, причиняващо на първо място странични ефекти, но основното заболяване остава нелекувано и все още опасно за пациента.

Предполагаеми ефекти в други биологични системи

Докато някои статии предполагат, че хомеопатичните разтвори с високо разреждане могат да имат статистически значим ефект върху органичните процеси, включително растежа на грануломите, освобождаване на хистамин от левкоцитите и ензимни реакции, такива доказателства се оспорват, тъй като опитите за тяхното възпроизвеждане са неуспешни. Систематичен преглед на експерименти с високо разреждане от 2007 г. установи, че нито един от експериментите с положителни резултати не може да бъде възпроизведен от всички изследователи.

През 1987 г. френският имунолог Жак Бенвенист (Jacques Benveniste) представя статия в списание *Nature*, докато работи в INSERM. В статията се твърди, че е открил, че базофилите, вид бели кръвни клетки, освобождават хистамин, когато са третирани с хомеопатично разредени антиимуноглобулин Е антитела. Редакторите на списанието, скептични към резултатите, поискаха изследването да бъде повторено в отделна лаборатория. При повтаряне в четири отделни лаборатории изследването бе публикувано. Все още скептична към констатациите, *Nature* събра независим разследващ екип, за да определи точността на изследването, състоящ се от редактора и физик на *Nature* сър Джон Мадокс (John Maddox), американския изследовател на мошеничества и химик Уолтър Стюарт (Walter Stewart) и скептика Джеймс Ранди (James Randi). След проучване на констатациите и методологията на експеримента, екипът установи, че експериментите са „статистически зле контролирани“, „тълкуването е замъглено от изключването на измерванията в противоречие с претенцията“ и заключи: „Ние вярваме, че експерименталните данни са оценени некритично и техните недостатъци са докладвани неадекватно“. Джеймс Ранди заяви, че се съмнява, че е имало някаква съзнателна измама, но че изследователите са позволили на „пожелателното мислене“ да повлияе на тяхното тълкуване на данните.

През 2001 и 2004 г. Мадлен Енис публикува редица проучвания, които съобщават, че хомеопатичните разреждания на хистамин оказват влияние върху активността на базофилите. В отговор на първото от тези проучвания *HORIZON* излъчи програма, в която британски учени се опитаха да възпроизведат резултатите на Енис; те не бяха в състояние да го направят.

Етика и безопасност

Предоставянето на хомеопатични препарати е описано като неетично. Майкъл Баум (Michael Baum), почетен професор по хирургия и гостуващ професор по медицински хуманитарни науки в Университетския колеж в Лондон (UCL), определи хомеопатията като „жестока измама“.

Едзард Ернст (Edzard Ernst), първият професор по комплементарна медицина в Обединеното кралство и бивш лекар по хомеопатия, изрази загрижеността си относно фармацевтите, които нарушават етичния си кодекс, като не предоставят на клиентите „необходимата и подходяща информация“ за истинската същност на хомеопатичните продукти, които рекламират и продават:

„Молбата ми е просто за честност. Нека хората купуват това, което искат, но им кажете истината за това, което купуват. Тези лечения са биологично неправдоподобни и клиничните тестове показват, че не правят нищо при хората. Аргументът, че тази информация не е актуална или важна за клиентите, е просто нелеп“.

Пациентите, които избират да използват хомеопатия, а не лекарство, основано на научни доказателства, рискуват да пропуснат своевременна диагноза и ефективно лечение на сериозни състояния като рак, например.

През 2013 г. Управлението за стандарти за рекламата в Обединеното кралство стигна до заключението, че Обществото на хомеопатите е насочено към уязвими болни хора и обезкуражава използването на основно медицинско лечение, като същевременно прави заблуждаващи твърдения за ефикасността на хомеопатичните продукти.

През 2015 г. Федералният съд на Австралия наложи санкции на хомеопатичната компания „Хомеопатия плюс!“ Pty Ltd и нейния директор за неверни или подвеждащи твърдения относно ефикасността на ваксината срещу магарешка кашлица и хомеопатичните лекарства като алтернатива на ваксината срещу магарешка кашлица в нарушение на австралийския закон за потребителите.

Странични ефекти

Някои хомеопатични препарати включват отрови като беладона, арсен и отровен бръшлян, които са силно разреждени в хомеопатичния препарат. В редки случаи оригиналните съставки присъстват на откриваеми нива. Това може да се дължи на неправилно изработване или умишлено ниско разреждане. Съобщавани са сериозни нежелани ефекти като конвулсии и смърт, свързани с някои хомеопатични препарати.

На 30 септември 2016 г. FDA на САЩ публикува предупреждение до потребителите срещу използването на хомеопатични гелове и таблетки при никнене на зъби, след съобщения за нежелани събития след тяхната употреба. Агенцията препоръчва на родителите да се откажат от тези продукти и „да потърсят съвет от своя лекуващ лекар за безопасни алтернативи“ на хомеопатията при никнене на зъби. Също така аптеката CVS обяви на 30 септември, че доброволно изтегля продуктите от продажба, а на 11 октомври Nyland's (производителят) обяви, че прекратява производството си на лекарства за никнене на зъби в Съединените щати, въпреки че продуктите продължават да се продават в Канада. На 12 октомври BuzzFeed съобщи, че регулаторът е „проучил над 400 съобщения за припадъци, треска и повръщане, както и 10 смъртни случая“ за период от шест години. Разследването (включително анализи на продуктите) все още продължава и FDA все още не знае дали смъртта и болестите са причинени от продуктите. Предишно разследване на FDA през 2010 г., след докладвани тогава неблагоприятни ефекти, установи, че същите тези продукти са неправилно разредени и съдържат „опасни нива на беладона, известна още като смъртоносна“ и че съобщенията за сериозни нежелани събития при деца, използващи този продукт, са „в съответствие с токсичността на беладоната“.

Случаи на отравяне с арсен са настъпили след употребата на хомеопатични препарати, съдържащи арсен. Лекарството за нос Zicam Cold, което съдържа 2X (1:100) цинков глюконат, причинява загуба на обонянието при малък процент от потребителите. През 2006 г. 340 дела бяха уредени извънсъдебно за 12 милиона щатски долара. През 2009 г. FDA посъветва потребителите да спрат да използват три свалени от производство продукта Zicam, тъй като това може да причини трайно увреждане на обонянието на потребителите. Zicam стартира без изискването на приложението за ново лекарство (NDA), съгласно разпоредба в Ръководството за съответствие на FDA, наречена „Условия, при които хомеопатичните лекарства могат да се предлагат на пазара“ (CPG 7132.15), но FDA предупреди компанията „Matrixx Initiatives“, неговия производител, чрез предупредително писмо, че тази политика не се прилага, когато съществува риск за здравето на потребителите.

Един обзор на хомеопатите от 2000 г. съобщава, че хомеопатичните препарати „е малко вероятно да предизвикат тежки нежелани реакции“. През 2012 г. систематичен преглед, оценяващ доказателства за възможните неблагоприятни ефекти на хомеопатията, стига до заключението, че „хомеопатията има потенциал да навреди на пациентите и потребителите както по пряк, така и по косвен начин“. Един от рецензентите, Едзард Ернст (Edzard Ernst), допълва статията в своя блог, като пише: „Често съм го казвал и го казвам отново: ако се използва като алтернатива на ефективно лечение, дори и „най-безвредното“ лечение може да стане опасно. Систематичен преглед и метаанализ от 2016 г. установиха, че при хомеопатични клинични проучвания странични ефекти са регистрирани сред пациентите, получили хомеопатия, приблизително толкова често, колкото са съобщени сред пациентите, получаващи плацебо или конвенционална медицина.

Липса на ефикасност

Липсата на убедителни научни доказателства в подкрепа на ефикасността и употребата на препарати без активни съставки са довели до характеризиране на хомеопатията като псевдонаука и шарлатанство, или, по думите на медицински преглед от 1998 г., „плацебо терапия в най-добрия случай и шарлатанство в най-лошия случай“. Руската академия на науките счита хомеопатията за „опасна, псевдонаука, която не работи“ и „призовава хората да се отнасят към хомеопатията, както с магията“. Главният медицински директор на Англия, Сали Дейвис, заяви, че хомеопатичните препарати са „боклук“ и не служат за нищо повече от плацебо. Джак Килън (Jack Killen), изпълняващ длъжността заместник-директор на Националния център за допълнителна и алтернативна медицина, казва, че „хомеопатията излиза извън рамките на съвременното разбиране на химията и физиката“. Той добавя: „Доколкото ми е известно, няма състояние, при което хомеопатията да е доказана като ефективно лечение“. Бен Голдакръ (Ben Goldacre) казва, че хомеопатите, които представят научни доказателства с невярно съдържание пред научно неграмотна общественост, са се „... оградени от академичната медицина и твърде често критиките се срещат с избягване, а не с аргументи“. Хомеопатите често предпочитат да игнорират метаанализите в полза на тенденциозно подбраните положителни резултати, като например чрез популяризиране на конкретно наблюдателно проучване (такова, което Goldacre описва като „малко повече от проучване на удовлетвореността на клиентите“), сякаш то е по-информативно от поредица на рандомизирани контролирани проучвания.

По отношение на хомеопатията, Британският комитет по наука и технологии на Камарата на общините заяви:

„Според нас систематичните прегледи и метаанализи категорично показват, че хомеопатичните продукти се представят не по-добре от плацебо. Правителството споделя нашата интерпретация на доказателствата“.

Според Комитета хомеопатията е плацебо лечение и правителството трябва да има политика за предписване на плацебо. Правителството не е склонно да адресира целесъобразността и етиката на предписване на плацебо на пациенти, което обикновено разчита в някаква степен на измама на пациента. Предписването на плацебо не е в съответствие с информирания избор на пациента, което правителството твърди, че е много важно, тъй като това означава, че пациентите нямат цялата информация, необходима, за да направят информиран избор. Освен етичните въпроси и целостта на взаимоотношенията лекар–пациент, предписването на чисто плацебо е лошо лекарство. Неговият ефект е ненадежден и непредсказуем и не може да формира единствената основа на каквото и да е лечение в NHS.

Националният център за допълваща и алтернативна медицина на Националните здравни институти на Съединените щати заявява:

„Хомеопатията е спорна тема в изследванията на допълнителната медицина. Редица ключови понятия за хомеопатия не са в съответствие с основните понятия за химията и физиката. Например, не е възможно да се обясни с научни термини как препаратът, съдържащ малко или никаква активна състав-

ка, може да има някакъв ефект. Това от своя страна създава големи предизвикателства пред строгото клинично изследване на хомеопатичните препарати. Например, не може да се потвърди, че изключително разреден препарат съдържа изброеното на етикета, или да се разработят обективни мерки, които да показват ефектите на изключително разредени препарати в човешкото тяло“.

Бен Голдакр (Ben Goldacre) отбеляза, че в ранните дни на хомеопатията, когато медицината е била догматична и често е по-лоша от това да не прави нищо, хомеопатията поне не е влошавала нещата:

По време на епидемията от холера от XIX  мъртността в лондонската хомеопатична болница е била три пъти по-ниска, отколкото в болницата Middlesex. Хомеопатичните хапчета за захар, разбира се, няма да направят нищо срещу холерата, но причината за успеха на хомеопатията в тази епидемия е дори по-интересна от ефекта на плацебо, защото по това време никой не може да лекува холера. Така че докато отвратителните медицински процедури, като пускането на кръв, са били активно вредни, лечението на хомеопатите поне нищо не е предизвиквало.

Вместо стандартно медицинско лечение

По клинични причини пациентите, които избират да предпочетат използването на хомеопатията пред нормалната медицина, рискуват да пропуснат навременна диагноза и ефективно лечение, като по този начин влошават последствията от сериозни здравни състояния. Критиците на хомеопатията цитират отделни случаи на пациенти, лекувани с хомеопатия, които не получават подходящо лечение на заболявания, които биха могли лесно да бъдат диагностицирани и лекувани с конвенционалната медицина и които са починали в резултат на това и на „маркетинговата практика“ на критикуване и омаловажаване на ефективността на масовата медицина. Хомеопатите твърдят, че употребата на конвенционални лекарства ще „тласне болестта по-дълбоко“ и ще предизвика по-сериозни състояния, процес, наричан „потискане“. Някои хомеопати (особено тези, които не са лекари) съветват пациентите си да бъдат против имунизациите. Други хомеопати предлагат ваксините да бъдат заменени с хомеопатични „нозоди“, създадени от биологични материали като гной, болна тъкан, бацили от хрчки или (в случай на „нозоди на червата“) фекалии. Докато Ханеман се е противопоставял на подобни препарати, съвременните хомеопати често ги използват, въпреки че няма доказателства за това, че имат никакви благоприятни ефекти. Установени са случаи на хомеопати, които съветват да не се използват лекарства против малария. Това излага посетителите на тропиците, които приемат този съвет, на сериозна опасност, тъй като хомеопатичните препарати са напълно неефективни срещу маларийния паразит. Също така, в един случай през 2004 г. хомеопат инструктира една от пациентките си да спре да приема конвенционални лекарства за сърдечно заболяване, като я съветва на 22 юни 2004 г. да „спре всички лекарства, включително хомеопатични“, съветва я също на или около 20 август, че тя вече не е необходимо да приема лекарствата си за сърце и на 23 август добавя: „Тя просто

не може да приема НИКАКВИ лекарства – предложих някои хомеопатични лекарства... Чувствам се уверен, че ако тя следва съвета ми, ще си възвърне здравето“. Пациентката беше приета в болница на следващия ден и почина осем дни по-късно, като окончателната диагноза беше „остра сърдечна недостатъчност поради прекратяване на лечението“.

През 1978 г. Антъни Кембъл (Anthony Campbell), тогава консултант-лекар в Кралската лондонска хомеопатична болница, разкритикува изявления на Джордж Витулкас (George Vithoulkas), твърдейки, че сифилисът, когато се лекува с антибиотици, ще се превърне във вторичен и третичен сифилис с участието на централната нервна система, казвайки, че нещастният неспециалист би могъл да бъде подведен от реториката на Витулкас да откаже общоприетото лечение“. Твърденията на Витулкас отразяват идеята, че лечението на заболяване с външни медикаменти, използвани за лечение на симптомите, само би го вкарало по-дълбоко в тялото и би противоречало на научните изследвания, които показват, че лечението с пеницилин води до пълно излекуване на сифилис в повече от 90% от случаите.

Прегледът от 2006 г. на В. Стивън Прей (W. Steven Pray) от Фармацевтичния колеж в Югозападния държавен университет в Оклахома препоръчва аптекните колежи да включват задължителен курс по недоказани лекарства и терапии, да се обсъждат етични дилеми, присъщи на препоръчаните продукти, които нямат доказани данни за безопасност и ефикасност, и че студентите трябва да бъдат обучавани там, където недоказани системи като хомеопатия се отклоняват от медицината, основана на доказателства.

В статия, озаглавена „Трябва ли да бъдем широко скроени по отношение на хомеопатията?“ публикувана в *Американския вестник по медицина*, Майкъл Баум (Michael Baum) и Едзард Ернст (Edzard Ernst) – пишейки до други лекари, твърдят, че „хомеопатията е сред най-лошите примери за основаваща се на вяра медицина. Тези аксиоми [на хомеопатията] не само не съответстват на научните факти, но и са пряко противоположни на тях. Ако хомеопатията е правилна, то голяма част от физиката, химията и фармакологията трябва да са неправилни“.

През 2013 г. Марк Уолпорт (Mark Walport), главен научен съветник на правителството на Обединеното кралство и ръководител на правителствената служба за наука, каза следното: „Моето научно мнение е абсолютно ясно: хомеопатията е глупост, тя не е наука. Моят съвет към министрите е ясен: че в хомеопатията няма наука. Най-много тя може да има плацебо ефект – политическо решение ще бъде дали да се харчат пари за това или не“. Неговият предшественик Джон Бедингтън (John Beddington), позовавайки се на това, че неговите възгледи за хомеопатията са „фундаментално игнорирани“ от правителството, казва: „Единствената [пренебрегвана] гледна точка, за която се сетих, беше, че хомеопатията, е лудост. Тя няма научни основи. Всъщност цялата наука сочи към факта че тя изобщо не е разумна. Ясните доказателства твърдят, че това е погрешно, но хомеопатията все още се използва за NHS“.

Бележки относно регламентирането на хомеопатията у нас

За първи път в закон хомеопатията у нас е регламентирана нормативно в **Закона за здравето**, обнародван в ДВ на 10.08.2004 г., влязъл в сила от 01.01.2005 г.

В глава 6. **„Неконвенционални методи за благоприятно въздействие върху индивидуалното здраве“**, чл. 166, ал. 1 хомеопатията е на четвърта позиция от изброените неконвенционални методи:

- 1) използване на нелекарствени продукти от органичен произход;
- 2) използване на нелекарствени продукти от минерален произход;
- 3) използване на нетрадиционни физикални методи;
- 4) **хомеопатия**;
- 5) акупунктура и акупресура;
- 6) ирисови, пулсови и аурикални методи на изследване;
- 7) диетика и лечебно гладуване.

Забранява се използването на неконвенционални методи за благоприятно въздействие върху индивидуалното здраве, извън посочените в чл. 166, ал. 1 и те се поставят под контрола на министъра на здравеопазването. По смисъла на Наредба ном. 7, ДВ, бр. 22 от 15.03.2005 г. на Министерството на здравеопазването, **„неконвенционални методи за благоприятно въздействие върху индивидуалното здраве са методите, чието изучаване не е включено в учебните програми на висшите медицински училища“**.

Съгласно чл. 167, ал. 2, в сила от 01.01.2007 г. на Закона за здравето, **„право да практикуват хомеопатия имат български граждани и граждани на държава членка на ЕС, други държави от Европейското икономическо пространство и Швейцария, които притежават образователно-квалификационна степен магистър по професионално направление медицина или стоматология“**.

Този закон предизвика остра реакция от страна на хомеопатите в България („Един лош закон“), които нямат висше образование по медицина и стоматология, но пък зарадва т.нар. клинични хомеопати.

Важен и изричен е текстът на чл. 169 от действащия и сега Закон за здравето, повторен в Наредба № 7 (01.03.2007 г.) на Министерството на здравеопазването:

Чл. 169. Забраняват се всички форми на реклама на неконвенционални методи, включително свързването им с дейности по профилактика, диагностика, лечение и рехабилитация.

До ден днешен, въпреки изричния и ясен текст, той бива нарушаван практически ежедневно, главно чрез масовата телевизионна реклама на хомеопатичните препарати. Както може да се прочете в отговора на ИАЛ-6984 от 20.02.2020 г., основанието за това нарушение на Закона за здравето при

масовата реклама на хомеопатията в България е, че хомеопатичните лекарствени препарати се продават у нас без рецепта. От това следвало, че те могат да бъдат рекламирани, като всички други лекарства, продавани без рецепта. Това твърдение е юридически необосновано. Чл. 166, ал. 1 и чл. 169 от Закона за здравето не са отменени. Съгласно чл. 15, ал. 3 от Закона за нормативните актове Законът за здравето стои по-високо от последвалия закон, от което следва, че с безконтролната реклама на хомеопатичните средства продължава да се нарушава, при пълно спокойствие на контролните органи, Законът за здравето. На този факт обърна сериозно внимание журналистът Боян Юруков на 20.01.2016 г.

В Закона за лекарствените продукти в хуманната медицина (ЗЛПХМ), в сила от 13.04.2007, ДВ, бр. 31 от 13.04.2007 г., чл. 2 гласи:

Чл. 2. Този Закон има за цел да създаде условия, които осигуряват пускане на пазара на лекарствени продукти, които отговарят на изискванията за качество, безопасност и ефикасност.

За съжаление, по отношение на ефикасността на хомеопатичните продукти, този Закон не изпълнява тази основна функция. В текстовете по регистриране и разрешаване на хомеопатичните продукти Законът се грижи само за изискванията за безопасност, без да изисква научнообоснована проверка на ефикасността, както това се прави за всички други нормални лекарствени продукти, използвани в хуманната медицина.

Изпълнителната агенция по лекарствата – ИАЛ, съгласно чл. 17 (1) от ЗЛПХМ, е специализиран орган към министъра на здравеопазването за надзор върху качеството, безопасността и ефикасността на лекарствата. На ИАЛ, съгласно чл. 17, ал. 5 се възлага да: ...

9. Осъществява контрол върху производството, вноса, ефикасността и безопасността на лекарствените продукти, съхранението, търговията на едро и дребно, клиничните изпитвания, безопасността и рекламата на лекарствените продукти.

10. Извършва лабораторен анализ при съмнение за отклонение в качеството, ефикасността и безопасността на лекарствените продукти и предприема предвидените в закона мерки.

Раздел III. Специфични изисквания за хомеопатични лекарствени продукти от ЗЛПХМ (Закон за лечебните продукти в хуманната медицина):

Чл. 35. (1) Удостоверение за регистрация на хомеопатичен лекарствен продукт се издава по опростена процедура, ако отговаря на следните условия:

- 1. прилага се перорално или външно;**
- 2. върху опаковката му или в друга информация, свързана с него, не са посочени специфични терапевтични показания;**
- 3. разреден е в достатъчна степен, за да гарантира безопасността на продукта, и не съдържа повече от една десетохилядна част от тинктурата**

майка или повече от една стотна част от най-малката доза, използвана в алопатията, на активните вещества, чието наличие в алопатичен лекарствен продукт води до задължително лекарско предписание.

(2) За издаване на удостоверение за регистрация на хомеопатичен лекарствен продукт лицето по чл. 26, ал. 1 подава в ИАЛ заявление по образец, в което могат да бъдат посочени серия от лекарствени продукти, получени от един и същ хомеопатичен източник или от едни и същи източници.

(3) За доказване на фармацевтично качество и хомогенност на партидите на лекарствения продукт към заявлението по ал. 2 се прилага следната документация:

1. (изм. – ДВ, бр. 71 от 2008 г., в сила от 12.08.2008 г.) научно наименование или фармакопейно наименование на хомеопатичния източник или източници заедно с различните пътища на въвеждане, лекарствени форми и степен на разреждане;

2. досие, в което се описва начинът на получаване и на контрол на хомеопатичния източник или източници, доказващо хомеопатичната употреба на базата на подходяща библиография;

3. досие на методите на производство и контрол за всяка лекарствена форма и описание на методите на разреждане и потенциране;

4. разрешение за производство, придружено със сертификат за Добра производствена практика или със сертификат, доказващ, че продуктът е произведен при условия, еквивалентни на изискванията за Добра производствена практика;

5. копия от регистрации или разрешения за употреба, получени за същите продукти в други държави членки;

6. макет на първичната и/или вторичната опаковка на продукта;

7. данни за стабилността на продукта.

(4) Изискванията към данните по ал. 3 се определят в наредбата по чл. 42.

Чл. 36. (1) За хомеопатични лекарствени продукти, различни от посочените в чл. 35, ал. 1, се прилагат разпоредбите на чл. 27–32.

(2) За хомеопатични лекарствени продукти по ал. 1 лицето по чл. 26, ал. 1 не представя резултати от предклинични и клинични изпитвания, когато може да докаже с библиографски данни от научната литература, че хомеопатичната употреба на лекарствения продукт или хомеопатичните източници, които влизат в състава му, са с установена безопасност.

(3) В случаите по ал. 2 от библиографските данни трябва да са установени:

1. хомеопатичният характер на използваните суровини и тяхната традиционна употреба при заявеното показание;

2. безвредността на хомеопатичния лекарствен продукт по отношение на степента на разреждане на всяка от съставките.

Очевидно, основна грижа на законотвора е да се опре на безопасността на хомеопатичния продукт, свързана с високата степен на разреждане, но

не и на неговата ефикасност. Лечебната ефективност на същия, очевидно, не се изисква и не следва да се доказва у нас, щом той е обявен за хомеопатичен, има регистрация или разрешение за употреба в други държави членки на Европейския съюз.

Съгласно чл. 244 (1) „реклама на лекарствени продукти е всяка форма на информация, представяне, промоция или предложение с цел да се стимулира предписването, продажбата или употребата на лекарствения продукт и включва:

1. Реклама, предназначена за населението;
2. Реклама, предназначена за медицинските специалисти;
3. Посещение на медицински търговски представители при медицински специалисти;
4. Предоставяне на мостри от лекарствени продукти;
5. Спонсорство на промоционални срещи и научни конгреси, посещавани от медицински специалисти, включително и поемането на  ните разноски по пътуването и престоя в съответната държава, в която се провежда мероприятиято.

Чл. 246. (1) Съдържанието на рекламата трябва да съответства на данните от одобрената при разрешаването за употреба кратка характеристика на лекарствения продукт и да представя само посочените при разрешаването за употреба показания.

(2) Рекламата на лекарствения продукт трябва да насочва само към правилната му употреба, като представя обективно терапевтичните показания на лекарствения продукт, без да преувеличава възможностите за лечение, профилактика или диагностика с лекарствения продукт.

(3) Рекламата не трябва да съдържа подвеждаща информация.

(4) (Нова – ДВ, бр. 71 от 2008 г., в сила от 12.08.2008 г.) Рекламата не може да съдържа предложение и/или обещание за подарък и/или друга имуществена или неимуществена облага.

(5) (Нова – ДВ, бр. 71 от 2008 г., в сила от 12.08.2008 г.) Медицински специалист или лице, представящо се за медицински специалист, не може да извършва пряка или косвена реклама на лекарствени продукти в печатните и/или в електронните медии, както и в интернет.

Чл. 247. Пред населението се допуска реклама само на лекарствени продукти, които се отпускат без лекарско предписание.

Въпреки ясния текст на чл. 246 (5) сме свидетели на постоянното му нарушаване при многобройните и непреставаци прояви на медицински специалисти, дори хабилитирани такива, и преподаватели в медицинските университети, рекламиращи хомеопатичните препарати по всички възможни начини. Съгласно чл. 246 (2) рекламата не може да преувеличава възможностите за лечение с даден лекарствен продукт, но в телевизионните реклами, особено за хомеопатични продукти, предлагани като подходящи за лечение и профилактика на грип, тази забрана се нарушава постоянно и без никакви последствия.

В съответствие с чл. 276 и 277 от ЗЛПХМ на изпълнителния директор на ИАЛ се делегират важни контролни функции, относно качествата на лекарствения продукт като: липса на ефикасност и неверни данни за количествения и качествения им състав.

Чл. 276. Изпълнителният директор на ИАЛ със заповед временно спираща, отнема, прекратява или променя разрешението за употреба на лекарствения продукт/регистрацията, когато се установи, че:

1. има недопустима нежелана лекарствена реакция при правилна употреба, или

2. липсва терапевтична ефикасност (терапевтична ефикасност липсва, когато се установи, че не могат да бъдат получени обявените терапевтични резултати при разрешаването му за употреба), или

3. съотношението полза/риск е неблагоприятно при правилна употреба, или

4. количественият и качественият състав на лекарствения продукт не отговарят на декларираните при разрешаването за употреба, или

5. данните от досието по чл. 27–32 са неверни, или

6. (изм. – ДВ, бр. 71 от 2008 г., в сила от 12.08.2008 г.) данните от досието по чл. 27–32 не са допълнени или не са променени съгласно изискванията на глава трета, раздел VI, или

7. контролните изпитвания не се извършват в съответствие с методите, посочени в чл. 27, ал. 1, т. 8, или

8. данните върху опаковката и/или в листовката не са в съответствие с одобрените при издаването на разрешението за употреба или

9. (нова - ДВ, бр. 71 от 2008 г., в сила от 12.08.2008 г.) притежателят на разрешение за употреба не е изпълнил задълженията по член 45, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 1901/2006Ч8.

Чл. 277. (1) Изпълнителният директор на ИАЛ, независимо от мерките по чл. 276, забранява със заповед снабдяването с лекарствения продукт и разпорежда блокирането и изтеглянето му от пазара, когато:

1. (изм. – ДВ, бр. 102 от 2012 г., в сила от 21.12.2012 г.) Има недопустима нежелана лекарствена реакция, или

2. Количественият и качественият състав на лекарствения продукт не отговарят на декларираните при разрешаването за употреба, или липсва терапевтична ефикасност, или

3. (изм. – ДВ, бр. 102 от 2012 г., в сила от 21.12.2012 г.) съотношението полза/риск е неблагоприятно, или

4. Количественият и качественият състав на лекарствения продукт не отговарят на декларираните при разрешаването за употреба, или

5. Контролът на лекарствения продукт и/или на съставките и на междинните етапи от производствения процес не е извършен или не се изпълняват изискванията, при които е издадено разрешението за производство.

Въз основа на публикуваните от акад. Иван Юхновски в списанието *Медицъл Дайджест (MD)* през април 2022 г. данни за съдържанието на приме-

сите в захарите на хомеопатичните глобули, доказващи, че съдържанието на веществото майка в значителна част от тях драматично не отговаря на декларирания от производителя, Изпълнителният директор на ИАЛ следва да предприеме действия за прилагане на чл.чл. 276 и 277 (1).

На основание на чл. 249 от ЗЛПХМ е издадена Наредба № 1 от 25.01.2012 г. за Изискванията към рекламата на лекарствени продукти. В чл. 4 на документа се казва, че **„при реклама на хомеопатични лекарствени продукти може да се използва само одобрената от ИАЛ информация за продукта“**. Съгласно чл. 6 (1) 12 на тази Наредба **„Не се допуска реклама до населението, в която:**

12) се посочват конкретни заболявания и симптоми като туберкулоза, болести, предавани по полов път, други *сериозни инфекциозни заболявания*, онкологични заболявания, хронично безсъние, диабет и други метаболитни и ендокринни заболявания.

При рекламата на хомеопатичните средства, предлагани за профилактика и лечение на грип, тази забрана постоянно се нарушава, защото **някой контролен орган някога е приел, че грипът е несериозно инфекциозно заболяване – едно дълбоко погрешно и съвсем неактуално разбиране.**

ПОСЛЕСЛОВ

Дори беглият преглед на статиите, съдържащи се в тази книга, показва, че отношението към лъженауката и псевдомедицината хомеопатия на държавните органи, научните институции и специалистите в Австралия, Америка и Европа се променя коренно: от търпимост и безразличие, към активно ограничаване и засилен контрол върху нейната реклама, търговия и обучение. Определено може да се каже, че в държавите от тези региони съществува вече ясен консенсус за това, че хомеопатията е вредна лъженаука, чието разпространение е вредно не само за общественото здраве, но и много вредно, защото внушава невярна представа и съмнение в съвременната научна медицина, подменя основни, дори мирогледни, научни принципи и понятия за функционирането на човешкия организъм и болестите, с напълно опровергани и безсмислени псевдопринципи, противоречащи на съвременната наука. Важно обстоятелство, на което се опират правителствените органи в действието си за ограничаване на хомеопатията и поставянето ѝ под сериозен контрол, са многобройните, проведени през последните години, обстойни и задълбочени проучвания на ефикасността на хомеопатичните лечения. Тези проучвания категорично показват, че хомеопатичните лечения по своята ефективност не надминават известния отдавна ефект на „плацебо“ и, че хомеопатията не може да бъде полезна при което и да е болестно състояние. Вслушвайки се в мнението на най-компетентните в медицината организации на учените, правителствата и специализираните служби на Европа, САЩ и Австралия инициират и осъществяват редица разнообразни мерки срещу безконтролната търговия, реклама и обучение по хомеопатия. В тези, все повече засилващи се акции, активно участват университетите, академиите, държавните контролиращи органи в здравеопазването, министерствата на здравеопазването, а в някои страни дори и правителствата като цяло. Като се има предвид, че за големи части от населението авторитетът на правителствата е висок, ангажирането на последните в акции за разясняване на безсмислието и ограничаване на употребата на хомеопатичните средства води до значително оттегляне на населението от употребата на хомеопатия. Това явление се констатира със сигурност в редица западни държави.

За съжаление, в нашата страна хомеопатията продължава безконтролно да се разпространява. До началото на 90-те години на миналия век професионалната етика на българските лекари бе сериозна преграда за разпространението на тази псевдомедицина у нас. При първото ѝ регламентиране в Закона за здравето (2004 г.) бе записано едно много важно ограничително условие: рекламата на хомеопатията е забранена. Няколко години по-късно, със Закона за лечебните продукти в хуманната медицина (2007 г.) тази забрана, от практическа гледна точка, бе премахната, без да се променя забранителния текст в Закона за здравето. И днес това остава като един пълен правен абсурд. Кон-

тролните органи у нас допускат, без да реагират, и редица други нарушения на, и без това, крайно меката регламентация на регистрирането, рекламата и търговията с хомеопатични препарати.

В нашите медицински университети, които би трябвало да бъдат крепости на научната медицина, нахлу преподаването на хомеопатията, при пълно бездействие, и даже толериране, от страна на ръководствата на тези университети. Нещо повече, тази лъженаука започна да се преподава и в професионалните гимназии, бившите наши отлични техникуми по химия. Чувството на дълбок срам започва да изпитва човек, когато четете програмите за държавен изпит по „Технология на хомеопатичните и фитопродукти“, под които стоят подписите на висши ръководители на Министерството на образованието и науката. Такова гимназиално обучение е нов, наш национален принос в световната практика, тъй като няма данни за подобни примери в Европа и Америка. Да провеждаш днес обучение на нашите деца по лъженаука, във времето, когато се формира техния мироглед, е изключително вредно и безотговорно, но това е факт.

В тази книга читателят може да види, че резултатите от редица акции на наши учени за преустановяване на преподаването на хомеопатията в медицинските университети и професионалните гимназии досега не са дали съществени резултати. Твърде неприятно беше да прочетем в отговорите на ръководителите на някои медицински университети на изпратените им подписки срещу преподаването на хомеопатията, че преподаването на хомеопатията било обусловено от факта, че в аптеките свободно се продават хомеопатични препарати и бъдещите лекари трябвало да ги познават. Разбира се, бъдещите лекари трябва да имат ясна представа за това колко е безсмислено и вредно дори използването на хомеопатичните средства, за което те би трябвало да научат в основните курсове по медицинска химия, физика, биология и фармация. Вместо това видяхме няколко декана на фармацевтични факултети в София и в провинцията да поддържат и развиват обучението по хомеопатия и без никакво неудобство дори, да публикуват статии и книги по хомеопатия.

За да се освободи или поне максимално да се ограничи българското общество от вредоносното за общественото здраве разпространение на хомеопатията би следвало, най-сетне, да се предприемат енергични действия, както от отговорните правителствени органи – на първо място от Министерството на здравеопазването и Министерството на образованието и науката, от Комисията за защита на потребителите, от професионалните лекарски организации и ръководството на медицинските университети. Така например, Министерството на здравеопазването и Министерството на образованието и науката биха могли да дадат публичен отговор на подписките на десетките известни учени от БАН срещу преподаването на лъженауката и псевдомедицината хомеопатия в медицинските университети и професионални гимназии. При това, по примера на колегите си министри от редица европейски държави, да дадат правителствена оценка на хомеопатията, основаваща се на огромното количество убедителни доказателства, че това лечение няма никакъв здравен ефект, а теориите на хомеопатията, зад която се крият хомеопатите, са стократно разобличени от истинската съвременна наука. Подобни декларации от

тези министерства (двете заедно или поотделно), биха имали голям позитивен обществен ефект. Те биха укрепили доверието на хората в съвременната научнообоснована медицина и биха предпазили много от тях от погрешното самолечение и избягване на навременната лекарска намеса, която спасява животи. Вече е добре известно, че публичните критични декларации и констатации срещу хомеопатията от Парламента, от представителите на министерствата и ведомствата, отговорни за здравеопазването и търговията със здравни продукти в САЩ и Европа са довели до значително намаляване употребата на хомеопатичните препарати. Дано дочакаме времето, когато професионалните лекарски организации у нас, в дейността си ще се противопоставят сериозно на търговията и приложението на хомеопатията, тъй като практикуването на тази лъжемедицина би трябвало да се разглежда като недостойно и неетично за съвременните лекари.

Ръководствата на медицинските университети с лекота биха премахнали всякакви курсове по хомеопатия към тях и техните студенти би трябвало да бъдат обучавани на съвременна, научнообоснована медицина, която отхвърля всички напълно безсмислени догми, на които се крепи днес хомеопатията и категорично определя прилагането ѝ като доказано безполезно и вредно в процеса на кое да е лечение.

Привличането и поощряването на повече журналисти, имащи вкус и квалификация да пишат за истинската наука и иновациите, би било от голяма полза за борбата с разпространението на хомеопатията. БНТ, като национална институция би могла да даде съществен принос в борбата с лъженауката, включително и с хомеопатията, вместо да дава трибуна на отдавна подвизаващи се, вече станали майстори на манипулацията в полза на хомеопатията, деятели, които били „влюбени в хомеопатията“  много очевидно, и в облагите, които тя носи за тях.

Правителствата на България от десетилетия твърдят, че науката е приоритет за държавата и заедно с това проявяват удивителна, напълно необяснима толерантност към лъженауката, каквато е хомеопатията. На нееднократните подписки и обръщения, писма и интервюта във вестниците и телевизията на наши известни учени, насочени срещу хомеопатията и адресирани до отговорните министерства, досега е получен само един официален писмен отговор и то в смисъл, че нищо не може да се направи. Подписите на много десетки от най-известни учени у нас остават вече години практически без внимание и последствия. Крайно време е управляващите, от всички етажи на властта у нас, да се вслушат в мнението на българските учени, за да заприлича България повече на една европейска и интелектуална държава или и тук ще си останем на опашката: в нашите училища и университети ще продължи да се преподава лъженаука, а шарлатаните в медицината и фирмите, които ни снабдяват с лъжелечебни средства, ще продължат безконтролната си, вредоносна за здравето на народа ни дейност. Трябва ли всичко това да остане така?

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор	5
Становища и разпоредби относно хомеопатията на научни и професионални организации и правителствени органи от Европа, САЩ и Австралия	7
Становище на Научния консултативен съвет на Европейските академии EASAC	9
Комисия за борба с псевдонауката и фалшифицирането на научните изследвания при Президиума на Руската академия на науките	29
За псевдонаучността на хомеопатията	29
Приложение № 1. Отговори на често задавани въпроси за хомеопатията и доводите в нейна полза.....	35
Приложение № 2. За ефекта плацебо	48
Приложение № 4. За паметта на водата	51
Приложение № 5. Хомеопатични изследвания, в които има грешки	55
Федерална агенция по храните и лекарствата на САЩ (FDA) публикува на 11 януари 2021 г. Становище за хомеопатичните продукти.....	62
Федералната агенция по храните и лекарствата на САЩ (FDA) в съобщение от 17 декември 2017 г. предлага да се прилагат нови, основани на оценка на риска, приоритети за защита на потребителите от потенциално вредни, недоказани хомеопатични лекарства.	65
Федерална агенция по храните и лекарствата на САЩ (FDA) в съобщението си от 30 септември 2016 г. предупреждава срещу употребата на хомеопатични таблетки и гелове	69
Федералната търговска комисия на САЩ (FTC) на 15 ноември 2016 г. публикува Декларация за политиката по отношение на търговските претенции за хомеопатични лекарства, продавани без рецепта	71
Според заповед на американското правителство хомеопатичните „лекарства“ следва да бъдат снабдени с етикети, които гласят, че те не вършат работа.....	75
Националният център за допълващо и интегративно здраве (NCCIH) към Института за здравето (NIH) и Министерството на здравеопазването и социалните услуги на САЩ, април 2015 г.	77
През месец март 2018 г. Националната здравна служба на Великобритания (NHS) публикува виждането си относно хомеопатичното лечение	82
Клинични доказателства за хомеопатията	86
Кампания 10:23 / 10:23 Campaign.....	88
Доказателства за ефективността на хомеопатията за лечението на	

здравословни състояния	90
Хомеопатията не е ефективна при лечението на каквото и да било здравословни състояния, според заключения в Австралийския доклад. 94	
СЗО предупреждава срещу хомеопатията	96
Хомеопатията не лекува, казва Световната здравна организация	98
Френското социално осигуряване ще спре да плаща за хомеопатия през 2021 г.	100
Край на реимбурсирането за хомеопатия през 2021 г.	100
Хомеопатията във Франция: Позиция на Националната академия по медицина и на Националната академия по фармация	102
Френски лекари срещу хомеопатията	104
Испания поставя ограничения върху хомеопатичните продукти: „Те не дават достатъчно здравни гаранции“	107
Испания се насочва към забрана на псевдотерапиите в университетите и здравните центрове	108
Топ университет зарязва хомеопатията – защото е безсмислица	110
Научните дружества заклеят продажбата на хомеопатия в аптеките..	112
Опасен съюз по време на кризата с коронавируса, Германия.....	114
Зелените определят курса на хомеопатията, евтаназията и репродуктивната медицина, Германия	116
Договорите за хомеопатия – в забранителен списък, Германия	117
Германските здравни застрахователи призоваха да се прекрати реимбурсирането на хомеопатията	118
Имаме ли нужда от нови закони на ЕС срещу хомеопатията?	120
Български публикации срещу хомеопатията	123
Хомеопатичните средства нямат ползи за лечение и превенция на остри респираторни инфекции при децата, <i>списание MD</i>	124
Хомеопатията е илюзия, която вреди, <i>В. Христова</i>	127
Шюслеровите соли – опасна заблуда! <i>проф. И. Иванов</i>	132
Интервю с д-р Станимир Хасърджиев за агресивната измама хомеопатия	138
Хомеопатията – пари, хвърлени на вятъра! <i>проф. И. Иванов</i>	142
Нещо, което не е ефективно за нито един здравен проблем. Що е то? <i>списание MD</i>	146
Хомеопатията – терапевтична задънена улица, <i>списание MD</i>	149
Всяка реклама на хомеопатия е абсолютно незаконна, <i>Боян Юруков</i>	151
Няма убедителни доказателства, че хомеопатията е успешна терапевтична алтернатива за лечение на различни заболявания, <i>списание MD</i>	153
Хомеопатията вреди – директно и косвено, <i>списание MD</i>	157

Ивайло Славов: „Изпих 280 хапчета, хомеопатията е само захар и вода“, <i>списание MD</i>	164
Хомеопатичните продукти – много шум (и пари!) за плацебо ефект, <i>списание MD</i>	168
Хомеопатията – ала-баланица, <i>списание MD</i>	171
Учените от Българската академия на науките срещу хомеопатията в България	173
Обръщение-подписка към министъра на образованието и науката и министъра на здравеопазването на България	174
Химико-аналитични доказателства за фалшивостта на хомеопатични лекарствени продукти, <i>акад. И. Юхновски, списание MD</i>	176
Хомеопатията е лъженаука с лъжелечение, <i>акад. И. Юхновски, интервю</i>	181
Акад. Иван Юхновски: „Не на хомеопатията по време на пандемия!“, <i>в. Дума</i>	184
Обръщение-подписка към ректорите на медицински университети	188
Становище на Съюза на учените в България	193
Писмо на Националната пациентска организация	195
Хомеопатията губи време за лечение, <i>интервю, в. Телеграф</i>	197
Лъженауката хомеопатия ни дебне отвсякъде, <i>интервю, в. Телеграф</i>	200
Това е лъженаука. Световни авторитети го доказаха, <i>акад. Б. Петрунов</i>	203
Спрете обучението по хомеопатия, <i>В. Христова, в. Дума</i>	205
Писмо до министъра на здравеопазването на Република България	206
Заблуда, която е опасна за здравето ни, <i>акад. Иван Юхновски, в. Дума</i>	210
Писмо до Програмния директор на БНТ	213
Писмо до Изпълнителния директор на Изпълнителна агенция за лекарствата	215
Сигнал до Изпълнителния директор на Изпълнителна агенция за лекарствата (към рег. № 14373/29.03.2019)	218
Сигнал до Изпълнителния директор на Изпълнителна агенция за лекарствата	221
По повод на публикуваното, <i>Forum Medicus</i>	224
Приложения	227
Хомеопатия	228
Доказателства и ефикасност на хомеопатията	246
Бележки относно регламентирането на хомеопатията у нас	259
ПОСЛЕСЛОВ	265

ИВАН ЮХНОВСКИ
ХОМЕОПАТИЯТА
ДНЕС

Българска
Първо издание

Редактор: *Светлана Филчева*
Художник на корицата: *София Попйорданова*
Предпечат: *Валентин Георгиев*

Формат: 70×100/16

Печатни коли: 17

Печат: Печатница на Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“

1113 София, ул. „Акад. Г. Бончев“, бл. 5

www.press



.bg

ISBN 978-619-245-236-0